

DOKTORI (PHD) ÉRTKEZÉS

**EGYETEMI MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK KÖZÉP-KELET EURÓPÁBAN A
DEBRECENI EGYETEMEN TERVEZETT MÚZEUM KONTEXTUSÁNAK
TÜKRÉBEN**

SZILÁGYI JUDIT

**DEBRECENI EGYETEM
BTK
2013**

**EGYETEMI MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK KÖZÉP-KELET EURÓPÁBAN A
DEBRECENI EGYETEMEN TERVEZETT MÚZEUM KONTEXTUSÁNAK
TÜKRÉBEN**

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében
a ..... tudományágban

Írta: ..... okleveles .....

Készült a Debreceni Egyetem ..... doktori iskolája
(..... programja) keretében

Témavezető: Dr. ....
(olvasható aláírás)

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Dr. ....
tagok: Dr. ....
Dr. ....

A doktori szigorlat időpontja: 200.....

Az értekezés bírálói:

Dr. ....
Dr. ....
Dr. ....

A bírálóbizottság:

elnök: Dr. ....
tagok: Dr. ....
Dr. ....
Dr. ....
Dr. ....

A nyilvános vita időpontja: 200.....

„Én, Szilágyi Judit teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült. Jelen értekezést korábban más intézményben nem nyújtottam be és azt nem utasították el.”

Debrecen, 2013. április 2.

Szilágyi Judit

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK.....	4
ELŐSZÓ.....	7
I. BEVEZETÉS	10
I.1. A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE	10
I.2. KUTATÁS KÖRVONALAZÁSA, A KUTATÁS KERETEINEK BEMUTATÁSA	12
I.3. DEFINÍCIÓK.....	25
I.4. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	34
II. TÖRTÉNET	43
a) Az egyetemi múzeum és gyűjtemény korai képződményei.....	44
b) Középkori egyetemeinken kialakuló korai gyűjtemények, kezdeti formák.....	46
c) Egyetemi múzeumok kialakulása történeti fejlődési típusok szerint.....	48
d) Iskolai és egyetemi gyűjtemények, intézménytörténeti bemutatások, emlékkiállítások Magyarországon	53
III. EGYETEMI ÖRÖKSÉG	58
IV. EGYETEMI MÚZEUM ÉS GYŰJTEMÉNY	68
Szervezeti integrálódás	73
A magyar múzeumok és gyűjtemények szervezeti integrálódása.....	79
Az egyetemi múzeumokra és gyűjteményekre vonatkozó releváns nyilatkozatok	83
Az Egyetemi Múzeumok és Gyűjtemények Szervezetei	87
V. EGYETEMI MÚZEUMOK KELET- KÖZÉP EURÓPAI KONTEXTUSBAN	95
Lengyelország	100
Ausztria.....	103
Románia, Kolozsvár.....	105

VI. RECENS PROBLÉMÁK, KIHÍVÁSOK.....	110
VII. A MAGYARORSZÁGI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÁLTAL FENNTARTOTT MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK ELEMZŐ BEMUTATÁSA.....	116
A MAGYAR EGYETEMEK, FŐISKOLÁK ÉS A GYŰJTEMÉNYEIK. AZ ALAPSZITUÁCIÓ.....	117
A MAGYAR EGYETEMI MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK TIPOLOGIZÁLÁSA.....	123
A MAGYAR EGYETEMI MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK KIALAKULÁSA.....	132
ÜNNEP ÉS ÉVFORDULÓ, MINT A MEGEMLEKEZÉS ÉS AZ ÖNREPREZENTÁCIÓ ALKALMAI	141
A MAGYAR EGYETEMI MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK MEGJELENÉSE.....	145
1. A múzeum/gyűjtemény külső megjelenése, elérhetősége.....	145
2. A kiállítások esztétikai és funkcionális értékelése.....	149
3. Tárgykészlet.....	165
4. Iskola a múzeumban vs múzeum az oktatási intézményben.....	171
5. Az egyetemi múzeumok helye a múzeumi szektorban.....	173
6. A magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények lehetősége, SWOT analízis	177
VIII. MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK AZ EGYETEMÉRT. AZAZ MILYEN LEHETŐSÉGEK RÉVÉN TÖLTHET BE INNOVATÍV SZEREPET AZ EGYETEMI MÚZEUM ANYAINTEZMÉNYE ÉLETÉBEN?.....	184
1. Nemzeti összefogás – a felismerés, együttműködés és hírüladás generálásaként	185
2. Új szerepek felvállalása - a finanszírozás érdekében.....	192
3. Egyetemen belüli szervezeti kooperációk – az egyetemi közösség elismerése érdekében.....	196
4. Új feladatok – a látogatókért.....	197
IX. FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK KÖRÉBEN FOLYTATOTT MÚZEUMI TÁRGYGYŰJTÉS JELLEGZETESSÉGE A DEBRECENI GYAKORLAT NYOMÁN.....	206
75 éves az egyetem jubileumi kiállítás.....	206
Múzeumi gyűjtés felsőoktatási intézményen belül.....	208
A debreceni tárgygyűjtés menete.....	213
És ami megvalósult.... Egyetemtörténeti kiállítás 2012-ben a Debreceni Egyetem centenáriumát ünnepelve.....	219

X.	ÖSSZEGZÉS.....	227
XI.	IRODALOMJEGYZÉK.....	239
XII.	MELLÉKLETEK.....	266
XIII.	KÉPEK:	330

ELŐSZÓ

„Játszik az iskola, azt játssza, hogy akár múzeum is lehetne. Játszik a múzeum is, azt játssza, hogy érdekes és különleges oktatási centrum.”¹

/Sinkó István/

A bevezető idézet érinti a múzeum és az oktatás kölcsönös összefonódását – mely folyamatosan jelen volt a pedagógiában – és az iskola szerepének fontosságát a múzeumok életében. Ennek ellenére az oktatás és a múzeum szintéziseként fennálló egyetemi múzeumok és gyűjtemények ismeretlenek, elhanyagolt helyzetben vannak ma hazánkban. Disszertációm témájaként kezdtem megismerkedni az egyetemi múzeumok és gyűjtemények fogalmával, szervezeteivel, problematikájával, bár mind a terminológia, mind a vizsgált gyűjtemények ismeretlensége miatt nehezen indult kutatásom. Jelentős előmozdulást a krakkói Jagello Egyetem Collegium Maiusában tett szakmai látogatásom jelentett (2007), ami hozzásegített az egyetemi múzeumok és gyűjtemények európai szervezetével való megismerkedéshez, ez által a külföldi szakirodalom eléréséhez. A téma behatóbb tanulmányozása világított rá arra, hogy Magyarország és a magyar felsőoktatási intézmények milyen hiányt is szenvednek az egyetemi múzeumok és gyűjteményeik figyelmen kívül hagyásával. Ezért a téma megismerését illetően legfontosabbnak tartottam a magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények számbavételét, mely még eddig nem történt meg hazánkban. Nem csak muzeológiai szempontból érdemes odafigyelni a felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumokra, gyűjteményekre, hanem a kutatásom nagyobb részt az egyetemek, főiskolák figyelmét hivatott felkelteni a kezükben lévő lehetőségek kihasználása végett. Számos gyűjtemény létezéséről még az anyaintézménye sem tud (!), melyek az elérhetőség és a megfelelő információk nélkül nem tudják küldetésüket teljesíteni, az új környezeti változásokra reflektálni, esetleg az egyetem rövid- vagy hosszú távú stratégiájába történő adaptálásukat nem is említve.

---

¹ Sinkó 2003: 104

A témaválasztásban szerepet játszott a Debreceni Egyetem centenáriumi évére való készülődés, miután a Debreceni Egyetem 2012-es jubileumi ünnepségének keretében a 100 éves történetét, életét, kutatásait, hagyományait bemutató múzeum megnyitását tervezte. A feladat a téma behatóbb vizsgálatát igényli, szükséges jól működő egyetemi múzeumok gyakorlatát tanulmányozni a debreceni siker érdekében. E nyomán a magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények elemzését a leendő debreceni egyetemi múzeum kontextusában vizsgálom, tehát mely az a társadalmi- oktatási - kulturális környezet, melyben az egyetemi múzeum létrejön, és amelyben helyt kell állnia. Melyek azok az országos tendenciákban is jellemző kihívások, amik valószínűsíthetően a debreceni múzeumnál is jelentkeznek majd, illetve milyen múzeumi – egyetemi stratégia jelenthet megoldást. A dolgozat egyrészt magában foglalja a debreceni egyetemi múzeum szervezésének folyamatát, másrészt a múzeum jövőbeli működésére és az egyetem számára „jövödelmezőnek” vélt hasznosítására írt javaslatot is.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények témaköre az utóbbi 20 év aktív munkássága ellenére is számos kérdésre keresi a választ. Az egyetemi múzeumok megóvása nem kérdés, azonban a cél, hogy miért is tegyünk azt sokkal inkább. A kérdés felvetése a szükségtelenség illúziójából adódik, hiszen sem a múzeumi szakma, sem az egyetem nem figyel oda gyűjteményeire, azok értékeire és megóvásuknak szükségére. Mi több, szinte minden esetben a helyhiány és a pénzszűke problémáinak megoldását az egyetemi múzeum felszámolásában, eliminálásában látják. A fenntartás kérdésköre a tárgyi anyag aspektusából is felvetődik: Clercq fejtegeti, hogy igazán szükséges-e az elavult, régi dolgokat eltenni, megóvni a múzeum keretein belül? Miért, milyen szándékkal tartjuk fenn őket? Ki használja őket, ki válogat, és ki fizet értük? ² A fenti kérdésekhez hasonlóan keresem a választ magyar vonatkozásban, és igyekszem a hazai színtérre helyezni a Nyugat – Európában már felismert egyetemi örökség jelentőségének és használatának pozitívumait, az anyaintézmények számára kedvező aspektusait.

Disszertációm nem nyújtja a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények kizárólagos listáját, ahogy a későbbiekben több helyen kifejtem ez a fogalmi problémák, a

---

² De Clercq 2003: 150; Lásd még: Carradice 2009;

szervezeti és fenntartás és az információhiány miatt nem lehetséges. Továbbá a pénz- és helyhiány miatti felszámolásokkal szemben a múlt és az intézményi örökség felismerését kinyilvánító folyamatosan nyíló történeti kiállítóhelyek, gyűjtemények révén az egyetemi múzeumok számának folytonos változását észlelhetjük. Mindezek ellenére igyekszem rendszert teremteni abban a sokszínűségben és diverzitásban, mely az egyetemi múzeumok és gyűjtemények körében jelen van, és a téma általános bemutatásán túl egy olyan képet adni a tárgyalt múzeumi entitások lehetőségeiről, amelyeket a felsőoktatási intézmények alkalmazni tudnak az örökségük megőrzése érdekében.

Itt szeretnék köszönetet mondani a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének és az Universitas Alapítványnak, hogy támogatásuk révén lehetőségem nyílt tanulmányi látogatások folytatására, ezáltal a disszertáció elkészítésére.

I. BEVEZETÉS

I.1. A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE

A dolgozat logikai rendszere az általános fogalmaktól és a külföldi gyakorlatoktól a magyarországi felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumok, muzeális kiállítóhelyek, gyűjtemények bemutatásán és elemzésén át a lokális szintérre vezetnek, tehát a debreceni múzeum kezdődő munkálatait ismerteti.

Elsőként a téma fogalmi alapfogalmait és szakirodalmi feldolgozottságát tisztázom. Szakirodalmi ismertetéssel hívom fel a figyelmet a magyar szakirodalom hiányára illetve sporadikusságára az egyetemi múzeumok és gyűjtemények köréből.

A dolgozat felépítése a bevezető módszertani ismertetője és téma bemutatását követően egy szélesebb perspektívából indul, az egyetemi múzeumok és gyűjtemények természetét, általános fogalmait ismertetem nemzetközi kontextusban, noha folyamatosan reflektálok a majd később tárgyalt magyarországi helyzetre és a dolgozat szempontjából végzett fő projektekre, a Debreceni Egyetem múzeumainak munkálataira.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények történetét ismertető fejezetben céloom rávilágítani a téma mélységére és múltbeli gyökereire, hiszen az egyetemi múzeumok nem új keletű entitások, a gyűjtemények a szaktudományok fejlődésében mérvadó szerepet játszottak. Ezt a szerep a 20. században látszólag elfelejtődött, ami hozzájárult az egyetemi múzeumi és gyűjtemények mai kríziséhez. Történetük ismertetésével céloom az újjáélesztésre váró egyetemi múzeumok és gyűjtemények relevanciáját megmutatni, és hangsúlyozni azok egyetem- és tudománytörténetben betöltött hangsúlyos szerepét.

Az egyetemi örökség mélyebb elemzésével mindazokra az elemekre kívánok rávilágítani, amelyek szélesebb perspektívába helyezik mindazt a gyűjteményi kört, melyet az egyetemi múzeumnak szükséges lenne felölelni. Az egyetemi múzeum szerepköre az egyetemi identitás formálójaként kiterjed a szellemi örökség gyűjtésére, mindazonáltal a mai is gyakorolt hagyományok őrzésére és dokumentálására.

A disszertációban többször is említett, az egyetemi múzeumokat övező „ismeretlenség” és „elérhetetlenség” és „elszigeteltség” felszámolása végett tartom fontosnak az egyetemi múzeumok szervezeteit, azok éves tevékenységét alapvető

nyilatkozatait, és a felsőoktatási intézmény struktúrájában való beilleszkedésük formáit ismertető IV. fejezetet. A szervezetek munkáinak megismerésével, konferenciáikon való részvétellel, vagy előzőek alapján hazánkban is szervező szakmai platform jelentősen hozzájárulhat a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények pozitívabb megítéléséhez.

Hipotézisem szerint a közép – kelet európai egyetemek múzeumainak ügyei azonos jegyeket mutatnak a hasonló történeti-, gazdasági-, és társadalmi környezet révén. Ez alapján vizsgáltam meg és állítom párhuzamba Lengyelország, Ausztria és Románia egyetemi múzeumait a felmérésem során számba vett és elemzett magyar felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumokkal és gyűjteményekkel.

A téma aktuális kérdéseit és problémáit foglalom össze röviden a VI. fejezetben, hiszen természetükből adódóan az egyetemi múzeumok és gyűjtemények Európa szerte azonos kihívásokkal állnak szemben. Mindezek a kihívások a tárlatok értelmezését és használhatóságát-, az egyetemi múzeumok és gyűjtemények fontosságát-, és a fenntartásuk anyagi és helyi kérdéseit ölelik fel.

Kutatásom – a magyarországi felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumok és gyűjtemények felmérése és vizsgálata – eredményeit közlöm a VII. fejezetben. Elsőként ismertetem a felsőoktatási intézmények gyűjteményszervező törekvéseit, majd a múzeumok és gyűjtemények megalakulását disztinktíven közlöm. A felmérésem eredményeül szolgáló közel félszáz egyetemi múzeumot és gyűjteményt a külső megjelenés és elérhetőség, a funkció és esztétika valamint tárgykészlet tükrében elemzem, majd SWOT analízis készítésével összegezem a magyar helyzetet.

Az egyetemi múzeumokat és a szerveződő Debreceni Egyetemi Múzeumot két pólusból közelítem meg, egyrészt hogyan állhatják meg a helyüket a társadalmi és intézményi elvárás, illetve a muzeológiai szempontok kereszttüzeiben, másrészt a felsőoktatási intézmény oldaláról milyen szerepekkel ruházható fel az egyetemi múzeum annak gazdaságossága és kihasználhatósága szempontjából. A múzeumok társadalmi, közösségi megítélése és a 21. Század globalizált felgyorsult világát kielégítő múzeum és kiállítás létrehozása³ a legújabb muzeológia feladata is egyben. Azonban az egyetemi múzeumok részéről nem csupán a közösség a mérvadó, hanem az anyaintézmény, az egyetem is, s ez a kettős megfelelés, illetve ennek összhangba hozása vezérli elemzésem. Keresem a választ egy jelenleg szerveződő egyetemi múzeum egzisztenciális és

---

³ Black 2012: 202-239

funkcionális kérdéseire, tehát ma, Magyarországon a fennálló közép-kelet- európai kontextusban létrejövő, felsőoktatási intézmény keretein belül szerveződő múzeumnak van-e lehetősége mind az egyetem közössége mind a helyi társadalom számára megfelelni, illetve mely eszközök állnak e feladathoz rendelkezésére, és mely szerepek betöltését vállalhatja fel létének legitimálásához. A kérdés vizsgálatához az örökség, emlékezet és identitás aspektusaiból is közelítek, valamint a szerveződő Debreceni Egyetem múzeumának tervezési, gyűjteményezési munkája nyomán értelmezem a felsőoktatási intézményben történő múzeumi munka unikális jellegét.

A dolgozatot a debreceni egyetem múzeumi projektjét – remélhetőleg nem végelegesen – lezáró 2012-es Egyetemtörténeti Kiállítás ismertetésével zárom.

I.2. KUTATÁS KÖRVONALAZÁSA, A KUTATÁS KERETEINEK BEMUTATÁSA

Kutatásomat a magyarországi felsőoktatási intézmények körében végeztem, az egyetemek, főiskolák által fenntartott múzeumok és gyűjtemények több szempontú muzeológiai és muzeográfiai elemzését tűztem célomul a készülő debreceni egyetemi múzeum tekintetében.

Felmérésem során azokat a felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumokat, illetve közérdekű muzeális gyűjteményeket és kiállítóhelyeket, esetenként kiállítással rendelkező gyűjteményeket mutatom be, amelyeket maga az anyaintézménye el/ismer, tudomásuk van róla. A felmérésem kizárólag a múzeumok tekintetében nevezhető teljesnek, a gyűjtemények szempontjából nem, hiszen egy-egy egyetemnek akár több száz gyűjteménye is lehet. Ezen gyűjtemények feltérképezése egyetemenként önálló szakdolgozatok, értekezések témáját adhatják. Ugyanis az egyetem gyűjteményei körébe sorolhatók mindazok a tárgyhalmazok, melyek logikusan összetartozó rendszerben dokumentált tárgyi bizonyítékai az emberi tevékenységnek vagy környezetünknek, amelyek folyamatosan vagy időszakosan lettek felgyűjtve, előre meghatározott

szándékkal⁴, vagy egy összetartozó tárgyi anyag meghatározott szempontok szerinti csoportosítása és kezelése során alakult meg. Tehát egyetemi gyűjtemény minden olyan gyűjtemény, amit tanítási, oktatási, vagy kutatási célra jelöltek ki, és különítették el. Így egyetemi gyűjtemény a könyvtár, sőt, minden könyvtár rendelkezik tudományterület szerinti vagy történeti különgyűjteményekkel. De gyűjtemény a levéltár is, vagy a tanszéki dokumentum gyűjtemények, mint a debreceni Néprajzi Tanszék esetében a DENIA is, de gyűjtemény a debreceni Bőrclinikán álló, a bőr patológiás eseteit bemutató viasz-, esetleg vegyszeresen tárolt szervdarabok is. Ezen kis gyűjtemények feltérképezése jelenti az igazi nehézséget, hiszen sok esetben még a kar sem foglalkozik behatóbban az adott egységének gyűjteményeivel.

1. kép: A Szent István Egyetem Magyary-Kossa Szakmatörténeti Könyvgyűjteménye (Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum)

Az egyetemeken fellelhető gyűjtemények sokszínűsége miatt konkretizáltam a kutatásomba bekerülő gyűjteményi típusokat. A felmérésem során kizárólag a múzeumokra, továbbá azon gyűjteményekre fókuszáltam, amelyek tárgygyűjteménnyel rendelkeznek, és olyan helyen vannak elhelyezve, ahol azok látogatása, vagy tanítási- és kutatási célú felhasználása lehetővé tett. Ez alapján a természetrajzi gyűjteményeket még akkor is taglalom, ha kisebb gyűjtemény lévén csupán a tanszék folyosóján vagy egy termében van elhelyezve, de például a Kaposvári Egyetem Fotótörténeti Gyűjteménye, miután kiállítással nem rendelkezik, csupán könyv-, dokumentum-, és disszertáció

---

⁴ Lourenco 2006

gyűjteménye van, nem kerül be az általam vizsgált gyűjtemények közé (lásd Melléklet 51. kép).

A vizsgált gyűjtemények körét tovább szűkítem a könyvtári és levéltári gyűjtemények figyelmen kívül hagyásával, és a muzeális könyvgyűjteményeket sem tekintem kutatásom egységének. Így, attól függetlenül, hogy például a SZIE Állatorvosi karán lévő Magyary-Kossa Szakmatörténeti Könyvgyűjtemény 17-18 századi könyvritkaságokat tartalmaz (Lásd. 1. kép), ahogyan a Miskolci Egyetem Selmeczi Műemlékkönyvtára is, fogalmi nehézségek miatt csak említési szinten foglalkozom velük. A kihagyás legfőbb oka a muzeálisnak nevezett könyvgyűjtemény fogalmának tisztázása. Hiszen a legtöbb könyvtárnak vannak egy-egy professzor hagyatékából származó könyvgyűjteményei, melyek talán nem több száz éves múltra tekintenek vissza, de az adott diszciplínában jelentős szakmailag értékes gyűjteményt jelentenek. Számos ilyen gyűjtemény van Magyarországon, melyek feltérképezése már önmagában is óriási feladat, önálló dolgozat témája lehetne, és felvállalása a disszertációmra nem lendítené a tervezett irányba.

A téma aktualitását mutatja, hogy az Európában, illetve így Magyarországon is a kulturális és oktatási háttér bekövetkezett változásakor új utakra, új marketing struktúrára van szüksége a felsőoktatási intézményeknek, melyben a múzeum az intézmény tükreként nyitni tud a leendő tagok, illetve a befektetők, a piac felé. A múzeumaik alkalmazása a stratégiai tervekben nem valósulhat meg egy átfogó felmérés nélkül, elsősorban tudomást kell szerezni létezésükről, szükséges felvállalni az egyetem örökségét, hagyományait, melyek az oktatási intézmény múzeumain, történeti kiállításain jelennek meg, s mellyel az egyetem önmagát reprezentálja.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények szakirodalma – főleg hazánkban – szegényes, pedig a téma behatóbb ismerete, az egyetemmel való kapcsolatának elemzése hozzájárulhatna a magyarországi egyetemi múzeumok, gyűjtemények fejlődéséhez. Az első fejezetben részletesen viszem végig a magyar egyetemek múzeumainak, gyűjteményeinek irodalomban való megjelenését, majd főként az európai szakirodalmat alapul véve – s ez által legfőbb irányvonalainak ismertetése is megtörténik - mutatom be a vizsgált témakört.

A dolgozat eredetiségét mutatja, hogy egyetemi múzeumokkal és gyűjteményekkel szakember – kutatásom alapján – nem foglalkozik Magyarországon, a meglévő múzeumok nem tagjai az egyetemi múzeumokat és gyűjteményeket tömörítő

nemzetközi szervezeteknek, sőt, mind az általános muzeológia mind a felsőoktatási intézmények előtt ismeretlenek. A magyarországi egyetemi múzeumok kutatása majd az eredmények közzétele a nemzetközi ismeretség szempontjából is nélkülözhetetlen. Oly kevés adalék jut el az egyetemi múzeumok és gyűjtemények európai szervezetéhez, hogy pl. Marta Lourenco a témában végzett európai felmérésében⁵ – melyben Európa mintegy 236 egyetemi múzeuma és gyűjteménye között végzett összehasonlító vizsgálatot⁶ – egy példa erejéig sem említ magyar vonatkozásokat. A további egyetemi örökség feltérképezését tekintve szinte általános, hogy az oktatási intézmények, főleg jubileumokhoz kötődően történetüket megírják. Az örökséget őrző intézmények köréből Molnár László és Zsidi Vilmos szerkesztésében történt 2004-ben felmérés Egyetemi levéltárak Magyarországon címmel.⁷

A dolgozat hasznosítható a Debreceni Egyetem leendő múzeumának tervezésénél, hiszen betekintést ad sikeres európai egyetemi múzeumi mintákba, mely tapasztalat hozzásegíthet egy jól működő debreceni múzeum létrehozásához. Továbbá a felmérés hozzájárul a nemzetközi UMAC adatbázis bővítéséhez, mely a magyar felsőoktatási intézmények múzeumainak elérhetőségét teszi lehetővé külföldi kutatók, látogatók előtt. A felmérésben és bemutatásban résztvevő múzeumok és gyűjtemények kutatásom által figyelmet kapnak, mely hozzájárul a múzeumok promóciójához, valamint a szakmai körökben való megismerésükhöz.

A kutatás térdimenziója egyrészt kiterjed Magyarország összes felsőoktatási intézményeire, vizsgálataimat nem csupán az állami, hanem a magán, illetve egyházi egyetemek, főiskolák körében is végeztem, mely 2008-ban 70 intézményt jelentett az ország minden részéről. Másfelől a téma behatóbb megismertetése végett általános bemutatásra törekedvén nemzetközi, főként európai országok egyetemi múzeumainak, gyűjteményeinek példája is szóba kerül, nemzetközi kapcsolatok, fogalmak, kérdéskörök taglalása révén szélesebb körben nyer értelmezést a dolgozat.

A kutatás idődimenziója kiterjed a 2009-es évben fennálló magyar egyetemi múzeumokra és gyűjtemények recens pozíciójára, természetesen történeti aspektusokat is szükséges vizsgálni a helyzet megértése érdekében. A dolgozat a debreceni projektet lezáró 2012-es kiállítással zárul.

---

⁵ Lourenco PhD disszertációja elektronikusan elérhető a <http://webpages.fc.ul.pt/~mclourenco> weboldalon (2009-10-19)

⁶ Lourenco 2005: 16

⁷ Lásd: Molnár – Zsidi 2002

A kutatás fő kérdései:

a) Mi az egyetemi múzeum? Milyen perspektívái jelennek meg közép- kelet európai szintéren?

b) Vannak-e Magyarországon felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumok, gyűjtemények, s ha igen, mi célból és milyen eredménnyel üzemeltetik azokat? Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények milyen hasznosítási gyakorlatai és lehetőségei jelennek meg a jelenlegi oktatási környezetben?

c) Milyenek a magyar felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumok és gyűjtemények kiállítása, tárgykészlete, oktatási-kutatási funkciója, valamint látogatottsága? Mit jelent az egyetemi múzeum és gyűjtemény magyarországi kontextusban?

d) Mit képvisel az egyetemi múzeum/gyűjtemény az anyaintézete, az egyetem számára? Mit jelent ma egyetemi múzeumot szervezni? Milyen igények és kívánalmak, valamint történeti- és ideológiai elvárások befolyásolják az egyetemi múzeum tárlatát, életét és megbecsülését. Mely új szerepek adaptálására van lehetőség az egyetemi múzeum relevanciáját és életrealitását tekintve mind az egyetem, mind a társadalom felé?

A dolgozat fő kutatási hipotézisei:

a) Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények fogalmának, történetének és európai szervezetének megismertetése a nemzetközi kapcsolati háló és együttműködés kiépítésben mérvadó. Európai kontextusban hasonló oktatási környezettel és gyakorlattal számolhatunk, a területet szűkítve, Közép-Kelet Európát vizsgálva pedig azonos történelmi vonulatoknak lehettünk tanúi, melyek az örökség értékelését és megbecsülését hasonlóképpen alakította, alakítja. A nemzetközi egyetemi múzeumi szakmai közeg megismerése és azzal való kooperáció a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények pozitív észrevételét segíti elő.

b) Magyarországon felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumok és gyűjtemények léteznek, azonban megfelelő figyelem és stratégia hiányában még az anyaintézményük számára sem jelennek meg értékesnek, hasznosnak, a tágabb társadalmi

környezet számára pedig észrevétlenek maradnak. Mivel sem programjaikkal sem egyetem iránti elkötelezettségükkel létük fontosságát és hasznosságát bizonyítani nem képesek, fenntartásuk folyamatos kérdéseket és ellenszenvet vált ki, az örökség veszélybe kerül.

c) Az egyetemi múzeumokról és gyűjteményekről általánosságban véve is, de a muzeológiai szakirodalomban szintén igen kevés információ áll rendelkezésre, alig lehet hallani róluk. Ebből kifolyólag feltételezem, hogy az egyetemi múzeumok megfelelő kihasználása nem történik meg, sem eredeti funkciójukat – oktatás, kutatás – teljes mértékben nem töltik be, sem a felsőoktatási intézmények változásával bekövetkező elvárásokra eredményesen nem reflektálnak, ahogy a 21. századi muzeológiai kívánalmaknak sem tesznek eleget.

d) Magyarországon az utóbbi években több alkalommal is az oktatási rendszer változása következett be, s legutóbbi, 2 évvel ez előtt egy már maradandónak feltűnő, a Bolognai rendszer néven ismert oktatási struktúra lépett életbe. Az új rendszer – s ez által a megváltozott be- és kimenet – révén megnőtt az oktatási intézmények szerepe a jobb képességű hallgatók megszerzésében, az egyetemeknek, főiskoláknak komolyabb marketing akciókat kell folytatniuk, hogy potenciális hallgató-jelölteket vonzzák. A pályaválasztás előtt állók csoportját jelentkezésükben befolyásolja az oktatási intézmény társadalmi megítélése, a múltban betöltött jelentősége, és oktatási színvonalának híre. Mindezek ismertetésében óriási szerepe van egy, az intézmény életét bemutató múzeumnak.

Hipotézisem szerint a magyar felsőoktatási intézmények még nem ismerték fel az egyetemi múzeumokban rejlő azon inherens lehetőségeket, mellyel az egyetemet effektíven promotálni tudnák, és mely eszközzel kapcsolatot teremthet a társadalommal. Az erre való ráeszmélés hiánya megmutatkozik a múzeumi „bánásmódban” és az ahhoz való hozzáállásban is. A magyar egyetemeken az örökség bemutatására való hajlandóság és törekvés megvan, ugyanakkor ez olyan koncepcionális kérdéseket vet fel, mint mi mutatható be, és mire lesz jó a múzeum. Annak végiggondolása sem történt meg továbbá, hogy az egyetem oktatási küldetését hogyan tudná kiegészíteni, illetve tudománynépszerűsítő funkciója valamint az egyetemi marketing stratégiában betöltött szignifikáns szerepe miként válhat az egyetem hasznára.

A dolgozat utolsó fejezetében a készülő egyetemi múzeum munkálatait ismerttetem, és a külföldi és hazai példákból tapasztalatot merítve a leendő múzeum lehetőségeit vázolom fel. Illetve a múzeum projektjét egy időre lezáró 2012-re szervezett időszaki egyetemtörténeti kiállítást mutatom be.

Kutatási módszerek:

1. *A dolgozat elméleti háttere:*

A kutatásom hozzájárul a magyar felsőoktatási intézmények fenntartásában álló múzeumok és gyűjtemények jelenlegi állapotának megismeréséhez, s ugyancsak feszegeti a kérdést, miszerint miért is jelentősek a vizsgált muzeális jellegű egységek fenntartása, valamint anyaintézményének és ugyancsak a társadalomnak hogyan szolgálja javát. Tehát a dolgozat kiterjed az általános nemzetközi kitekintésen túl, melyet a téma megértésért vállaltam fel, a magyarországi állami, illetve nem állami egyetemek és főiskolák múzeumaira, múzeumi kiállítóhelyére, szakgyűjteményeire.

Hangsúlyozom, hogy nem csupán a múzeumi törvény által meghatározott szempontoknak megfelelő múzeumok kerültek kutatásom fókuszpontjába – hiszen ahogy a későbbiekben kifejtem, az egyetemi múzeumok nagy része nem felel meg, a múzeumi törvény előírásainak –, hanem ugyancsak a tanszékek, intézetek, karok által fenntartott gyűjtemények, szakgyűjtemények, kiállítások is, valójában ezek túlsúlyáról beszélhetünk. Elemzésükkor leszögezem, hogy ezen gyűjtemények tárlatánál, elrendezésénél nem elsősorban, sőt, kevésbé szerepelnek a muzeológiai szempontok, a gyűjtemények leginkább a taxonómia, az adott diszciplína osztályozásául szolgáló módszerek szerint vezéreltek, lényegük a téma megértésére, könnyen tanulmányozhatóságára való törekvés. Az egyetemek által fenntartott gyűjtemények leggyakrabban a természettudományok, az orvostudomány és műszaki tudományok területéről kerülnek ki, mindemellett intézménytörténeti jellegű emlékszobák, intézménytörténeti állandó kiállítások, szakmatörténeti kiállítások, és művészeti tárlatok fordulnak elő Magyarországon. A téma, a vizsgált gyűjtemények sokszínűsége miatt mindenképpen multidiszciplináris megközelítést követel, hiszen az eltérő típusú szakgyűjteményeket a saját szakág fejlődését követve lehetséges elemezni, mely visszavezetés megmutatja a gyűjtemények kialakulásának központi kérdését, fenntartásuk szükségességét. Emellett vizsgálom a gyűjtemény 21. századi oktatásban-kutatásban betöltött szerepét, s e szerepnek a

tudományág fejlődésével bekövetkező változásait. Továbbá dolgozatomban az általános muzeológiát követve nem csupán felvonultatom, és történetét, tárlatait mutatom be a magyar egyetemi múzeumoknak és gyűjteményeknek, hanem általános problémáikra választ keresve az egyetem közösségében betöltött szerepüket, és az anyaintézmény marketingjében való fontosságukat taglalom. Interdiszciplináris megközelítem alapkérdése, hogy egyrészt a tudományok fejlődésével valóban szükség van-e még a hagyományos típusú oktató-kutató gyűjteményekre⁸. Másrészt a közelmúltban megváltozott oktatási rendszer, a globalizáció, és az egyetemi végzettség általánossá válása nyomán válhat-e, vagy ha igen, hogyan válhat az egyetemi múzeum az egyetem „kapujává”, egy jól kidolgozott marketing stratégiával alakítja-e pozitívan az egyetem reputációját, valamint az intézményhez fűződő közösségi identitás kialakulásához hozzá járulhat-e?

Szakirodalmi feldolgozás (2007 – 2010)

A szakirodalom fellelhetőségével és mélységével kapcsolatban az I.4-es fejezetben szólok részletesebben. Ugyanakkor a módszertani bemutatás részeként a felhasznált szakirodalmat vázoló fel. A kutatásomat legfőbbként az egyetemi múzeumok szakirodalmára alapoztam, mely angol nyelven vált elérhetővé számomra. A témában írt tanulmányok konferencia kiadványokban, egyetemi múzeumok tanulmányköteteiben jelentek meg. A külföldi szakirodalom részként felhasználtam a hírleveleket, elektronikus formában elérhető tanulmányokat, szakdolgozatokat, a szervezet honlapján fellelhető felméréseket, jelentéseket, irányelveket, valamint az egyéb közzétett dokumentumokat. Egyrészt gazdasági szempontok által vezérelve, másrészt az elérhetőség könnyítése szempontjából számos konferencia előadás csak elektronikusan elérhető. A felhasznált szakirodalom másik nagy csoportját alkotják az általános, magyar nyelvű múzeumi összefoglalók, kiállítási brossurák, illetve a szakgyűjtemények esetében a szakmatörténeti kötetek, a tanszéki tanulmánykötetekben, egyetemi folyóiratokban megjelenő gyűjteményleírások.

Konferencia részvétel során szerzett információ (2007-2011)

A dolgozat elméleti háttérének feldolgozásához nagymértékben hozzájárult az európai konferenciákon, találkozókön való részvétel, mivel számos esettanulmány nem publikált, csupán konferenciák alkalmával hangzik el. Négy alkalommal vettem részt az

---

⁸ Lourenco fejt ki, hogy a természetrajzi kutató gyűjteményekről elterelődik a figyelem, hiszen a kutatásokat ma már mikro-, és nano- egységek szintjén végzik:

UNIVERSEUM szervezet találkozóján (2007: Lisszabon, 2009: toulouse, 2010: Uppsala, 2011: Padova), amely évenkénti konferenciáin az egyetemi múzeumok és gyűjtemények legfrissebb, legfőbb problémáit és kihívásait taglalják. A konferenciák tematikája elősegítette a prioritások megtalálását a tárgyalt témában.

2. A dolgozat empirikus oldala:

A kutatást több lépcsőben végeztem el. Az előzetes felmérést követően kérdőíves felmérést végeztem a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények körében, majd a terepmunka részét képezve tanulmányi látogatást tettem az adott múzeumnál, gyűjteménynél.

Előzetes felmérés (2008 nyár – 2009 tavasz)

Elsőként, 2008 nyaratól kezdődően telefonos és internetes (e-mail) lekérdezés alapján gyűjtöttem össze Magyarország felsőoktatási intézményei által fenntartott múzeumokat, gyűjteményeket. A mintavétel az Oktatási és Kulturális Minisztérium által regisztrált, a honlapukon közzétett Felsőoktatási Intézmények Magyarországon című dokumentum szerint történt⁹. Ez alapján 70 felsőoktatási intézmény van jelenleg (2008) Magyarországon, melyből 18 Állami Egyetem, 7 Nem Állami Egyetem, 11 Állami Főiskola, és 34 Nem Állami Főiskola (1. Ábra). Honlapjukról, illetve telefonon, e-mailen való információgyűjtést mindegyik, a fentiekben megjelölt felsőoktatási intézményben végeztem. Számos egyetemenél azonban a központi egységeken kívül a tanszékek, karok, könyvtárak megkeresése is szükségessé vált. A felmérésem első körben végzett kutatási adatait az 2. Melléklet tartalmazza. A táblázat gyakorlatilag az egyetemi múzeumok és gyűjtemények körében fennálló ismeretlenséget, illetve az egyetemi vezetés ez irányú érdektelenségét példázza. Az első körben végzett felmérés még nem mutatja a magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények teljes számát, sok esetben a kari, tanszéki honlapok behatóbb megismerésével jutottam újabb információhoz, esetleg már a személyes látogatás során derült ki a további gyűjtemények léte.¹⁰

⁹ <http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=1126&articleID=4265&ctag=articlelist&iid=1> (2009-10-19)

¹⁰ Megj: számos európai országgal mutat hasonlóságot a kutatásom folyamata, jellemző a felső vezetés ismeretének hiánya egyetemi gyűjteményeiről.

1. ábra: Felsőoktatási intézmények fenntartó szerinti százalékos megoszlása Magyarországon. Forrás: Oktatási és Kulturális Minisztérium (2009. május)

Felmérésem során azokat a felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumokat, illetve közérdekű muzeális gyűjteményeket és kiállítóhelyeket mutatom be, amelyeket maga az anyaintézménye el/ismer, tudomásuk van róla. Az egyetemi muzeológus szakember illetve egységes fogalmi meghatározás hiányában előfordult, hogy 40 éve meglévő állandó kiállítást nem tekintett az intézmény gyűjteményei sorába. Azonban az előzetes felmérés során nem, de személyes látogatásom által amennyiben fény derült az intézmény egyéb, állandó kiállításaira, akkor e dokumentumban szintén ismertetem. Főképp az intézmény történetét pár tablón, fényképen és vitrinben át bemutató állandó kiállítások ezek, melyek disszertációm szempontjából, az örökség megőrzése érdekében „teremtettek”, elemzésük fontos. Azonban kiemelten csak az intézmény történetére, életére, vonatkozó tárlatokra irányul a figyelmem, gyűjtemények közül csak a nyilvánosság felé nyitva álló, kiállítással vagy muzeális jellegű anyaggal rendelkezőket mutatom be. Így történik, hogy a Kaposvári Egyetem Szarvasfarmjának munkáját behatóbban tanulmányozom – mivel Magyarország vadállományának teljes körű bemutatására oktató jelleggel törekszenek –, míg a Debreceni Egyetem Pallagi telepét vagy a Kaposvári Egyetemen Fotótörténeti Gyűjteményét, bár kutatóhely és a nemzetközi terminológiának megfelelően egyetemi egységnek, gyűjteménynek tekinthető, nem taglalom.

Az egyetemek és főiskolák fenntartásában álló gyűjtemények megtalálása nehézkes mivel az intézmények nem rendelkeznek az oktatási-kutatási örökségüket feltérképező, illetve teljesen bemutató információval. (Kivételek alól a Szegedi

Tudományegyetem, mely honlapján „látogatható intézmények, gyűjtemények” kategóriában a teljesség igényével tette közzé gyűjteményei és kutatóhelyei elérhetőségét.¹¹⁾ Ebből kifolyólag a felmérést több lépcsőben végeztem el. Elsőként e-mail és telefonos megkereséssel kezdtem a felsőoktatási intézmények rektori hivatalához fordulva. Tapasztalataim alapján számos egyetem nem tudja biztosan van-e gyűjteménye, előfordult, hogy nemleges választ adott, miközben később tudomásomra jutott több gyűjteménnyel is rendelkeznek.

Kérdőíves vizsgálat (2008 ősz – 2009 ősz)

Második lépésként 2008 őszétől a korábban egyeztetett múzeumoknak, gyűjteményeknek postai vagy elektronikus úton kérdőívet (4. Melléklet) küldtem, mely lekérdezi a múzeum/gyűjtemény elérhetőségére vonatkozó információkat¹²⁾, a gyűjtemény tárgykészletét, oktatásban, valamint kutatásban betöltött szerepét. Ezzel párhuzamosan számos esetben személyes látogatásom során került sor a kérdőív kitöltésére. A kérdőív összeállításánál alapul vettem a nemzetközi standard felmérésekben már használt, Lourenco által készített kérdőívet.¹³⁾ A félig strukturált kérdőíves felmérést néhány esetben személyesen kérdeztem le, sőt, előfordult, hogy a gyűjtemény vezetőjének inkompetenciája végett személyesen meglátogattam a tárlatot, a segítségével töltöttük ki a lapot. Kérdőívet 48 alkalommal töltöttem ki, nem múzeumonként, hanem bemutatásokként, kiállításokként, tehát például az ELTE Természettudományi Múzeumának az Ásvány és Kőzettára az ásványtani és kőzettani gyűjteményekből áll, azonban egy kérdőívben kérdeztem le, de szervezetileg a Természettudományi Múzeumhoz kapcsolódó Biológiai és Paleontológiai gyűjteményt, mivel önálló kiállítással és tanszéki fenntartással rendelkezik, külön vizsgáltam. A kérdőíveket egyöntetűen nem elemzem a vizsgált gyűjtemények diverzitása miatt, azonban a lekérdezett információkat a VII. fejezetben felhasználom.

Tanulmányi látogatás (2006. október – 2010. december)

A hazai egyetemi múzeumok és gyűjtemények esztétikai és funkcionális elemzése, valamint a tárgykészletük felmérése érdekében tanulmányi látogatást tettem a felmérés során felkutatott intézményekben. A személyes látogatás tisztázta az egyetemi

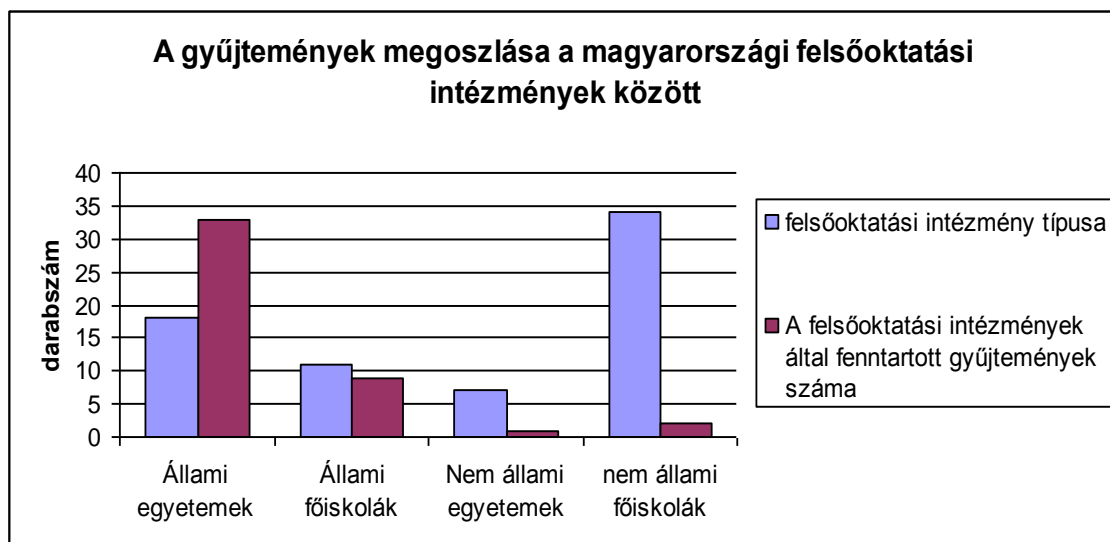
---

¹¹⁾ <http://www.u-szeged.hu/egyetemrol/kultura-sport-szabadido/latogathato-intezmenyek> (2010-12-18)

¹²⁾ Az elérhetőségre vonatkozó pontos információk (besorolás, cím, témakör, tudományág, elérhetőség, kapcsolattartó személye, nyitva tartás) a gyűjtemények UMAC adatbázisban való közzétételéhez szükségesek – melyhez való hozzájáruláshoz szintén engedélyt kértem az intézménytől.

¹³⁾ Lourenco 2005: 281-287

gyűjtemény kérdését az oktatási intézmények részéről is, további állandó kiállításokat (pl. Pető Intézet) valamint gyűjteményezési terveket ismertem meg. A tanulmányi látogatások alkalmával interjút készítettem a múzeum, gyűjtemény felelősével, vezetőjével (néhány esetben a dékán vagy a főtitkár hatáskörébe tartozik a kiállítás), szakgyűjtemények esetében leggyakrabban a tanszék vezetőjével. A félig strukturált interjúk kérdései a gyűjtemény történetére, az egyetemen betöltött szerepére és helyére, az oktatásban és kutatásban való használatára tért ki. A tanulmányi látogatások időpontját, helyét, és az interjúalanyok névsorát az 3. Melléklet tartalmazza. A tanulmányi látogatások célja elsősorban primer információk szerzése a múzeumról, gyűjteményről. Továbbá a látogatások alkalmával számos irodalom elérhetővé vált számomra, a gyűjtemény személyes megtekintése pedig az elemzése szempontjából volt elengedhetetlen.

2. ábra: A magyar felsőoktatási intézmények fenntartása és az általuk fenntartott múzeumok és gyűjtemények eloszlása. A diagram mutatja, hogy egyetemi múzeumok és gyűjtemények főként állami fenntartású egyetemek és főiskolák körében található.

Gyakorlati tapasztalat szerzése a debreceni egyetemi múzeum munkálatai folyamán (2006 – 2012)

A dolgozat empirikus háttérének másik gondolatbeli fázisa a Debreceni Egyetem múzeumának kialakításakor szerzett gyakorlati tapasztalat, munkafolyamat, mely első kézből jelentett információt a leendő múzeum helyi megítélésre, az egyetem hozzáállására, az örökség egyetemi megbecsülésére, a kiállítás berendezésének megkívánt és megvalósítható kérdéseire, és a múzeum későbbi hasznosítására. Ezt a

munkafolyamatot az eredeti ötlettől indítva a gyűjtési koncepción át követem végig, mely egyben a magyar egyetemi múzeumok lehetőségeinek is summázása. Nem kívánom a múzeum nyitó kiállításának struktúráját és ez idáig felhalmozott tárgykészletét bemutatni, dolgozatom célja a leendő egyetemi múzeum nemzetközi és hazai szakmai színtéren való elhelyezése, társadalmi-történeti közegben való megnyilvánulása és lokális érvényesülésének taglalása. Ennek nyomán gyakorlati tapasztalatot szereztem elsőként az egyetemen fellelhető örökség körülírásával, az egyetemen folytatott tárgygyűjtés speciális voltaival, és prominens személyekkel végzett történeti interjúk révén a szellemi örökség gyűjtésében is. A múzeumi gyűjtési folyamatot a IX. fejezetben fejtem ki részletesebben.

A megvalósult egyetemtörténeti kiállítás szervezése folyamán szerzett tapasztalatokkal zárom a dolgozatom, a 11. Melléklet közlöm a kiállítás forgatókönyvét.

Oral-history gyűjtés a Debreceni Egyetemen (2007 – 2011)

Disszertációmnak ugyan szerves részét nem képezi, de az egyetemi múzeum egyetemi közösségi aspektusából történő megítélésre interjú módszerével kerestem a választ. Az interjúkat a Debreceni Egyetem egyrészt az 1950-es években végzett volt hallgatóival, másrészt jelen prominens professzoraival, tanáraival készítettem. A beszélgetés elsődleges célja volt az egyetemtörténeti kutatás, oral-history gyűjtés, azonban az intézményhez fűződő identitás kérdése alapján tekintettem az interjúkra. Hipotézisem szerint ugyanis az egyetemi múzeum a múltja és öröksége, eredményei megismertetése révén az egyetemhez tartozás tudatát is erősíti, mely szintén pozitívan járulhat az egyetem oktatási piacon való minél jobb érvényesüléséhez. Az interjúk feldolgozása, noha szorosan kapcsolódik egy egyetemi múzeum kialakításához, egy külön disszertáció témája lehet, de az általuk nyert tapasztalataimat beépítettem a dolgozatba.

I.3. DEFINÍCIÓK

Stanbury¹⁴ a múzeumi világ „*rejtett kincstárainak*” nevezi az egyetemi múzeumokat, mely szektor még sokszor a múzeumi szakma előtt is ismeretlen.¹⁵

Azonban mi is az egyetemi múzeum? Honnan ered, illetve milyen feladatok ellátására hivatott? Ezek a kérdések még ma is helytállóak, a szakirodalomban kiemelkedő számban van jelen a meghatározásra, identitásukra, és a szerepükre vonatkozó diskurzus.

Az „*egyetemi múzeum egy olyan múzeum, amely szoros kötelékben van az egyetemmel*”¹⁶ – mondja B. Gil. Ez a meghatározás azonban még nem feltételez strukturális kapcsolatot a múzeum és az oktatási intézmény között, hiszen egy oktatási intézménynek szoros köteleke bármely múzeummal lehet. Tehát precízebb azt mondani, hogy az egyetemi múzeumok olyan muzeológiai intézmények, amelyek az adott egyetemhez tartozó tárgyi- és szellemi emlékeket, tárgyakat gyűjtik, tanulmányozzák, és kiállítják.¹⁷ Az egyetemi gyűjtemény az oktatási intézmény történetére reflektál, annak örökségét mutatja be. Az egyetemi múzeumok az oktatási intézmények küldetésében meghatározott feladatokat hivatott elősegíteni, tehát egy olyan múzeumról vagy gyűjteményről van szó, mely az egyetem szolgálatában áll. Tömören fogalmazva az egyetemi múzeum olyan múzeum, amely adminisztratíván egy fokozatot adó oktatási intézményen belül működik, és ez a kapcsolat miatt kiemelt köteleltsége szignifikánsan az oktatás és kutatás segítése mellett a megőrzés és a bemutatás is. Az egyetemi múzeum és a felsőoktatási intézmény közötti kapcsolat minden esetben kölcsönösségen alapul, hiszen az egyetem a fenntartást és a hallgatóságot biztosítja, a múzeum pedig anyagával és programjaival az oktató tevékenységet segíti és kiállításával az egyetemet propagálja.

Az egyetemi múzeumok az UMAC szerepéhez híven igyekeznek megvilágítani a különbségeket az oktatási intézmények által fenntartott múzeumok és az „általános”¹⁸ közmúzeumok között. Az ICOM múzeum definíciója szerinti 5 funkció – a kulturális javak gyűjtése, nyilvántartása, megőrzése és állagvédelme, tudományos feldolgozása és

---

¹⁴ Peter Stanbury az ICOM-UMAC szervezet elnöke, és az ausztrál Macquire Egyetem muzeológusa

¹⁵ Stanbury 2002: 9

¹⁶ B. Gil 2002: 2

¹⁷ B. Gil 2002: 6

¹⁸ A szakirodalomban „*public museums*”, „*general museums*”, „*other musems*”, „*civic museum*”, vagy „*non-university musems*” néven említik a közmúzeumokat, így különböztetve meg magukat tőlük.

publikálása, valamint kiállításokon és más módon történő bemutatása¹⁹ – természetesen az egyetemi múzeumokra is vonatkozik, ugyanakkor az egyetemi múzeumok esetében a hangsúly más funkciókra esik erőteljesebben. Az egyetemi múzeumok kiemelkednek két nagyon fontos tevékenységükben, a tanításban és kutatásban betöltött hozzájárulásukban. Az oktatás ugyan minden múzeumnak szándékában áll, az egyetemi múzeumok esetében azonban jobban érzékelhető a tanítás és tanulás, a formális egyetemi tréning, a laboratóriumi munka, és a gyűjtemény alapú tantárgy szerepe. Az egyetemi múzeum megnevezésben tehát sokkal nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon az *egyetem* – tehát oktató tér –, mint a *múzeum*.²⁰ Az egyetemnek kötelessége megosztani forrásait az érdeklődő látogatókkal, ahogy az új ismereteket a kutatókkal is. Az egyetemen belüli gyűjtemények bármelyike, legyen az formálisan kialakított vagy sem, az intézmény felelősségére van bízva, az egyetem felelőssége, hogy történetének, kultúrájának, hagyományainak anyagi és szellemi javait öröksége részeként megőrizze. Tehát az oktatási intézménynek kiemelt szerep jut a hagyatékának felismerésében, annak felmérésben és gondozásában.

Az ICOM megalakulása (1946) utáni múzeumi definíciók változása kapcsán Hudson világított rá arra, miszerint a korábbi leírások a „közösség” szolgálatáról beszéltek, ellentétben a mai biztonságosabb és szélesebb „társadalommal”.²¹ Egyetemi múzeumok esetében úgy látom, hogy a „közösség” a kiszolgálás elsődleges potenciális résztvevője, hiszen történetiségüket tekintve az egyetemi múzeumok egy jól körülhatárolható közösség számára jelentettek/jelentenek oktatási bázist.

Az egyetemi múzeum definíciója a felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumokat jelenti, tehát az *egyetemi múzeum* nem szűkebb értelmében, hanem összefoglaló névként jelenik meg a tárgyalt múzeumi és gyűjteményi formákra értve. A felsőoktatási intézmények alaptevékenysége az oktatás, a tudományos kutatás és a művészeti alaptevékenység²², az egyetemi múzeumok öröksége többnyire ezen alaptevékenységekből kerül ki, majd erre épülnek az intézmény életéből, múltjából származó, és jelenét bemutató emlékek.

A múzeum egy non-profit állandó intézmény, mely a társadalom és annak fejlődése szolgálatában áll, nyilvános, nyitott, továbbá az ember és környezetének anyagi és szellemi kulturális javait gyűjti, megőrzi, kutatja, közzéteszi és kiállítja a tárgyakat

---

¹⁹ 1997. évi CX. Tv. 42 §. 2.

²⁰ Lásd: Lourenco 2006

²¹ Hudson 2004: 85

²² 2005. évi CXXXIX. Felsőoktatási törvény 4. §.

tanulmányozás, oktatás és a szórakoztatás céljából.²³ Az egyetemi múzeumokra is hatályos definíció azonban a gyakorlatban ritkán valósulhat meg. Az egyetemi múzeumok többnyire egyáltalán nem nevezhetőek múzeumnak. Felépítésük jobbra olyan, mint a magángyűjteményeké, többnyire csak a kutatásban való felhasználásra alkalmasak, esetleg az intézmény múltbeli tudományos tevékenységét tanúsítják.²⁴

Az egyetemi múzeum sajátos helyzetét világítja meg Freundlich, aki írja, hogy ezek nem a közgyűjteményekhez hasonlóan az ismert értelmében vett múzeumok, sem nem egyetemi tanszékek,²⁵ hanem a két intézmény között helyet foglaló entitások. Éppen ez a köztes helyzete eredményezi azok tisztázatlan önmeghatározását, szerepét, és finanszírozását. Tehát a múzeum definíciója szerinti első, s az egyetemi múzeumok szempontjából sarkalatos kritérium az elérhetőség, nyitva tartás kérdése. Számos egyetemi múzeum nem rendelkezik állandó nyitva tartással, bejelentkezés szerint látogathatóak. Ugyanakkor az állandóság is kérdéses, ha a Montpellieri egyetem múzeumának esetét figyeljük meg, mely 1951-ben alakult kari költségvetésből, azonban már ismét zárva van pénzügyi problémák miatt. Lourenco az ilyen, vagy hasonló cipőben járó múzeumokat „szellemmúzeum”-nak nevezi, ezek jellemzője, hogy egy viszonylag hosszabb nyitva tartás után különböző okoknál fogva bezárásra kényszerültek, de a gyűjtemény egyben maradt és újjászületésre vár.²⁶ Problematikus azon múzeumok besorolása is, mely kifejezetten kizárólag a kutatók számára nyitott, az általános közönség nem látogathatja, mint például a Kaliforniai Egyetem Óslénytani Múzeuma, ahol aktív kutatói, tanítói és közönségkapcsolati tevékenységet végeznek, de minden forrás online, kiállításal nem rendelkezik²⁷. Pinni a szakmai feladatok ellátását emeli ki hiányzó faktorként az olasz egyetemi múzeumok ismerveinek körvonalazásakor. Az olasz egyetemi múzeumok nem töltik be az egyetem falai közül kilépő kulturális és közművelődési központ szerepét, sőt belső szervezeti hiányosságaik folytán még az anyag megőrzésére és épségének biztosítására sem képesek.²⁸

Látható, hogy az egyetemi múzeumoknak sajátos meghatározásra van szükségük, mely hangsúlyozza speciális esetüket, a tanításban és kutatásban betöltött hasznukat, de nem szükségképpen fő erénye a nyilvánosság.

---

²³ ICOM honlapja: <http://icom.museum/who-we-are/the-vision/museum-definition.html> (2011. február 13.)

²⁴ Binni – Pinna 1986: 130

²⁵ Freundlich 1964-65: 150

²⁶ Lourenco 2006

²⁷ Lourenco 2006; <http://www.ucmp.berkeley.edu/> (2011. február 13.)

²⁸ Binni – Pinna 1986: 130

Szükséges elkülöníteni az *egyetemi múzeum* és az *egyetemi gyűjtemény* fogalmát. Az egyetemek már a 14. századtól kezdve törekedtek gyűjtemények fenntartására, melyek a tanulást, a tanítást segítették elő. Gondoljunk csak az első botanikus kert alapítására (1309) Salernóban, mely az orvosi oktatást segítette, vagy az 1517-es első boncolást²⁹ követően elterjedő anatómiai és patológiai gyűjteményekre. A gyűjtemények használatának eredményként már a 16. század végén Európában 20 körülire tehető az egyetemek alapította botanikus kertek száma.³⁰ Ezek a gyűjtemények legfőbb erőssége a szemléltetés.

Az idők során azonban számos új típusú gyűjtemény alakult ki (a régebbi hagyományos területekhez képest, mint az állattan, növénytan, anatómia, és botanikus kertek), a gyűjtemények specializálódásának oka elsősorban a diszciplínák aprózódásában keresendő. Ma már olyan egyetemi gyűjteményekkel is számolni kell, mint pl. Kaposváron a fotótörténeti gyűjtemény és kutatóhely, tehát tudománytörténeti gyűjtemény, vagy a Szegedi Egyetem Szent-Györgyi Albert emlékszoba, tehát egyetemtörténeti gyűjtemény, de nem felejtethjük el a tanszékek, karok kutatógyűjteményeit, szakkönyvtárait sem. Az egyetemi gyűjtemények sorát gazdagítják a levéltárak és könyvtárak is.

Egy lényeges eltérést kell kiemelni az egyetemi múzeum és az egyetemi gyűjtemény között. A gyűjtemény logikusan összetartozó rendszerben dokumentált tárgyi bizonyítékai az ember tevékenységének vagy környezetének, amelyek folyamatosan vagy időszakosan lettek felgyűjtve, előre meghatározott szándékkal.³¹ A gyűjtemények tanítók, professzorok generációinak évszázadok alatti, a tanításhoz, kutatásukhoz felhasznált darabjaiból forrtak ki, melyek ugyanakkor hosszú ideig csak egy-egy tanszékhez, vagy professzori szobához kötődött. Az egyetemi múzeumok esetében kiemelten a bemutatás, megjelenítés módjában, illetve a célközönségben mérhető a múzeum és a gyűjtemény különbözősége. Az egyetemi múzeumok vacillálnak a nyilvánosság, illetve a kutatásra szánt, a teljességre törekvő gyűjtemények elsőbbségén. A gyűjteményekben az enciklopédikusan kizárólagosságra törekvő tárgyak sora figyelhető meg, melyet az oktatásban illetve kutatásban fel lehet használni. Azonban ezek egy-egy tudományterületek darabjait mutatják be, melyek nem feltétlenül tehetőek érthetővé a széles közönségrétegek számára. Ezzel összefüggésben áll fenn az a vita, melyben az

---

²⁹ 1517-ben Strasbourgban végezték az első hivatalos boncolást.

³⁰ Lourenco 2006: 353-380

³¹ Kozak 2007: 64-68

egyetemi múzeumok, gyűjtemények még mindig keresik önmagukat, s az egyetemi múzeum optimális bemutatását, megjelenését taglalják. Kiknek is szól a múzeum? A széles látogatói közegnek, vagy csupán egy egyetemi, kutatói csoportnak legyen fenntartva? Az egyetemi gyűjtemények között így számos különböző példát lehet bemutatni, tapasztalataim alapján a bécsi orvostudományi egyetem patológiai gyűjteményével állítom szembe a Krakkói Jagello Egyetem Collegium Maius-át. A krakkói Collegium Maius egy régi egyetemi épületben berendezett, az egyetem történetéből fennmaradt tárgyak, festmények, kiemelkedő professzorainak tárgyaihoz kötődő múzeuma, mely történeti és reprezentatív célokat szolgál, a látogatók számára elérhető, sőt, közönsége elsősorban az általános közönség köréből kerül ki. Míg a bécsi patológiai gyűjtemény (Narrentum) számos, több tízeszres darabszámú viasmásolatokkal (melyek magas művészeti értékkel is bírnak) mutatja be a bőr betegségeinek, a bőr patológiás eseteinek típusait, valamint a betegségekben elhalálozottak tartósított testrészeit. Ezek a medikusok számára elengedhetetlen minták a gyakorláshoz, tanuláshoz, ugyanakkor laikus számára érthetetlen, sőt, sokkoló látványt nyújt. Tehát a legtöbb egyetemi gyűjteménynek erőssége éppen oktató jellegében van, melyet kutatók, tanulók használatára hoztak létre, és tartanak fenn.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények alkalmat teremtenek az egyetem életébe való betekintésre. Az egyetemi múzeumoknak szükséges az anyaintézményüket támogatni. Mérlegelniük kell a forrás szerepüket, hogy erősítsék az intellektuális, a szociális és a kulturális életet a campuson azáltal, hogy az intézmény „kapujaként” jelennek meg.³²

---

³² Pickering 2003

Relevancia

Kontinens	Egyetemi múzeumok és gyűjtemények száma	Kiemelt ország
Európa	1481	727: Németország 167: UK
Afrika	11	10: Dél-Afrika
Amerika	475	139: Brazília 112: USA
Ausztrália	326	291: Ausztrália
Ázsia	274	89: Dél-Korea 58: Japán

2008. 12. 19.

Intézményi örökség - egyetemi múzeumok

6

3. ábra: Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények száma kontinensek szerinti megoszlása (2009-es adat alapján)

A fenti táblázat az UMAC adatbázis 2009-es adataira épül. Hangsúlyozom, hogy az adatbázis nem teljes, tehát az egyetemi múzeumok és gyűjtemények száma a fenti adatoknál jelentősen több lehet, csupán még adott országokban nem történt kezdeményezés számuk felmérésére. Magyarországról mindössze hat tétel szerepel az adatbázisban – a Semmelweis Egyetem Anatómia Múzeuma, az ELTE Botanikus kertje, Természetráji Múzeuma valamint Biológiai és Paleontológiai Múzeuma, a Debreceni Egyetem Botanikus Kertje, és hatodikként a Szegedi Egyetem Botanikus kertje - szemben a majdnem félszáz egyetemi múzeumunkkal és gyűjteményünkkel. A táblázatban szereplő gyűjtemények számától valószínűsíthetően sokkal többel kell számolni, Weber kifejti, hogy szinte minden tradicionális egyetemnek megvannak a szokott – a klasszikus egyetemi fakultások mentén kialakult – gyűjteményei, majd összehasonlítást tesz a berlini Humbolt, a tübingeni és a Halle-Wittembergi egyetemek között. Ritka kivételekkel mindegyik tart fenn több kategóriában (művészeti-, néprajzi, antropológiai-, régészeti-, orvosi-, természetráji-, és tudomány-technológiai-) gyűjteményeket.³³

³³ Weber 2003

Terminológia

Az egyetemi múzeumok fogalmának tisztázásához annak terminusait vizsgálom meg. Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények témájában a nemzetközi, sőt, sokszor egy nemzeten belüli irodalomban is a terminológiák tisztázására van szükség. Disszertációmban magyar nyelven csupán az „egyetemi múzeumok” illetve „egyetemi gyűjtemények” terminust tudom használni szókészletünk lehetőségei miatt. Azonban az angolszász irodalomban a következő terminusokkal jelölik a felsőoktatási intézmények fenntartásában álló múzeumokat illetve gyűjteményeket: „*Campus museum*”, „*Academic museum*”, „*University-affiliated museum*”, „*University-based museum*”, míg az általános múzeumokra, közmúzeumokra az egyetemi múzeumokkal foglalkozó szakirodalom megkülönböztetesként a következő szinonimákat használja: „*Civic museum*”, „*Independent museum*”, „*Public museum*”, „*General museum*”.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények nemzetközi terminológiai problémájával Marta C. Lourenco foglalkozott behatóbban, aki három problematikus területet határozott meg a téma megnevezését illetően.

a) Ország-specifikus terminológiai probléma

A problémát Lourenco az „anatomy” szó országonként eltérő jelentése kapcsán vezeti föl. Tehát amíg az angolszász hagyományban makroszkopikus anatómiát jelent (a mikroszkopikus helyett Histológiának hívják), a latin hagyományban az anatómia a makro- és mikroszkopikus ismereteket is magában foglalja, s a „histologia” szót kizárólag a sejttanra használják). Nüánszi eltérések ezek, de félreértésekhez vezetnek a téma pontos megjelölését illetően.

b) Általános értelemben vett terminológiai problémák, melyek a nem egyetemi múzeumokkal kapcsolatban merülnek fel. Az oktatás minden múzeum küldetése, azonban – írja Lourenco – az oktatás a látogatóra fókuszál, aki a saját ütemében, kedvében tanulhat. Az egyetemi múzeumok a „tanítás” szót használják, mely feltételez egy tanárt, leggyakrabban az egyetemi gyűjteményekkel az oktatás részeként találkoznak a hallgatók.

c) Specifikus terminológiai problémák melyek esetében azokat a kifejezéseket érti Lourenco, melyek a nem-egyetemi múzeumok előtt ismeretlenek, mint „bemutató múzeum”, a „dolgozó múzeum”, vagy az „álgűjtemény” – holland bevezetés; a tárgyak bármelyik csoportja, mely csak egy szakterületen belül elérhető.

Az elnevezéssel kapcsolatban szükséges kiemelni, hogy az „University Museum” kifejezést egyszerre gyűjtőnévként, de az egyetemek történetét, életét bemutató múzeumok speciálisabb kifejezéseként is használják. A kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem például hét egyetemi múzeummal rendelkezik (a botanikus kert, a botanikai múzeum, az ásványtani múzeum, palaontológiai és rétegtani múzeum, állattani múzeum, az élő (állat) gyűjtemény /Vivarium/, és az University Museum – Egyetemi Múzeum)³⁴, az egyetemi múzeum itt egyszerre jelentkezik összefoglaló névként, és az egyik múzeum megnevezésére értve is, amely múzeumban az egyetem története, élete, eredményei kerültek bemutatásra. Magyar szóhasználatban azonban a felsőoktatási intézmény történeti jellegű bemutató múzeumait „*egyetemtörténeti múzeumnak*” (pl. Pécs: Egyetemtörténeti múzeum), „*emlékszobának*” (pl. Szeged: Szent-Györgyi Albert emlékszoba), vagy egyszerűen csak „*múzeumnak*” nevezik (pl. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem: Múzeum, vagy Baja: Eötvös József Főiskola Múzeuma³⁵). A Rendőrtiszti Főiskola kiállításának elnevezésében hangsúlyozzák a felsőoktatási intézményt bemutató hivatását: „*történeti emlékszoba*”. Az előbbi terminusok már eleve leszűkítik az egyetemi múzeum fogalmát, és az egyetem szegmensének illetve története részének bemutatására vállalkoznak. Az egyetemi múzeum, mint említettem egyrészt gyűjtőnévként is funkcionál, magába tömörítheti az egyetemen található oktató és kutató gyűjteményeket, másrészt maga a szó egyben sugallja, hogy egy nagyobb léptékű bemutatást kíván megragadni. Tehát nem csupán az intézmény történetiségére és a diszciplínákra koncentrál, hanem az egyetem kultúrájának, életének és jelenének prezentálását is felvállalja.

E munkában „Egyetemi múzeumok és gyűjtemények” fogalmával nevezek meg minden felsőoktatási intézmény szervezeti keretein belül álló múzeumot, gyűjteményt, emlékszobát, állandó kiállítást, tekintet nélkül arra, hogy a múzeumi törvénynek megfelelnek-e, a különböző egyetemi múzeumok és gyűjtemények megnevezésénél pedig az anyaintézménye által használt elnevezést használom.

---

³⁴ Stan: 2

³⁵ A bajai főiskola esetében a „múzeum” egyben elhatárolja magát az Eötvös József Főiskola Helytörténeti Gyűjteményétől

Fogalmi zavart okozhat továbbá a fordításból adódó problémák. Például az angol nyelvben használatos „educational” szó (educational work, educational exhibition) egyszerre utal közművelődési valamint oktató munkára, kiállításra.³⁶ Míg a közmúzeumok közművelődési tevékenysége valóban egyben oktató tevékenység is, addig az egyetemi múzeumoknál és gyűjteményeknél nűánszi eltérés tapasztalható. Ez a differencia éppen az egyetemi múzeumok speciális helyzetéből adódik, hiszen a közmúzeumokkal, de még az iskolai kiállításokkal, gyűjteményekkel szemben is az egyetemi gyűjtemények anyagai egy mélyebb tudományos ismeret átadását szolgálják, használatuk már előismereteket feltételez az adott tudomány köréből. Éppen a szigorúan vett oktató- és kutató tevékenység átszervezésével, közművelődési kiállítások és funkciók bővülésével látja több egyetem is múzeumának jövőjét.

Továbbá a téma körülhatárolásának nehézségét okozza az, hogy a „research museum” terminus „tudományos kutatóhely”-ként definiált a magyar nyelvben,³⁷ bár a tudományos kutatóhely nem minden esetben feltételez (muzeális) gyűjtemény jelenlétét.³⁸

---

³⁶ Lásd: ICOM Dictionarium Museologicum: 409; 411; 415

³⁷ Lásd: ICOM Dictionarium Museologicum: 1320

³⁸ A probléma az egyetemek körében fellelhető, a kutatásomba bekerülő egyetemi múzeumi, gyűjteményei egységek szelekcióját illetőleg merül fel.

I.4. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények témája kevésbé ismert Magyarországon. Hazánkban az egyetemek múzeumaival és gyűjteményeivel muzeológiai szempontból foglalkozó irodalom teljes hiányt szenved. Ugyan az egyes tárlatokról jelentek meg rövidebb brossurák, leírások, azonban mélyebb hangvételű, esetleg összehasonlító, vagy összefoglaló irodalom nem létezik.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények témája oly sokszínű és szerteágazó, hogy a szakirodalmat annak ismertetéséhez tipologizálni szükséges. Elsőként azokra a magyar nyelvű általános múzeumi összefoglalókra térek ki, melyek említenek, írnak egyetemi gyűjteményekről, múzeumokról. Másodikként a muzeográfiai irodalom példányait mutatom be, majd a külföldi szakirodalmat, annak megjelenési formáit ismertetem. A továbbiakban az oktatási intézmény által megjelentetett ismertető kiadványok és brossurák, valamint a szaktörténetekben fellelhető gyűjteményi utalásokat mutatom be. Végezetül a nemzetközi szakirodalom specifikumait említem meg.

A magyarországi szakirodalom a téma szempontjából elszomorító, hiszen az összefoglaló munkák sem/nem említenek egyetemek által fenntartott múzeumokat. *Korek József* A muzeológia alapjai című könyvében leírja, hogy a múzeumok, különösen egyes szakágakban, mint a természettudomány és társadalomtudomány szorosan egybefonódtak az egyetemmel.³⁹ Utal Cambridge és Oxford egyetemeire, valamint az USA egyetemi múzeumaira, ahol mind gyűjteményben, mind a tárgykörhöz tartozó kutatásokban megelőzik az egyetemek a múzeumokat.⁴⁰ A könyv rövid fejezetében a szerző utal a magyarországi legrégebb egyetemi gyűjteményekre, így a jelenleg az ELTE-n fennmaradó Ásványtani és Petrográfiai és Természettudományi Intézetre, valamint a Szegedi Egyetem antropológiai gyűjteményére.⁴¹ Hangsúlyozza, hogy jelenleg a természettudomány területéről kerülnek ki az egyetemi gyűjtemények, valamint azok főleg szemléltető jellegűek.⁴²

---

³⁹ Korek 1988: 234

⁴⁰ Lásd. Korek 1988: 234

⁴¹ Korek 1988: 235

⁴² Korek 1988: 235

Magyarul megjelent külföldi szakirodalomban *L. Binni – G. Pinna* a múzeumról írt általánosabb összefoglaló kötetében külön fejezetet szentel az egyetemi múzeumoknak. Binni az oxfordi Ashmolean múzeumot már egyetemi múzeumként említi,⁴³ bár a fejezet gyakorlatilag az egyetemi múzeumok problémás helyzetének felvázolása. Ugyan a szerző kijelentéseit az olaszországi viszonyokra alapozza, megállapításai szinte általánosan érintik az egyetemi múzeumokat, a 20 évvel ezelőtti olasz kötet meglepően jól vázolja fel az egyetemi múzeumok jelenlegi hazai, és európai helyzetét. Pozitívan említi, hogy sok helyen újraértékelték az egyetemi múzeumok szerepét⁴⁴, és tapasztalható egyfajta nyitás a saját múzeum kialakítása felé, bár pontosabb adatokat nem szerepeltet a szerző, így további kutatásokhoz nem ad támpontot a kötet.

Vadas József Budapesti Múzeumkalauz című kiállítás vezetőjében a zenei múzeumok között rövid leírást ad a Liszt Ferenc Emlékmúzeumról, a Zeneakadémiához való kötődéséről is szót ejt, bár az egyetemi múzeum terminustól eltekint.⁴⁵

Balassa M. Iván szerkesztette Magyarország Múzeumai című múzeumvezetőben a szerző megyénként rendszerezi hazánk 1998-as múzeumi kínálatát. A teljességre törekvő kötetben jelen van a SZIE Állatorvos-történeti gyűjteménye (szakgyűjtemény), Liszt Ferenc Emlékmúzeum és kutatóközpont (emlékmúzeum), a debreceni Református Kollégium Múzeuma (egyházi gyűjtemény), Spekula Csillagvizsgáló (múzeumi kiállítóhely), Tatai természetvédelmi Terület és Geológiai Múzeum (szakgyűjtemény), a kétegyházi és gödöllői Gépmúzeum (szakmúzeum), a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek Múzeuma (egyházi gyűjtemény), a Gothard Asztrofizikai Observatóriuma (szakgyűjtemény), és a soproni Erdészeti-, faipari-, és földmérés-történeti Gyűjtemény (szakgyűjtemény). Az intézmény fenntartójának ténye nem a kötet központi témája, a múzeumvezetőnek nem célja a fenntartásra vonatkozó információ szolgáltatása. A kötetben megtalálható múzeumok és gyűjtemények mind nagyobb múltra tekintenek vissza, és anyagukban egy-egy szakma kiemelkedő, helyenként unikális gyűjteményei magyarországi tekintetben. Éri István új típusú múzeumok kialakulásáról számolt be a '80-as évek közepén. Ezen múzeumok között említi a szakmúzeumokat, az egyes ipari, mezőgazdasági és helyi termelés történetét, fejlődését őrző és bemutató múzeumokat, a kiemelkedő személyhez, történeti eseményhez kapcsolódó emlékházakat, emlékhelyeket. A múzeumok alapításakor a sokrétűség érvényes az alapítókra is, Éri

---

⁴³ Binni – Pinna 1986: 126

⁴⁴ Binni – Pinna 1986: 132-133

⁴⁵ Vadas 1993: 90

részletezi, hogy a korábbi állami kezdeményezéseket egyre gyakrabban intézményi - vállalati, vagy közösségi iniciatívák váltják fel.⁴⁶ Hasonlóan írja le *Ébli Gábor* is, tehát „a gyűjtés három alapvető formája a múzeum, a privát kollekció és a vállalati gyűjtemény, de számtalan más intézményi modell is elképzelhető”⁴⁷ – állítja, habár nem tesz említést konkrétan egyetemi múzeumokról, miközben iskolákban létrehozott, vizuális nevelést szolgáló tárlatról ír, ahogy az egyházi iskolák által fenntartott gyűjteményekről is.⁴⁸ Habár *Ébli* könyvében kifejezetten a kortárs műgyűjtést és kortárs művészeti tárlatokat említi, melyek az egyetemi gyűjteményekben nem igazán fordulnak elő Magyarországon, csupán a Moholy-Nagy Képzőművészeti Egyetemen, amit mégsem szerepeltet. Iskolatörténetet végigvezető munka *Csicsay Alajos* könyve⁴⁹, azonban iskolai gyűjteményekként egyedül a könyvtárakra tér ki, s nem tesz említést az oktatást elősegítő gyűjteményekre. A közoktatás és az iskolai gyűjtemények Múzeum az iskolában, iskola a múzeumban témakör megjelent munkák főként múzeumpedagógiai szempontokra fókuszálnak. Az iskolai gyűjteményekre irányuló átfogó felmérést *Dr. Csorba Csaba* végzett a történeti Magyarország általános- és középiskoláit érintve.⁵⁰ Csorba megkülönbözteti a tanítást segítő gyűjteményeket és az iskolatörténeti kiállításokat, iskolamúzeumokat, ez utóbbiakat nem csupán az oktatási intézmények köréből tárgyalja.

A téma kiemelkedő szakirodalmát jelenti *Berecki Ibolya és Sághi Ilona* szerkesztésében megjelentő Múzeumiskola sorozat kötetei a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ gondozásában.⁵¹ A kötetek a múzeum oktatásban betöltött jelentőségét tárgyalják, illetve a múzeum közoktatás szolgálatára való alkalmassá tételét, annak teljes körű problematikáját adják. A sorozat ugyan a közoktatást tartja kutatásának központjában – sőt, éppen ellentétesen az egyetemi múzeumokkal, tehát az oktatás múzeumba szervezésének körülményeit dolgozza fel –, de mérvadó támpontokat ad az egyetemi múzeumok és gyűjtemények relevanciáját illetően is. Az iskolamúzeumok szerepét és lehetőségeit taglaló tanulmányok, módszertani füzetek, valamint az iskola és a múzeum kapcsolatát leíró és elemző írások szempontjából *Vásárhelyi Tamás* és *Sinkó István* írásait érdemes forgatni.

Tehát a szakirodalom alapján maga a múzeum ténye, annak bemutatása mindig elsőként vállalt szerep, a fenntartására vonatkozó ismeretek mellékesek. Egy jól működő

---

⁴⁶ Éri 1984: 26

⁴⁷ Ébli 2008: 151

⁴⁸ Lásd: Ébli 2008: 151-155

⁴⁹ Csicsay 2002

⁵⁰ Lásd: Csorba 2000b: 67-76

egyetemi múzeum méltán „megfér” a köz-, illetve magángyűjtemények között. Szakmai oldalakon akkor jelenik meg, ha muzeológiai szempontból is említésre érdemes.

Kiemelkedő bevezető tanulmány a témában *Kecskeméti Tibor* hazai földtudományi gyűjteményeket érintő kutatása. Kecskeméti geológus és egyben muzeológusként kimondottan a földtudomány területén marad, azonban elsőként tesz elkülönítést a gyűjtemények fenntartója szempontjából. Leírja, vizsgálódásai kiterjednek a művelődési minisztérium felügyelete alá tartozó országos múzeumok, a megyei múzeumi hálózatba tartozó múzeumok, az oktatási intézmények gyűjteményeire és a magánszemélyek gyűjteményanyagára is⁵², s ezt a csoportosítást alkalmazza a gyűjtemények bemutatását illetően szintén. Kecskeméti földtani említése nem kizárólagos, csupán kiemeli a muzeális értékekkel is rendelkező nagyobb gyűjteményeket (ELTE Ásványtan, Óslénytan, Debreceni- és a Szegedi Egyetem Ásványtana, Veszprémi Vegyipari Egyetem Ásványtani Tanszéke, és a középiskolai gyűjtemények közül a sárospataki Rákóczi Gimnázium földrajzi szertára), részletesebb ismertetésükbe, elemzésükbe nem bocsátkozik, ahogy történeti vonulatokat és használatukra vonatkozó kérdéseket sem taglal.⁵³

A földtan és mineralógia területe a leginkább felkutatott és összegzett az egyetemi gyűjtemények tekintetében. Papp Gábor *A magyar topografikus és leíró ásványtan története*⁵⁴ című összefoglaló munkája az ásványtan kialakulásával és fejlődésével relációban vezeti végig az oktatási rendszerek, gyűjtemények és gyűjteményi feldolgozások valamint az ásványtani szakirodalom bemutatását. A kötet példaadó mű más tudományágak oktatási, kutatási és gyűjteményei háttérének megismeréséhez. Esetemben a munka a mineralógia területére specializálódva mutatja a gyűjtemények oktatási és kutatási szükségét, igazolja a gyűjtemények diszciplínák fejlődésében betöltött szerepét, valamint tudományág fejlődésével párhuzamosan a gyűjtemények kialakulását is megismerteti.

Tehát alapvetően elmondható, hogy állnak rendelkezésre adatok az egyetemi múzeumok és gyűjteményeket illetően, de azok meglehetősen sporadikusak, elérhetőségük nehéz, és legtöbbször csak részinformációval rendelkeznek. Olyan szintetizáló tanulmány, mely összefogná ezeket a részismereteket és a múzeumi közművelődés rendelkezésére bocsátaná nem jelent ez idáig meg Magyarországon.

---

⁵² Kecskeméti 1984: 4

⁵³ Kecskeméti 1984: 11-12

⁵⁴ Papp 2002

Éppen a fentebb ismertetett okokból, ha van is egyetemi múzeumokról és gyűjteményekről leíró kötet, tanulmány, kiadvány, publikáció, broszúra, elérhetőségük meglehetősen nehéz. Egzakt látni kell, melyek a felsőoktatás szervezetébe tartozó múzeumok, gyűjtemények, mivel ez a számunkra fontos információ nem jelenik meg az összefoglaló múzeumi kötetekben.

Lourenco a megfelelő szakirodalom fellelésének problematikáját az úgynevezett „grey literature” kategóriában megjelenő publikációkban látja, melyek, mint kifejti többnyire a szervezetek, intézetek által kiadott olyan munkákat jelentik, melyek nem üzleti célból, nem nyilvános eladásra tesznek közzé, csak kevés példányszámban, főként a szakterület tájékoztatását szolgálják. Ide sorolja mindazokat az ingyenes hírleveleket, jelentéseket, szakdolgozatokat, értesítőket, konferencia kiadványokat, melyek nyomtatott vagy elektronikus úton jelennek meg.⁵⁵

S a fenti gondolatkörhöz csatlakozva, ugyancsak nehézséget jelent a publikációk fellelésében, hogy még ha nem is a fentebb említett „grey literature” kategóriájába sorolva, de egyes *szakágakon belül jelennek meg gyűjtemény leírások*, nem viszik a muzeológia területére ezeket a publikációkat. Ezáltal elérhetőségük lehetősége csökken, fellelésük nehézkes. Szakgyűjtemények az adott szakág tanulmányköteteiben közöl gyűjteményi leírásokat (pl. Debreceni Egyetem ásványgyűjteménye⁵⁶), kialakulásuk történetét. Az intézménytörténeti gyűjtemények, mivel sok esetben a könyvtár szervezeti egységébe tartoznak, a könyvtári évkönyvekben, kiadványokban jelennek meg (pl. miskolci Egyetemtörténeti gyűjtemény⁵⁷). Másrészt az utóbbi években nagy hangsúlyt kapott évfordulós ünnepségek kiadványai számolnak be (pl. Rendőrtiszti Főiskola emlékszobája) a történeti gyűjteményekről. A nagyobb múlttal vagy gyűjteményi anyaggal rendelkező ismertebb múzeumok a Tájak, korok múzeumok sorozatban jelentek meg (Pl. egri Spekula Csillagvizsgáló⁵⁸, Liszt Ferenc Emlékmúzeum⁵⁹, stb).

A gyűjtemények kialakulását tekintve számos magyar szakirodalom említi, hogy tudós tanárok, egyetemi professzorok munkájából, hagyatékából születtek az első múzeumok, a téma szempontjából azonban kevésbé jelentős az egyetemi múzeum ténye.

---

⁵⁵ Lourenco 2005: 11

⁵⁶ Kecskeméti – Papp 1994

⁵⁷ Zsámboki 1985

⁵⁸ Vassné Tana Judit 1.

⁵⁹ Éger 1988

A téma kutatásához továbbá felhasználtam egyetemtörténeti, múzeumtörténeti tanulmányokat, a felsőoktatás kutatásának módszertani tanulmányait, marketing szempontú írásokat, és az identitás kérdését taglaló publikációkat.

Világszerte is csupán az utóbbi 15 évben észlelhető, hogy az egyetemi múzeumok különösebb figyelmet kapnak. Egyúttal az egyetemi gyűjteményekről, múzeumokról szóló irodalom mind minőségi, mind mennyiségi növekedése is szintén mostanság figyelhető meg. Ugyan irodalom az egyetemi múzeumokról, azok egyedi problémáiról, szervezetéről és létezésüknek szerepéről csupán az 1900-as évek elejétől fogva léteznek, de 1990-es évekig cikkek és könyvek ebben a tárgyban limitáltak, s csak elszórtan, ritkán jelentek meg⁶⁰.

Az 1990-es évek fellendülését egy – különösen a természettörténetet érintő – „krízis” előzte meg, pénzügyi és személyi elvágásokat, a gyűjtemények elhanyagoltságát vonva maga után. Majd ezt felismerve egyszerre kezdeményezte a múzeumi és a felsőoktatási szektor, hogy valamit tenni kell, mivel az egyetemi örökséget az eltékozlás, felejtés veszélye fenyegeti. Ennek gyanánt sorra alakultak az egyetemi múzeumok nemzeti egyesülései (Pl.lásd később: UMG, UMiS, CAUMAC, CRUI, SAE), valamint a nemzeti áttekintő felmérések a gyűjteményeik számáról, típusairól.⁶¹ 2000-ben az első egyetemi örökséggel foglalkozó nemzetközi (európai egyetemek múzeumait és gyűjteményeit tömörítő) egyesület is megalapult, az Universeum, majd ezt követte az ICOM alszervezeteként 2001-ben megalakult UMAC⁶² (University Museums and Collections) világszervezete, mely az utóbbi évtizedben komoly munkát végez az egyetemek, oktatási intézmények által fenntartott múzeumok, gyűjtemények, kiállítóhelyek fenntartásában, azok népszerűvé, közismertté tételében. A szervezeti kiforrás eredményeként az utóbbi 10 évben több irodalom jelent meg az egyetemi múzeum témakörében, mint az elmúlt 100 évben, bár ennek ellenére még mindig találhatunk tárgyalatlan témákat.

2009-től indulóan a szakterületen legfontosabb és mindenki számára elérhető elektronikus folyóirat jött létre, az University Museum Journal, mely indulásakor

---

⁶⁰ Lourenco – Stanbury 2006: 11

⁶¹ Lourenco - Stanbury 2006: 11-12

⁶² Lásd még: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/database.html> (2008-09-18) és <http://icom.museum/international/umac.html> (2008-09-18)

visszamenőleg közzétette az UMAC konferenciának kiemelkedő publikációit, s azóta rendszeres publikálója a konferenciáknak.⁶³

Sajnos nincs lehetőségem kimerítően taglalni az egyetemi múzeumok és gyűjtemények szakirodalmát szerte a világról, hiszen a gyors kiforrás következtében számos irodalom áll jelenleg az érdeklődők rendelkezésére. Azonban sorra veszem a szervezetek illetve a szektor fejlődésére vonatkozó általam ismert legfontosabb publikációkat.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények kialakulását vizsgálja – ez az egyetlen ilyen összefoglaló munka – Marta C. Lourenco, a lisabonni egyetemi múzeum munkatársa doktori tézisében⁶⁴. A téma legmélyrehatóbb történeti kutatása fűződik nevéhez, az egyetemi gyűjteményeket az iskolagyűjteményeken át az ókorig vezeti vissza. Továbbá Lourenco foglalta össze az egyetemi múzeumok és gyűjtemények köré szerveződött alapvető tevékenységeket, a téma általános bemutatását adja, miközben elemzi az egyetemi múzeumok legfőbb kihívásait. Kutatása az európai területekre terjed ki – bár kevesebb információval rendelkezik Kelet-Európáról –, munkája az egyetemi múzeumok és gyűjtemények nyugat-európai felmérésében elengedhetetlen. Korábban, 1999-ben az egyetemi múzeumokról átfogó tanulmányt készített Patrick Boylan, részletesen fejti ki „Universities and museums: past, present and future” című munkájában az egyetemi múzeumok megalapítását és kifejlődését.⁶⁵

A továbbiakban az irodalom csak kisebb szegmensét adja a témának, egy-egy diszciplína, egy-egy problematika köré csoportosulnak a tanulmányok.

Nagyobb horderejű munkával Zenobia Kozak rendelkezik, aki a brit egyetemi múzeumok és gyűjtemények identitás- és marketing politikájáról készítette doktori tézisét.⁶⁶ A tanulmány erőssége, hogy nem kizárólag az egyetemi múzeumokkal foglalkozik, hanem az egyetemekkel közös kontextusban tárgyalva őket, mély ismereteket ad a brit egyetemtörténetre, az egyetem és gyűjteményei kifejlődésére, továbbá az egyetemek és az egyetemi múzeumok helyzetét kölcsönösen taglálva az egyetemi

---

⁶³ Lásd: University Museum Journal: [http://edoc.hu-berlin.de/browsing/umacj/index.php?l\[4\]=Past+Issues&_id=776ddbd189750a603a3b5b5363d77060](http://edoc.hu-berlin.de/browsing/umacj/index.php?l[4]=Past+Issues&_id=776ddbd189750a603a3b5b5363d77060) (2013-03-24)

⁶⁴ Lourenco 2005: Between two worlds: the distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe. Kiadatlan PhD disszertáció. Condervatoire National des Art et Metiers, Paris. 2005. Lásd: <http://webpages.fc.ul.pt/~mclourenco/> (2008-09-22)

⁶⁵ Kozak 2007: 77

⁶⁶ Lásd: <http://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/10023/408/7/ZRK%2Bcomplete%2Bthesis.pdf> (2010-01-14)

múzeumok krízisét nevezi meg. E krízis megoldására az intézményi identitás, a múzeumi identitás definiálását nevezi meg.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények szakirodalma kezdetben főleg a gyűjtemények bemutatására, megismertetésére törekvő irodalmat, tanulmányokat vonultatta fel, számos esetben az évenkénti konferenciák teremtenek alkalmat ezen tanulmányoknak a bemutatására. Szorosan ehhez kapcsolódnak a brossurák, melyek egy-egy egyetemi múzeum rövid bemutatását tartalmazzák (többnyire ez az anyag jelenik meg az intézmények honlapján is) A megjelenő irodalom óriási része a múzeumról illetve gyűjteményről szóló ismertető, ezeket többnyire egy-egy eseményükhöz (megnyitó, átalakítás, átszervezés) kapcsolódva mutatja be felelős múzeumi szakemberük, s többnyire az UMAC hírlevelében jelennek meg. Az UMAC hírlevelét évente minimum három alkalommal közli, nyomtatásra nem kerül, a honlapjukon elektronikusan elérhető.⁶⁷

A recens problémákra, kihívásokra reflektáló módszertani tanulmányokat konferenciához kapcsolva hallhatunk. Stanbury⁶⁸, Clercq⁶⁹, a módszertani kérdések futárai, de számos az egyetemi múzeumok és gyűjtemények jövőjére, lehetőségeire vonatkozó irodalom is jelent meg, többek között Arnold-Foster, Lourenco és Maret tollából⁷⁰.

Az utóbbi egy évtizedben erősödtek fel az egyetemi múzeum és az egyetemi közösség kapcsolatát elemző tanulmányok, illetve magának az egyetemi múzeum célközönségének a kérdése. Esettanulmányok formájában jelennek meg beszámolók újabb próbálkozásokról, tudniillik hogyan lehetne az egyetem közönségét bevinni a múzeumba⁷¹, vagy a hallgatók elkötelezése az egyetemi múzeum mellett⁷², illetve a látogatottság növelése. Az közösség és a múzeum kapcsolatáról többnyire esettanulmányok, kutatási, felmérési beszámolók állnak rendelkezésünkre.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények megismerését a Cornelia Weber alkotta adatbázis segíti. Weber a német egyetemi múzeumok és gyűjtemények felmérését kezdeményezte, majd adatbázisban rögzítette, mely adatbázis az UMAC világméretű adatbázisává nőtte ki magát. Weber munkájával az egyetemi múzeumok és gyűjtemények a tipologizálását és rendszerezését teremtette meg⁷³.

---

⁶⁷Kozak 2007

⁶⁸Stanbury 2002; 2003a; 2003b

⁶⁹Clercq 2003; 2006

⁷⁰Arnold-Foster 2006; Lourenco 2002; Maret 2006

⁷¹Cross 2009; Pickering 2009; Gorman 2009,

⁷²Allason –Jones 2009; MacDonald 2009

⁷³Weber 2003; 2005; 2009

A téma további megismerését és vizsgálatát az egyetemi örökség, egyetemi múzeumok és gyűjtemények nyomán írt nyilatkozatok segítik.

II. TÖRTÉNET

Míg a közmúzeumok története kellőképpen feltárt, addig az egyetemi múzeumoké nem. Számos esetben összefonódik a két történet, tárgyalása valójában eltérő szempontok szerinti elemzés. Az egyetemek és múzeumaik viszonya az évszázadok során sokat változott. Az utóbbi két évtizedben azonban újabb igények és feladatok állnak az egyetemi múzeumok előtt. Történetük kifejtése egyben a különböző időkben betöltött szerepüket is tükrözi. A történet kellő ismerete nélkül az egyetemi múzeumok identitása veszélybe kerül, hiszen az által tudják meghatározni magukat, relevanciájukat. Természetesen szükségeltetik elkülöníteni a diszciplínák mentén kialakult gyűjteményeket, melyek ténylegesen az oktatás elengedhetetlen eszközei voltak, és azokat a múzeumokat, gyűjteményeket, melyeket az esztétika vezérelve állítottak ki az oktatási intézmény reprezentációjaként.

Az egyetemeknek múzeum-fenntartási oka egy egyetemen belül, egyetemektől egyetemekig, sőt, országonként is eltérő lehet. A kezdetektől tekintve az európai egyetemek szinte folytonosan törekedtek a művészeti darabok, az egyházi tárgyak, az antikok gyűjtésére, az általuk megszerezhető presztízs és társadalmi státusz miatt. A művészeti darabokkal díszítették a nemes szobákat, épületeket, kerteket. Ebből a szempontból az egyetemek nem különböznek más magán vagy közintézménytől, viszont abban igen, hogy gyűjteményeik kialakításában előtérbe helyezték az oktatás és kutatás elősegítésének küldetését.⁷⁴

Elsőként az egyetemi múzeum és gyűjtemény korai képződményeit, kifejlődésének történetét vezetem végig. Második egységként az egyetemekhez kapcsolódó gyűjteményeket, korai egyetemi gyűjteményeket mutatom be. Következőleg az iskola és egyetemi gyűjtemények magyarországi fejlődését mutatom be, majd végül a kortárs iskolai/egyetemi gyűjteményi, múzeumi munkákat, iskolai-emlékkiállítások relevanciáját elemzem, a magyar intézménytörténeti bemutatások kezdeményezésével relációban.

---

⁷⁴ Lourenco 2005: 3

a) Az egyetemi múzeum és gyűjtemény korai képződményei

Pierre de Maret⁷⁵ az egyetemi múzeumot egy „különös szerzeménynek”⁷⁶ nevezi, mind az egyetem mind a múzeum eredetét közös őshöz vezeti vissza. Véleménye szerint etimológiailag a szó „múzeum” a „museion” szóból eredeztethető, amelynek a jelentése a múzsák temploma. Úgy véli, ez a terminológia a I.e. 4. századi Alexandriai Múzeumból ered. Ebben számtalan különböző gyűjtemény, mint az állatkert, a könyvtár, és az obszervatórium olvadt egybe. Mindezek felett a múzeum egy olyan hely volt, ahol a tanulóknak egy elkülönített csoportja kutatást végzett. Ez a tanulócsoport csekély interakciót folytatott a helyi népe sséggel. A „museion” a Múlt Egyeteme volt, az „Ivory Tower”, s Maret szerint a „museion” szellemének kulcsfontosságú eleme a tanulók közötti kollegiális viszony és jó hangulat volt. Ezt a felvetést hasonlítja Maret a középkorban eredő „universitas” konceptusához, mely szerint ez a terminus régebben egyénekből álló csoportot jelölt, akiknek közös érdeklődésük volt és együtt laktak⁷⁷. Párhuzamot von ugyancsak a fejlődésükben, hiszen lassú alakulás során nyílt meg a múzeum kiállítóhelyből a szélesebb közönség rétegeinek, hasonlóan az egyetemekhez, melyek még ha a középkorig visszavezethető eredettel rendelkeznek is, csupán a felvilágosodás és humanizmus idején, sőt, majd az azt követő három évszázadban formálódtak a mai struktúrává. A szerepüket taglalva a múzeumok és egyetemek hagyományos funkcióikon kívül mind a tanítás, mind a kutatás oldaláról a „társadalom szolgálatában” álló egységet lát, sőt, a „társadalmi felelősség” szerepét hangsúlyozza mindkét intézményi struktúrájánál.⁷⁸

Valójában, bár a történelem folyamán a mindenkori legmagasabb iskolai végzettségi lehetőséget veszem alapul, konkrétan egyetemi gyűjteményről csak a 11. századtól, a Bolognai Egyetem megalapításától (1088) beszélhetünk. Ezt megelőzően iskolai gyűjtemények, esetleg tanítók vagy uralkodók magángyűjteményeihez kapcsolódó iskolák voltak, tehát utóbbi esetben a tanítást a már meglévő gyűjteménybe vitték, míg első esetben az iskolák köré alakították ki a vizuális tanítást elősegítő tárgyakat, eszközöket. Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények szakirodalma, miután relevanciáját keresve kutatja történetüket, nem tesz különbséget a gyűjteményből kialakult iskola és az

---

⁷⁵ Pierre de Maret a brüsszeli szabadegyetem Rektora. Tagja az Európai Egyetemek Egyesületének, és a Scientific Council of the Royal Central Africa Museum elnöke.

⁷⁶ Maret 2006: 77

⁷⁷ Ez forma él tovább ma is az Oxbridge College-ben

⁷⁸ Maret 2006: 77-78

iskola mellé rendelt gyűjtemény között, mely eltérést én hangsúlyozni szeretném. Ellentétes ez a helyzet az általános muzeológia irodalmával, míg Korek József nem tesz különbséget a múzeumtörténetben az egyetemi múzeumra vonatkozólag,⁷⁹ addig az egyetemi múzeumok szakemberei az arisztotelészi peripatetikus iskola gyűjteményeit szorosan a témához sorolják, hiszen gyűjteményhez kapcsolódó tanítás nyomait láthatjuk benne, s mely által az egyetemi múzeumok szektora evidenciát nyer, mivel belőlük alakultak ki a ma egyetemi múzeumai.

A relevanciát taglalva a legrégebb muzeális gyűjteményeink három csoportra vezethetők vissza, 1. Magángyűjtemények (családi gyűjtemények); 2. Közigazgatási Hivatalok (városok és vármegyék) gyűjteményei a levéltáraikban; 3. Iskolai gyűjtemények⁸⁰ - írja Csorba. Hasonlóan, az iskolai gyűjteményekig taglalva Marta Lourenco tárta fel az egyetemi gyűjtemények gyökereit legmélyebben⁸¹, korai gyűjteményekre vonatkozó felsorolásában minden jelentős ókori gyűjteményt megemlít, mely a tanításban akkor vagy később szerepet játszhatott. Lourenco mentén⁸², de a kimondottan iskolai jellegű korai gyűjteményeket vezettem végig a következőkben, melyek a tanulás és tanítás elősegítésére jelentek meg.

A tanításhoz használt tárgycsoportok gyűjtésének feljegyzései legalább i.e. 2000-ig vezethetők vissza, a levéltárak még sokkal korábbiak, melyek már a suméroknál is megjelentek. I.e. 2800-ban Shen Nung császár alapította Hortus Medicus a legkorábbi materia medica, példázza, hogy a gyógyítás tudománya mélyen a gyűjtemények létrehozásában gyökerezik. Egyiptomban, Asszíriában I.e. 1500 körül botanikus kertek és állatparksok már elterjedtek voltak, bár ezek funkciója a tanulmányozáson túl egybefonódott a szabadidő eltöltéssel. (A korabeli leírások alapján az Árpádkorban hazánkban is voltak már „hortusok” (növénykertek) és „pomariumok” (gyümölcsöskertek),⁸³ melyek ismeretszerzés forrásai voltak). Az egyik legcsodálatosabb felfedezés a korai „tanítási gyűjtemény”-ekre vonatkozóan a 20. század elején Sir Leonard Woolley archeológus által történt Úr-nál, napjaink Irakjában. Woolley felfedezett egy iskolát,⁸⁴ mely i.e. 530-re datálható, és egy olyan szobát tartalmazott, melyben az

---

⁷⁹ Korek 1988: 33

⁸⁰ Csorba 2000a: 13

⁸¹ Lourenco 2003; Lourenco 2005;

⁸² Lourenco 2005: 8. melléklet

⁸³ Boronkay 2007: 4

⁸⁴ Lourenco 2003:7

iskola előtörténetéből lévő régiségek voltak felgyűjtve 1600 évre visszamenőleg.⁸⁵ Ez a sumér iskolai gyűjtemény mellett múzeumot említő elnevezésre, címkére is talált adatokat. A 4. században Arisztotelész Lyceumában alapítottak Botanikus kertet⁸⁶, és egy menaszériát⁸⁷, ugyanekkor az Alexandriai Museionban szintén botanikus kertet és állatparkot alapítottak. A hellén és római korban az akadémiák kötelességüknek érezték jelentős portré gyűjteményeiket nyilvánosan is bemutatathatóvá tenni.⁸⁸ Az első gyűjtemények az amerikai földrészen is az orvoslás területén jelentek meg, Istapalan és Chalco-n, Mexikó-ban I.sz. 1500k. már voltak botanikus kertek, mivel az aztékok kiemelten tanulmányozták az orvosi botanikát.

Általánosságban tekintve a múzeumokra eredetük bizony oktatási funkciókat betöltő intézményekre/ csoportosulásra, kezdeményezésre vezethető vissza.

b) Középkori egyetemeinken kialakuló korai gyűjtemények, kezdeti formák

A klasszikus értelemben vett universitas az 11-13. században alakult meg Európában⁸⁹, melyek többnyire uralkodói kezdeményezésre jöttek létre.⁹⁰ Az egyetemek megalakulásával hamarosan az első gyűjtemények is megjelentek, például 1309-ben botanikus és orvosságos kert alapított Salerno-ban Mattheus Silvatius szicíliai orvos. Már az 1290-es évektől hazai és külföldi növényeket termesztett.⁹¹ Az 1700-as évekre már legalább 20 botanikus kert volt Európában, melyek az egyetemekhez társultak, ezek tekinthetők az egyetemi gyűjtemények első formáinak. Tehát a botanikus kert, herbárium és a természetrajzi gyűjtemények mentén formálódtak ki az első oktató gyűjtemények, kialakulásukban fő szerepet játszottak a nagy földrajzi felfedezések, illetve a szemléletváltás, a felvilágosodás, mely szerint a föld megismerhető, a valósat a természetfeletti, az idea felé helyezi. Számos gyűjtő rendelkezett már a 15. században is

---

⁸⁵ Az iskolát Babilon utolsó királya lányának alapította

⁸⁶ Benke 2004: 60-63

⁸⁷ Lourenco 2005: 363

⁸⁸ Lourenco 2005: 363

⁸⁹ Lásd: 1088: Bologna; 1140: Salerno; 1211: Párizs; 1222: Padua; 1226: Cambridge; 1364: Krakkó; (Lourenco 2005)

⁹⁰ Szögi 1994: 10

⁹¹ Lourenco 2005

furcsaságok gyűjteményével, sokak közülük egyetemeknek professzorai. Ugyanakkor a középkor kezdeti időszakában a feudális állam Európában szorosan összefonódott a katolikus egyházzal.⁹² Az iskola évszázadokon át az egyház belügye maradt, a differenciálódó iskolarendszer és -szervezet fejlesztése és szabályozása egyházi törvényekkel és az egyházi tanügyigazgatás keretei között történt.⁹³ Ez az egyetemeken hosszú ideig akadályt jelentett mind bizonyos oktatási módszerekhez, mind a gyűjteményépítésben, hiszen az egyház skolasztikus, teoretikus módszereket alkalmazó oktatási gyakorlata nem fért meg a szemléltetés eszközeivel. Gondoljunk csak az orvosi gyűjtemények kialakulására, míg az első orvosi egyetem 1140-ban Salernóban létrejött, addig az első hivatalos boncolást csak 1517-ben tarthatták (Strassburgban), mely a diszciplína ugrásszerű fejlődését segítette elő. A reformáció és a feudalizmussal szembe forduló polgárság ütött rést elsőként az egyház monopolisztikus helyzetén. A 16. században megjelenő protestáns iskola ugyan változatlanul egyházi intézmény, de merőben új alternatívát jelentett az iskolaügyben.⁹⁴ Az orvostudomány területéről az anatómiai előadótermek körülbelül egy időben, 1594-ben hozták létre Padua, Uppsala és Leyden egyetemein.⁹⁵ Megalakulásuk után nem sokkal ezek az előadótermek kiegészültek anatómiai bemutatódarabokkal, viasz modellekkel, állattani anyagokkal, fossziliával, és érdekességekkel.⁹⁶ Hosszú éveken át kizárólag az egyetemi gyűjtemények tették lehetővé az egyes tudományágak mindinkább kísérleti módszereken alapuló oktatását.⁹⁷

A múzeumi irányba tett első lépés az 1551-ben Ulisse Aldovrandihoz kötődik, aki Bolognai Egyetemen elindította herbáriumát, majd 1595-ben megnyitotta múzeumát Bolognában, mely 11000 állatot, ásványt, 7000 szárított növényt, és 8000 tempera rajzot tartalmazott. Bár ezt a gyűjteményt csak 1603-ban ajándékozta hivatalosan a Bolognai Egyetem szenátusának, aki a Palazzo Publico-ban 1607-ben 6 teremben rendezte el az anyagot, és a tanítóknak elérhetővé tette.⁹⁸ Az első hivatalos múzeum az 1683-ban megnyílt Ashmolean az Oxfordi Egyetemen, mely az első közmúzeumként is ismert, de egyetemi kötődése kétségtelen.

F. B. Gil az egyetemi múzeumok, gyűjtemények kialakulását a tudomány- illetve természetrajzi múzeumok vonalán véli. Szerinte a 17. század végén a tudományt

---

⁹² Kelemen 1995: 19

⁹³ Kelemen 1995: 19

⁹⁴ Kelemen 1995: 19-20

⁹⁵ Clercq – Lourenco 2003: 4

⁹⁶ Clercq – Lourenco 2003: 4

⁹⁷ Binni – Pinna 1986: 128

⁹⁸ Lourenco 2005:

egyre növekvő érdeklődéssel figyelték, melynek egyik alapja Darwin evolúció tanának kidolgozása volt. Ez a mozzanat vezetett el oda, hogy az egyetemek elkezdtek megalkotni a saját múzeumukat, az oktatásuk és kutatói tevékenységük részeként, hiszen extenzív és sokszínű gyűjtemények létét kívánták meg a széleskörű ismeretek elsajátítására törekvő hallgatók. Természetrajzi egyetemi múzeumok ezentúl az első múzeumok között voltak Európában és Amerikában.

Az egyetemi múzeumok kialakulásában az ellenkező gyakorlatot példáz a Bergen Múzeum megalakulása: 1946-ban a Norvégiai Nemzeti Közgyűlés határozott a második norvég egyetem megalapításáról Bergenben, Norvégia második legnagyobb városában, mely az ország nyugati partjainál fekszik. Az új egyetem két, már létező intézményre épült: az egyik a Bergen önkormányzata által fenntartott kórház és a másik a Bergen Múzeum, amely magánintézmény volt bár közösségi célokra kiterjesztették. A Bergen Múzeum szép példája egy egyetemi múzeum fordított kialakulásának, amikor a múzeum alakult át tudományos intézménnyé, egyetemmé.⁹⁹

A 18-19 század folyamán a gyűjtemények oktatásban betöltött szerepe szinte már általánossá és kívánalommmá vált. Elég csak a kolozsvári egyetem alapításának körülményeit megfigyelni, mely során a 19. század második felében megnövekedett felsőoktatási kereslet kielégítésére új egyetem létrehozását tervezték. A lehetőségért Debrecen, Szeged és Kolozsvár versengett, Kolozsvár választásában közrejátszott az Erdélyi - Múzeum Egyesület birtokában lévő gyűjtemények, melyeket az egyetem használatába szerződtettek.¹⁰⁰

c) Egyetemi múzeumok kialakulása történeti fejlődési típusok szerint

LOURENCO doktori disszertációjában¹⁰¹ állított fel történeti fejlődési szakaszokat az egyetemi gyűjtemény és múzeum kialakulásában a mai értelemben vett egyetemek megalakulásától meghatározva. Ez az öt fejlődési szakasz a Tanítási gyűjtemény, a Tanító Múzeum, a Tanulmánygyűjtemény, a Kutatógyűjtemény, majd az Egyetemi Múzeum. A felosztásban látható, hogy ezek a meghatározások ma is

---

⁹⁹ Lásd: Forland 2006: 31-37

¹⁰⁰ Interjú Dana Poppal, a Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem Ásványtani Múzeumának kurátorával. 2011. február 23.

¹⁰¹ Lásd: Lourenco 2005; elérhető: <http://webpages.fc.ul.pt/~mclourenco/> (2008-09-22)

érvényesek, ma is lehetséges ezek mentén megkülönböztetni a felsőoktatási intézményekben fenntartott gyűjteményeket, tehát nem csak történetiségében állja meg a helyét. Lourenco szakaszai a következők:

❖ Tanítási gyűjtemény

Meghatározása szerint tanítási gyűjtemény az első szakasznak, melynek megjelenése nem teljesen tisztázott. Néhány szerző szerint alig voltak gyűjtemények a középkori Európában, eltekintve az egyházi gyűjteményektől és a királyi kincstáraktól. A középkori egyetem esetében azonban levéltári dokumentumok, megemlékező tárgyak, portrék, szakrális művészet emlékei, kéziratok, könyvek jelentek meg, illetve gyűltek fel, melyek a teoretikus oktatási szemlélet eredményei. A direkt megfigyelés és megtapasztalás nem volt jellemző a korszak oktatására. Gyűjtemények mégis kialakultak, hiszen a középkor embere szentként tisztelte a ritka, a szokatlan, a gyönyörűt és a csodával határost. A kialakulófélben lévő gyűjtemények nagyrészt unikornis, habléány daraboknak hitt tárgyak, a kuriózumok kabinetjeként működött.

A tanítógyűjtemény első darabjait hovatovább mégis, bizonyos utalásokból megnevezhetőek, például azok a tárgyak, amelyek az oktatás elősegítésére halmozódtak fel. Ilyen matéria például a szorzótábla, amelyet a 14. században már használtak Oxfordban matematika oktatásához, továbbá az oktatók matematikai és mechanikai, optikai eszközöket kreáltak a törvényszerűségek bizonyítására, mint a derékszög, asztrolábok (csillagmagasság-mérő), napórák és így tovább. Az orvostudományban a demonstráláshoz használatos eszközök már Salerno-tól léteztek. 1316-ban történt Bolognában az első nyilvános boncolás – bár csak 1340-ben törvényesen elfogadott – előtte anatómiát és patológiát titokban tanították, a sebészet oktatásához csontokat őriztek meg. A reneszánsz egyetem már sokkal fogékonyabb lett a pedagógiai újításokra, makettek, modellek, reprodukciók, eszközök használatára az oktatásban

❖ Tanítási múzeum

Ezen gyűjtemények történeti előzményei a nagy felfedezések, az új találmányok illetve a humanizmus, mint ahogy a tanításra is hatással voltak. Tanítási múzeumok kialakulásáról az 1500-as évektől beszélhetünk, melyek nem feleltek meg a mai értelemben vett múzeum fogalmának, mivel állandó kiállítással nem rendelkeztek és csak alkalmanként voltak látogatottak. A tanítási múzeum az orvosságos kerttel (hortus

medicus), az anatómiai előadóteremmel (theatrum anatomicum) a tanulmánygyűjtemény útját követte le. Az orvosságos kertek és az anatómiai előadók két okból kapcsolódnak az egyetemi múzeumok és gyűjtemények történetéhez, mivel ezek kontextusukban gyökerezik számos gyűjtemény és megőrzési technika, valamint reprezentálják az első szervezett kísérletet arra, hogy egy speciális közönség számára állandó helyre gyűjtsenek fel tárgyakat. Az orvosságos kertekből herbáriumok születtek, valamint az első gyógyszerészeti gyűjtemények. A 16. században jelentek az első viaszmodellek a csonttan bemutatására, tehát megszületett a „Materia medicina”. A megjelent gyűjtemények, a tárgyhalmaz speciális helyet igényelt, mely a professzor, és a diák számára is elérhető, így az egyetemeken, az előadótermek mellett állították ki azokat.

A reneszánsz furcsaságok kabinetje, illetve a professzori magángyűjtemények az egyetem tanári által rendszeres látogatottak voltak, tanulmányozták tárgyféleségeiket. Számos „wunderkammer” végül az egyetemek birtokába került donációk révén. Ezek a gyűjtemények szintén a tanítási múzeum szakaszba tartoznak.

❖ Tanulmánygyűjtemény

A tanulmánygyűjtemények a 16. század körül jöttek létre, majd a 16-18. századra tehető virágzásuk, ezek gyakorlatilag kutatógyűjtemények embriója. A tanulmánygyűjtemény a tanult társadalomhoz, akadémiákhoz, kereskedőkhöz, a nemesség és a burzsoá réteghez tartozott. Ezek a tanulmánygyűjtemények szorosan társultak az egyetemhez, a professzori érdeklődés tárgyaiként (személyes és szakmai érdeklődés), tanulmányozásra, és egyben tanításra használták. Első ismert tanulmánygyűjtemény Ulisse Aldovrandi (1527-1605) bolognai professzor gyűjteménye, mely reprezentálja az első kísérleteket a tárgyak szervezett módon történő tanulmányozására és a direkt megfigyelésre, továbbá a darabok dokumentáltak. Ezek a gyűjtemények a „wunderkammer”-rel ellentétben a felfedezések hozadéka, a világ megértésére törekvés eszköze. Sőt, Aldovrandi elkülönítette a természetrajzi és a művészeti darabjait, a tárgyak között már rendszerezés figyelhető meg.

A 17-18. században folytatódik a tudománygyűjtemények sora Olavus Worn gyűjteményével a koppenhágai egyetemen, Heinrich Schulze gyűjteményével a Halle-Wittenbergben. Ezek a gyűjtemények követték ki az első koherens osztályozási rendszer útját, mint például Linnaeus rendszerezését.

❖ Kutatógyűjtemény

A tanulmánygyűjtemény és a kutató gyűjtemény közötti határt nehéz megfogni. 18. század végén az Oxfordi Egyetem Anatómia Múzeuma egyaránt tartalmazott levágott mór fület, óriás indián denevért, feltételezhető szíren kiszáradt kezét, boszorkányemlőt, és csontvázát és a kitömött bőrét egy nőnek, akinek 18 férje volt. Ezek még nem igazi kutatógyűjtemények, de jól mutatják, a 18. századi gyűjtemények komplexitását.

A tanulmánygyűjtemények sokszínűségének ellenére kutatógyűjtemények csak azokban a tudományágakban fejlődtek ki, amely a tudást, megismerést szolgálva kívánja a tárgy direkt megtapasztalását, mint az állattan, botanika, ásványtan, földtan, néprajz, orvostudomány. A kutatógyűjtemények kialakulására nagy hatással voltak az expedíciók. A rendszertanok kifejlesztésével a természetrajz specializálódott, például Darwin tanai után jelenhettek meg az antropológiai gyűjtemények.

❖ Egyetemi múzeum

Az első egyetemi múzeum az Oxfordi Egyetemen lévő ASHMOLEAN, mely 1683-ban nyitotta meg kapuit a látogatóknak. A tanítási múzeumokhoz képest az egyetemi múzeum az egyetemen kívüli, szélesebb közönségrétegeket igyekezett/igyekszik megragadni, míg a tanítási múzeum csupán egy hely volt, ahová a tanítási gyűjtemények lettek elhelyezve, nem volt még szervezet felépítés, nincs kijelölt alkalmazott, nincs intézményi háttér szemben az egyetemi múzeummal.

Az Ashmolean jelenleg is az Oxfordi Egyetem múzeuma, az egyetemi múzeumok és gyűjtemények szervezete az első egyetemi múzeumként tekint rá, mivel a gyűjtemények magas tudományos értékét felismervén Elias Ashmolean az oktatás szolgálatára ajánlotta fel. Kezdetben a múzeum alsó szintjén helyezték el a gyűjteményt, a felső szinten kémiai laboratórium és természetrajzi iskola működött.¹⁰²

Az egyetemi múzeumok életét kifejlődésük után szintén a társadalmi elvárások mentén fejlődési szakaszokra lehet bontani. De CLERCQ generációs szinteket – a jelen feladatokat tekintve három szintet határozott meg – különített el az egyetemi múzeumok mai állapotának kialakulásig, melyek a következők:

---

¹⁰² Brown 2009: 9-10

Az első típus a tárgyi alapú tanítás és kutatás fejlődésével a 16. század végétől jelent meg szerte a világon, mikor az egyetemek elkezdtek múzeumokat és gyűjteményeket létrehozni. Ezeknek az „**első generációs**”-nak nevezett egyetemi múzeumoknak – azok tripla küldetésével: tanítás, kutatás és nyilvános bemutatás – 1850 és 1950 közötti időszak jelentette aranykorukat. A múzeumok specifikusak voltak, a gyűjtemények felhalmozása téma-orientált volt, szorosan kapcsolódtak a karon belül a tanszékekhez, melynek keretében az oktatásban és a kutatásokhoz használták, a gyűjtemények enciklopédikus tudást kínáltak. Egy jól kialakított egyetem több mint 20 hasonlóan specifikus múzeummal és gyűjteménnyel rendelkezett, mely felölelte a természetrajzot, a művészeteket és a humán tudományokat. Tartalma és szervezete közvetlenül kapcsolódott a kutatói programokhoz vagy életrajzhoz.¹⁰³

A „**második generáció**”-s egyetemi múzeumok kialakulása – a történeti felhalmozás eredményeként kialakult gyűjtemények integrálásával – úgy tűnik az 1900-as évek elején kezdődött számos jelenleg legismertebb tudománymúzeum megalapításával, mint a Tudománytörténeti Múzeum az Oxfordi Egyetemen (1924). Néhányuk, mint például a Boerhaave Múzeum Leidenben (1929) később nemzeti múzeummá alakult. Ezek a gyűjtemények tipikusan a 18-19. századi eszközök megőrzésének és megóvásának szükségletéből erednek, azok a modellekéből és más felszerelésből, melyek előzőleg a tanítás és kutatás apparátusában voltak használva, de elavultak.¹⁰⁴

A 20. század második felében feléledő múzeumi oktatás az egyetemi múzeumokat sem kerülte el, egyetemi múzeumok gyűjtemények integrálásával és menedzsmentjük kialakításával fejlődtek tovább. Korábban, a második generációs egyetemi múzeumok kimondottan az egyetemi közösséget, az alumnit vagy a szűkebb szakmai réteget szolgálták ki, majd a világszerte elterjedt tudományos központok kialakulásával és a múzeumpedagógia fejlődésével az egyetemi múzeumok is újabb arculatot alakítottak ki, mely a „**harmadik generációs**” egyetemi múzeum képét határozza meg. A profilváltás célja legfőképpen a szélesebb körű közönség elérése, az egyetemi múzeumok az egyetem és a társadalom közötti szakadékot igyekeztek áthidalni. Tárlataikon az egyetem esettanulmányként szerepel, egyre gyakrabban időszaki kiállítási politikát alkalmazva. Néhány egyetemi múzeum felvállalta a tudománynépszerűsítő

---

¹⁰³ Clercq 2006: 23; Clercq 2009: 14

¹⁰⁴ Clercq 2006: 24

szerepet is, és erőteljesebb nyilvános elkötelezettség vezérli őket. A harmadik generációs egyetemi múzeum nem csupán a leselejtezetté vált történeti értékű tudományos eszközök őrzőhelye, hanem egyben eszköz az egyetem identitásának kialakítására, múltjának bemutatására, és az egyetemi marketing eszköze, hiszen a jelen folyó kutatások ismertetésének is teret engednek a múzeumokban.¹⁰⁵

d) Iskolai és egyetemi gyűjtemények, intézménytörténeti bemutatások, emlékkiállítások Magyarországon

Magyarországi viszonylatban az első egyetemi múzeumok és gyűjtemények bemutatását fennmaradt egyetemeink késői alapítása miatt (első: 1635, Nagyszombat) az iskolai szervezet kialakulásával, az iskolai gyűjtemények létrehozásával szükséges kezdeni. Első tanításban felhasznált gyűjteményeink ugyanis iskolákban kumulálódtak, s onnan fejlődtek ki, majd lettek a felsőoktatási intézmények részei. Ilyen gyűjtemény például a Debreceni Református Kollégium természetrajzi gyűjteménye, mely a Debreceni Egyetem Ásvány-, illetve növénytani gyűjteményét is megalapozta.

Kezdeti tanítást elősegítő, szemléltető gyűjteményeink egyházi keretben működtek, ezek elkülönítését jelen kontextusban nem taglalom. Iskoláink az oktatáshoz kapcsolódóan a 16. századtól kezdődően elsősorban könyveket gyűjtöttek. Másik egyre gyarapodó gyűjteményük a működésükkel összefüggően keletkező iratok archívuma, az irattár¹⁰⁶ vagy levéltár. A könyvek és az irattár mellett a legrégebb gyűjteménytípus iskoláinkban az éremtár (pénzeket és emlékérmeket),¹⁰⁷ melyet irodalom, művészetek, történelem oktatásában tudtak hasznosítani. Az iskolai éremgyűjtemények az államosítás időszakában részben szétszóródtak, szerencsés esetben múzeumokba kerültek.¹⁰⁸ A muzeális iskolai gyűjtemények időrendben következő nagy csoportja az állat-, növény-, kőzet-ásvány-, és kővéletgyűjtemények jelentik. 18-19 századból származó tárgyi emlékek (ereklyék, céhek anyagai a megszűnésük után). Képzőművészeti gyűjtemények a rajz oktatására. Jelentősek az antik alkotásokról készített gipszmásolatok.¹⁰⁹ A tanítók közművelődési feladatai között már fel sem volt tüntetve a gyümölcsfák nemesítése és

---

¹⁰⁵ Clercq 2009: 15-16

¹⁰⁶ Csorba 2000: 13

¹⁰⁷ Csorba 2000: 14

¹⁰⁸ Csorba 2000: 15

¹⁰⁹ Csorba 2000: 15

szaporítása, mivel annyi tanító foglalkozott velük. – írja Csicsay, valamint több iskolának volt tanítási célokat szolgáló faiskolája.¹¹⁰

A nagyobb iskolai muzeális gyűjtemények létrejötte kiemelkedő tanár egyéniségeknek köszönhető. Tudós tanítók és tanárok sok éves szorgalmas gyűjtőmunkával hozták létre iskoláinkban a könyv- régiség-, ásvány- és éremgyűjteményeket. Szinte minden valamire való iskolának volt valamilyen értékes gyűjteménye, ami az oktatást szolgálta.¹¹¹ Gyűjtemények az iskola fenntartásába kerültek főúri adományok révén is, mint a Rákóczi család által birtoklott könyvgyűjtemény, melyet Rákóczi Zsigmond a Sárospataki Református Kollégiumra hagyott¹¹² Az iskolák muzeális gyűjteményei többnyire a helyi, vagy területileg illetékes múzeumokban olvadtak be.¹¹³

Az által tanítanak, hogy a „valódi dolgot” tarthatunk a kezünkben, nem csak az illusztráció áll rendelkezésre. Azok a tárgyak tartoznak ide, melyeket kifejezetten a tanítás elősegítésére gyűjtöttek össze.¹¹⁴ Az iskolai gyűjtemények általában modellekből - főleg a fizika, csillagászat, a technológia és a kémia esetében -, másolatokból állnak, sokszínűek a bemutatásban fellelhető tárgyak, mivel valódi tárgytól és daraboktól az egyszerűsített modellekig, a reprodukciókig, és makettekig bármi a tanító gyűjtemény része lehet. Céljuk, funkciójuk, hogy ha nem létezik már a bemutatni kívánt jelenség, vagy a bemutatni kívánt darab nehezen elérhető (pl: ókori művészet, archeológia, paleontológia), esetleg a bemutatni kívánt jelenség túl absztrakt ahhoz, hogy megjelenítsük (pl: matematika vagy a kristályszerkezetek)¹¹⁵ az iskolai oktatásban mégis megjeleníthető legyen a tudásátadás szolgálatában. A Debreceni Egyetem ásványgyűjteményében a kristályszerkezet gyűjtemény, a debreceni botanikus kert pozsgásgyűjteménye, a bécsi Narrentum patológiás eseteket bemutató viasz gyűjteménye mind a tanító-oktató gyűjtemények tipikus példái. A szemléltetést, az iskolai vizuális oktatást segítő gyűjtemények körébe sorolandó például az 1970-1980-as években gyakorlattá vált diasorozatok készítése is.¹¹⁶ A tanító gyűjteményeket ma is használják.

A 20. század második felében, állami határozat alapján az iskolákban a tananyagot szemléltetni kellett. A legfontosabb taneszközöket, főleg

---

¹¹⁰ Csicsay 2002: 78

¹¹¹ Karancs 2003: 99

¹¹² Bereczki 2009a: 4

¹¹³ Csorba 2000: 17

¹¹⁴ Clercq – Lourenco 2003: 4

¹¹⁵ Clercq – Lourenco 2003: 4

¹¹⁶ Vö.: Debnár 2011: 13

szemléltetőeszközöket hosszú évszázadokon át a tanítók, tanárok gyűjtötték vagy maguk készítették. Az ipari társadalom fejlődése magával hozta a taneszközigyártás létrejöttét, az 1960-as években szolgáltatóvállalatok, mint például a TANÉRT, látták el a nevelő-oktató intézményeket az óvodától az egyetemekig berendezési, felszerelési tárgyakkal, taneszközökkel, gyűjteményekkel (pl. növény, rovar, kőzet).¹¹⁷ Ez által az iskolák túlnyomó többsége beszerezhetette tanítást szolgáló eszközeit.

Az 1960-as évektől iskolai gyűjtemények szerveződtek a népi hagyatékból, melyek sok helyen helytörténeti gyűjtemények lettek vagy iskolamúzeumok.¹¹⁸ Az 1960-as évektől a TIT ill. a honismereti mozgalom támogatta elsősorban a tanárok gyűjtőmunkáját, muzeális iskolai gyűjtemények létrehozására irányuló tevékenységét.¹¹⁹ Éri István 1984-ben számolt be arról, hogy a múzeumok számának ugrásszerű megnövekedése világjelenség lett, ebben a tendenciában Magyarország példaadó.¹²⁰ Éri írja, hogy egyrészt a klasszikus értelemben vett múzeumtípusokhoz sorolható (régészet, képzőművészet, néprajz, természettudomány) múzeumok száma nőtt, de mindemellett új típusú múzeumok jelentek meg, a szakmúzeumok, szakmatörténeti múzeumok, valamint emlékmúzeumok, emlékhelyek. Éri az alapítók személye közötti váltást is tapasztalt, a korábbi állami alapítás helyébe egyre gyakrabban a vállalati, intézményi vagy közösségi iniciatívák léptek.¹²¹ Ez a tendencia a felsőoktatási intézmények körében is látható. Az 1963-as múzeumi törvény nyomán jöttek létre a legtöbb szakmatörténeti egyetemi múzeum, így a gödöllői is. A törvénnyel tágabb tere nyílt az egyes szakági minisztériumoknak, sőt, gyárak, üzemek, tsz-ek, társadalmi intézmények önálló múzeumalapítási törekvéseinek is.¹²²

Az egyetemi oktatáshoz a gyűjteményképzés – főleg reneszánsz kortól kezdve – szinte kötelező nevelési szükségletté lépett elő, elsősorban természettudományi anyaggal, illetőleg a letűnt korszakok emlékeinek, az antikvitás régészeti leleteinek és pénzeinek gyűjtésével bővült. A polgári forradalom szélesítette ki a kört az iparoktatás vonatkozásaiban a műszaki és manufaktúraipari anyagokra.¹²³

Az iskolai gyűjtemények kialakításában a legnagyobb gondot az jelenti, hogy nehéz biztosítani hosszú távon a nyilvántartási pontosságot, a gyűjtemény megfelelő

---

¹¹⁷ Csicsay 2002: 211

¹¹⁸ Karacs 2003: 100

¹¹⁹ Csorba 2000: 18

¹²⁰ Éri 1984: 25

¹²¹ Éri 1984: 26

¹²² Éri 1978: 22

¹²³ Korek 1988: 234

kiállítását, látogathatóságát és állományvédelmét. Az iskolai muzeális gyűjtemények esetében nem egyértelmű ez, és nem írható elő kötelezően.¹²⁴ Lelkes tanárok gyűjtenek, de nyilvántartási, leltározási munkát nem végeznek, amely később állományvédelmi szempontból aggályos lehet. Pontos nyilvántartás hiányában nem garantált a szakszerű átadás a gyűjtő végleges távozása esetén.

2. kép: A debreceni Kossuth Lajos Gyakorló Gimnázium történeti kiállítása

Vásárhelyi Tamás és Sinkó István végeznek kutatásokat a múzeum és iskola kapcsolatának témakörében. Szerintük kiállítások a múzeum-iskola mindkét tengelyén megtalálhatóak, ugyanakkor Sinkó vizsgálata szerint „iskolákban még nem múzeumi kiállítások is csak elvétve jönnek létre”.¹²⁵ Azonban a közelmúltban megfigyelhető, s az utóbbi 10-15 évben felerősödő iskolai önreprezentáció nyomán általános és középiskolás tanáraik, diákjaik által elért sikerüket őrzik, és azt bemutathatóvá teszik. A debreceni Csokonai Gimnázium rendelkezik egy iskolamúzeummal, ami az oktatásban használható gyűjteményeket tömöríti, ugyanakkor reprezentatív helyen, a tanári folyosóra kihelyezve külön gyűjteményt tart fenn a sport és tanulmányi versenyeket elért eredmények, érmek, serlegek bemutatására. Ezen kiállítások az iskola eredményeiről tanúskodnak, az oktatás színvonalát hivatottak közvetíteni az arra járó néző felé, tehát az iskolák pozicionálásában

---

¹²⁴ Csorba 2000: 18

¹²⁵ Vásárhelyi 2010a: 43

és iskolai „piacon” betöltött helyzetének meghatározásában játszanak kiemelkedő szerepet.

Egyre gyakoribbak a múzeumok rendhagyó helyekre kihelyezett kállításai, tehát már nemcsak kulturális jellegű intézményekben, hanem szállodákban, repülőtereken, bevásárlóközpontokban rendeznek kiállításokat az ott megforduló közönséget megszólítása érdekében.¹²⁶ Ez által a fentebb említett önreprezentáció szélesebb körben nyer elismerést, hatásosabban szolgálja a kívánt célt.

3. kép: A debreceni Csokonai Gimnázium gyűjteménye

4. kép: A debreceni Csokonai Gimnázium oktató gyűjteménye

---

¹²⁶ Vásárhelyi 2010a: 44

III. EGYETEMI ÖRÖKSÉG

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények, ahogy korábban a szakirodalmi áttekintésben bővebben kifejtettem, magyarországi szakirodalomban való megjelenése meglehetősen sporadikus. Ahhoz, hogy alapvető problematikáját, a téma legfőbb kérdéseit, az egyetemi múzeumok hozadékait és buktatóit tisztán lássuk, disszertációmban felvállaltam a tárgyalt terület bemutatását a külföldi – főként az európai¹²⁷ – szakirodalom alapján.

„Minden örökség, vagy legalábbis alkalmas arra, hogy azzá váljék”¹²⁸ Idézi György Péter Francois Hartogtól, s „bárkinek lehet öröksége”¹²⁹ – folytatom a sort Sonkoly Gábor kijelentésével. Az „egyetemi örökség” terminus nem kimondottan ismert Magyarországon. Az egyetemek örökségét a kulturális- vagy a nemzeti örökségünk részeként kezelik. A kulturális örökség kis szegmense az egyetemi örökség, egy helyspecifikus terminus, mely ugyan a felsőoktatási intézmények széleskörű, teljes életét és tevékenységét felöleli, mégis intézményenként őriz jellegzetességeket, sajátos vonásokat. Az egyetemi örökséget a felsőoktatási intézmények párhuzamában általános vonások jellemzik, az oktatási intézmények törvényben meghatározott alaptevékenységük révén – az oktatás, a tudományos kutatás és a művészeti tevékenység¹³⁰ – az egyetemek öröksége jól körülírható, párhuzamba rendezhető, közös vonások kiemelését teszi lehetővé.

Az Európa Tanács 2005-ben határozta meg az „egyetemi örökség” terminust, mely felölel minden tárgyi és szellemi örökséget (élő örökséget), mely a felsőoktatási intézményekhez, testületekhez, rendszerekhez kötődik, úgymint a tanuló diákok és az egyetemi közösség, a szociális és kulturális környezet, aminek ez az örökség a része. Ez a felhalmozott vagyforrás közvetlen kapcsolatban áll az oktatók és hallgatók egyetemi közösségével, az ő hitükkel, értékeikkel, az ő teljesítményükkel, valamint társadalmi és

---

¹²⁷ A felsőoktatás világviszonylatban eltérő gazdasági, társadalmi és kulturális megjelenése miatt szűkítettem az egyetemi múzeumok témáját európai szintésre, melyek az egyetemek és az egyetem közösségének a múzeumához való viszonyulását is meghatározza, eltérően alakítja.

¹²⁸ György 2005: 4

¹²⁹ Sonkoly 2000: 63

¹³⁰ 2005. évi CXXXIX. tv. 4§

kulturális funkcióikkal, illetve a tudás átadásának és az újítások befogadásának módozataival.¹³¹ Azok az egyetem körében meglévő kulturális javak, melyek az egyetem közösségi színtereit érintik, az egyetem tevékenységét segítik, szolgálják. Tehát egyetemi örökség minden, ami az egyetem (ill. felsőoktatási intézmények) múltjával, jelenével, történetével, azok életével, munkájával, tárgykészletével, résztvevőivel foglalkozik, szellemi és tárgyi örökség formájában.

1999 és 2001 között az Európa Tanács egy együttműködési projektet fejlesztett ki az európai egyetemi örökség pártolására.¹³² A projekt a *Steering Committees for Higher Education and Research (CDESR)* és a *Cultural Heritage of the Council of Europe (CDPAT)* együttes kezdeményezése volt. A projekt Európa több országából is tömörítette az egyetemeket, Belgium, Horvátország, Észtország, Franciaország, Olaszország, Lettország, Lengyelország, Portugália, Románia, Oroszország, Spanyolország és Törökország egyetemei vettek benne részt. A projekt eredeti célja egy régi egyetemek közötti útvonal kialakítása volt. Végül a 'rég' jelző elmaradása nélkül folytatódott az örökség feltérképezése, miután nem csak régi, nagy múlttal rendelkező egyetemek vettek részt a projektben. Ugyanakkor térben és időben is kihívás volt összehozni a számos intézmény teljesen eltérő tudományterületekről való örökségét. A projekt eredményeként számos megközelítésben születtek publikációk az európai egyetemi örökségről. A kötet tartalmaz tanulmányokat egyetemtörténeiről, egyetemek és európai identitás, múzeumok és gyűjtemények az egyetemi örökség szolgálatában, az egyetemi örökség koncepciójáról, valamint esettanulmányokat.¹³³

Az Európa Tanács által meghatározott fogalom már az egyetemi múzeumok körében korábban felvetődött. Már 2000-ben, az Universeum Network létrehozásakor Halle egyetemén hangsúlyozták az egyetemek kultúrában betöltött szerepét, valamint az egyetemek gyűjteményeinek aktív, a kutatásokhoz és a tanításhoz felhasználható források lehetőségét. A gyűjtemények egyedi és felbecsülhetetlen történeti értékének különös figyelmére hívták fel a figyelmet, mely számos örökségvédelmi kezdeményezést indított el Európa-szerte.¹³⁴

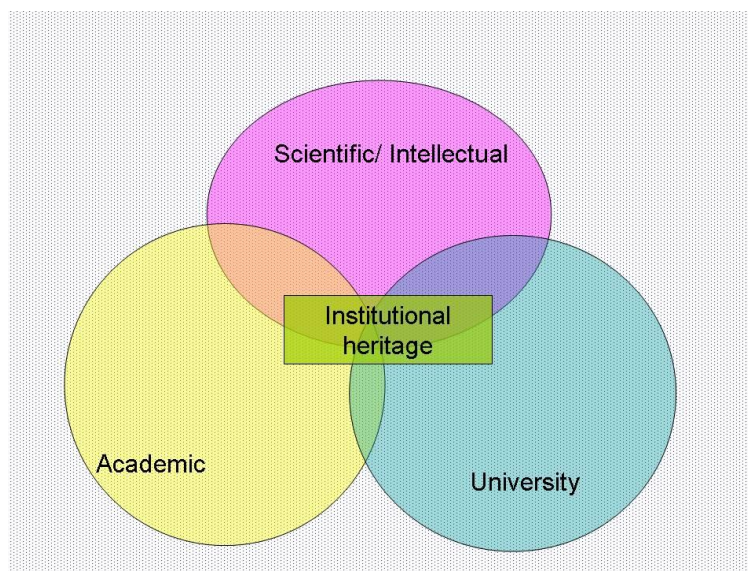
¹³¹ CEO 2005: 58

¹³² Lourenco 2005: 119

¹³³ Lourenco 2005: 119

¹³⁴ Örökségvédelmi kezdeményezések: Az 1990-es években a Birminghami Egyetem vezetője, James Hamilton az egyetemi örökség felismerésére sikeres korai lépést tett „The Role of the University Curator in the 1990s” című dokumentumával. Még mielőtt a CEO elindította volna az európai örökségre irányuló kampányát, Hamilton a Birminghami Egyetem gyűjteményeinek szervezetét vizsgálta és az egyetemi

Zenobia Kozak az egyetemek által felölelt örökséget tipologizálta¹³⁵. Intézményi örökségének fogalma (*Institutional heritage*) felöleli mind az anyagi, mind az immateriális örökség párhuzamos és elkülönülő formáit is. A három kategória az egyetemi örökség, mely magában foglalja az egyetemtörténetet, az akadémiai, és tudományos és intellektuális örökség egységeit. (Lásd. 4. ábra)

4. ábra: Az intézményi örökség összetevői és azok kohéziója Z. Kozak által.¹³⁶

Az egyetemi örökséget körülhatárolásakor leginkább a nemzeti örökség és a lokális örökség metszetébe tehetjük. Az egyetemi örökség egyrészt nemzeti örökség, hiszen az oktatás/felsőoktatás központilag irányítottan indult meg Magyarországon (pl: középkori egyetemeink közül a pécsi egyetemet 1367-ben uralkodónk, Nagy Lajos

---

gyűjtés és örökség közötti kapcsolatot kutatta. Külön figyelmet szentelt a kevésbé ismert, csakúgy, mint az elismert gyűjteményekre, az ünnepélyek és a megemlékezések tárgykészletére, melyek tetszőlegesen gyülemlettek fel. Továbbá a kortárs tudományos és technikai örökség projektje 1999-ben indult a Loire régiójában, Franciaországban. A projekt célja a második generációs egyetemi gyűjtemények interpretálása. Továbbá a felszerelések és eszközök fotózása, leltározása és körülírása specifikus területe, mint ahogy azokkal a kutatókkal való interjúk készítése, akik feltalálták, továbbfejlesztették és használták a felszerelést. A projekt fontos, hiszen a laboratóriumok újra felszerelése következik jelenünkben. A projekttel még időben elérjük a lecserélt tárgyat, annak dokumentációját és az ahhoz kapcsolódó „élő tudást”. A második generációs egyetemi múzeumok kutatása ugyanakkor újabb kérdéseket vet fel a gyűjtés módja, a raktározás, és a bemutatás, a köz elé tárásról. A strasbourgi egyetem (University Louis Pasteur of Strasbourg) projektjét ugyancsak érdemes említeni. A projekttel egyféle hidat építenek ki az egyetem és a társadalom között, a gyűjtemények kapcsolatot teremtenek a múlt kutatásaival, mialatt megismertetik. A *Jardin des Sciences* tartalmaz természetrajzi, orvosi, fizikatörténeti, csillagászati gyűjteményeket. Az örökség felismerésére és megőrzésének, védelmének ösztönzésére nemzeti és nemzetközi szinten is egyesületek, bizottságok alakultak. (forrás: Kozak 2008; Lourenco: 2006) A konkrét szervezetekbe tömörülő csoportokat és örökség felé tett lépéseket külön fejezetben mutatom be.

¹³⁵ Kozak 2008: 8

¹³⁶ Kozak 2008: 8

alapítja¹³⁷, 1395-ben Buda egyetemét Luxemburgi Zsigmond¹³⁸ kezdeményezi). A felsőoktatás, még ha az egyház alapítására történt is, történelmünk során az állam irányította őket, sőt, szocializmus időszeke alatt állami egyetemekről beszélhetünk. Mindezzel párhuzamosan a lokális örökségnek is része az egyetemi örökség, hiszen egy város fejlődésében, életmódjában alapvető szerepet játszott, annak gondolkodásmódjára hatással volt, elég, ha Debrecenre és egyetemére gondolunk. Az egyetemek így örökségükkel egyszerre reprezentálják a nemzetet, a magyar oktatás mibenlétét, a magyarországi egyetemek öröksége egymással párhuzamba vonható, közös elemeket tartalmaz. Egy olyan karakterrel kell számolni az egyetemek öröksége kapcsán, melynek jól körülhatárolható fizikai és viselkedési jegyei¹³⁹ vannak. Ilyen immanens jegyek jelennek meg az egyetemek alapvető tárgykészletében, a tevékenységüket szolgáló épületek funkcionális elrendezésében, a tudományok művelésének módszerében, de az ünnepélyes alkalmaikon, társadalmi eseményein is, sőt az egyetemi professzor viselkedési stílusában ugyancsak. Azonban területi szerveződésükkel, az egyetemi közösségnek a helyi színtereken betöltött szerepvállalásával a lokális identitás formálójává is váltak az egyetemek. A helyi örökség részeként alakítják ki az egyetemek identitásukat, hiszen a lokalitás természetéből következően egyéni vonásokat adoptálnak az oktatási intézmények. Példának okáért említem a földrajzi elhelyezkedésből adódó meghatározott diszciplína köré szerveződést, mint az önmeghatározás forrását (pl: a Selmezbányán 1735-ben megalakult Bányászati – Kohászati Tanintézet), vagy a sajátos külföldi tudományos intézetekkel kialakított kapcsolat, mely esetlegesen tudományterületek közötti metodikai eltéréseket is előhívhat.¹⁴⁰

Az egyetemi örökség tehát a nemzeti örökség egy szegmense, mely egy körülhatárolt közösség, terület vagy kapcsolatrendszer alapján specifikálódik. Az egyetemi örökséget éppen ezért szükséges különválasztva vizsgálni a nemzeti és helyi örökségi színterektől. Az egyetemi örökséget több vonalon építhetjük fel:

---

¹³⁷ Szögi 1994: 11

¹³⁸ Szögi 1994: 12

¹³⁹ Sonkoly 2000: 50

¹⁴⁰ A családi és nemzeti örökség analógiájára építve nevezhetünk meg intézményi örökséget egy szervezet, vagy intézmény köré szerveződött örökség mentén: „amennyiben személyes értékről van szó, családi vagy személyes örökségről beszélhetünk, ha viszont közösségi vagy nemzeti értékről, akkor „közös örökségünkről van szó”. Az örökség a társadalom kulturális hagyományainak részét képezi, és része egy közösség identitásának.” (Lásd: Puczko – Rátz 2000:67)

1. **az egyetem közössége köré:** tehát mindazon személyek köre, akik az adott felsőoktatási intézményben végezték/végzik graduális és posztgraduális tanulmányaikat; esetleg az adott felsőoktatási intézményben folytattak oktató vagy tudományos tevékenységet; azok, akik az egyetemen vagy annak egységeiben, szerveiben folytatnak mindennapos munkatevékenységet;

2. **időbeli- és tárgyi körülhatárolásakor** mindazokat a tárgyi és immateriális javakat nevezzük egyetemi örökségnek, melyek az egyetem alapításának és előzményeinek idejéig vezetnek vissza és az egyetem jelen állapotáig bezárólag használatban voltak/vannak; továbbá azokat a tárgyakat, melyek az egyetem közösségének bármely tagja esetleg már az alapítást megelőzve is birtokolt;

3. **helybeli meghatározáskor** mindaz az egyetem fenntartásában, használatában álló tárgyi és immateriális örökség, mely az egyetem helyszínein jött létre, vagy az egyetem platformján nyert ismertséget, teret.

4. **az egyetem tevékenysége, feladata köré:** mindazok az egyetem fenntartásában, használatában álló tárgyi anyagok, melyek speciálisan az egyetem feladata, küldetése és élete köré csoportosulnak. Ide sorolandó a tudománytörténeti matéria is.

Az örökség körül szerveződő entitások alatt – Jakab nyomán – az egyrészt fizikailag látható, vizuálisan érzékelhető tapasztalati keretet, másrészt pedig a tudatban erre ráépülő mentális vázat, mentális teret¹⁴¹ is értem, tehát nem szigorúan a lokális, egyidejű és személyes alkotásokat, hanem mindazokat a szellemi és tudományos javakat, melyek az egyetem szellemében jöttek létre vagy valósultak meg.

Az egyetem örökségéhez való viszonyulás a közösséghez tartozás tudata szempontjából differens, hiszen az egyetem, oktatási intézmény a közösségének időszaki és állandó részese is lehet. Időszaki, hiszen a hallgatók egy meghatározott időszakot töltenek el az intézmény kapui mögött, és állandó, amikor a diplomaszerzés után az egyetem kötelékében helyezkedik el a személy. Azon túl az egyetem közössége önkéntes – a korábbi időszakokat tekintve kvázi önkéntes alapon, hiszen pl. az 1950-es években területi besorolás útján lehetett egyetemre jutni – jelenlét szerint vesz részt, hiszen szabad

---

¹⁴¹ Jakab 2008: 434

döntést hozva, szimpátia vagy a saját és tudományos célok elérése érdekében választhatja az adott oktatási intézményt tanulmányai helyéül.

A SZELLEMI ÖRÖKSÉG

Az örökség taglalásakor a szellemi örökség kérdéskörére a leendő debreceni egyetemi múzeum apropó kapcsán is érdemes kitérni. A szellemi örökség gyűjtése ugyanis egyetemünkön is megindult.¹⁴² A szellemi örökség figyelembe vétele az 1970-es években merült fel. Az UNESCO első deklarációja a szellemi örökség védelméről 1989-ben született meg¹⁴³, majd 2003-ban a 32. közgyűlésén a „megfoghatatlan” kulturális, azaz a szellemi örökség védelméről szóló egyezményt fogadta el, mellyel az örökség értelmezése „*kitágult az emberi tevékenység nem anyagi természetű objektívációi felé*”¹⁴⁴. Egyrészt a múzeumok – így az egyetemi múzeumok is – új elvárások és lehetőségek előtt állnak a szellemi-, vagy „nem megfogható” emlékek gyűjtése során.

Pinna a megfoghatatlan kulturális örökség három kategóriáját különítette el:

I. A kultúra, a hagyományos életvitel azon kifejezésformái, amelyek megnyilvánulásai fizikai formákba ágyazódnak. Ilyen például az életforma kifejeződései, a hagyományos gazdálkodási ismeretek és a folklóralkotások egy része.¹⁴⁵ Egyetemek esetében a különböző rendezvények berögzült szokásai, az évnyitók és diplomaosztók, doktoravatások hagyományos rendje, az egyetemi istentiszteletek, de ide sorolhatók az egyetemi infrastruktúra fejlesztése, mint az egyetemi élet alapvetően meghatározó helyi képe.

II. Azok az egyéni és kollektív megnyilvánulások, amelyeknek nincs fizikai kifejezésformájuk. Például a nyelv, népdalok, szóbeli költészet, hagyományos zene.¹⁴⁶ Az egyetemi szellemi örökség részeként ebbe a kategóriába sorolom az egyetemi hallgatók

---

¹⁴² 2008-tól a Debreceni Egyetemen megalakult Centenárium Bizottság által kezdeményezett, az egyetem történetére reflektáló szellemi örökség gyűjtése indult meg. Az elbeszélők mind az egyetem prominens személyei, akiket tanulmányaik és munkásságuk hosszabb időn át az egyetemhez köt, kötött, valamint azok a jeles személyek, akik bár rövid időintervallumban voltak az egyetemi közösség tagjai, de jelenlétük meghatározó volt egy-egy kiemelt eseménnyel kapcsolatban, esetleg emlékeztük van korábbi személyekről. Az interjúk feldolgozása jelenleg is folyik.

¹⁴³ Fejős 2005: 41

¹⁴⁴ Husz 2007: 52

¹⁴⁵ Fejős 2005: 47

¹⁴⁶ Fejős 2005: 47

önkifejezésére történő megmozdulásokat, az oktatói anekdotákat, az egyes hagyományok köré kialakult folklóralkotásokat, saját dalokat¹⁴⁷.

III. Mindazok a szimbolikus és metaforikus jelentések, amelyek a tárgyi örökséget alkotó objektívációkat övezik, tehát a tárgy fizikai léte és jelentése.¹⁴⁸ E csoportot példázza a Debreceni Egyetem volt hallgatói köréből gyűjtött narratív emlékezetek közös eleme, a hallgatói szerveződésből kiindult diáksapka készítése és viselése is az 1950-es években¹⁴⁹ a KLTE-n, mely maga az elkészített és az egyetem diákjai által beszerzett tárgy, sapka által fejezte ki a diáklétet, sőt! a debreceni felsőoktatási intézményhez tartozás tudatát.

A szellemi örökség gyűjtése különös hangsúlyt kap a Debreceni Egyetem múzeumának szervezése során, hiszen azokban a közösségekben, ahol a tárgyi örökség nagy része már elpusztult¹⁵⁰, az emlékek, a dallamok, és a hagyományok jelentik a múltat és a jövőt¹⁵¹.

5. kép: Liszt Ferenc Emlékmúzeum, Lisztakadémia

---

¹⁴⁷ Például a Debreceni Egyetem volt Benczúr Gyula Kollégiumának minden év március 21-i megemlékezése a hajdani Kun Béla Kollégiumra, amikor hagyományos találkozón ugyanazokat a dalszövegeket éneklik el, miközben vörös színű italt isznak.

¹⁴⁸ Fejős 2005: 47

¹⁴⁹ Saját gyűjtés a Debreceni Egyetem emlékezte köréből (2008-2011)

¹⁵⁰ Vö.: Vince László (é.n.); ETJ 37;

¹⁵¹ György 2005: 4

EGYETEMI IDENTITÁS

Az örökség ismerete és megőrzése az intézmény közössége számára identitáskonstruáló erőként jelenhet meg. A helyben megőrzött gyűjtemények létrehozásával a helyi identitást is hivatottak erősíteni¹⁵², ahogyan az 1962-es múzeumi törvényt követően a decentralizált megyei múzeumok körül pezsgő élet alakult ki: szervezői és vezetői lettek a helyi hagyományok gyűjtésének, a kibontakozó honismereti mozgalmaknak, a helyi történeti kutatásoknak, illetve tradícióknak,¹⁵³ úgy az egyetemi múzeumok is hasonló szerepet tölthetnek be az anyaintézményük életében. A múzeumi kiállító funkció látványos elemekkel bővíthet a természettudományok és orvostudományok múzeumi bemutatásában, azonban az intézménytörténeti kiállítások hagyományosabb formákkal számolhatnak. A kiállításoknak mégis teret kell engedni, létük evidenciáját az intézménytörténet mentén szerveződő kiegészítő-, időszaki kiállítások teremthetik meg. A múzeumok és galériák olyan terek, melyek minket sajátosan mozgatnak, készítetnek mozgásra, mivel ott megtaláljuk szükségleteinket, gyökereinket, valamint közös múltunkat is –¹⁵⁴ mondja Ammann

Az identitás folytonosságot feltételez. Az egyénnek és a közösségnek egyaránt szüksége van arra, hogy olyan meghatározó jegyekkel lássa el önmagát, amelyek csak akkor érvényesek a jelenben, ha a múlt is érvényesek voltak, illetve ha van esély arra, hogy a jövőben sem veszítik el érvényességüket.¹⁵⁵ Sonkoly Gábor és Erdősi Péter¹⁵⁶ a kulturális örökség több aspektusát mutatja be, mint a nemzeti örökség, az emlékezet, a hely öröksége, és a történelem. Azonban egy másfajta kategóriával is kell számolnunk, amely az oktatási intézményhez fűződő identitásról van-e szó. Egy életen belül történő rövid szakasz meghatározza-e, meghatározhatja-e az egyén világnézetét, felfogását, hozzáállását, kialakíthat-e szoros köteléket, játszik-e olya jelentős szerepet az egyén életében, hogy az emlékezetben megmaradjon? Egy meglehetősen összetett fogalomról van szó, mely az idő, a történelem során is változáson ment át.

---

¹⁵² Selmeczi Kovács 1991:101

¹⁵³ Vö. Selmeczi 1986: 252

¹⁵⁴ Ammann 2005: 41

¹⁵⁵ Bodó 1991: 67-68

¹⁵⁶ Lásd: Erdősi – Sonkoly 2004

Intézményi identitás összetevői lehetnek:¹⁵⁷

- ❖ Az élet egy rövid szakaszán, általában 4-5 éves időtartamra jelen levő felsőoktatás intézményén belüli állapot
- ❖ Az egyén szabad választásán alapul, hogy egyáltalán részt vesz-e, vagy melyik területeit választja
- ❖ Általában az egyén fiatal felnőttkorba lépésének szakaszán kezdődik az időszak, amikor még a szülői függőség jelen van, ugyanakkor az önálló élet küszöbén áll a személy.
- ❖ Az intézményben jelenlévő hangulat, és társas élet¹⁵⁸
- ❖ Az intézmény elhagyása utáni sikeresség, a szerzett ismeretek hasznosításának lehetőségei¹⁵⁹
- ❖ Az intézmény keretein belül zajló (hosszabb időszakot felölelő) oktató és tudományos munka

A fentiek a személy intézményhez fűződő véleménye, érzése alapján kialakult identitás vizsgálatának pontjai, melyhez a szellemi örökség gyűjtése elmaradhatatlan. A következőkben azokat az elemeket ismeretem, amelyeket az egyetemi múzeum hangsúlyozhat az egyetemhez fűződő identitás kialakítása céljából.

A múzeumot az egyetem imázsának aspektusából a következő identitáselemek mentén kell felépíteni, illetve a tárlatnak tükröznie kell az egyetem identitását, melyeket a következő elemek köré építhetünk fel, ismerhetünk meg: Minden intézménynek, főként oktatási intézménynek saját arculatát nem csak ő maga, hanem a történetiségéből fakadóan az állam és az egyetemi funkciói formálja. Így elsőként meg kell különböztetni a sajátos identitáselemeket és a pozíciójából, létéből fakadó elemeket, melyek szintén jelenlegi megítélésének alapvető forrása.

---

¹⁵⁷ A Debreceni Egyetem közössége köréből gyűjtött interjúk készítésekor törekedtem a fenti pontok kiemelt elbeszéltetésére az intézményi identitás és a jelenből történő retrospektív egyetemi emlékezet fő konstruálójaként.

¹⁵⁸ Kozma bevezet egy „debreceni közszellem” fogalmat, miután a debreceniesség társas lélektani produktum, tehát akik Debrecenben működnek befolyásolják egymást. „Egyetemi szellem” -nek nevezi a hallgatók és a tanár kollégák tágabb körét, tehát a professzor hatása a diákra, mely hatás az életműben is tetten érhető (Lásd: Kozma 2004:230)

¹⁵⁹ Megj.: az egyetem közössége köréből készített egyetemtörténeti interjúk elbeszélői az 1950-57 közötti években a KLTE-en tanult hallgatók voltak, akik levélbeli megkeresés után vállalták „élményeik”, emlékeik elbeszélését. 32 interjú készült a volt hallgatók köréből. Jellemző vonás az interjúk között, hogy pozitív szellemben emlékeznek, mely egyrészt idős korra való tekintettel a megszépült emlékezetnek tudható, másrészt abból eredeztethető, hogy megkeresésük minden esetben a díszoklevél (aranydiploma) átvételét követően történt meg, és emlékezetüket befolyásolta az egyetem figyelmessége, illetve megtisztelve érezték magukat az interjú felkérés miatt. Mégis ezen elbeszélések közvetlenebb, kötetlenebb hangulatban zajlottak, ellentétben a jelenleg is az egyetemen működő ismert személyekkel készített interjúkkal.

Sajátos identításelemek a következők:

Történetiségéből következő identításelemek

A Debreceni Egyetem esetében például a Református kollégiumi előzmény; Református szellem; Népiség tudata; Kultúrmisszió¹⁶⁰; Fiatalság felé fordulás;

Lokalitásából adódó elemek:

Vidéki egyetem; Régió meghatározó intézménye

Embléma jellegű identításelemek (név, szimbólumok, jelképek, fizikai jellegzetességek)

Meghatározó épület; Az integrációt kifejező név; Szoborállítások, kiemelkedő személyek/ősök tisztelete

Hagyományok: (Régi hagyományok Pl: Sárgulás; Új hagyományok Pl: Campus fesztivál; Bálók)

Direkt tartalmi tényező: az épület, annak közvetlen környezete, a formai azonosítók, az alkalmazott jelképek, és az iskola kommunikációja

Pozíciójából, státuszából adódó elemek:

Felsőoktatási intézményként determinálva van az egyetem identitása, hiszen az oktató- és kutatómunka hatékony elősegítése az elsődleges cél. Az egyetem pozícióját meghatározza tudományos hírneve, kiemelkedő tudományos munkája, szakmájukban neves munkatársai, magas hallgatói létszám a favorizált intézmények tükreként, valamint azok a társadalmi minősítési műveletek, melyek a kedvező közmegítélést mozdítják elő, s mely főként az intézmény teljesítményével, tevékenységével hozható párhuzamba. Pozícióját és megítélését tovább meghatározzák az ideologikus identításelemek, politikai irányultságai. Egyéb identitásalkotó elemei között említendő az arculat, logó, megjelenés, felvállalt szerepek.

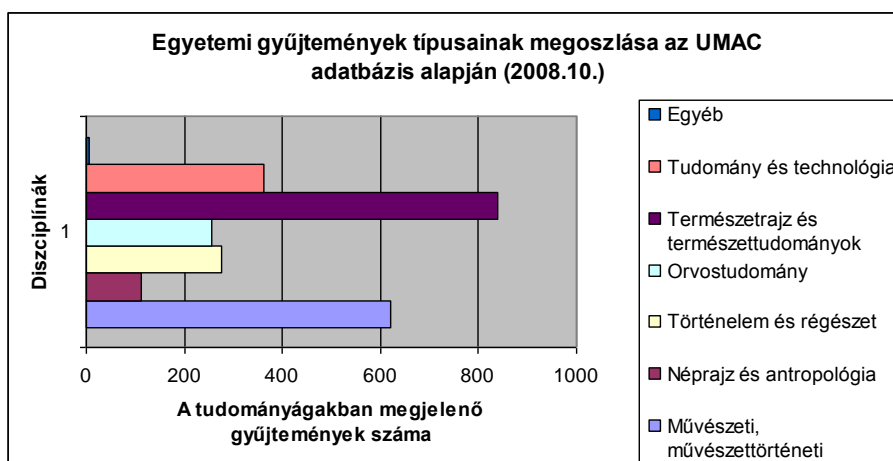
¹⁶⁰ Kozma 2004:226-242

IV. EGYETEMI MÚZEUM ÉS GYŰJTEMÉNY

Az Európai Egyetemi Múzeumok Napja: **november 18.**

Tipológia, az egyetemi múzeumok és gyűjtemények osztályozása

Amint azt már korábban említettem, az egyetemi múzeumok és gyűjtemények szinte minden diszciplínában megjelennek, a lényeg, hogy az oktatást vagy kutatást segítsék elő. A szakirodalom, főleg az adatbázis kialakítását illetően több szempontból sorolja be az egyetemi múzeumokat. A besorolások a történeti kialakulásukat tekintve a szervezeti besorolásukig nevezettek.

5. ábra: Egyetemi gyűjtemények diszciplínák szerinti megoszlása az UMAC adatbázisa alapján (2008)

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények heterogén voltát többször említettem, a tipológia rávilágít ennek a heterogenitásnak a széles skálájára. Jelentős eltéréseket tapasztalhatunk az egyes egyetemi múzeumok és gyűjtemények között, hiszen például **méretükben** (a porto-i egyetem botanikus kertje vs. az Erdőtelki Arborétum), **látogatottságukat tekintve** (a bécsi Narrentum vs. a Semmelweis Egyetem Anatómiai Múzeuma), **megközelíthetőségét** illetően (pl. a ZMNE múzeuma vs a ZMNE híradótisztai múzeum), illetve **elszigeteltséget**¹⁶¹ figyelembe véve (pl. a krakkói Collegium Maius Krakkó történelmi belvárosa turisztikai attrakcióinak része míg az Erdőtelki Arborétum

¹⁶¹ Vö. Puczkó – Rácz 2000: 81-82

még csak nem is főútvonal közelében fekszik, és a közelében nem található semmi egyéb látnivaló) mind jellemzi a sokszínűség e múzeum és gyűjteménytípusokat.

aa) Kialakulás szerint (Marta Lourenco, de Clercq, stb..)

Steven de Clercq¹⁶² az egyetemi múzeumok és gyűjtemények történetében generációs szinteket állapított meg. Az első típus a tárgyi alapú tanítás és kutatás fejlődésével a 16. század végétől jelent meg szerte a világon, mikor az egyetemek elkezdtek múzeumokat és gyűjteményeket létrehozni. Ezeknek az „első generációs”-nak nevezett egyetemi múzeumoknak – azok tripla küldetésével: tanítás, kutatás és nyilvános bemutatás- 1850 és 1950 közötti időszak jelentette az aranykorukat. A múzeumok specifikusak voltak, szorosan kapcsolódtak a karon belül a tanszékhez. Egy jól kialakított egyetem több mint 20 hasonlóan specifikus múzeummal és gyűjteménnyel rendelkezett, mely felölelte a természettudományokat, a művészeteket és a humán tudományokat. Tartalma és szervezete közvetlenül kapcsolódott a kutatói programokhoz vagy életrajzhoz. A „második generáció” egyetemi múzeumok fejlődésében – a történelmi felhalmozás eredményeként kialakult gyűjtemények integrálásával – úgy tűnik az 1900-as évek elején kezdődött számos, jelenleg is a legismertebb tudománymúzeumok megalapításával, mint a Tudománytörténelmi Múzeum az Oxfordi Egyetemen (1924). Néhányuk, mint például a Boerhaave Múzeum Leidenben¹⁶³ (1929) később nemzeti múzeummá alakult. Ezek a gyűjtemények tipikusan a 18-19. századi eszközök megőrzésének és megóvásának szükségletéből erednek, azok a modellekéből és más felszerelésből, melyek előzőleg a tanítás és kutatás apparátusában voltak használva, de elavultak. Az 1980-as évektől az egyetemi múzeumok „harmadik generáció”-ját ismerhetjük meg, mikor az egyetemi múzeumok gyűjtemények integrálásával és menedzsmentjük kialakításával fejlődtek tovább. Számos harmadik generációs egyetemi múzeum esettanulmányként szerepel az egyetemeik számára, és egy erőteljesebb nyilvános elkötelezettség vezérli őket.¹⁶⁴

---

¹⁶² Steven de Clercq az UMAC elnökhelyettese, az Utrecht-i Egyetem múzeumának igazgatója

¹⁶³ Lásd: <http://www.museumboerhaave.nl/> (2008. 09. 19.)

¹⁶⁴ de Clercq 2006:23

ab) Egyetemi múzeumok fajtái a tárgyra vonatkozóan:

❖ **HAMILTON (1995):**

a) Ünnepélyes gyűjtemény: felöleli az egyetem történetéhez tartozó darabokat (ünnepi bútorzat, gerundium, ezüstök)

b) Megemlékező gyűjtemény: felölelik a kiemelkedő egyének portréit, az egyetemi történet emlékezetére szánt műtárgyak

c) Dekoratív gyűjtemény: felöleli azon műtárgyakat, művészeti darabokat, amelyek az egyetem magán vagy nyilvános tereit díszítik

d) Didaktikus gyűjtemény: felöleli a műtárgyakat, természetrajzi darabokat, melyek a kutatást, tanítást és annak szemléltetését segítik elő¹⁶⁵

Tehát Hamilton élesen elkülöníti a szorosán vett intézménytörténetet prezentáló tárgyakat, külön kezeli a specifikusan egyetem által az egyetemet prezentáló tárgyakat és az ünnepi alkalmakon megjelenő használati tárgyakat. Ugyanakkor nem tesz különbséget a tanító és kutató gyűjtemények között, a szemléltetésre készített tárgyak és a természetes darabok között.

Lourenco tárgyi felosztása a leghatékonyabban használható az egyetemi materiák csoportosítása során, azonban bizonyos esetekben ilyen éles válaszvonal nem működik. Például elkülöníti a tanítási gyűjteményben régen használt szemléltető ábrákat, felszereléseket az egyetemtörténeti gyűjteménytől, az egyetem emlékezetét tápláló daraboktól, pedig azok jelentkezhetnek együttesen. (Pl. Szalay gyűjtemény a debreceni Atommagkutató Intézetben.)

❖ **MARTA LOURENCO:**

a) Kutatógyűjtemény:

b) Tanítási gyűjtemény

c) Történeti tanítási és kutatógyűjtemény: történeti felszerelések, eszközök gyűjteménye, melyeket használtak korábban a tanításban, majd elavultak, használaton kívül helyezték azokat

d) Egyetemtörténeti gyűjtemény: egyetemi emlékezet, diákélet, életrajzi gyűjtemények

---

¹⁶⁵ Kozak 2007: 76

ac) Gyűjtemény típus szerint (hagyományos, történeti, specializált)

a) Hagyományos területek

Természetráajz (állattan, botanika, ásványtan, geológia, őslénytan, embertan)

Művészet

Archeológia

Anatómia

Patológia

b) Történeti gyűjtemények

Társadalomtörténet

Vallástörténet

Egyetemtörténet

A diákélet története

Orvoslás története

Technológia és mérnöki tudományok

Fizika

Kémia

Csillagászat

c) Speciálisabb gyűjtemények

Stílustörténet

Színháztörténet

Geofizika

Geodézia

Meteorológia

Genetika

Ökológia

Mikrobiológia

Tengerbiológia

ad) Tárgyak alapján

Ásványok, kristályok, meteoritok, sziklák, üledékes kőzetek, növények, gombák, algák, baktériumok, tenger élővilága, édesvízi organizmusok, állattani darabok, gyümölcsök, rostok, fakérgék, embriók, bőrök, csontvázak, koponyák, madárfészkek és tojások, ruhák és textilek, festmények, rajzok, szobrok, ékszerek, fegyverek, játékok, hangszerek, csillagászati felszerelés, sebészeti felszerelés, hőmérők, órák, hanganyagok, vegyszerek, mérlegek, gépek, tervrajzok, térképek, fényképek, könyvek, de lehetnek élő organizmus, műanyag, viasz, vagy famodellek, replikák, prototípusok stb...

1. e) Szervezeti szinten

- „hagyományos” múzeum
- Botanikus kert
- Történelmi épület, emlékházak /pl: Abel Salazar Emlékház Portóban¹⁶⁶; vagy Kettle’s Yard Cambridge-ben/
- Tudományos központok /pl: a manchesteri Jodwell Bank Science Centre
- Planetáriumok
- Kastélyok /pl. Dundee
- Aquarium /pl Párizsban
- Ökomúzeum /pl Brüsszelben
- Kórházmúzeum /Aarhus
- Szakrális művészet múzeuma /Coimbra, Seville
- Kortárs művészeti múzeumok /pl La Sapienza

---

¹⁶⁶ A portugál Portó orvosi egyetemének jeles professzora volt Albert Salazar, aki orvosi munkája mellett művészi érdeklődését mutatott. Az egyetem a professzor 2 szintes házáat megőrizte, eredeti bútorzatát helyreállította, és jelenleg az orvos életét és művészeti tevékenységét bemutató kiállítóhelyként működteti. Szintén az épülethez kapcsolódóan képzőművészeti foglalkozásokat folytatnak annak egyik helyiségében és udvarán.

Szervezeti integrálódás

Binni az egyetemi múzeum legnagyobb problémájának okát a szervezeti beilleszkedés kérdéséhez kapcsolja. Ugyanis a legtöbb egyetemi múzeum, illetve gyűjtemény egy-egy tanszék fenntartása alatt áll. Tehát az oktatás szervezetének van alárendelve. Sőt, vezetője a mindenkori tanszékvezető, aki a muzeológiától idegen szellemben, vagyis nem nyitott közművelődési intézményként, hanem a tanszék tartozékaként gondol a gyűjteményre.¹⁶⁷

Az integráció kérdése gyakorlatilag az egyetemi múzeumok harmadik küldetésének nevezhető. Az utóbbi évtizedben számos egyetem újrászervezte egyetemi múzeumait, új helyet kaptak vagy új menedzsmenttel látták el azokat. Lourenco az egyetemi múzeumok és gyűjtemények átszervezését három fő indokban látja. Elsőként, miután az egyetemek keresik a kevésbé költséges, de megfelelő menedzsment modellt a múzeumokra, épületekre. Másodikként az egyetemek célja az „árva”, elhagyatott gyűjteményeiknek egy újabb „életet” biztosítani, melyet egy gyűjteményi bemutatás révén visz végbe, végül az átszervezések részben az új felfogás eredménye, miután ezekkel a múzeumokkal, gyűjteményekkel szeretne az egyetem kapcsolatba lépni a társadalommal, múzeuma által ablakot nyit a helyi közösségre és a nyilvánosságra is.¹⁶⁸

A leggyakoribb integrációs formákat mutatom be a következőkben. Nem kötelezem el magam egyetlen nagyszerű megoldás mellett sem, hiszen az, hogy melyik integrációs forma ideális az adott egyetemi múzeum számára függ az egyetem és annak gyűjteményei, múzeumi típusaitól, történetétől, az egyetem elhelyezkedésétől, valamint külkapcsolati stratégiájától. A szervezeti átalakulások és integráció szempontjából az egyetemnek el kell döntenie, mit helyez előtérbe, az egyetemi örökséget, annak megfelelő, változatlan megőrzését, anyagi szempontokat, vagy az egyszerűbb kezelhetőséget. Fizikai és szervezeti integrációs formákat egyaránt taglalom, miután sok esetben összefüggés is van a kettő között.

Néhány egyetem egy tető alá hozta a múzeumait, mint például Palazzo Poggi (Bolognai egyetem), részben a Museum Gustavianum (Uppsalai Egyetem), Helsinki, Groningen és Utrecht egyetemei. Számos érv szól e megoldás mellett, ugyanakkor ellenérvek is. Hiszen a gyűjtemények mozgatásával éppen abból a körből kerülnek ki a

---

¹⁶⁷ Binni – Pinna 1986: 131

¹⁶⁸ Lourenco 2005: 146

gyűjtemények, amelyekben a leggyakrabban használták, tehát ha egy földrajzi intézet rendelkezett ásványtani gyűjteménnyel a tanszékükön, akkor az egy új épületben kapva helyet, nehézséget okozhat a tanítási funkciója betöltésében. Ugyanakkor az „in situ” megőrzés mellőzése lehetőséget ad muzeológus szakemberek felügyeletére – melyet sokszor a kisebb intézetek, tanszékek nem alkalmaztak –, valamint számos esetben a fennmaradás egyetlen esélye a gyűjteménynek (itt a helyhiány miatti megszüntetés, a szakszerűtlen kezelés eredményeire kell gondolni). A gyűjtemények és múzeumok egy fedél alá hozása könnyebbé teszi az egyetemnek, hiszen így egy intézményként kezelheti, irányíthatja azokat, és apró, kisebb múzeumok, gyűjtemények egyetemen belüli szétszóródása nem okoz széthúzást az alapvető feladatokat illetően. Ugyanakkor a közös struktúra sokkal látványosabb és nagyobb egységet is képez¹⁶⁹, így könnyebb az egyetem közösségének figyelmét is a múzeumra irányítani, egyszerűbb támogatásokat szerezni az intézménynek.

Montpellierben¹⁷⁰ létrehozták a MuseUM projektet (Museum of the University of Montpellier), mely keretében egy koordináció alá rendezték az egyetemi múzeumokat, gyűjteményeket. A fentitől különbözik, hogy itt „in situ” őrizték meg a gyűjteményeket, tehát a helyükön maradtak, nem mozgatták őket, ugyanakkor egy közös stratégiát hoztak létre.

Norvégiában a Bergen Múzeum az egyetem része, a múzeum döntéshozó szerve egy testület, feje a dékán, mely kari jogokkal bír a Bergeni Egyetem szervezetében. Bergen esetében a múzeum felügyelete alá tartozik a fotószervez (mely nemcsak a tárgyakat, hanem az egyetem eseményeit is hivatott dokumentálni), a közönségkapcsolati osztály, valamint az IT support service¹⁷¹

Az Egyesült Királyság egyetemei többségében egy közös „esernyő” szervezetet hoztak létre múzeumaik integrálására a felsőoktatási intézmény szervezetébe. A múzeumok és a gyűjtemények függetlenek maradtak, a tanszékek, karok sajátjai maradtak a gyűjtemények, de egy speciális bizottságot hoztak létre, mely az egyetemen belül, az Egyetemi Tanácsban képviseli őket. Az University College London szép példája ennek a strukturálódásnak, ahol a múzeumokat, gyűjteményeket képviselő testület a „Museum and Heritage Committee”. Ezt a modellt követte az olasz egyetemek többsége is.

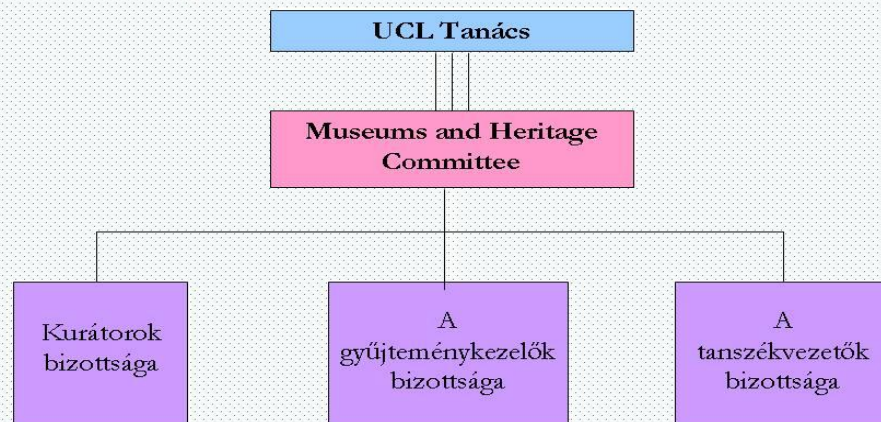
---

¹⁶⁹ Lourenco 2005: 147

¹⁷⁰ Montpellierben három egyetemi campus található, Montpellier I., MII., MIII.. A campusok, mintegy centrum önálló szervezettel rendelkeznek, külön vezetővel bírnak, az együttműködés csak az egyetemi múzeumaira, gyűjteményeire korlátozódik.

¹⁷¹ Forrás: <http://www.uib.no/bergenmuseum/en/about-bergen-museum/organisation> (2010-01-05)

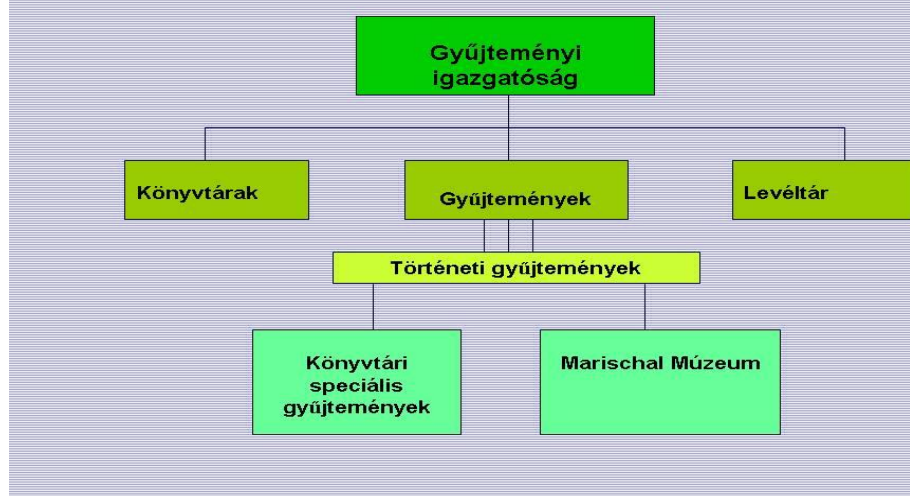
Az egyetemi múzeum integrációjának formája anyaintézményébe:
az „esernyő” szervezet
University College London

6. ábra: Az University College London múzeumai az egyetemi struktúrában (forrás: Lourenco 2006)

Németországban a szokásos „esernyő szerkezet” helyett néhány egyetem speciális bizottságokat hozott létre, melyek a kiállítások körüli időszaki eseményeket rendezik el. A bizottsági hozzáállás sikeressége, hogy egy csoportként képesek nagyszabású cselekedetek végrehajtani anélkül, hogy a rektor vagy elnökön át hierarchikus úton intéznék azokat.¹⁷²

A Marischal Múzeum integrációjának struktúrája az Aberdeen-i Egyetem szervezetébe

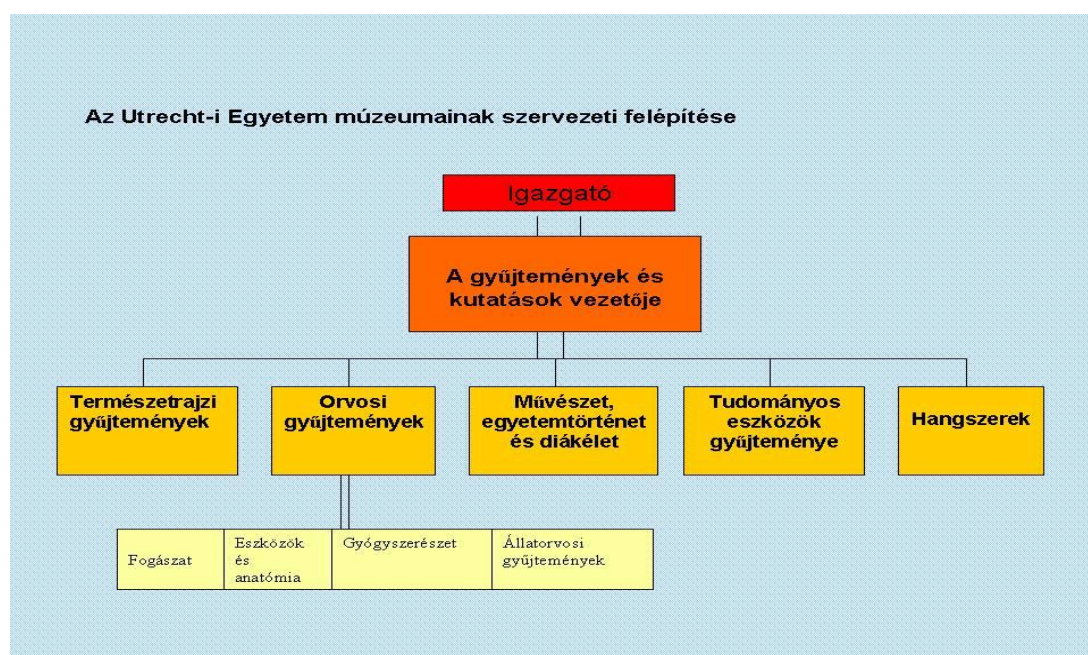

7. ábra: A Marischal Múzeum szervezeti strukturálódása az aberdeeni egyetem szervezetébe (forrás: Lourenco 2006)

¹⁷² Weber 2005: 5

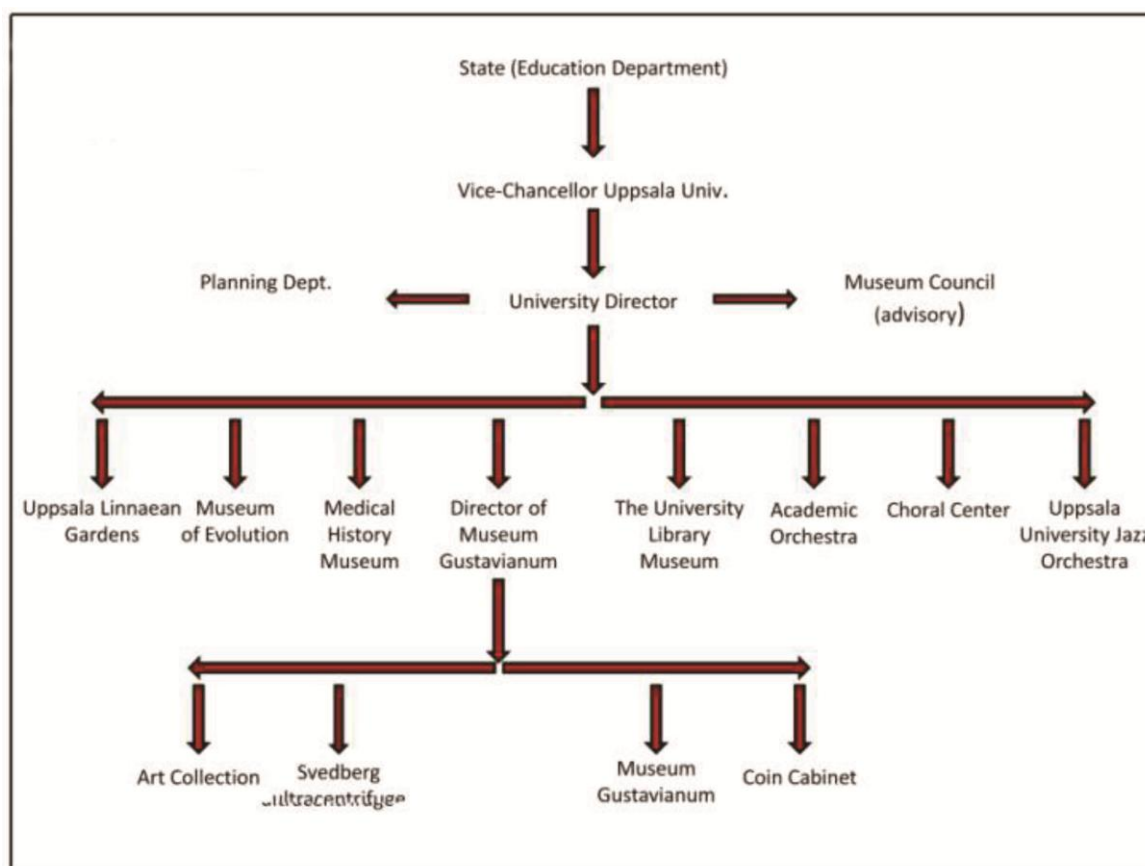
Egyes egyetemekenél a múzeumokat és gyűjteményeket – beleértve a könyvtári és a levéltári gyűjteményeket is – egy Információs igazgatóság fogja össze. Ilyen az aberdeeni-i egyetem szervezetébe integrálódott Marischal Múzeum is (7. ábra). Előfordul, hogy a könyvtár képviseli a nagyobb szervezeti egységet, és öleli fel az egyetem egyéb gyűjteményeit. Magyarországon ez a forma elterjedtebb, megfigyelhetjük a Hány Mária gyűjteménynél, és a Miskolci Egyetem Múzeumainál is.

Az Utrechti Egyetemi Múzeum példázza (8. ábra), hogy egy diszciplínán belül is több gyűjtemény létezhet, melyek – Utrecht esetében – még térben is eltérő helyen állnak. Szervezeti struktúrájánál törekedtek arra, hogy ne aprózódjon el, tehát nagyobb gyűjteményi egységeket hoztak létre, mint a természettudományi gyűjtemények, az orvosi gyűjtemények, stb.. A nagyobb gyűjteményi egységeknek tartoznak elszámolással a kisebb egységek. Az Igazgató tagja az egyetemi tanácsnak, mely havonta egyszer ül össze.

8. ábra: Az utrechti egyetem múzeumainak szervezeti struktúrája (forrás: Lourenco 2006)

Az egyetem összes kulturális egységét összefogó szervezeti egységbe ágyazódik az egyetemi múzeum a svédországi Museum Gustavianum esetében. Az Uppsalai Egyetemen jelentős mennyiségű örökség maradt fenn megalakulása óta, történeti jellegű és oktató-, kutatógyűjtemények egyaránt találhatóak. Legismertebb múzeum a Museum Gustavianum, mely a régi egyetemi épületben foglal helyet, kupolájában fennmaradt anatómiai előadóterme Európa második legidősebb fennmaradt előadója. A Gustavianum fogja egybe a múzeumi regisztrációval nem, de kiállítással rendelkező gyűjteményeket (Éremtár, Művészeti Gyűjtemény), amelyek önálló gyűjteményezési politikával rendelkeznek, noha költségvetésük a Gustavianumhoz tartozik. Ugyanakkor a különböző karok is tartanak fenn saját múzeumokat, melyek külön épületben, a kar campusán találhatóak (pl. az orvostörténeti múzeum). Ezért az egyetemen a közvetlen rektori vezetés alá tartozik egy múzeumi tanács, melyben a különböző egyetemi egységekhez tartozó múzeumok igazgatói vesznek részt, és ahol direkt módon vitathatják meg a felmerülő problémákat az egyetemi vezetéssel (9. ábra).

9. ábra: Az uppsalai egyetem múzeumainak integrálódása. (forrás: Ing-Marie Munktell – John Worley – Urban Josefsson 2009-es Toulouse-ban tartott Universeum Network konferencia előadása)

Ez a szervezeti struktúra a leghatékonyabb az örökség megőrzése és tudatosítása szempontjából, hiszen egy bizottságban futnak össze a kulturális- és örökségvédelmi projektek, a múzeumok és gyűjtemények érdekében egy – erőteljes – szervként állnak az intézményvezetés elé, ugyanakkor az egyetem egyéb egységeinél, karainál „hagyott” gyűjtemények autonómiát kapnak fenntartásukkal kapcsolatban, valamint használatuk is az oktató közeghez közel jön létre.¹⁷³

---

¹⁷³ Megj: a múzeum ez által nem veszi el a karok, tanszékek „értékeit”, tehát az egyetemi egységek nem fogják „kifosztva” érezni magukat a múzeum létrejötte miatt, sőt, mivel saját maguk is a kulturális blokk részei, így a múlt értékeinek és az oktatógyűjtemények megőrzése több oldalról is támogatást kap.

A magyar múzeumok és gyűjtemények szervezeti integrálódása

A magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények szervezetenként négy módon integrálódnak az egyetem egységébe, melyek a következők:

1) TANSZÉKHEZ TARTOZÓAN,

Amennyiben a gyűjtemény a tanszék fenntartásában működik, nem csak szervezeti, de helyi behatárolását is meghatározza. A tanszéki gyűjtemények minden esetben oktató gyűjtemények, fő céljuk a tanítás segítése, így optimális esetben az oktatóterem, vagy annak közelében elhelyezkednek. A tanulók nem csak a tanóra keretében láthatják a gyűjteményt, hanem folyamatosan találkozhatnak vele, a tanszéken bármikor látogathatják, vizsgálhatják. Ezek a gyűjtemények a tanszék kutatómunkájának eredményeként alakultak meg, általában szűkebb tudományterületet ölelnek fel. Tanszéki gyűjtemények az adott diszciplína mentén, annak oktatására alakulnak meg, a tanszékhez tartoznak a természettudományi gyűjtemények. Tanszékhez tartozik az ELTE Természettudományi Múzeuma (ELTE Ásványtani Tanszék), a Debreceni Egyetem Botanikus kertje, melynek igazgatója a mindenkori Növénytan Tanszék vezetője, vagy az egri EKF Planetárium, mely a Fizika Tanszék része, hogy csak néhányat említsek. Ez a gyakorlat mondható a legáltalánosabbnak az európai egyetemi múzeumok körében, ahogy Boylan kifejti, a tanszékvezetők számos esetben az egyetemi múzeumok kurátorai vagy címzetes igazgatói.¹⁷⁴

2) KARI DÉKÁNHÓZ TARTOZÓAN,

A kar fenntartásában álló gyűjtemények olyan szakgyűjtemények, melyek több tudományterületet is felölelnek, gyűjteményei több tanszék vagy intézet területét is lefedik. Kari fenntartású a gödöllői Szent István Egyetem gépipari múzeuma, a Szegedi Egyetem orvoskarának dékánja alá tartozó Szent-Györgyi Albert Emlékszoba, vagy a Galamb József Emlékszoba a Budapesti Műszaki Főiskola (Bánki Donát Gépészmérnöki Kar).

---

¹⁷⁴ Lásd: Boylan 1999

6. kép: A Debreceni Egyetem Ásvány- és Kőzettani Gyűjteménye - tanszéki fenntartás alá tartozik

3) A REKTORI HIVATAL MŰKÖDTETI,

Főként intézménytörténeti múzeumok, kiállítások kapcsán találkozhatunk a rektori hivatal fenntartásával, mely gyűjteményeknél, kiállításoknál egy szélesebb tudománytörténeti skála mutatkozik meg. A volt Pécsi Egyetem történeti Múzeum 2008-ig rektori fenntartásban állt¹⁷⁵.

4) A KÖNYVTÁR SZERVEZETI EGYSÉGÉBE KAPCSOLÓDIK.

„A felsőoktatási intézmény könyvtára, könyvtári rendszere szakirodalmi, információs, oktatási és kutatási feladatokat ellátó nyilvános tudományos közgyűjtemény, amely könyvtári feladatokon túl levéltári és múzeumi funkciót is elláthat”¹⁷⁶A magyar felsőoktatási intézményeknél bevett gyakorlatnak számít az egyetem történeti gyűjtemény könyvtár, illetve kéziratár, levéltár általi kezelése. Az egyetem történeti anyag gyűjtésével például a Semmelweis Egyetemen a levéltár, az ELTE-n a könyvtár foglalkozik, de a könyvtár keretein belül valósult meg a Pető Intézet emlékszobája is vagy a Miskolci Egyetem egyetem történeti kiállítása. Okai a gyűjteménykezelésre illetve az tárgykészlet alapját jelentő gyűjteményre vezethetjük vissza, hiszen mint a Hári Mária emlékszoba is, a professzor asszony teljes, főleg könyv- hagyatékából alakult meg. Praktikus ok ez,

¹⁷⁵ A formális múzeum megszűnését követően a könyvtárhoz kerültek az egyetem történeti tárgyak Pécssett.

¹⁷⁶ 2005 évi CXXXIX tv. 30§5. pont

hiszen a könyvtár és levéltár egyébként is meglévő, folyamatosan gyűjtött egyetemtörténeti dokumentumai csupán kiegészülnek tárgygyűjtési feladattal.¹⁷⁷ A Debreceni Egyetemen szerveződő múzeum szintén a könyvtár szervezetén belül valósul meg.

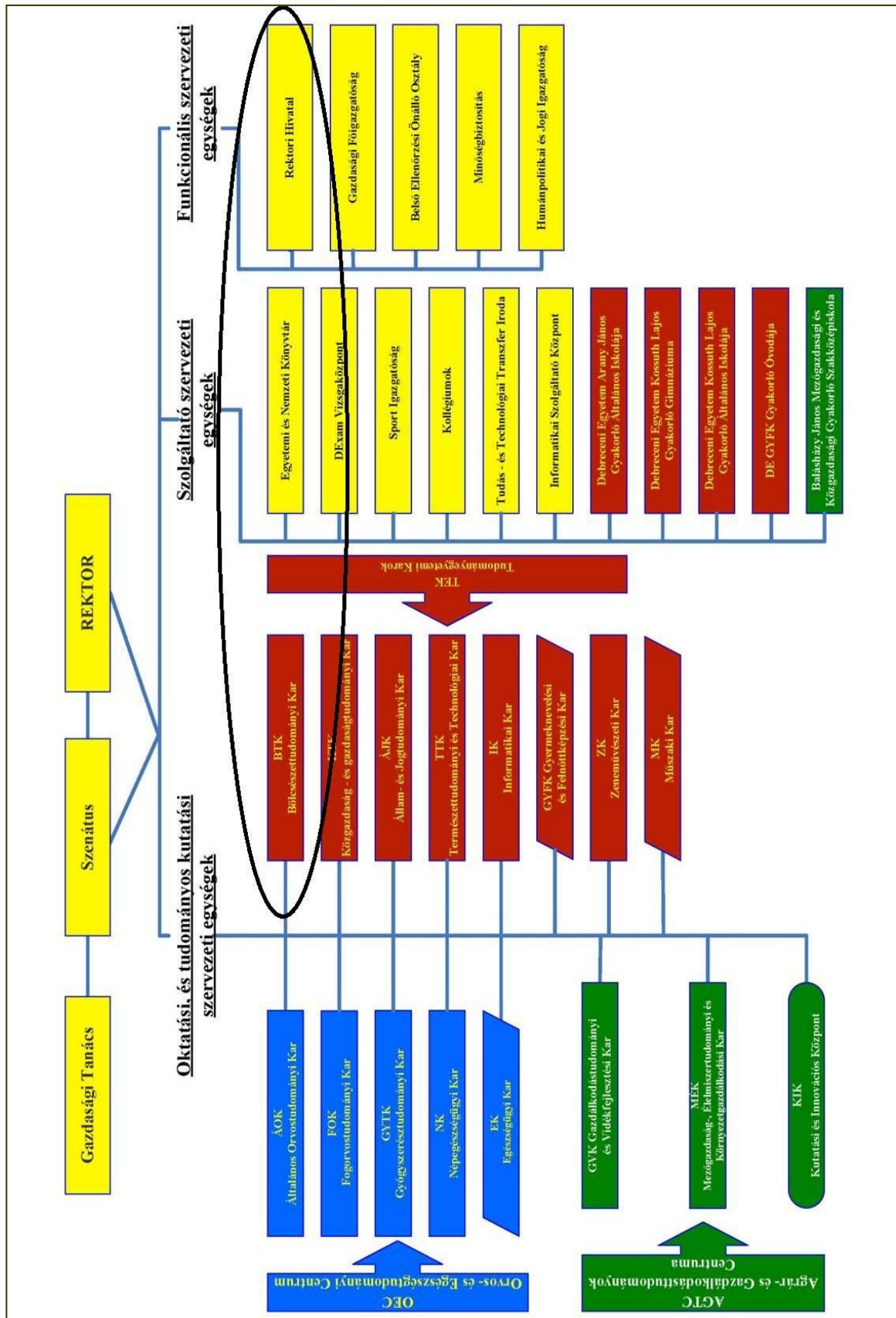
Ugyanakkor a Debreceni Egyetem múzeumának szervezeten nem csupán a könyvtárhoz tartozik. Több szervezeti egység is felelősséget vállal érte. A könyvtár fenntartása alá tartozik a gyűjtemény, valamint helyet biztosít neki, azonban a múzeum létrehozása és finanszírozása a Rektori Hivatal feladata, míg a szakmai oldalért a Néprajzi Tanszék felelős. Ez alapján a leendő múzeum struktúrája felöleli az egyetem minden egységét – Funkcionális és szervezeti egységek, Szolgáltató szervezeti egységek, Oktatási és Tudományos kutatási szervezeti egységek – mely a múzeum megvalósulása esetében erőteljes és biztos alapokat ad a múzeum fenntartásához, hiszen minden szervezeti egység egyforma érdeklődéssel közelíti meg a múzeum megvalósulását. Az egyetem organogramját a 10. ábra szemlélteti, fekete körrel kiemelttem a múzeum érdekében közreműködő szervezeti egységeket.

Megítélésem szerint optimális szervezeti keretek között szerveződik a debreceni egyetemi múzeum, hiszen a könyvtár folyamatosan kiemelt figyelmet szentelt az egyetemi örökség megőrzésére, a korábbi egyetemtörténeti kiállítások is a könyvtár munkájának köszönhetőek. Az eddig összegyűjtött anyag szintén a könyvtár munkáját dicséri. A rektori hivatal szerepe, mint funkcionális egység az egyetem legmagasabb szintjéről tudja az egyetem közösségének figyelmét felhívni a tárgygyűjtés fontosságára, mozgatja az egységeket a múzeum érdekében, illetve a gazdasági tényezőket figyelembe véve már a pénzgazdálkodás disztribúciójánál szem előtt tartja a múzeum érdekeit.¹⁷⁸ Az oktatási és tudományos kutatási egység, azon belül a Néprajzi Tanszék közreműködése egyrészt a múzeum szakmai kialakításában jelentős, másrészt a Néprajzi Tanszéken folytatott muzeológia képzés nyomán a múzeum elsőszámú gyakorlati helyet tud biztosítani a hallgatóknak.

---

¹⁷⁷ Nemzetközi területen is bevett gyakorlat a könyvtár által szervezett és fenntartott egyetemi múzeum, csupán a skóciai St. Andrews egyetemet említem, ahol az intézmény 600 éves múltra tekint vissza, és 1911-ig, a The Bell Pettigrew Museum megalakulásáig a könyvtár szervezeti keretében állt a múzeum Kuriózumok Kabinetje formájában. (Lásd: Carradice 2009: 24)

¹⁷⁸ Megjegyzés: a múzeum rektori kézben való irányításánál a finanszírozás akár hátrányos is lehet, ha a múzeum egyetemre gyakorolt kedvező hatása nem felismert. Ez úton más egyetemi egységek szükségletei a múzeum elé kerülnek. Tehát ez a szervezeti felépítés elsősorban aktív múzeumi tevékenység lévén kedvező.

10. ábra: A Debreceni Egyetem organogramján kiemeltetm azt a három szervezeti egységet, mely a Debreceni Egyetemi Múzeumért felelős. Organogram elérhető: <http://www.unideb.hu/portal/hu/node/37> (2011-07-23)

Az egyetemi múzeumokra és gyűjteményekre vonatkozó releváns nyilatkozatok

Magna-Charta Universitatum

A Magna-Charta Universitatum az európai egyetemek rektorainak aláírásával (80) létesült okirat. Bolognában, a rektori konferencia az első egyetem alapításának 900. évfordulója alkalmából (1988) ült össze, melyen az európai egyetemek legfőbb célja az összeurópai együttműködés elérése volt, valamint az egyetemek nemzetközi társadalomban és annak változásában betöltött szerepvállalásának fokozása.

A Magna-Charta Universitatum nem kifejezetten az egyetemi múzeumoknak és gyűjteményeknek érdekében jött létre, azonban fontos kijelentéseket tartalmaz rájuk, illetőleg az egyetem feladatára vonatkozóan. A Magna-Charta kimondja, hogy *„az évszázadokon át felépülő kulturális, tudományos és technikai fejlődés az egyetem része, minthogy az egyetem mindig is a kultúra, a tudás, és a kutatás bázisa volt. Így annak megtartása az egyetem feladata”*¹⁷⁹ Az egyetem feladata a tudás megtartása, valamint a társadalom szolgálata, így figyelemmel kell kísérnie a társadalom gazdasági, szociális és kulturális igényeit. A Charta lényeges pontja, hogy felismerik az egyetem társadalomban és kultúrában betöltött kimagasló szerepét, valamint az egyetem történeti értékeit, hagyományainak jelentőségét. Az egyetem az európai humanista tradíció hordozója, megóvása az egyetemes tudást segíti elő. A Charta az egyetemi múzeumok megőrzéséhez és fenntartásához jelentett első lépést.

Halle-i deklaráció¹⁸⁰

Az európai egyetemi örökséget szolgálók hálózata, az Universeum Network megalapítására (2000) létrejött nyilatkozat a Halle-i deklaráció. Az egyetemi múzeumokra nézve fontos észrevételeket tartalmaz többek közt az által, hogy kinyilatkoztatta az

---

¹⁷⁹ http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/880918_Magna_Charta_Universitatum.pdf (2010-02-16)

¹⁸⁰ <http://www.universeum.it/declaration.html> (2011. február 14.)

egyetemek kultúrában betöltött szerepét, az egyetemi múzeumok és gyűjteményeknek az egyetemi életben való fontos szerepét, és a gyűjtemények aktív, kutatásokhoz és a tanításhoz felhasználható forrásainak kihasználatlan szerepét. A nyilatkozat az egyetemi örökség szolgálatára jött létre ez által intézmények közötti kapcsolatokat teremtenek, rendszeres, évenkénti találkozókat szerveznek, illetve szervezeti kapcsolatok kiépítésével átjárást biztosítanak a különböző egyetemek múzeumi és gyűjteményei között. Alapító tagjai (12) a következők egyetemek: Amsterdam, Berlin, Bologna, Cambridge, Groningen, Halle, Leipzig, London, Oxford, Pavia, Uppsala, Utrecht.

Egyetemi Természetráji Múzeumok és Gyűjtemények Helyzetjelentése

Az American Association of Museums (AAM) kezdeményezte 2003-ban a dokumentum létrejöttét. Előzménye annak felismerése, hogy az amerikai egyetemek gondozásában álló természetráji múzeumokat és gyűjteményeket pénzügyi elvágások, ebből kifolyólag a felszámolás veszélyeztette. Különösen a földtani, őslénytani, állattani, és növénytani anyag, illetve az antropológiai és történeti tárgyak rendelkeznek felbecsülhetetlen értékkel az amerikai gyűjteményekben. Az AAM ösztönözte az egyetemeket és azok alumniját, hogy tegyenek meg mindent a természetráji és kultúrtörténeti egyetemi múzeumaik és gyűjteményeik érdekében. Az AAM felszólította az egyetemek vezetősségét, hogy törekedjenek az intézményei közötti múzeumi kapcsolattartásra, együttműködve igyekezzenek egy pénzügyi stratégiát kialakítani múzeumaik és gyűjteményeik fenntartására. Az AAM ösztönzi az egyetemeket és azok múzeumaikat egy nemzeti párbeszédet folytatására, mely a kormányzat, a non-profit szervezetek, és a vállalatok között zajlik, hogy ez által alakítsanak ki egy hosszú távú tervet a stabilitásukra.

Egyetemi Múzeumok és Gyűjtemények útmutatója a Fontosság, Felelősség, Fenntartás, és Felszámolás kérdéseire¹⁸¹

2004-ben az UMAC határozta meg az Egyetemi Múzeumok és Gyűjteményekre vonatkozó szabályokat. Az itt lefektetett határozatok talán triviálisak egy általános

---

¹⁸¹ <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/pdf/statement.pdf> (2011. február 14.)

muzeológus számára, azonban éppen ebből kifolyólag íródott e dokumentum, hiszen muzeológus szakemberek legkevesebb esetben alkalmazottak az egyetemi gyűjtemények fenntartására. Tehát a muzeológiai módszereivel igyekeznek az egyetemi örökséget „tudatlanok, vagy nem törődöm emberek” kezéből kivonni, így megőrizni azt. Korábban ezek a szabályok nem vonatkoztak az oktatási intézményen belüli múzeumokra illetve gyűjteményekre.

Fontosság:

Az egyetemi gyűjtemény reflektál az intézmény történetére, öröksége nem csak az egyetemet, hanem a nemzetet is megszólítja. A gyűjtemények tanítók generációi és kiemelkedő személyek felgyűjtésével, halmozásával születtek meg, sokszor éveken, évszázadokon át, melyek egy rossz döntés miatt szétszóródhat, feloszolhat, megsemmisülhet. Figyelembe kell venni, hogy a gyűjtemények elősegítik a tanítást és kutatást, pozitív képet adhatnak, alakíthatnak ki az intézményről, valamint a gyűjtemény vagy múzeum elősegítheti az egyetem elérhetőségét, megközelíthetőségét, illetve betekintést ad az intézmény életébe.

Felelősség:

Az egyetem felelős anyagi és szellemi kultúrájának megőrzéséért. Még ha a gyűjtemény vagy múzeum nem is alakult meg formálisan, akkor is az egyetem felelőssége alá tartozik, mivel többnyire az intézmény kapcsolódó személyei, vagy egyetemi pénzalap által lettek felgyűjtve. Az egyetemi menedzsmentnek szükséges a gyűjteményekkel foglalkozni, s miután az egyetemi múzeum vagy gyűjtemény reflektál az egyetem céljaira, a kutatási folyamatokra, a tanításra és a közösség szolgálatára, így az egyetem stratégiai tervében fel kell, illetve célszerű feltüntetni az intézmény múzeumát, bemutatott örökségét.

Fenntartás:

Az egyetemi örökség fenntartása és szakszerű megőrzése érdekében szükséges kijelölni egy szükséges tapasztalattal rendelkező személyt, aki felelős a múzeumért, a gyűjteményért. E személy felelőssége, hogy egy olyan vezérelvet hozzon létre a múzeum számára, mely tartalmazza a tárgyak beszerzésének körülményeit, a tárgyak dokumentációját folytatja, felügyeli, hogy preventív konzerválással biztosítva legyen az

örökség hosszú távú megőrzését, és kiállítások szervezésével vagy állandó kiállítással rendszeresen elérhetővé teszik ennek az örökségnek a megismerését.

Felszámolás:

Az egyetemi gyűjteményeket rendszeresen fenyegető veszély a felszámolás, és az örökség szétszóródása. A bizottság ezt a pontnak betartását tartja szinte legfontosabbnak az örökség véglegese elveszése elkerülése végett. Kinyilatkozta, hogy a szakmai etikai standardnak megfelelően kell végezni a felszámolást, meg kell vizsgálni, a felszámolandó gyűjtemény tárgyait lehet-e még használni, valamint az egyetemtól, mint tulajdonostól írásos beleegyezés kell a felszámoláshoz, minden felszámolt tárgyról meg kell őrizni a dokumentációt.

A bizottság felhívja a figyelmet arra is, hogy az egyetemi gyűjtemények vagy múzeumok esetében a bezárás híre veszélyeztetheti az egyetem felé irányuló donációkat, vagy kutatási alapokat, az örökség végleges eldobását nem szabad olyan okokra hivatkozva végrehajtani, mint nincs hely, nincs pénz, vagy nincs felelős személy.

Ezen nyilatkozatok az egyetemi múzeumok és gyűjtemények védelmét, megőrzését és fenntartását hivatottak szolgálni, a deklarációk nyomán az egyetemeken fenntartott múzeumokat, gyűjteményeket egy tollvonással megszüntetni nem lehet. Azonban miután az egyetemek többsége nem alkalmaz múzeumi munkatársat gyűjteményeihez, a gyűjteményért felelős személyek nyilván saját tudományterületüket előtérbe helyezvén sosem szerez ismeretet a nyilatkozatokról. Továbbá betartatásnak és ez által a gyűjtemény életének követése regisztrációt feltételez, azonban az ahhoz előírt helyi, munkatársi és pénzügyi kívánalmaknak az egyetemek nem tudnak/akarnak megfelelni, regisztráció nélkül pedig hivatalos úton nem védhető meg a gyűjtemény.

Az Egyetemi Múzeumok és Gyűjtemények Szervezetei

A nemzetközi múzeumi szervezetek munkájának megismerésére ösztönöz Cseri Miklós tanulmányában, mely lehetőséget ad a nemzetközi muzeológia körforgásába való bekapcsolódásra, információcserére, kapcsolatok kiépítésre.¹⁸² Ahogy a magyar muzeológia válságának is egyik kiútja lehet a külföldi források bevonása¹⁸³, a nemzetközi együttműködések folytatása, úgy a magyar egyetemi múzeumok „hatalanságát”, ismeretlenségét is külföldi példák nyomán fejleszteni lehet. A következőkben bemutatom a két legnagyobb – és magyar szempontból érdemes – nemzetközi szervezetet, melyek az együttes munkát, megértést, és együttműködést hivatottak szolgálni, valamint évenkénti fórumokat rendeznek a témában.

UNIVERSEUM NETWORK¹⁸⁴

Az Universeum Network az európai egyetemi örökséget szolgáló szakemberek hálózata. 2000-ben, a Halle-i deklaráció aláírásakor hozták létre ezt a szervezetet, mely különös figyelmet szentel a közös európai kapcsolatokra. Az alapítás fő indoka, hogy az európai országok más földrészekről eltérő történelemmel, politikai-, gazdasági- és társadalmi beállítottsággal rendelkeznek, ez által eltérő problémákra, kihívásokra szükséges reflektálniuk. Az európai egyetemek, s ugyanakkor az egyetemi múzeumok is egy sajátos történelmi folyamat eredményeként berendezkedett intézmények,¹⁸⁵ a hasonló gazdasági, finanszírozási háttér és társadalmi bázis közös ügyeket szül, melyek közös erővel, európai szintű intézményi összefogással működtethetőek jól.

2000. április 16-án, a Halle-i egyetemen összegyűlt az egyetemek és az egyetemi örökség megőrzésének kiemelt fontosságát hangsúlyozó 12 egyetem képviselőiből álló csoport (Sebészeti Királyi Főiskola, Anglia; valamint Amszterdam, Bologna, Cambridge, Groningen, Berlin (Humboldt), Halle-Wittenberg, Lipcse, Oxford, Padua, Uppsala

---

¹⁸² Cseri 1994: 198-207.

¹⁸³ Cseri 1994: 201

¹⁸⁴ Lásd: <http://www.universeum.it/> (2011. július 18.)

¹⁸⁵ Vö.: Barakonyi 2009; Hrubos 2006; E tanulmányok a felsőoktatásban zajló nemzetközi eltéréseket és változásokat taglalják különös figyelemmel a globalizáció hatására, az európai trendekre, és arra a folyamatban lévő menedzsment szemlélet kialakítására, mely a speciálisan európai együttműködések bázisaként szolgálnak az egyetemi múzeumok tekintetében.

Utrecht egyetemeinek képviselői), s a nemzetközi együttműködés létrehozására törekedve aláírták az Universeum szervezetének alapítására vonatkozó papírokat (Halle-i deklaráció).¹⁸⁶ A tanácskozáson hangsúlyozták, hogy az egyetemeknek kultúrában betöltött szerepüket fel kell ismerniük, valamint azt, hogy az egyetemi múzeumok és gyűjteményeknek lehetőséget kell kapniuk, hogy az egyetem életében részt vegyenek. Továbbá leszögezték, hogy a felsőoktatási intézmények kezelésében olyan, a történelem során felgyűlt érték, dokumentum, az oktatást és kutatást szolgáló egyedi és pótolhatatlan darabok vannak, melyek tükrözik a mindenkori társadalom képét, és forrásul szolgálnak a kutatásokhoz. Ugyanakkor az örökséggel az egyetem identifikálja magát, és az intézmény bemutatását segíti. Ennek az örökségnek a folyamatos használatát elősegítendő hozzák létre a fórumot.

A szervezet legfőbb tárgya a tudás és a tapasztalat tagok közötti megosztásának elősegítése, és a gyűjtemények elérhetőségének elősegítésére társprojektek létrehozása. A következő négy feladatot tűzte ki a hálózat:

1) Egy gyűjteményi jegyzék létrehozása, mely információt tartalmaz a gyűjtemények kiterjedésére és természetére nézve abból a célból, hogy elérhetővé és használhatóvá váljon az egyetemi közösségnek, a hallgatóknak és a szélesebb közönségnek.

2) Vándorkiállítások szervezésével és a műtárgyak cseréjével, kölcsönével ismertetni meg a lakosságot az egyetemi örökséggel.

3) Az elektronikus média használatának elterjedésével a virtuális múzeumok létrehozása szintén hozzásegít az egyetemi örökség eléréséhez és promóciójához.

4) A közös érdeklődés érdekében konferenciák és szimpóziumok szervezése, ahol a technikai tudás és a szakemberek cseréje és fejlesztése mozdítható elő.¹⁸⁷

A szervezet a fenti pont értelmében évenkénti találkozót szervez, mely összejövetelek legfontosabb intézkedéseit sorolom fel:

2000: Halle egyeteme: megalapítás. Az ülésen hangsúlyozták az egyetemnek kultúrában betöltött szerepét, valamint az egyetemnek gyűjteményei aktív, kutatásokhoz és a tanításhoz felhasználható forrásokat nyújtanak. A gyűjtemények ugyanakkor egyedi és felbecsülhetetlen történelmi értékkel bírnak, melyre különös figyelmet kell szentelni.

2004: Wittenberg egyeteme, Németország.

---

¹⁸⁶ <http://www.universeum.it/declaration.html> (2009-09-15)

¹⁸⁷ <http://www.universeum.it/declaration.html> (2009-09-15)

2005: Tartu, Észtország. Az Universeum találkozó színhelyéül a tartui egyetem centenáriumi ünnepei adtak alkalmat.

2006: Strasbourg, Franciaország: a résztvevők kérvényezték egy vita lefolytatását a szervezet jövőjéről.

2007 júliusában az Universeum konferenciáját Lisszabonban tartották meg, melyen már 28 egyetem 89 résztvevője volt jelen.¹⁸⁸A találkozó során a szervezet egy munkacsoportot alakított meg, melynek feladata az Universeum szervezetének megismertetése az európai egyetemekkel, e mellett egy hosszú távú stratégiai terv és szabályzat kidolgozása is. Egy ideiglenes bizottság létrehozásával, mely elmélkedik a téma elméleti kérdéseiről, pontosították az Universeum célját és feladatait. Az ideiglenes bizottság feladat továbbá, hogy az Európai Egyetemi Örökség érdekében aktívan járjon el. E csoport tagjai évenként cserélődnek, az éves találkozókön vitatják meg a választott személyeket.

2008: Krakkó, Lengyelország. A krakkói találkozó úttörő volt a lengyelországi egyetemi múzeumok életében, mivel Collegium Maius szervezésében először ültek össze a lengyel egyetemi múzeumokkal foglalkozó szakemberek, és nemzeti együttműködés kialakítását szorgalmazták. Az Universeum munkacsoportjának¹⁸⁹ feladatait részletezték ezen a találkozón.

2009: Toulouse, Franciaország. A konferencia gyűjteményezési és gyűjteménymegőrzés témáját tárgyalta.

2010: Uppsala, Svédország. A konferencia fő témája, hogy az egyetemi múzeumok új célközönségükre fókuszálva hogyan tudják identitásukat megőrizni, illetve a nyilvános használat ellenére is az egyetemi múzeumok funkcióit ellátni.

2011: Padova, Olaszország. A találkozó fő témája volt az egyetemi múzeumok és gyűjtemények strukturális beilleszkedése az egyetem szervezetébe.

Universeum fő céljai:

- Elmélyíteni tudásunkat az európai egyetemi örökségről
- Támogatni az egyetemi örökség megőrzését, fenntartását, és megismertetését a közönséggel

---

¹⁸⁸ Kozak 2007: 16

¹⁸⁹ Munkacsoport tagjai 2011 júniusig: Marta Lourenço (University of Lisbon), Roland Wittje (University of Regensburg), Sébastien Soubiran (Université Louis Pasteur Strasbourg), Sofia Talas (University of Padua), Thomas Bremer (University of Halle-Wittenberg) (*elnök*)

- Együtműködési projektek és fórum teremtése a tudás és tapasztalat megosztására
- Kapcsolat kialakítása az európai intézmények és egyetemek között az örökségük védelmében

UMAC¹⁹⁰

Egyetemi Múzeumok és Gyűjtemények bizottsága (University Museums and Collections)

Az ICOM nemzetközi szervezete, melyet 2001-ben alapítottak, s globálisan tömöríti magába az egyetemi múzeumokat. A megalakulás célja az egyetemek gondozásában lévő örökség megóvása.¹⁹¹ Az UMAC szervezetének megalapításakor szem előtt tartották, hogy a gyűjteményi készletek/források között partnerkapcsolat alakulhasson ki, a tudás és tapasztalat megosztása lehetővé váljon, valamint elérhetőséget biztosítsanak a gyűjteményekhez.¹⁹²

A bizottság funkcióit a következő főbb pontok köré sorolta:

- 1) **Tapasztalatcsere** elősegítése az egyetemi múzeumok és gyűjteményekkel kapcsolatban tevékenykedő személyek között.
- 2) Egy olyan **fórum megteremtése**, mely segíti a partnerkapcsolatok kiépítését, a források cseréjét, és a gyűjtemények elérhetőségét.
- 3) A **tagok közötti kommunikáció** kialakításra évenkénti konferenciát szervez
- 4) Az ICOM és más múzeumi szervek hatáskörének nyomán egy olyan **vezérelv megalkotása**, mely segíti a kurátorok és az egyetemi múzeumok menedzsmentjének munkáját, és amennyiben szükséges, az egyetemek menedzsmentjét is tanáccsal lássa el.
- 5) Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények **megismertetése** a kormánnyal és azok egységeivel, a múzeumi szektorral, a szakmával, az üzleti szférával és nem utolsósorban a nagyközönséggel.

---

¹⁹⁰ Az UMAC 2008/2009-es ülésén¹⁹⁰ a bizottság a következő személyeket választotta meg tagjai közé:
Elnök: Cornelia Weber (Humboldt University, Németország); Alelnökök: Ing-Marie Munktel (Gustavianum, Uppsala, Svédország); Nick Merriman (University of Manchester, UK); Kincstárnok: Panu Nykäen (Helsinki University of Technology, Finnország); Titkár: Aldona Jonaitis (University of Minnesota, USA); Tagok: Hugues Dreyssé (University Louis Pasteur, Franciaország); Kate Arnold-Forster (University of Reading, UK); Peter Stanbury (Australian Association of Anaesthetists, Ausztrália); Peny Theologi-Gouti (University of Patras, Görögország); a Munkacsoportok elnökei: Sally MacDonald (University College London, UK); Nathalie Nyst (Free University of Brussels, Belgium); Peter Tirrell (University of Oklahoma, USA)

¹⁹¹ Edson 2003

¹⁹² Edson 2003

6) A munkatársak **bátorítása** a csereprogramban való részvételre, s ez által elősegíteni karrierjük fejlődését.¹⁹³

Az UMAC feladat továbbá, hogy honlapot és adatbázist hozzon létre és tartson fenn, mely a legfrissebb információkkal látja el az érdeklődőket.

A fenti feladatok betöltéséhez híven, az UMAC 2001 óta évenkénti konferenciát szervez a szakmai tapasztalatok cseréjére.¹⁹⁴

Az UMAC legfőbb lépését a 2006-os Mexikóvárosban tartott konferenciáján tette, amikor az egyetemi múzeumok és gyűjtemények küldetésének újragondolásával megvilágították az egyetemi múzeum innovatív természetét, program-lehetőségeit, illetve a gyűjteményeik kortárs alkalmazását valamint az interdiszciplináris munkában betöltött szerepét hangsúlyozták.¹⁹⁵

Az UMAC céljait 3 éves terminusban határozza meg. A 2007-2010-es évek rövidtávú tervei között az UMAC küldetésének és elképzeléseinek finomítása, valamint egy olyan jól megalapozott program kifejlesztése, mely több szolgáltatást biztosít a szervezet tagjainak, és minden személynek, aki egyetemi múzeumokkal és gyűjteményekkel foglalkozik.¹⁹⁶

A szervezet negyedévenként egy elektronikus folyóiratban, a *Newslette*¹⁹⁷-ben foglalja össze az egyetemi múzeumok és gyűjtemények tudományterületén végzett legfontosabb történéseket, és legfrissebb híreket, konferencia felhívásokat és beszámolókat.

A szervezet meghatározott feladatainak sikeres elvégzésére négy munkacsoportot (Jegyzékek, Pártfogás, Publikációk, Stratégiai tervezés) hozott létre, valamint egy Kutatás - fejlesztési csoportot.

A „Jegyzékek” munkacsoport feladata könyvtárak, katalógusok és leltárak információinak gyűjtése, valamint az összes létező egyetemi múzeum alapinformációinak felhalmozása és közzététele az UMAC adatbázisában.

---

¹⁹³ <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/pdf/brochure.pdf> (2009-09-14)

¹⁹⁴ A konferenciák helyszínei a következők: 2001: Barcelona, Spanyolország; 2002: Sydney és Canberra, Ausztrália; 2003: Norman, Oklahoma, USA; 2004: Szöul, Korea; 2005: Uppsala, Svédország; 2006: Mexikóváros, Mexikó; 2007: Bécs, Ausztria; 2008: Manchester, UK; 2009: Berkeley, USA;). A következő fórumok idejét, helyét négy évre előre határozzák meg, így a szükséges információ már most elérhető: 2010-Shanghai, Kína; 2011-Lisszabon, Portugália; 2012- Szingapúr; 2013- Rio de Janeiro, Brazília.

¹⁹⁵ UMAC 2006: Conclusions

¹⁹⁶ UMAC Preliminary Report 2008-2009

¹⁹⁷ Az elektronikus folyóirat elérhető és letölthető: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/newsletters> (2011-07-18)

A „Pártfogás” munkacsoport feladata mind az egyetemi mind a politikai szférában ismertté tenni az egyetemi múzeumokat és gyűjteményeket.

A Publikációkért felelős munkacsoportot 2003-ban alakították meg. Ez a csoport az elektronikus és a nyomtatott publikációkért felelősséget vállalva megválogatja, szerkeszti, s a megjelenő irodalmat a szakma és a múzeumi közösség elvárásainak felelteti meg.

A Stratégiai tervezéssel foglalkozó csoport egyaránt felelős a bizottság pénzügyi tervezéséért, s emellett az egyetemi múzeumok és gyűjtemények alapvető problémáit, kihívásait taglalják. Évente felülvizsgálják a célok érvényességét, és a küldetés megvalósításához szükséges stratégia naprakészségét.

A Kutatás fejlesztési csoport a kutatók és diákok információcseréjének megteremtésével és fenntartásával foglalkozik.

Az UMAC relevanciáját mutatja, hogy viszonylag fiatal szervezetként nem az a legkisebb ICOM bizottság, hanem aktív tagokkal folyamatosan bővülve az egyik legjobban fejlődő szervezet. Jelenleg 189 tagja van az UMAC-nak,¹⁹⁸ s ebből 113 európai országból kerül ki. Az UMAC tagságú országok a következők: Ausztria, Brazília, Bulgária, Csehország, Dánia, Dél- Afrika, Észtország, Ecuador, Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Fülöp szigetek, Németország, Görögország, Írország, Izrael, Kanada, Korea, Kongó, Kolumbia, Olaszország, Örményország, Lettország, Hollandia, Norvégia, Madagaszkár, Mexikó, Lengyelország, Portugália, Oroszország, Peru, Spanyolország, Svédország, Svájc, Szingapúr, Nagy Britannia, USA, Új-Zéland.¹⁹⁹ Az UMAC tagsággal rendelkező intézmények száma egy év alatt 24-gyel nőtt, 2008-ban 'csak' 165 tagról számolt be az UMAC Newsletter²⁰⁰.

Amint azt korábban említettem, a bizottság külön munkacsoportot hozott létre az oktatási intézmények szervezeti egységén belül fenntartott múzeumok és gyűjtemények összegzésére, illetve hogy mindenki számára könnyen elérhető legyen. A következőkben az UMAC Worldwide Database²⁰¹ szerkezetét, és kialakításának körülményeit mutatom

---

¹⁹⁸ <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/represented.php> (2009-09-11)

¹⁹⁹ <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/represented> 2010-02-22 -i adat alapján

²⁰⁰ UMAC Newsletter 2008 15

²⁰¹ Lásd: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/collections/> (2008-09-19)

be. Az adatbázis legfőbbképpen Cornelia Weber²⁰² nevéhez kötődik, aki annak létrehozása által egyben lehetőséget is lát a német egyetemi gyűjtemények felemelkedésére, mivel így világszerte elérhetőek lettek.²⁰³ Az adatbázis megalkotásának alapjai a német egyetemi múzeumok és gyűjtemények reneszánszával párhuzamosan folyt. Számos német egyetem figyelemreméltó egyetemi és kulturális örökséggel rendelkezik múzeumaikban, gyűjteményeikben, mégsem játszottak az 1990-es évekig fontos szerepet a német értelmiségi életben. Mostanra sokoldalú megközelítéssel sikerült a témát elismertté tenni, így az általános érdeklődés tárgyai lettek, felismerték, hogy a gyűjteményeik az egyik leghatásosabb eszközök a tudomány megismertetésére.

Az adatbázis kialakításáig nem rendelkeztek egy átfogó teljes munkával a német egyetemi örökségről. Kezdőpontnak a 2001-es barcelonai konferencia - az első UMAC találkozó - tekinthető, amire készülve készítettek egy listát, névjegyzéket, majd egy katalógusát a már meglévő egyetemi múzeumaiknak.

Az Adatbázis az elérhetőséghez szükséges alapinformációkat tartalmazza, mint a

- gyűjtemény/múzeum neve
- cím, weboldal, tárgy
- kontakt információ, telefonszám, fax, e-mail cím,
- az egyetem neve, weboldala, címe
- a gyűjtemények rövid leírása
- nyitvatartási idő
- egyéb dolgok: idegenvezetés, állandó, vagy időszakos kiállítás,

publikációk

- ha lehetséges, a közvetlen link a múzeum weboldalára.

Az adatbázis számos keresési lehetőséget ad a kívánt gyűjtemények eléréséhez, úgymint indexoldal, keresés város, egyetem, ország, vagy szakterület alapján.

Az adatbázis jelenlegi tipológiája a következő kategóriákat tartalmazza:

- 1) Múzeum
- 2) Gyűjtemény
- 3) Anatómiai előadó
- 4) Akvárium
- 5) Arborétum

---

²⁰² Cornelia Weber a berlini Humboldt Egyetem Helmholtz-Zentrum für Kulturtechnik menedzsere, oktatója, és kutatója, az UMAC honlapjának és elektronikus adatbázisának kialakítója és működtetője.

²⁰³ Weber 2003: 45-50

- 6) Levéltár
- 7) Művészeti galéria
- 8) Művészeti központ
- 9) Obszervatórium
- 10) Fogház
- 11) Biológiai állomás
- 12) Botanikus kert
- 13) Üvegház
- 14) Herbárium
- 15) Emlékház
- 16) Emlékhely
- 17) Planetárium
- 18) Tudományos központ
- 19) Szoborpark
- 20) Hangarchívum
- 21) Virtuális múzeum

11. ábra: Egyetemi múzeumok és gyűjtemények megoszlása az UMAC adatbázisa alapján

V. EGYETEMI MÚZEUMOK KELET- KÖZÉP EURÓPAI KONTEXTUSBAN

Kutatásom elsősorban a magyar egyetemi gyűjteményekre és múzeumokra fókuszál, azonban kelet-közép európai kontextusban kezdtem vizsgálni a témát. E régió egyetemi múzeumainak és gyűjteményeinek kutatása különösen érdekes és nem elhanyagolható, hiszen míg nyugat-európai társaik az utóbbi két évtized eredményeként kellőképpen tanulmányozottak, addig Kelet - Közép Európában még nem, vagy csupán az utóbbi 2-3 évben indult el az egyetemek múzeumaik, gyűjtemények iránti fokozottabb érdeklődés. Továbbá a térség hasonló történelmi viszonyaival számolva, ahogy az egyetemek kialakulásában is hasonló vonás figyelhető meg, akképpen azok múzeumainak, gyűjteményeinek története és képe is rokon jegyeket mutat. Ráadásul az egyetemi múzeumok és gyűjtemények nemzetközi konferenciáján ez a térség elhanyagolható számban van jelen, Lourenco európai egyetemi örökséget összefoglaló és elemző doktori munkájában csekély számban foglalkozik e területtel, szinte csak említés tesz a legrégebb, patinás egyetemi múzeumokról.

A következőkben bemutatom a vizsgált régió kiemelkedő, általam is tanulmányozott egyetemi múzeumait, majd a hiányt középpontba helyezve tárom fel a Kelet - Közép Európai terület jellegzetességeit. A kutatásom során Bécs (Ausztria), Krakkó, Varsó, Lublin (Lengyelország), és Kolozsvár (Románia) egyetemeit kerestem fel. Választásomban elsődleges szerepet játszott a történelem során kialakult magyar kapcsolat, illetve az szervezett egyetemi múzeum léte. Így például Szlovákia, mivel egyetemei nem tartanak fenn múzeumot, nem került elemzésem körébe. Látogatásaim alkalmával nem csupán a gyűjteményeket tekintettem meg, hanem azok felelős személyeivel interjút készítettem a gyűjteményi politikájukról, az egyetemi múzeum helyéről mind az egyetem szervezetében mind az országos muzeológiában.

A vizsgált térséghez sorolom Ausztria, Bécs egyetemi múzeumait és gyűjteményeit. Ugyan Ausztria Nyugat - Európába sorolandó, de az egyetemi múzeumainak ügye a kelet-közép európaiakéhoz áll közelebb. Bécs kulturális központként kiemelkedik, de egyetemi múzeumainak kutatása és észrevétele az utóbbi három öt évre tehető csupán. Az elmaradás főként éppen a város kulturális fellegvár-mivoltából adódik, hiszen rengeteg múzeum, kiállítás és gyűjtemény várja a látogatókat.

Emiatt Bécsben igazán küzdeni kell a látogatottságért²⁰⁴, és a legnagyobb múzeumi és kiállítóhelyei (Albertina, Sissi múzeum, Museum Quartier, Természettudományi Múzeum, stb.) állnak a turizmus középpontjában.

Kutatásom alapján a térség szignifikáns problémája a **közös nyelv hiánya**. Itt egyrészt gondolhatunk a nemzetközi területeken használt angol nyelv limitált használatára, mely külföldi kutatók, látogatók számára nehezíti meg egy-egy egyetemi múzeum megértését. Nem is szólva a szakmai területen való megjelenésnek is akadálya a nyelv, illetve annak nem ismerete. Amennyiben születnek publikációk egyetemi múzeumaikról vagy gyűjteményeikről, azok nem, vagy csak csekély számban jelennek meg idegen nyelven, illetve angolul. Másrészt a korábban említett terminológiai problémák, az egyetemi múzeum és gyűjtemény eltérő nemzeti kontextusban való értelmezése is félreértéseket eredményezhet.

Nem kizárólagosan, de a nyelvből is eredeztethetően, **ritkább a nemzetközi szakmai szintén való megjelenés** ezen egyetemi múzeumok köréből, kevesebb a részvétel a konferenciákon, a szervezetekben országonként is 1-1 múzeum egy fője ismert hivatalosan a nemzetközi diskurzusban. Természetes okai a távolmaradásnak az országok gazdasági lemaradtsága, ezáltal az utazás finanszírozásának kétségesége. Az egyetemek számára a múzeum még mindig mellőzhető témának számít, még akkor is, ha öröksége megőrzésére kiemelten figyel. Mutatja ezt a kolozsvári Babes-Bolyai egyetem példája, ahol a pénzalap elfogyásával a korábban megígért nemzetközi konferencia-részvételét a kurátornak törölnie kellett.²⁰⁵ A hasonló esetek – még ha megértés is fogadja a pénzügyi hiányból eredő problémákat illetve mulasztásokat – nem vetnek pozitív képet az egyetemre.

Azonban **egy országon belüli összefogás-, sőt ismeret hiánya** sem segíti elő az egyetemi múzeumok és gyűjtemények nemzeti szintén való megismerését és elismerését. Az egyetemi múzeumok még azonos szakágban sem feltétlenül tudják, hogy országukban mely egyetemen fordul elő a diszciplínában gyűjtemény vagy múzeum. Talán Magyarország e téren példaadó, hiszen ha csak az ásványtani gyűjteményeket tekintjük, akkor országban lévő minden ásvány-, kőzet- és őslénytani gyűjteményt és azok leírását Kecskeméti Tibor és Papp Gábor szerkesztésében Földünk hazai kincsesházai címmel megjelent kötet összefoglalja. Bár nem tesz megkülönböztetést a fenntartó

---

²⁰⁴ Interjú Claudia Feigl-gel. (2008. szeptember 4.)

²⁰⁵ Interjú: Ana-Maria Stan, a Babes-Bolyai Egyetem múzeumának vezetője. 2011. február 23.

intézményt illetően, a gyűjtemények, múzeumok közötti együttműködést előmozdítják a hasonló jellegű összefoglaló munkák.

Az együttműködés hiánya másik területen, az egyetemi múzeumok szervezetét illetően is megmutatkozik. A felsőoktatási intézmények fenntartásában álló múzeumok és gyűjtemények, mint azt korábban már taglaltam, sajátos szemlélettel és fenntartásukhoz kapcsolódó gyűjteményi, vezetési politikával rendelkeznek, nemzeti szinten való közös érdekvédelmi szervezetek létrehozása hozzájárulna céljaik, törekvéseik eléréséhez. Nyugat-európai egyetemi múzeumok ezt a lépést már megtették, a Nemzeti kezdeményezések fejezetben mutattam be a legfontosabb szerveződések. A kelet-közép európai régióban Lengyelországban, a krakkói Collegium Maius indított el országukban összefogásra létrehozását.

Lengyelország egyetemi múzeumai a közép-kelet európai régiónak megfelelően még felismerés előtt állnak. Jellemző volt, hogy az egyetemi múzeumok között nincs összefogás, nincs együttműködés, ennek hiányában múzeumaikért a politika terén lobbizni nem tudnak. Egy múzeum, a krakkói Collegium Maius azonban világszerte is a legszebb múzeumok sorában foglal helyet. Stanislaw Waltos, az intézmény kurátora az UMAC megalakulása óta aktívan részt vesz a szervezet életében, és múzeumát a legfrissebb muzeológiai irányoknak megfelelően szervezi. Az ő nevéhez köthető a 2008-as krakkói Universeum találkozó megszervezése, mellyel fő célja – azon kívül, hogy múzeumát a nemzetközi kollégákkal megismertette – a lengyel egyetemi múzeumok közötti összefogás megteremtése, mely egyúttal az egyetemeken meglévő múzeumok, gyűjtemények értékének felismerését, és az azokra való tudatos figyelmet szorgalmazta. A konferencia és találkozó eredményei közé tartozik a lengyel egyetemi múzeumi hálózat elindítása, a **nemzeti együttműködés** megteremtése.

Egyetemen belüli összefogás hiánya a múzeum tárgykészletének fejlődésénél jelent akadályt. A Babes-Bolyai egyetem egyetemtörténeti múzeuma riválisaként jelenik meg az egyetemi könyvtár, ami egy ellenpólusként saját múzeumának, történeti kiállításának berendezését tervezi, így régi tárgyait, eszközeit nem adja a már meglévő múzeum számára. Hasonló helyzet alakulhat ki az egyetemek nagy szervezeti egységei - centrumok, karok - közötti versengés során, tapasztalható, míg a karon belüli együttműködésre számos példa van, addig a karok közötti egyetemi összefogás kevésbé jellemző.

Az **egyetemen belüli ismeret hiánya** szintén a térség jellemzője, bár nem egyedi vonása, hiszen ezt világszerte el lehet mondani a témában. A Bécsi Egyetem az

utóbbi években ismerte fel gyűjteményeinek jelentőségét, és Claudia Feigl személyét három éves terminusra alkalmazta a múzeumainak, gyűjteményeinek feltérképezésére. A három éves projekt az egyetem rektorának kezdeményezésére, 2007 januárjában indult. A bécsi egyetem a 2007-es Bécsben megrendezésre kerülő ICOM (és majd UMAC) konferencia nyomására hozott határozatot a múzeumainak, gyűjteményeinek felmérésére, azok számbavételére. A bécsi egyetemenél így tapasztalható az örökségük felismerése, annak az egyetem menedzsmentjében, marketingjében való felhasználásának terve. Tehát az örökség felismerése és az arra törekvő adminisztratív munka, illetve a gyűjtemények megóvására irányuló tevékenység még most indult meg, így látogatásomkor még nem tudtak pontos adattal szolgálni a gyűjteményeik számát illetően.

A kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem 2001-től tanító és kutató gyűjteményeit a karok és tanszékek fenntartásából kivéve rektori irányítás alá helyezte és tette elérhetővé a közönség számára. A jelenlegi hét egyetemi múzeuma közvetlen a rektori hivatalnak tartozik számadással, létrehozva azon belül egy „egyetemi múzeumok igazgatóságát”. Az összevonással és szervezetileg egy fedél alá helyezéssel az egyetem felvállalta az öröksége folyamatos felügyeletét, azok értékével tudatosul, és tudatosítja a külvilágot is.

Sajátos történelmi- társadalmi - politikai rendszerek befolyással voltak a fennmaradt gyűjteményekre. Ezen régióban, Nyugat - Európával ellentétben, főleg a II. Világháború pusztítása rányomta bélyegét az egyetemi örökség fennmaradására, e miatt, ugyan reprezentatív szép darabok részei a gyűjteményeknek, de nem olyan számban, mint a nyugat-európai társintézményeknél. A történelem figyelembe vételénél számolni kell a felsőoktatási intézmények múltjával - a térség legkorábbi kontinuos egyetemei az 1364-es krakkói egyetem, és az 1365-ös bécsi egyetem -, nyilvánvalóan ezen egyetemek múltjából kifolyólag patinásabb, régibb anyag megjelenítésével szolgálhatnak. Másrészt a történelem során folyamatos átszervezéseknek, tulajdonlásoknak, újabb elképzeléseknek megfelelően az egyetem öröksége módosult, elveszett, más intézmények kereteibe került. Az előző politikai rendszerek felsőoktatási átszervezésének köszönhetően ezen országok múzeumai, gyűjteményei szétszóródtak, vagy más múzeumokba olvadta be. Például Tartu egyeteméről fontos földtani kollektciókat olvasztottak a tallinni tudományos akadémiába, illetve 16-19. századi olajfestmények kerültek Oroszországba az első világháború idején.²⁰⁶

---

²⁰⁶ Lourenco 2005: 116

E vizsgált térségben az egyetemi múzeumok politikája is eltér **lokalitás** tekintetében, mivel Európa többi részén az egyetemi múzeumok gyakran az anyaintézményük korábbi oktató és kutató gyűjteményeit vonták egy fedél alá, egy-egy múzeumom belül nemcsak a történeti bemutatás jelenik meg, hanem az oktatott diszciplínák gyűjteményei is. Ez a gyakorlat él Lisszabon, Coimbra, Toulouse, Bologna, Padova és részben Uppsala – mivel itt csak a régészeti, az egyiptológiai gyűjteményt és a Linné hagyatékot vitték be Gustavianum épületébe, a többi gyűjtemény külön egységeknél található – egyetemem, tehát a múzeum az egyetem természettörténeti gyűjteményeinek otthona. Ezzel szemben Kelet- Közép Európában a gyűjtemények összevonásával kialakult reprezentatív monumentális múzeum nem jött létre. A krakkói Collegium Maius kifejezetten az intézménytörténet és egyetem történet vonalán épül fel, oktatási eszköztárak óriási technikatörténeti anyag, azonban egyéb oktató gyűjtemények nem tartozik a kiállításukhoz. Bécs egyetemén szintén nem valósul meg ez a gyakorlat, ott főként állandó történeti kiállítások illetve oktatási gyűjtemények külön egységként állnak. A kolozsvári Babes-Bolyai egyetemen ugyan strukturálisan összekapcsolták egyetemi múzeumaikat, de helyileg nem vonták össze őket, különálló múzeumi egységként szerepelnek, melyek között együttműködés nem tapasztalható.

Ahogy a korábban említettem, az egyetemi múzeumok észrevétele és felmérések készítése igen későn indult meg az európai szinten, Kelet - Közép Európában pedig jelenleg zajlik, vagy még el sem kezdődött.

Magyarország jelenlegi egyetemi múzeumi állapota közös vonásokat mutat a kelet-közép európai térséggel, ugyanakkor múzeumaikat illetően el is marad tőlük. A lemaradás megnyilvánul egyrészt az örökség korát illetően, másrészt a felismerés és tudatosság aspektusából, hiszen, ahogy a későbbiekben említem, Kelet - Európában is – a nyugathoz képest viszonylag későn – de elindult a nemzeti összefogás az egyetemi múzeumok és gyűjtemények megóvása érdekében.

Lengyelország

Ewa Wyka és Malgorzata Taborska 2008-2009-ben felmérést végeztek a lengyelországi egyetemi múzeumok számáról, melyeket a következőkben ismertetek, illetve személyes tapasztalataimmal²⁰⁷ elemzek.

Lengyelországban az egyetemi múzeumok többsége kimondottan fiatal, csupán 4 egyetem létesített múzeumot a II. Világháború előtt (A Jagellonian University, a Catholic University of Lublin, a poznani University of Medical Sciences, és a Gdynia Maritime Academy).²⁰⁸ Wyka a lengyel egyetemi múzeumokat kialakulásuk szerint három csoportba sorolta, tehát a II. Világháború előttiék az előbbi 4 egyetem múzeumaival, az 1950-1989 között létrejöttek, mely csoport 11 múzeumot foglal agában, valamint az 1989 után megalakuló egyetemi múzeumok, melyek száma 15. A legfrissebbek több mint fele az utóbbi 2-3 évben szerveződött.²⁰⁹ A múzeumokat kialakító intézmény történetét illetően elmondható, hogy a nagy múltú egyetemek, például a Varsói Egyetem, akár a fiatal egyetemek, például a Rzeszówi Egyetem úgyszintén újabban alakítottak ki múzeumot – az első 1916-os alapítású, 2008-ban rendezte meg egyetemtörténeti kiállítását, másik 2001-es alapításával már 2002-ben kialakította múzeumát.²¹⁰ Kisebb felsőoktatási intézmények szintén erőfeszítéseket tesznek egyetemtörténeti emlékeik gyűjtésére.

Lengyelországi egyetemi múzeumként két példát mutatok be, egyik, a Krakkói Egyetem Collegium Maiusa, mely a legrégibb és legrégebbi egyetemi múzeum Közép-Európában, s talán nyugodtan mondhatjuk egész Európa egyik legszebb egyetemi múzeuma. A múzeum két nagyobb egységből áll, elsőként a középkori egyetemet, az egyetemi életet prezentáló múzeumi tér, mely korhű berendezéssel, az egyetem történetében szerepet játszó személyek, professzorok bemutatásával, ebédlő, tanácsterem berendezésével monumentális képet ad a korai egyetemről. Második egysége szűkebb érdeklődési körnek felel meg, tudománytörténeti, ritkaságszámba menő darabokat mutat be. Órák, asztrolábok, föld- és éggömbök, teleszkópok, fizikai és kémiai kísérletek eszközei a kiállítások bemutató darabjai.

---

²⁰⁷ 2007 tavaszán a Debreceni Egyetem Universitas pályázatának és a Néprajzi Tanszéknek köszönhetően két hetet tölthettem Lengyelországban, ahol a krakkói, a varsói és a lublini egyetemek intézménytörténeti múzeumait, kiállításait ismerhettem meg.

²⁰⁸ Taborska - Wyka 2009: 32.

²⁰⁹ Taborska - Wyka 2009: 32

²¹⁰ Taborska - Wyka 2009: 32

Lengyelországi viszonylatban a Collegium Maius vezető szerepet képvisel az egyetemi múzeumok között, melyet nemcsak értékes gyűjteménye és nagy múltja révén ért el, hanem a múzeumi életben való aktív részvétellel is. A Collegium Maius időszakos kiállítások keretében igyekszik az iskolák és fiatalabb generációk interaktív részvételére, ugyancsak időszakos kiállítások révén bővítik egyetemtörténeti tárgykészletüket, tehát jelenleg is az egyetem történeti örökségének gyűjtői és prezentálói.

Második példaként egy korai alapítású egyetem mai kialakítású egyetemtörténeti múzeumát mutatom be,²¹¹ a Varsói Egyetemi Múzeumot (Lásd Melléklet 31. kép).

7. kép: a krakkói Collegium Maius belső udvara. 2007. április

---

²¹¹ Lásd: 5. Melléklet; A Varsói Egyetemtörténeti Kiállítás

8. kép: a krakkói Collegium Maius nagyterme

9. kép: a Collegium Maius asztrofizikai terme

Ausztria

Míg a Bécsi Egyetem 1365-ös megalakulásával Európa legrégebb egyetemei közé tartozik, gyűjteményei a 18-19. századig nyúlnak vissza. Mégis, tudatosság, felismerés és reprezentáció hiányában itt is az egyetemi múzeumok és gyűjteményeket érintő „félretevő” magatartást figyelhetjük meg. A gyűjtemények hiába mutatnak fel gazdag egyetemi és tudományos örökséget, Bécs városának sokszínű művészeti – kulturális palettáján mégsem kapnak helyet az egyetemi múzeumok. Az ismeret, ez által a tudatos marketing hiánya még inkább visszaveti az egyetemi múzeumokat és gyűjteményeket mind a látogatottságtól, mind a támogatottságtól. Bécs egyetemi gyűjteményeinek speciális helyzetét éppen a város kimagasló kulturális helyzete determinálja.

Kiugrást a visszaszorított helyzetből a 2010-es Bécsben tartott ICOM konferencia jelentette, melyre az egyetem tudatosan készült, s lehetőségként látta az egyetemi múzeumok megismertetését a múzeumi szakmával. 2007-ben elindította az egyetemén található összes gyűjtemény és tudományos örökségének összeírását, és annak közzétételét a világhálón.²¹² Az bécsi egyetemen látogatásomkor körülbelül 100 gyűjteményről tudtak már, a három éves terminus második évében.

A projekt révén olyan örökség is számításba került, mint a földgömb gyűjtemény, melyen az egyetem kölcsönadott az Osztrák Nemzeti Könyvtár „Globe Museum”-ának.²¹³ A bécsi egyetem gyűjteményeinek számbavételekor Feigl hangsúlyozza, hogy a tárgyak nagy része csupán raktárakban áll, mely nem látogatható, csupán néhány tanszék rendezte vitrinbe gyűjteményét, mely az előadóteremben felállítva a hallgatók számára megtekinthető.²¹⁴

A legfontosabb kiemelkedő muzeális gyűjteményei a következők:

1. Archeológiai gyűjtemény
2. Numizmatikai gyűjtemény
3. Állattan (száraz és folyékony) gyűjtemény
4. Herbárium
5. Botanikus kert
6. Patológiai Gyűjtemény (Narrentum)

---

²¹² Lásd: http://bibliothek.univie.ac.at/sammlungen/_die_sammlungen.html (2011-07-20)

²¹³ Feigl 2008: 1

²¹⁴ Feigl 2008: 2

7. Anatómiai gyűjtemény
8. Oszkar-Kokoschka Centrum, Oskar-Kokoschka gyűjtemény
9. Endoszkóp gyűjtemény
10. A bécsi orvoslás története (Josephinum) /egyik része a bécsi orvoslás és a bécsi orvosi egyetem történetét mutatja be, második egység a viasztetek, viasztestrészek kiállítása, mely darabokat még II. József rendelte meg az anatómia tanításához/
11. Etnomedicina gyűjteménye

E gyűjteményeket, noha igyekeznek az egyetem szélesebb körben propagálni, többnyire az egyetem oktatói, kutatói használják, külső látogatóknak rendszeres nyitva tartással csak a Narrentum és a Josephinum rendelkezik.

Osztrák területen Monica Knoefler végzett az egyetemi gyűjtemények és múzeumok számbavételére irányuló kutatást.²¹⁵ Ez alapján 23 közegyetem és 8 magánegyetemet vizsgálva közel 70 gyűjteményt írt össze, melyek főleg az orvostudomány és természettudományok köréből kerülnek ki, illetve vezető számban, 15 művészeti gyűjtemény található.²¹⁶ a Bécsi Egyetemének gyűjteményein kívül.

10. kép: Viasztetek, anatómiai modellek a Bécsi Egyetem orvostörténeti múzeumában (Josephinum)

---

²¹⁵ Knoefler 2008

²¹⁶ Lásd: Knoefler 2008

11. kép: A bécsi orvoslás és az orvostudományi egyetem történetét ismertető kiállítás a Josephinumban

Románia, Kolozsvár

A kolozsvári Babeş-Bolyai egyetem nagy múlttal rendelkezik, jogelődje az 1581-ig visszanyúló Jezsuita Kollégium. A történelem viharai nem kerülték el, az 1872-es egyetemi alapítástól (1881-től Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem) számos szervezeti változáson ment keresztül az intézmény, ugyanakkor abban a szerencsés helyzetben van, hogy örökségének viszonylag nagy része máig fennmaradt, sőt, ennek az örökségnek az idejében való felismerésével és azok számára egyetemi múzeumok kialakításával védettség alá helyezték örökségüket, így a további generációk is megismerhetik azt.

A jelenlegi Babeş-Bolyai Egyetem Egyetemi Múzeumai összefogásban 2001-ben alakult meg, jelenleg hat múzeum tartozik az egyetemi múzeumok igazgatósága alá. Ezek a következők: Növénytan Múzeum, a Botanikus kert, Ásványtan Múzeum, Őslénytani és Rétegtani Múzeum, Állattani Múzeum, Egyetemi Múzeum és a Vivárium. A múzeumok az egyetem korábban is meglévő, többnyire a román Ferdinánd Egyetemről származó tanító és kutató gyűjteményeinek a megnyitásával jöttek létre, ez alól kivételt képez az Egyetemi Múzeum és a Vivárium. Még ha a múzeumok effektíve bevételt nem termelnek, az összevonásnak mégis pénzügyi okai voltak. A gyűjtemények mindig is az egyetem

tulajdonát képezték, azonban fenntartását a karok, intézetek voltak kénytelenek megoldani. A múzeumok szervezetileg a rektor irányítása alá tartoznak, közvetlen felügyelettel az rendelkezik felettük, a múzeumok bármilyen fejlesztéséhez rektori beleegyezése szükséges.

A kolozsvári egyetem 4 muzeális gyűjteményének - a Növénytani Múzeum, a Botanikus Kert, az Ásványtani Múzeum, és az Őslénytani és Rétegtani Múzeum - története mind 1919-ig, a kolozsvári román egyetem megalapításáig nyúlik vissza, létrehozásuk célja az oktató és kutató funkció volt. Gyűjteményeik - főként az ásványtani, állattani és őslénytani gyűjtemények közül - néhány darabjai a 19. század közepére tehetőek, kezdetben az Erdélyi Múzeum - Egyesület fenntartásában álltak, többek között - az EME múzeumi problémáira válaszul kerültek a gyűjtemények az egyetemhez - ez is hozzájárult az új egyetem kolozsvári helyszínéhez, hiszen onnan vette át az egyetem jelenlegi múzeumainak alapgyűjteményeit.²¹⁷ A gyűjteményekben taxonomikus elrendezésben, a tanítást elősegítve rendeztek a természetrajzi darabok, azt, hogy kialakításuknál milyen mértékben csak az oktató-kutató funkció volt a vezérelv, mutatja, hogy az ásványtani gyűjteménynek valószínűsíthetően koporsó-vitirines korai tárolóit az 1950-es években újabb, a helytakarékosságot szem előtt tartva magas polcos tárlókra cserélték le, mely a bemutatás elvárásainak kevésbé felel meg.

Tekintettel az egyetemi múzeumok és gyűjtemények recens küldetésére és újszerű természetére a Viváriumra részletesebben térek ki. A Vivárium projektje 1998-2001 között kezdődött a Biológia és Földtani Kar felújítási munkáival együttesen. Az élő állat gyűjtemény számára a kar épületének alagsorában szabadítottak fel helyiségeket, ahol esetleges terjeszkedés során további helyiségekkel bővíthet az élő állat bemutatóhely. A vivárium főleg a gerincesek megismerését szolgálja, 3 termében halak, hüllők, kételtűek, madarak, emlősök kiállítottak, de vannak rovarok és pókok is. Kialakítása egy hármas szerep betöltését teszi lehetővé: Egyrészt didaktikus szerepben a hallgatók és a diákok megismerhetik az élő állatot, azokat megfoghatják, viselkedésüket tanulmányozhatják. A kialakítás során törekedtek olyan fajok beszerzésére, melyek a tanórákon is szerepelnek, a tananyag részei, valamint valamilyen specifikummal rendelkeznek, s ez által a vivárium az oktatás kiegészítéseként funkcionál. Másrészt küldetése a kutatások elősegítése, hiszen

---

²¹⁷ Kolozsváron egyetem éppen annak köszönhetően jöhetett létre, hogy az Erdélyi Múzeum- Egyesület megteremtette az egyetemalapítás személyi feltételeit valamint a tudományművelés bázisát. (Lásd: Sipos 2009: 9)

a hallgatók diplomamunkájukat végzik a viváriumban, főleg viselkedési megfigyelések, szaporodás, táplálkozás vizsgálata jelenti a legfőbb kutatási irányokat. Harmadikként népszerűsítő szerepet is felvállal a vivárium főleg a fiatalabb diákok körében, mely népszerűsítés a hazai hullók, kételtűek, madarak és kismamák megértésére és védelmére irányul. A vivárium állandó kiállításában körülbelül 60 faj bemutatása jelenik meg, további egységeiben a gyűjtemény fenntartásához is hozzájáruló táplálékul szolgáló állatok (egerek, tücskók, földigiliszták) nevelése folyik. Ugyanitt laboratórium és a kutatások végzéséhez munkaszobák működnek.

12. kép: Vívárium a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemen

Ugyan 1994-ben már felvetődött egy egyetemi múzeum kialakításának ötlete, amikor is a kolozsvári román egyetem fennállásának 75. évét ünnepelte, de akkor még tett nem követte az ötletet. Később, 2000-ben rektori irányítás mellett a gyűjteménnyel rendelkező intézetek vezetői, a történelem tanszék és a rektori hivatal képviselőiből álló bizottság alakult, mely megvitatta a megnyitás helyének és körülményeinek pontjait. Legelőször az *Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei* szekciójaként működő múzeum létrehozását tervezték, azonban engedélyt erre a projektre nem kaptak a kulturális minisztériumtól. Ezek után döntött a bizottság egy saját, az egyetem által fenntartott múzeum megszervezéséről. Kezdetben egy másik helyen, a Strada Bratianun, francia intézet épületében kapott 2 szobát rendeztek be egyetemtörténeti tárgyakkal, majd 2002-ben 3 újabb helyiséget kapott ezen a helyen a kiállítás, melyet 2007-ig birtokolhatott. Akkor az intézet terjeszkedése nyomán a helyhiányt a múzeum kiköltöztetésével vált legcélszerűbb megoldani, így újabb, alkalmasabb helyet kerestek a múzeum számára.

2007 tavaszán, egy gyors felújítást követően már költözhetővé is vált a jelenlegi épület, mely az egyetem főépületével szemben, a Kogalniceau utcán az egyetemnek már korábban is birtokában volt, s melynek földszintjét szabadították fel múzeumi célokra. Jelenleg 240 m² áll rendelkezésre a kiállításokhoz, melyből 40 m² időszakos kiállító teremként funkcionál, és körülbelül 30 m²-es helyezkedik el a raktár.

13. kép: A kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemi Múzeumának egyik terme

A Múzeumot 2001 áprilisában avatták fel. Kezdetben 2 kis szobában nyílt meg a kiállítás, amely 2002-re 3 további teremmel bővült. Az állandó kiállítás kronologikusan rendezett, igyekszik megvilágítani az egyetem multi-kulturális és sokszínű etnikai világát évszázadokon át. A kolozsvári egyetemi intézmény fejlődéséről számos adat, feljegyzés található a múzeumban, mely feljegyzések 1581-ig, a jezsuita kollégiumig nyúlnak vissza. Különös figyelemmel igyekszik bemutatni a régi egyetem történetét, melyhez régi fényképek, eredeti dokumentumok, vagy másolatok, professzorok személyes holmijai, a humán tudományok tanításához használt könyvek járulnak hozzá. Továbbá bemutatja a karok, illetve az egész egyetem tevékenységét fennállása óta. A korai kollégiumtól az 1872-1918 között létező magyar egyetemen és a 1918-1945 közötti Ferdinánd egyetemet át a jelenlegi, 1959-ben megalakult Babes-Bolyai egyetem jelentős professzorait mutatja be.

14. kép: Ásványgyűjtemény a Babes-Bolyai Egyetemen

15. kép: A Babes-Bolyai Egyetemen Állattani Múzeumának egyik terme

VI. RECENS PROBLÉMÁK, KIHÍVÁSOK

A szakterület legfőbb kihívásainak megvilágítására, illetve a problémák kiküszöbölésére jöttek létre az egyetemi múzeumok és gyűjtemények szervezetei. A felmerülő negatív tényezők a konferenciák, találkozók alkalmainak is központi kérdései. A következőkben összefoglalom a leggyakrabban előkerülő nem specifikus, hanem sokkal inkább közös problémákat, kihívásokat.

Valamennyi múzeumi intézmény közül az egyetemi múzeumok küszködnek a legsúlyosabb szakembergondokkal²¹⁸ – írja Binni 1986-ban, így elsőként taglalom ezt a pontot. A **szakemberhiány** megnyilvánul az egyes gyűjtemények szakképzett muzeológus nélküli fenntartásában. Általában az egyetemi gyűjteményeket professzorok, lelkes tanszéki, kari munkatársak hozták létre, és fenntartásuk is az ő kezükben marad. De! Nem minden esetben akad olyan személy, aki az előző gyűjtő – kutató – oktató személy helyébe lépjen, és elkezdett munkáját folytatná. Így lesznek ezek a már meglévő gyűjtemények, vagy gyűjtemény-kezdemények idejekorán az enyészeté. A szakemberhiány oka egyrészt ezen gyűjtemények ismeretlensége, hiszen csak, és legtöbb esetben kizárólag csupán az adott gyűjtemény szakterületén működő személyek ismerik. Másrészt ugyanakkor nem a legkedveltebb területek egyike, mivel az egyetem szigorú hierarchiája miatt az egyetemi múzeum ill. gyűjtemény vezetőjének szakmai felemelkedésre nem sok lehetősége van. Az egyetemi múzeumok általában a karok, vagy a könyvtár szervezetében valósulnak meg, a gyűjtemények pedig a tanszék, karok fenntartásába strukturálódnak be. Tehát, az egyetemi muzeológus nem válhat teljes jogú vezetővé, mindig alárendelt helyzetből kell a maximumot kihozni a gyűjteményekből. Binni ezt a helyzetet frappánsan a következőképpen fogalmazta meg: *(ha jól dolgozik, akkor az egyetem aratja le a babérokat, ha rosszul, akkor a muzeológus felelőssége)*²¹⁹

Már a fent említett **szigorú hierarchia behatárolja** az egyetemi múzeumot és gyűjteményt, az egyetemi struktúrában belül korszerű és önálló tevékenységre képtelen egyetemi múzeumok²²⁰ jönnek létre.

A problémák szinte egybefonódnak, egyikből következik a másik. Így például a **pénzhiány**, mely nem csak az egyetemi múzeumot, gyűjteményt, de a felsőoktatási intézményt magát is érinti, vezet leggyakrabban a gyűjtemények felszámolásához.

---

²¹⁸ Binni – Pinna 1986: 127

²¹⁹ Binni – Pinna 1986:

²²⁰ Binni – Pinna 1986: 128

Közrejátszik a folyamatos **helyhiány**, mely a felsőoktatás expanziójának mellékterméke. Mindig a múzeum, illetve a gyűjtemény tűnik az intézmény mostoha részének, mely profitot nem termel, annál inkább pénzt, helyet és energiát von el az anyaintézménytől. A gyűjtemények nagy részének rendezetlensége, mely a szakemberhiányból következik, valamint a krónikus pénzhiány²²¹ növeli az anyag megsemmisülésének veszélyét.

A tárlatok, a kiállítás érdekesebbé, izgalmassá, és ugyanakkor ismeretterjesztővé tétele az a tényező, mellyel az egyetemi múzeumok és gyűjtemény **létfogósultságot** nyernek. A régi, tudományosan is meghaladott tárlatok már nem csak a szakmabelieket, de az egyetem közösségét, vezetőségét sem győzik meg fennmaradásuk, fenntartásuk szükségességéről. Számos gyűjteményt, miután nincs fenntartója, gondozója, a bezárás és a gyűjteményi anyag szétszórása fenyeget. Az egyetlen út, a meggyőzés. Tehát az, hogy felismerjék a múzeumok és gyűjtemények szükségét a különböző egyetemi intézményeik tevékenységének reprezentációjához, és a kezdődő kutatásaik egyedi természetének fenntartásához. Az egyetemi múzeumoknak változniuk kell, vagy újrafókuszálni, miután új gazdasági követelésekkel állnak szembe, és ezek a változások befolyásolják majd az egyetemi múzeumok képességét a túlélésre.²²²

Az új feladatok ellátása, **újabb szerepkör betöltése** az egyetemi múzeumok kihívása. Az egyetemi múzeumok kurátorainak kötelességük, hogy a tanítás és kutatás szerepét hangsúlyozzák, kiemeljék, előmozdítsák az ösztöndíjakat, és az új technikák alkalmazásával a gyűjtemények elérhetőségét fejlesztik, új technika, mint az intézmény pozitív profiljának kialakítása. Ugyanakkor ez elősegíti a diákok, hallgatók figyelmét a történetünk, tudományunk, társadalmunk, és művészetünk észrevételére.²²³

A változó múzeumi világ elemeként az egyetemi múzeumoknak és gyűjteményeknek muszáj reflektálnia a múzeumi szakma növekedésére; a múzeum közösségének expanziójára, beleértve a különböző intézmények, programok, tevékenységek számának növekedését; a közönség attitűdjének fejlődését; valamint a társadalmi és egyetemi önazonosság és felelősség szélesebb körű értelmezését.²²⁴

Az egyetemi múzeum közösségének egy speciális és egyedi szerepe van mind az informális, mind a formális oktatási lehetőségekben. Az egyetemi múzeumok és

---

²²¹ Binni – Pinna 1986: 130

²²² Edson 2003

²²³ Stanbury 2003b: 3

²²⁴ Edson 2003

gyűjteményeknek rendkívüli szerepe van az egyetemi és a laikus/világi közösségek közötti közvetítésnél.²²⁵ Kinek, kihez szól a egyetemi múzeum? A **célközösség** pontján elkülönítem az egyetemi múzeum és az egyetemi gyűjtemény problematikáját. Ugyanis az egyetemi gyűjtemény aspektusából biztos állíthatjuk, hogy a gyűjtemények az intézmény hallgatóiért, kutatóiért, azok munkájának elősegítésére létesültek. Ez a funkció megnyilvánul a didaktikus elrendezésükben, illetve az egyetemen belüli elhelyezkedésükben is. Azonban az egyetemi múzeum, pontosítva, egy modern, jól működő egyetemi múzeum mindkét, a külső és a belső világra is összpontosít. Az egyetemi múzeum szinte „kapu az egyetemre” vagy „kapu a világra”, tehát elsősorban az egyetem közösségért jön létre. Mivel az egyetemi múzeumok (történeti múzeumokról beszélvén) az intézmény történetét, hagyományait örökítik meg és prezentálják, ezzel önkéntelenül is öregbítk anyaintézményük hírnevét, emelik az intézmény irányába érzett büszkeséget, így egy közösségi identitást is alakíthatnak ki. Azonban mindezek prezentálása a külvilágnak történik, egyfajta bemutatkozás feladatát látja el az egyetemi múzeum. Kettős szerep ez, melynek nehéz megfelelni, különösen, mert az egyetem közösségi rétegeinek eltérő elképzelései, igényei vannak a múzeum felé.

A **hallgatók elkötelezése** az egyetemi múzeumok legújabb és legvitatottabb kihívása. A nagyszerű összegyűjtött és kiállított anyag hiábavalóvá válik, ha éppen azok a személyek, akiért a múzeum vagy gyűjtemény létesült nem veszik igénybe annak szolgáltatását. A hallgatók érdektelensége szinte mindennapi téma egyetemi körökben, és sajnálatos módon nem csak a tanulás–kutatás területén jelenthetjük be ezt az érdektelenséget. Lehetne az egyetemi múzeum feladata, hogy olyan tárlattal szolgáljon, mely képes a fiatalok figyelmét lekötöni, mindamelllett tanít és szórakoztat is. Persze ez ambivalens helyzetbe kényszeríti az egyetemi múzeumokat, hiszen tudjuk, hogy létfenntartási okokból kifolyólag elsőként az egyetemi vezetés elképzeléseinek kell megfelelniük. Milyen módon és milyen eszközökkel vonzhatnak több hallgatót, látogatót ezek az egyetemi múzeumok? Mindmáig számos konferencia és találkozó témája a hallgatók elkötelezése, szem előtt tartva azt, hogy az egyetemi múzeumok potenciális látogatói/használói a hallgatók köréből kerül ki, a múzeum aktív látogatása egyben bizonyítja az egyetemi múzeum hasznosságát is. Edson a 2003-as konferencia bevezető szövegében az egyetemi múzeumok és gyűjtemények jövőjét taglalja. Szerinte az öntudat, a múzeumok identitásának megtalálásától függ a jövőkérdés. A múzeumok küldetése a

---

²²⁵ Edson 2003

hagyományból szerveződött, s a szükség alakította ki. Ha nem lesz meghatározható szükség, amit az egyetemi múzeum teljesíthet, akkor a fennállásukra sem lesz szükség.²²⁶

A disszertáció VIII fejezetében a látogatószám növelése érdekében tesz javaslatokat az egyetemi múzeumok számára.

Az egyetemi múzeum és a felsőoktatási intézmény viszonya az egyetemi múzeumok és gyűjtemények életében folyamatos kihívásokat, számos esetben konfliktusokat eredményez. Leggyakrabban az élettérben nyilvánul meg²²⁷ ez a konfliktushelyzet, hiszen szinte mindig helyhiánnyal küszködnek az egyetemek és az egyetemi múzeumok is. A felsőoktatás expanziójával, a hallgatói létszám növekedésével még inkább előtérbe került ez a problémás helyzet, hiszen az egyetemi múzeumot, egyetemi gyűjteményt egy olyan fölösleges részként ítéli meg az egyetemi vezetés, ami a tanítástól foglalja el a helyet. A „*kultúra csak a kiadás rovatban*”, az anyagi termelés elsődleges, így sosincs idő a maradékra, mint a kultúra²²⁸ - írja Ágh a '80-as évek végén, bár sok esetben még ma is olya jellemző mondat az egyetemi vezetés részéről.

Franciaországban, Toulouse ezen helyzetét különösen hangsúlyozom, ahol a régi orvosi egyetemen négy gyűjtemény áll, állt (ásványtani, természetrajzi, muzeális könyvek gyűjteménye, herbárium). Az orvosi egyetem az utóbbi években új épületet, egy teljesen különálló campust kapott, ahol azonban nem jelöltek ki helyet a gyűjtemények számára. A régi, patinás orvosi egyetem épülete ma is áll, az egyetemi tanács gyűléseit ma is ott tartja, egyébként ritka alkalmakon használják. Az épület helyenként megromlott állapotban van, beázik és omladozik a vakolat. Az egyetemi gyűjtemények mostoha körülmények között kényszerülnek fenntartani magukat, és az épület állapota miatt tárgykészletük is folyamatos rongálódásnak van kitéve.

Összességében az egyetemi vezetésnek kell felismernie, hogy gyűjteményeik igenis fontos szegmensei a tudománytörténetnek, gazdagítják az egyetem profilját, és megfelelő törődéssel, a stratégiájukba történő beépítéssel az egyetem hasznára is válhatnak. A felsőoktatási intézményeknek koordinálniuk és fejleszteniük kellene egy adott térség tudományos és kulturális tevékenységét, amihez a múzeuma, gyűjteménye is hozzájárulhat, azonban a jelenleginél sokkal nagyobb figyelemre lenne szükség.²²⁹

---

²²⁶ Edson 2003

²²⁷ Binni – Pinna 1986: 132

²²⁸ Ágh 2000: 617

²²⁹ Binni – Pinna 1986: 127-128

16. kép: A toulousi egyetem kőzettani gyűjteménye. Universeum találkozók, 2009 nyara

Muzeológiai szempontból Weber²³⁰ veti fel a **gyűjtemények összevonásának kérdését**. Az elérhetőség, kezelhetőség szempontjából számos pozitívum szól a gyűjtemények egy fedél alá hozása mellett. Miután a gyűjtemények leggyakrabban csak egy bizonyos közösség számára elérhető, mint például a tanszéki gyűjtemények, amit kizárólag a szakmabeliek és az intézetek tagjai ismernek, ahhoz hogy az egyetem valóban marketing céljaira is tudja használni, sokkal nyitottabb szervezet szükséges. Ugyanakkor éppen ebből áll a hátránya is, mivel a gyűjtemények egy központi épületbe csoportosításával éppen az eredeti, a diszciplináris környezetükből mozdítanak ki ezeket a gyűjteményeket, következésképpen a tanítói és kutatói funkcióik szenvednék kárát. A kolozsvári Babes-Bolyai egyetem az összevonást csak financiálisan rendezte el, így a gyűjteményeket eredeti helyén, azokat oktatási környezetükben meghagyva, szervezetiileg strukturálták át.

A gyűjtemények összevonásával és új épületben rendezésével jött létre Magyarországon például az ELTE természetrajzi gyűjteménye, ahol a régi különálló kőzettárat illetve ásványtárat, mely a háborús időszakban megfogyatkozott, elveszett, egybevonva, az eredeti környezetüket rekonstruálva

Végül, de nem utolsósorban az egyetemi múzeumok és gyűjtemények **finanszírozásáról, támogatásáról** szükséges a kihívások között beszélni. A legtöbb

---

²³⁰ Weber 2006

egyetemi múzeum ugyanis két, esetleg több minisztérium között őrlődik. Tehát, azon országokban, ahol az oktatási és a kulturális tárca elkülönül, folyamatos vita téma az egyetemi múzeumok támogatása. Ugyanis egyik sem tekinti igazán magáénak, támogatásukat a másik tárcára hárítja.²³¹ Szerencsés helyzetet tudhat magáénak Hollandia – és ebből a szempontból Magyarország is –, ahol egy minisztérium fennhatósága alá tartozik az oktatás, a kultúra és a tudomány²³² is. Magyarországon a törvényi kereteknek való megfelelés, illetve államháztartás szerkezetének negatív tényezőit a Gödöllői Szent István Egyetem Mezőgazdasági gépparkjának esete példázza. A szakmúzeumot ugyanis 1986-os alapításakor három minisztériumnak is jóvá kellett hagynia: A Földművelésügyi Minisztériumnak a mezőgazdasági szakterület feldolgozása miatt, az Oktatási Minisztériumnak, mivel felsőoktatási intézmény szervezetén belül hozták létre, illetve múzeumról lévén szó a Kulturális Minisztériumnak. Így a szakmúzeum jogilag egy hármas szabályrendszerben őrlődött. Ez által a múzeum fenntartása, finanszírozása sínylette meg a felügyeleti szervek megosztottságát.

---

²³¹ Interjú Eva Wyka-val, a krakkói Collegium Maius igazgatóhelyettesével. (2007. 03.21)

²³² Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

VII. A MAGYARORSZÁGI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÁLTAL FENNTARTOTT MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK ELEMZŐ BEMUTATÁSA

A magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények felmérését 2007-2011 között folytattam, mely kutatás szerint minden, a magyar felsőoktatási intézmények²³³ által fenntartott muzeális jellegű, kiállítással rendelkező gyűjteményt meglátogattam, és kérdőíves felmérést végeztem.²³⁴ E kutatás alapján – mely felmérés menetét a módszertani részben kifejtettem – Magyarországon jelenleg 6 egyetemi múzeum,²³⁵ 11 muzeális gyűjtemény, emlékszoba, és 35 szakgyűjtemény található.²³⁶ A felmérés első eredményeit a 2. Melléklet tartalmazza.

A következő fejezetben a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények bemutató elemzését végzem el a történetük, kialakulásuk, fenntartásuk és használatuk tekintetében. Azon múzeumok és gyűjtemények listáját és adatait, melyek kiállítással rendelkeznek, a 10. Melléklet tartalmazza. Nem szándékozom statisztikát készíteni a gyűjteményekről, ugyanis ahogy korábban is többször kifejtettem rendkívüli diverzitással számolhatunk e témában, a gyűjtemények, kiállítások története, célja, fenntartása eltérő, besorolásuk nehézkes, szakmai kompetenciájuk nem egységes. A statisztika készítését a kérdőívek minőségileg eltérő kitöltése, és eltérő értelmezése sem teszi lehetővé.

---

²³³ 2008-as minisztérium lista adatai alapján, jelenleg lásd:

<http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/felsooktatasi-intezmenyek> (2010-12-18.)

²³⁴ A kérdőívet az 1. Melléklet tartalmazza

²³⁵ Egyetemi múzeumnak a regisztrált múzeumokat, közérdekű kiállítóhelyeket sorolom, az intézmények meghatározásában a múzeumok száma magasabb, jelen esetben 18 –at említetek múzeumként Magyarországon.

²³⁶ A pontos számszerű meghatározás problematikus, hiszen a múzeumok több gyűjteménnyel rendelkeznek, melyek számos esetben csupán névlegesen kapcsolódnak egy múzeumi szervezeti egységbe, kezelésük, gondozásuk, elérhetőségük külön tanszékek fenntartása alá tartoznak. PI: ELTE Természettudományi Múzeuma

A MAGYAR EGYETEMEK, FŐISKOLÁK ÉS A GYŰJTEMÉNYEIK. AZ ALAPSZITUÁCIÓ

Muzeális gyűjtemények a felmérésem alapján azoknál az egyetemekenél vagy főiskoláknál léteznek, melynél az intézmény önmaga is régebbi múltra vezethető vissza, vagy egy korábbi intézmény jogutódjaként él tovább. Ennek oka, hogy egyrészt a nagyobb múlttal rendelkező oktatási intézmények már önmagukban is nagyobb, régebb örökséggel rendelkeznek, illetve az idők során lehetővé vált a régi anyag felgyülemelése. Ez alapján legtöbb gyűjteménnyel az ELTE – mely 1645-ben lett alapítva – és a Szegedi Egyetem – mely 1921-től²³⁷ van jelen Szeged életében – rendelkezik, illetve a legújabb kezdeményezések szerint a Debreceni Egyetem 2012-ben „felzárkózhat” a nagyobb számú gyűjteményekkel rendelkező egyetemeink közé.²³⁸ A múzeumok és gyűjtemények eloszlását tekintve szintén megállapítható, hogy az állami főiskolák, bár főként egyetemek rendelkeznek valamiféle hajlandósággal az örökségük megőrzésére.

A következőkben azokat a tényezőket veszem sorba, melyek Magyarországon egyetemi múzeumok és gyűjtemények hiányát, illetve azok pótlására tett gyakorlatot magyarázzák.

Gyűjtemény létrehozására törekvés már a fiatalabb – tehát az utóbbi 10-15 évben létesült – felsőoktatási intézményeknél is megjelenik. Így például az 1991-ben alapított IBS Nemzetközi Üzleti Főiskola már gyűjti, illetve folyosóin elhelyezett vitrinekbe kirakja a főiskola életéhez kapcsolódó tárgyait. A Semmelweis Egyetemen a levéltár kezelésében folyamatosan gyűjtik az egyetemtörténeti dokumentumokat, az állandó kiállítás is többször szóba került, de a helyhiány, finanszírozás hiánya, tárlók költsége, és a felügyelet hiányában ez nem valósul meg.²³⁹ A Tan Kapuja Buddhista Főiskolán nyilvántartják korábbi professzoruk szobájának berendezését, illetve arról informáltak, hogy a rokonok ezt az anyagot megőrzik.²⁴⁰ Attól függetlenül, hogy az egyetemet bemutató múzeummal nem rendelkezik számos intézmény, a többségük törekszik múltjuknak, történetüknek a bemutatására. Az Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem például pár tablóján bemutatja az egyetem történetét, az

---

²³⁷ Jogelődje az 1581-es Báthory István által alapított kolozsvári jezsuita kollégium, majd 1872-től Kolozsvári Tudományegyetem, amely 1921-ben Szegedre költözött.

²³⁸ A tervek szerint 2012-ben a jelenleg meglévő gyűjteményekhez - Ásványtani Gyűjtemény, Soó Rezső Herbárium, Botanikus Kert, Orvostörténeti Múzeum - további 4 gyűjtemény várja majd az érdeklődőket, tehát a Természettudományi Élménypark, az Obszervatórium, a Debreceni Egyetemi Múzeum, és az Agrártörténeti Kiállítás.

²³⁹ Közlő: Dr. Molnár László a Semmelweis Egyetem Központi Levéltárának vezetője (2011. március 24.)

²⁴⁰ Telefonos illetve e-mailes értekezés (2009. március)

intézmény életéről és történetéről pedig plakátok és hírlevelek készülnek.²⁴¹ Az egyetem folyosóin, előtereiben megtalálható kisebb intézménytörténeti kiállítások ugyan nem nevezhetők sem múzeumnak, még gyűjteménynek sem, ugyanakkor, mint az egyetemi örökség megőrzésére és megmutatására tett hajlandóság és felfigyelés szempontjából érdekesek, értékesek. Sokszor az intézmény önmaga is megfélekedezik ezeknek a kiállításoknak a jelentőségéről. Amíg a Pető Intézet Hári Mária Emlékszobáját kiemelt gyűjteményként kezeli, addig az 1980-as évektől az intézmény igazgatási osztályának kiszélesedő folyosóján álló Pető András munkásságát bemutató kiállításról nem tettek említést, véletlen folytán szereztem róla tudomást. A kiállítás több szempontból is fontos kell, hogy legyen a Pető Intézetnek, hiszen névadója munkásságát vezetik végig vitrinekben, tablókban, tehát az intézmény megalakulására keresnek öngazolást. Másrészt történeti szempontból értékes dokumentumok kerültek kiállításra ezen a folyosón, hiszen Pető András eredeti használati tárgyai, korabeli iratai mind megőrzésre kerültek ilyen formában.²⁴² Ellenkező eset tapasztalható a Károly Róbert Főiskolánál²⁴³, aki még szoborparkját is kiemelten gyűjteményként jelöli meg honlapján. Bizonyos esetekben az örökség felismerése és annak szem előtt tartása a főiskola által felvállalt feladat, noha lehetősége nincs gyűjteményként való kezelésére vagy múzeum létrehozására, esetenként még elkülönített tárolására sem. Így a Tan Kapuja Buddhista Főiskola egyik professzorának hagyatékát és szobájának berendezését jegyzi, hogy a professzor leszármazottja őrzi az örökséget, és a rendszeres kapcsolattartás lehetővé teszi, hogy mások által is hozzáférhető legyen az.

A nagyobb múlttal rendelkező egyetemeken, főiskolákon egy múzeum vagy gyűjtemény kialakulásának és fennmaradásának hátráltató-, illetve akadályozó tényezői is voltak. A háborús időszak viselte meg leginkább a magyar egyetemi gyűjteményeket, több gyűjtemény teljesen eltűnt, megrongálódott, esetleg darabszáma a fosztogatások miatt lecsökkent. Így például a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen, illetve elődjének az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskolának oktatási célra használt gipszmásolat-gyűjteménye volt, mely az '50-es években **elpusztult**.²⁴⁴ Hasonlóan az ELTE ásvány és

---

²⁴¹ Közlő: Kocsis Eszter, Andrassy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem (2009. február)

²⁴² A kiállítást már korábban is berendezték, azonban az egy másik épületben állt egészen a '80-as évek közepéig, amikor is jelenlegi helyére került. Parafatablókban vezetnek végig Pető életét gyerekkorától, a szülői környezetől kezdődően. A tárlat főleg papír alapú dokumentumokat használ, korabeli fényképei, osztrák állampolgárságának iratai, Pető által írt versek, színdarabok, könyvek jelennek meg. Egy vitrinben helyezték el Pető szemüvegét, korai jegyzeteit, illetve családi képét. A tárlatot az intézményalapító nekrológja, sajtóban róla megjelent cikkek zárják.

²⁴³ http://alia.karolyrobert.hu/cms/netalon.xml?data_id=2047 (2012-09-29)

²⁴⁴ Közlő: Prékopa Ágnes, tudományos főmunkatárs, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (2009. január 27)

közöttani gyűjteményei is több alkalommal álltak a megsemmisülés szélén. 1944-45-ben a nyugatra hurcolás veszélye állt fenn,²⁴⁵ majd egy légitánc találta el az egyetem akkori Múzeum körüli épületének szárnyát.²⁴⁶ A katonai megszállások következtében is **rongálód**tak a gyűjtemények, például a Szegedi Egyetem Biológia Gyűjteményének preparátumairól a katonák leitták az alkoholt,²⁴⁷ vagy az ELTE ásványtárának sóbálvány modelljeit részben elfogyasztották illetve élelemre cserélték a katonák.²⁴⁸

Gyűjtemények, kiállítások és múzeum felszámolása, mely szintén az egyetemi gyűjtemények számát csökkentik, több okra vezethető vissza. A **finanszírozás megvonása** vezetett a Pécsi Egyetem történelmi Múzeum²⁴⁹ bezárásához, mely 1999-ben nyílt meg Pécs belvárosában, a 19. századi neoreneszánsz stílusú polgári házban, a Vasváry villában, ahol a Helytörténelmi Gyűjteménnyel és a Vasváry enteriőrrel együtt volt látható. A múzeum 2008-as bezárását a Pécs Európa Kulturális Fővárosa 2010 projekt miatti pénzügyi átcsoportosítások eredményezték. Az épület a város birtokában van, az egyetem bérelte az Egyetem történelmi Múzeum által elfoglalt szárnyat, az esetleges bérleti díj emelésével az egyetem költségvetése azonban nem tudott lépést tartani.

Hasonló gyűjteményi kezdeményezés történt a '80-es években a hallgatói munkák archiválásra, de **helyhiány** miatt fel kellett számolni, és a darabokat visszaadták a készítőknél.²⁵⁰ Ugyanígy helyhiány miatt vonták össze az ELTE ásvány és közöttani, addig két különálló gyűjteményét, hiszen a biológia tanszéknek volt szüksége a helyre.²⁵¹ A felszámolás veszélye fenyegette a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógia Karán lévő Biológia Gyűjteményt 2009-ben védetté nyilvánították, hogy azt a helyhiány miatti felszámolástól és elkallódástól megóvják.²⁵²

Ugyancsak a gyűjtemények hiányát magyarázza az egyetemeken lévő gyűjtemények **beolvasztása a már létező múzeumokba** miután annak megőrzésére, megfelelő tárolására nincs mód az egyetemek keretében. Így például a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem hosszú ideig őrizte a Malonyay Dezső A magyar nép művészete című munkája dokumentálásához még a századfordulón gyűjtött hímzések, viseleti darabok,

---

²⁴⁵ Sztróky Kálmán Imre az intézet értékesebb műszereit és platinaeszközeit egy rejtékhelyre elfalaztatta, hogy megmenekítse azokat. (lásd: Papp - Weiszbürg 1985: 37)

²⁴⁶ A laikus fosztogatók nem látták a gyűjteményben az igazi értéket, így csak az arany és briliánsok tűntek el. (lásd: Papp – Weiszbürg 1985: 37-38)

²⁴⁷ Közlő: Ilosvay György muzeológus, Szegedi Egyetem Biológiai Tanszék. (2010. december 19.)

²⁴⁸ Papp - Weiszbürg 1985: 38

²⁴⁹ A volt múzeumot 2007-es állapota szerint a 4. Mellékletben mutatom be.

²⁵⁰ Közlő: Prékopa Ágnes, tudományos főmunkatárs, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (2009. január 27)

²⁵¹ Papp - Weiszbürg 1985: 38-39

²⁵² Közlő: Ilosvay György, főiskolai adjunktus, Szegedi Egyetem JGYPK Környezet - Biológia és Környezeti Nevelés Tanszék (2010. december 10.)

fotók és rajzok egy kis részét, ezt a tárgye gyűjtést – a megfelelő tárolási feltételek biztosítása híján az intézmény a Néprajzi Múzeumnak adta át²⁵³ 2007 körül. Vagy az ELTE 1900-ban alakult régészeti, numizmatikai gyűjteményének anyaga beolvadt a Nemzeti és a Szépművészeti Múzeumok anyagába.²⁵⁴ Hasonló a tendencia az iskolák muzeális gyűjteményeit illetően is, hiszen többnyire a helyi, vagy területileg illetékes múzeumokban olvadtak be²⁵⁵ - számol be Csorba.

Nemcsak gyűjtemények, hanem tárgyi emlékek helyi vagy országos múzeumokba való **beszolgáltatása** is akadályozza egy-egy intézménytörténetet prezentáló múzeum vagy kiállítás létrejöttét. A Debreceni Egyetem esetében például feljegyzések maradtak fenn 1949-ben a rektori palástok és ékszerek Nemzeti Múzeumba illetve Déri Múzeumba való kötelező beszolgáltatásáról.²⁵⁶

Számos egyetemen társult tagként jelentkezik az oktatásban, kutatásokban felhasznált gyűjtemény, mint például a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság Informatikatörténeti Múzeuma, melynek a Szegedi Egyetem biztosít helyet, a szakértőket, és fenntartását biztosítja, azonban hivatalosan nem az egyetem gyűjteménye.²⁵⁷ Szintén a társulásra mutat példát a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem és az Iparművészeti Múzeum együttműködése, mely szerint a múzeumban az egyetemnek vannak tantermei és műhelyei, valamint a hallgatók az Iparművészeti Múzeum raktárában lévő anyagot tanulmányozhatják.²⁵⁸ Tehát oktatói csere és gyakorlati lehetőség biztosítva van az oktatásra, még ha nem is a felsőoktatási intézmény tartja fenn. Együttműködési megállapodások gyakorlati helyek, gyűjtemények és felsőoktatási intézmények között rendszeresen fennállnak. Egyetemi gyűjteménnyé akkor válik a felsőoktatási intézmény által használt gyűjtemény, amikor annak fenntartásához rendszeresen hozzájárul, tehát nem csupán helybiztosításról vagy szakértői cseréről van szó, hanem a gyűjtemény költségvetésében jelentős összeget képvisel az egyetem által vállalt rész. A Károly Róbert Főiskola korábban is rendszeresen használta gyakorlati helyként az Erdőtelki Arborétumot, melynek megalapítása is az egyetemhez kötődött, hiszen Kovács József egyetemi tanár, botanikus kutatásait szolgálta kezdetben. Dr. Kovács halála, majd a

---

²⁵³ Közlő: Prékopa Ágnes, tudományos főmunkatárs, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (2009. január 27)

²⁵⁴ Korek 1988: 235

²⁵⁵ Csorba 2000: 17

²⁵⁶ Kézirat. Egyetemi Tanács Jegyzőkönyvei 37. 1950-1952.

²⁵⁷ Közlő: Dr. Bohus Mihály, egyetemi adjunktus, az Informatikatörténeti Múzeum munkatársa (2010. december 9.)

²⁵⁸ Közlő: Prékopa Ágnes, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (2009. január 27.)

Világháború után állami tulajdonba került, később az Országos Természetvédelmi Hivatal majd a Bükki Nemzeti Park felügyelte a kertet.²⁵⁹ Az integrálódás elindítója a 2008 januárjától hatályos felsőoktatási törvény, ami kimondja, hogy az alapító okiratokban felvázolt feladatuk ellátásának céljából az egyetemek és főiskolák együttműködési megállapodást köthetnek más szervezettel, képzést, gyakorlati képzés megszervezése vagy kutatási és fejlesztési feladatok megoldása érdekében.²⁶⁰ A kedvező törvényi keretek miatt az egyetemekhez, főiskolákhoz kapcsolódtak korábban más szervezeti egységhez tartozó gyűjtemények. Azonban a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium 48/2007 (X.18) rendeletében megerősíti az Erdőtelki Arborétum 1950-ben hozott határozatát a természetvédelmi területté nyilvánításáról.²⁶¹ Ugyanakkor kimondja, hogy az arborétum szakmai felügyeletért a Bükki Nemzeti Park továbbra is végzi. Az Erdőtelki Arborétum tehát az egyetemi múzeumok és gyűjtemények szinte már „klasszikus” problémájával áll szemben, vagyis önfenntartó intézményként működve – a Károly Róbert Főiskola szervezetébe strukturálódik – a kert szervezetileg a KRF Rektori Hivatalának felügyelete alá integrálódik, akik az arborétum fenntartásához a munkabérek fizetésével járulnak hozzá -, ugyanakkor szakmai elszámolással a Bükki Nemzeti Park felé felelős.²⁶²

Felsőoktatási Intézményben működő egyházi fenntartású múzeumok nem találkoznak az egyetemi múzeumok általános problémáival, hiszen a múzeum az egyházi felső/oktatási intézmény szervezetébe tartozik, annak finanszírozása – és bárminemű változtatása – az egyház, püspökség, stb hatásköre. Magyarországon jelenleg öt egyházi fenntartású egyetem és 23 egyházi fenntartású főiskola működik a Nemzeti Erőforrás Minisztérium forrásai szerint.²⁶³ Elő kutatásom során a következő múzeummal, kiállítással vagy gyűjteménnyel rendelkező egyházi fenntartású felsőoktatási intézményekkel találkoztam:

- 1.1. Debreceni Református Hittudományi Egyetem (iskolatörténeti- és egyházművészeti kiállítások, valamint tanszéki tanulmányi gyűjtemények);
- 1.2. Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem (muzeális könyvgyűjtemény);
- 1.3. Baptista Teológiai Akadémia (Bibliagyűjtemény);

---

²⁵⁹ Blaskó 2004: 20-24

²⁶⁰ 2005. CXXXIX tv. 30§

²⁶¹ 48/2007 KvVM rendelet

²⁶² Közlő: Blaskó Mihály az Erdőtelki Arborétum igazgatója (2009. július 24.)

²⁶³ <http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/felsooktatasi-intezmenyek> (2011. február 19.)

1.4. Pápai Református Teológiai Akadémia - A Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei (könyvtár, levéltár, múzeum);

1.5. Sárospataki Református Teológiai Akadémia (A Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteménye);

1.6. Szent Pál Akadémia (Karizmatikus könyvgyűjtemény);

1.7. Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola (a könyvtárában az intézménytörténeti anyag kiállítása);

Miután ezek a múzeumok elsősorban egyházi múzeumokként ismertek²⁶⁴, nem pedig egyetemi fenntartásuk által, így disszertációmban részletesebben nem ismertetem azok kiállításait, gyűjteményeit.

17. kép: Részlet a Sárospataki Református Kollégium múzeumának kiállításából

Az európai terminus szerint egyetemi múzeumok és gyűjtemények körébe sorolandók a felsőoktatási intézmények fenntartásában álló nemcsak oktató-, de kutató helyek is. Magyarországon a tudományos kutatás legmagasabb intézménye a Magyar Tudományos Akadémia, és az akadémiai intézetek kapcsolatban állnak egyetemi tanszékekkel. Rendelkezik művészeti gyűjteménnyel, melyet főként az ország természeti, népességi és kulturális viszonyaira irányuló kutatási céllal/érdekében tart fenn, másrészt a kutatás mellett az akadémia nemzeti intézményként szintúgy feladatának tartja az

---

²⁶⁴ Vö. Selmeczi 1986: 288-289

egyetemes nemzeti értékek megőrzését és magyarság kultúrájának ápolását²⁶⁵. A gyűjteményei ellenére disszertációm nem terjed ki az akadámiára, sem más kutatóhelyekre.

A MAGYAR EGYETEMI MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK TIPOLOGIZÁLÁSA

A Nemzeti Múzeum alapításakor fellépő vita, mely szerint a nemzeti múzeumot nem a magyar közönségnek bemutatandó különféle kulturális örökség gyűjtőhelyének, hanem a nemzeti identitás megerősítésére szolgáló szakrális tárgyak szent terének vélték,²⁶⁶ az egyetemi múzeumok körében is tapasztalható. Egyetemek bármilyen múzeumot és gyűjteményt fenntarthatnak, így igencsak sokszínű és szerteágazó területekről kerülnek ki az általam vizsgált egységei. Elsőként az összefoglaló név – egyetemi múzeumok és gyűjtemények – magába tömörít minden, a tanítást, kutatást vagy bemutatkozást szolgáló közérdekű kiállítóhelyet, gyűjteménnyel rendelkező kutató központot és tereket. Ugyanakkor elkülönítendőek az egyetemek által fenntartott, egyetemi múzeumok és gyűjtemények sorába tartozó azon entitások, melyek a világról alkotott tudás megismerését szolgálják, és azok, melyek az felsőoktatási intézmény bemutatkozó terei. Tehát a világot felölelő ismeret átadása az egyetemi közösségnek, áll szemben az helyi ismeretet kínáló „kívülálló” látogatóknak szánt kiállításokkal. Ennek mentén a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények több szempont szerinti csoportosítását végeztem el a téma ismertetése érdekében.

a. *De Facto Múzeum?* Múzeum - gyűjtemény – szertár – kiállítás

Egyetemi múzeum szervezésére két törvény ad keretet Magyarországon, az 1997-es CXL tv. a muzeális intézményekről szóló törvény, illetve a 2005 évi CXXXIX felsőoktatási törvény, mely szerint a felsőoktatási intézmény gyűjteményt tarthat fenn. A kulturális törvényt annak összetett előírásai miatt a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények esetében kevés helyen találkozhatunk a múzeumi törvénynek megfelelő múzeummal, bár múzeumnak nevezett muzeális gyűjteménnyel vagy kiállítással igen.

---

²⁶⁵ Glatz 2002: 3

²⁶⁶ György 2007

Általában az egyetem nem tud megfelelni a szakmuzeológusi elvárásoknak, a látogathatóság szintén sarkalatos kérdés, csakúgy mint a nyilvántartásba vétel, folyamatos gyűjtés és feldolgozás, állagmegóvás, publikációs tevékenység, sok esetben a kiállításon való bemutatás, és a mindezekhez kapcsolódó közművelődési, közönségkapcsolati munka követelményei is. A 2005-ös felsőoktatási törvény szerint a felsőoktatási intézményekben „kollégiumi, informatikai, szociális, kulturális, sport, könyvtári, levéltári, múzeumi és egyéb (például: közoktatási, gyakorlati képzést biztosító tanműhely, művészeti gyakorlóhely, gyógyító- megelőző, valamint termelő) feladatot ellátó szolgáltató szervezeti egység hozható létre.”²⁶⁷ E joggal élve állnak fenn a mai egyetemi gyűjtemények, s ebből kifolyólag múzeumi regisztrációval nem rendelkeznek, helyenként a múzeum – gyűjtemény – kiállítás terminológiák sem tisztázottak, nem megfelelően használják őket. Számos egyetem kiállítását múzeumnak nevezi, azonban az valójában gyűjtemény (pl: Semmelweis Egyetem Anatómiai Múzeum) vagy kiállítás (pl: az Eötvös József Főiskola Múzeuma, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeuma), még közérdekű muzeális kiállítóhelyként sem rendelkeznek regisztrációval.²⁶⁸

Magyarországon a következő regisztrált múzeumok működnek felmérésem alapján:

Országos Szakmúzeum: 1 db (A Gödöllői SZIE múzeum)

Tematikus Múzeum: 5 db. (Liszt Zeneakadémia; SZIE Állatorvosi Kar; ELTE Természetráji Múzeuma; ELTE Gothard obszervatóriuma; soproni erdészeti gyűjtemény;

Közérdekű muzeális kiállítóhely: 2 db (Spekula Csillagvizsgáló, Eger, BMF Aquincumi Kiállítóter)

Selmeczi a múzeumok számának ugrásszerű növekedéséről számolt be 1958-1989 között, akkor 557-re határozta meg a múzeum jellegű létesítmények számát. Kiemeli, hogy bár a szám impozáns, a múzeumok más jellegű struktúrát tükröznek. E nagy számú múzeum nagy része nem képes a múzeumi funkciók teljesítésére, tulajdonképpen csak múzeumi kiállítóhelyek.²⁶⁹ Az egyetemi múzeumok is ide sorolandók.

---

²⁶⁷ 2005 évi CXXXIX tv. 30§3. pont

²⁶⁸ Hasonló a helyzet az iskolai múzeumok esetében is: „az iskolai múzeumok jogi helyzete sem szabályozott, ki vannak téve a személyektől (a kezelőtől, az intézményvezetőtől) a megszűnés, a megsemmisülés veszélyének. (Csorba 2000: 19)

²⁶⁹ Selmeczi 1986: 258

Intézménytörténeti múzeumok a törvény szerint a Közérdekű muzeális gyűjtemény vagy közérdekű muzeális kiállítóhely kategóriába sorolandók,²⁷⁰ e kategóriába kerülhetnének az egyetemi múzeumok és gyűjtemények regisztrálásuk esetén.

Az egyetemi múzeumok regisztrációja bonyolult, többoldalú elszámolási kötelezettséget vonnak maguk után. A gödöllői szakmúzeum az egyetemi múzeumok és gyűjtemények szerteágazó, sokirányú megfeleltetésének példája: a múzeum fenntartója a gödöllői Szent István Egyetem (volt Agrártudományi Egyetem, GATE), közvetlen felügyeleti szerve a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, szakmai, muzeológiai felügyeleti szerve pedig a Mezőgazdasági Múzeum.²⁷¹ A három szerv három különböző apparátust, beszámolási és leltározási módot ír elő, eltérő szakmai nyelv használatával. A hármas szervezeti egység problematikáját a múzeum igazgatójának, Dr. Hentz Károlynak kinevezése is mutatja, akinek három miniszter (Oktatási Miniszter, Kulturális Miniszter, és a Földművelésügyi miniszter) jóváhagyása kellett, hogy igazgatói kinevezését megkapja. A sok szempontú besorolás nagyban megnehezíti a hivatali teendőket, bonyolítja a beszámolókat, és ami talán a legfontosabb, a pénzügyi támogatások megszerzését nehezíti meg.

Ugyancsak különbséget kell tenni a múzeum, a muzeális gyűjtemény, az oktató gyűjtemény és a szertár között az egyetemeken.

Ahogy a legtöbb régi egyetemnek jogelődjétől, iskolától származó gyűjteményei, gyűjteményi részei vannak, – mint például a Debreceni Egyetem Ásványgyűjteményének egy része a Debreceni Református Kollégium ásvány és kőzetgyűjteményéből vált ki –, így a régi iskolákban kialakuló szertárakról, gyűjteményekről egy pár szóban szólok. A legtöbb iskolának van/volt szertára, melyben tanulmányi gyűjtemény lévén földgömb, mérőeszközök és egyéb, a tanító leleményességén múló felszerelés található meg. Lehetek a szertárban régi gazdasági eszközök, szerszámok, esetleg azok kicsinyített másai, ásvány- és kőzetminták, növényi termések, szemléltető rajzok, és így tovább.²⁷² A szertárak küldetése a tananyag szemléltetése, szerepüket az oktatásban töltötték be. A szertárak darabjai éppen e miatt nem is szükségszerűen történeti-, természeti-, kulturális értékkel bíró eredeti tárgy/ darab/

---

²⁷⁰ 1997. évi CXL törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. 48§

²⁷¹ 2009-es adat alapján

²⁷² Csicsay 2002: 78

faj, sokkal inkább másolatok, kópiák, fakszimilék, a bemutathatóságot és érthetőséget lehetővé tevő valós méretmódosításokkal, nagyításokkal, kicsinyítésekkel.

Iskolai körülmények közötti múzeum kialakításról - szertárban, a tanteremben vagy a folyosón – számol be Victor András.²⁷³ Múzeumnak nevezi az előbbieket abban az értelemben, hogy a tárgyak gyűjtő-, bemutató- és tanulmányozó helyül szolgálnak. Mindhárom funkció nagyon fontos. És ezt a hármas funkciót a szertár is fel tudja vállalni. Régi híres gimnáziumok szertárai több évszázad alatt összegyűlt gyűjteményükkel múzeummá válhattak. Jelen esetünkben például a Szegedi Egyetem Interaktív Természetismereti Tudástárának gyökerei vezetnek vissza iskolai szertárra. Az iskolai szertárak anyagai között találhatjuk neves tudósok arcképcsarnokát, kémiai elemgyűjteményt, ásványgyűjteményt, vegyszergyűjteményt, szemléltető falitáblákat, biológiai száraz gyűjteményt, herbárium vagy rovargyűjteményt, vagy esetenként arborétumot (élő múzeum)²⁷⁴ Iskolai gyűjtemény, vagy szertár a meghatározott oktatási cél szerint csoportosított eredeti tárgyak együttese, melynek tárgya sokféle lehet, növény-, lepke-, madár-, ásványgyűjtemény, iskolatörténeti-, helytörténeti gyűjtemény,²⁷⁵ stb. – határozza meg Elek Elemérné. A szertár fogalmához azonban elmaradhatatlan kitétel a tárgyak rendezetlensége és tudományos feldolgozatlansága. Amint a tárgyakat jegyzékbe veszik, már gyűjteményről lehet beszélni, azonban az iskolai szertárak nagy részében szinte bármi előfordulhat, katalogizálás és leltár nem történik meg.

A nyilvántartás azonban mégsem lehet egyedüli kitétel a szertár és a gyűjtemény elhatárolásánál, hiszen az egyetemi múzeumok esetében leltárral, nyilvántartással nem minden esetben lehet számolni. Az okok egyrészt a gyűjtemények hanyattatásából következnek, az eredeti, régi leltárkönyvek elvesztek (pl: Semmelweis Anatómia Múzeuma, vagy az ELTE ásványtára), a jelenlegi anyagokat nem lehetséges beazonosítani, így oktatás és tudományos kutatás szempontjából használhatatlanná is válnak. Másrészt a kisebb emlékkiállítások esetében közreműködő muzeológus hiánya folytán a kiállításon lévő tárgyakról listát, leltárt soha nem készítettek (pl. a volt Pécsi Egyetem történeti Múzeum vagy a Rendőrtiszti Főiskola emlékszobája, stb.).

---

²⁷³ Victor 2000: 20

²⁷⁴ Victor 2000: 21-24

²⁷⁵ Bereczki 2009a: 6

A múzeumok gyűjteményekből épülnek fel, bár gyűjtemények önállóan is állhatnak. Az ELTE Természettudományi Múzeuma két állandó kiállításból – Ásvány és Kőzettár, és a Biológiai és Paleontológiai Kiállítás – áll, viszont 6 gyűjteményt – Ásvány, kőzet, biológia, őslénytan, matematikai, tudománytörténeti – tömörít szervezetébe.²⁷⁶

a. tudományterületekként

A gyűjteményekben megjelenő tudományterületek a következő kategóriákat ölelik fel a téma magyar vonatkozásában (az adott tudományterületen fellelhető egyetemi múzeumok listáját az 10. melléklet tartalmazza):

1. Az intézmény történetét megjelenítő múzeumok, gyűjtemények, emlékszobák: (11db²⁷⁷)

2. Orvostudományi Gyűjtemények: (5db²⁷⁸)

3. Természettudományi Gyűjtemények (össz. 24)

3.1.Őslénytan (2db²⁷⁹)

3.2.Ásvány- és kőzettan (6db²⁸⁰)

3.3.Biológiai gyűjtemények (1db²⁸¹)

3.4.Növénytan gyűjtemények (3db²⁸²)

3.5.Botanikus kertek (9db²⁸³)

---

²⁷⁶ Lásd: Weisburg 2008: 8

²⁷⁷ Pécsi Egyetem történeti Múzeum (bezárt); Miskolci Egyetem történeti Gyűjtemény; Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeuma; Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Liszt Ferenc Emlékszoba; A Szegedi Egyetem Szent Györgyi Albert Emlékszoba; Budapesti Műszaki Főiskola Galamb József Emlékszobája; Eötvös József Főiskola Múzeuma; Eötvös József Főiskola Helytörténeti Gyűjteménye; Debreceni Református Kollégium Múzeuma; Rendőrtisztviselői Főiskola Történeti Emlékszobája; A Pető András Nevelőképző és Nevelő Intézetének Hány Mária Emlékszobája;

²⁷⁸ Semmelweis Egyetem Anatómia Múzeuma; Pécsi Egyetem Orvostörténeti Gyűjteménye; Szent István Egyetem Állatorvos-történeti Gyűjteménye; Szegedi Tudományegyetem Anatómiai Gyűjteménye; Debreceni Egyetem Orvosi Gyűjteménye;

²⁷⁹ A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Őslénytan Tanszékének Biológiai és Paleontológiai Gyűjteménye; A Szegedi Egyetem őslénytan-földtan gyűjteménye;

²⁸⁰ A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem ásvány-és kőzetgyűjteménye; A Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Tatai Szabadtéri Természetvédelmi Területe és Geológiai Múzeuma; A Szegedi Egyetem Koch Sándor Ásványgyűjtemény; A Debreceni Egyetem Ásvány és Földtan Tanszékének Gyűjteményei; A Miskolci Egyetem Ásvány- és Kőzettani Tanszékének gondozásában lévő Selmeczi Ásványgyűjtemény; A Budapesti Műszaki Egyetem ásvány- és földtan gyűjteményei;

²⁸¹ Szegedi Egyetem Interaktív Természetismereti Tudástára;

²⁸² A Debreceni Egyetem Soó Rezső Herbárium; Eszterházy Károly Főiskola Herbárium; Kaposvári Egyetem Herbárium;

²⁸³ A Debreceni Egyetem Botanikus Kertje; Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Fűvészkertje; A Szegedi Egyetem Botanikus Kertje; A Nyugat-Magyarországi Egyetem Botanikus Kertje; A Károly Róbert Főiskola

- 3.6. Csillagvizsgálók (3db²⁸⁴)
- 3.7. Állatgyűjtemények: (1db²⁸⁵)
- 4. Műszaki gyűjtemények (3db²⁸⁶)
- 5. Művészeti Gyűjtemények (3 db²⁸⁷)
- 6. Régészeti gyűjtemény (1db²⁸⁸)
- 7. Egyéb Szaktörténeti Gyűjtemények (4 db²⁸⁹)

E kategorizálás során csupán a gyűjtemények legfőbb tudományterületenkénti csoportosítását végeztem, bár ez nem ad pontos képet a magyar gyűjteményekről, hiszen vannak gyűjtemények, melyek több kategóriába is sorolhatóak. Így például az ELTE Természetrajzi Múzeumának Biológiai és Paleontológiai kiállítását őslénytani darabok, állattani száraz és nedves preparációk alkotják, ugyanakkor az oktatáshoz és kutatásokhoz felhasznált eszközök is jelen vannak, ahogy egyetemtörténeti vonatkozásokat is feltüntetettek a jeles professzorok és kapcsolódó eszközük vagy kutatásuk bemutatása révén. Tehát ez a kiállítást egyszerre négy kategóriába is sorolhatóvá válik – intézménytörténet, biológia, őslénytan és eszköztörténet (műszaki). Hasonlóan a Zeneakadémia Liszt Ferenc Emlékmúzeuma is, mely a zeneszerző szobájában berendezett enteriőr révén akár történelmi emlékhelynek is nevezhető.²⁹⁰

Erdőtelki Arborétuma, A Kecskeméti Főiskola Botanikus Kertje; Pécsi Egyetem Botanikus Kertje; Szent István Egyetem Botanikus Kertje; Nyíregyházi Főiskola Tuzson János Botanikus Kertje,

²⁸⁴ Gothard Asztrofizikai Observatórium; Az Egri Eszterházy Károly Főiskola Csillagvizsgálója; Szegedi Csillagvizsgáló;

²⁸⁵ Kaposvári Egyetem Vadgazdálkodási Tájéközpont állatállománya

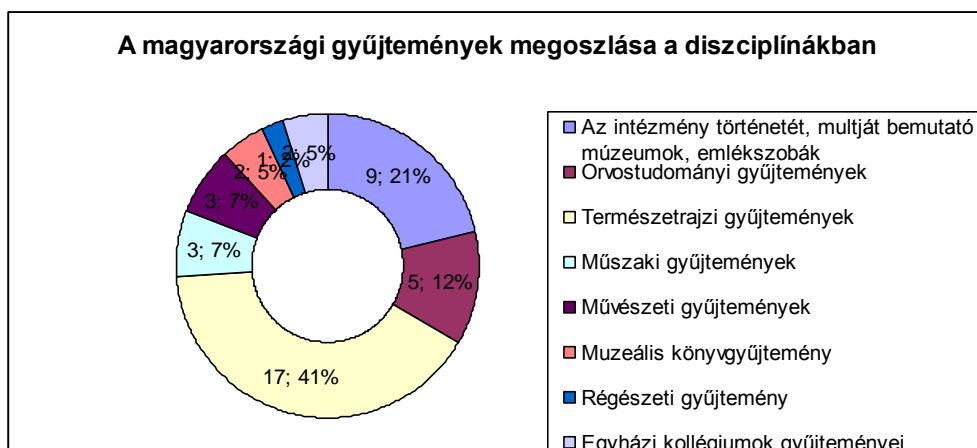
²⁸⁶ A Szent István Egyetem Mezőgazdasági Eszköz- és Gépfejlődés-történeti Szakmúzeum; A Szegedi Egyetem Informatikatörténeti Múzeuma; Kecskeméti Főiskola Számítógép Múzeuma,

²⁸⁷ A Magyar Képzőművészeti Egyetem különgyűjteményei; Szegedi Tudományegyetem Rajz- és Művészettörténet Tanszékének Galériája; Kaposvári Egyetem Fotóelméleti és –történeti Gyűjtemény,

²⁸⁸ BMF Aquincumi kiállítóhelye

²⁸⁹ A híradótiszt-képzés története kiállítás (ZMNE), Precolumbianus Gyűjtemény a Szegedi Egyetem orvosi karának dékániján; A Nyugat-magyarországi Egyetem eketörténeti kiállítása; DE Szalay Fizikai gyűjtemény;

²⁹⁰ Lásd: Petercsák 2003: 589; Itt Petercsák a történelmi emlékhelyet érteke által definiálja, tehát emlékhely, mivel egy kiváló ember született ott, vagy jelentős események történetek.

12. ábra: A magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények diszciplínák szerinti megoszlása

b. fő célja (bemutató, ismeretterjesztés, oktatás, kutatás) ²⁹¹

A magyar egyetemi múzeumok és gyűjteményekben a lentebbi elemzés tisztázása érdekében a következő profilok szerinti tipologizálást szükséges tenni:

1. Az intézmény történetét, jeles személyeit bemutató, annak emléket állító kiállítások, gyűjtemények
2. Az oktatásban és kutatásban aktívan, a múltban és jelenben is használt tárgyak, darabok gyűjteményei (orvostudományi, természetrizai gyűjtemények)
3. Az oktatási intézményben elavult, leselejtezés által felhalmozódott tárgyak gyűjteménye, melyek a szak, szakterület, tudomány történetét, fejlődését szemléltetik.
4. Művészeti gyűjtemények

Ezen csoportok mindegyike eltérő vizsgálatot igényel, hiszen kialakulásuk, céljuk, felhasználásuk eltérő gyakorlattal történik.

²⁹¹ Worley – Josefson az Uppsalai Egyetem esetében végzett gyűjtemény-felmérési munka során három típusba sorolta az egyetemen talált örökséget. Ők a már gyűjteményként nevezett, regisztrált tárgyakat vagy múzeumhoz tartozó egységeket nem vizsgálták, csupán az egyetemen „rejtve őrzött” örökséget térképezték fel. 1) azok a tárgyak, amelyek már kisebb kiállítások, tanszéki bemutatók révén megjelennek. Olyan tipikus tárgyak ezek, melyek a tanszék történetében mérföldkő jelentőségűek, azok révén valósul meg az egység bemutatkozása. 2) Számos tárgyat az egyetem intézeteinek helyeiben – irodák, étkező, konferencia terem – találtak melyek dekorációként szolgálnak. A biztonság és a megőrzés szempontjain kívül ennél a csoportnál látják a legfontosabbnak az örökség regisztrációját és pontos elhelyezésének lejegyzését. 3) Az örökséget képező tárgyi anyag nagy részét azonban különböző minőségű raktárakban, szobákban találtak meg. Itt a szűk hely lehetőségei miatt a tárgyak esetleges „ömlesztett” tárolásával, egymásra pakolással az örökség sérülésére hívják fel a figyelmet. (Lásd: Worley – Josefson 2010: 55-56)

18. kép: A Pető Intézet folyosóján megtekinthető Pető András kiállítás egy részlete. A kiállításon Pető András eredeti használati tárgyai, dokumentumai, iratanyagai találhatóak, az intézet névadó orvostudománypedagógusa életét és munkásságát ismerteti a kiállítás.²⁹²

c. elhelyezés, nyilvántartás és a gyűjteményért felelős személy²⁹³

Viga Gyula a megyei kisgyűjtemények felmérésekor három kategóriába sorolta a gyűjteményeket az elhelyezés, a nyilvántartás és a gyűjteményért felelős személy biztosítása szempontjából. A közművelődési intézmények birtokában lévő kisgyűjtemények helyzete párhuzamba vonható – a létrehozás, célok és fenntartás, szemlélet tekintetében – a felsőoktatási intézmények fenntartásában fellelhető gyűjteményekkel. Sőt, a gyűjtemények besorolásának kritériumai – elhelyezés, nyilvántartás, gyűjteményfelelős személy – az egyetemi múzeumok és gyűjtemények alapvető problémáira derítenek fényt, ezért lényegesnek találok a csoportosítás elvégzését. A hat múzeumot nem tekintve – hiszen azoknál a személyzet, elhelyezés és a felelős személy is biztosítva van –, 45 egyéb kiállítást és gyűjteményt vizsgálva az elhelyezés a gyűjtemények 74%-ánál megoldott, illetve jelenlegi helyén megtűrt. A gyűjtemények 60%-ánál található felelős személy, de csupán a gyűjtemények 48%-ánál tartanak nyilvántartást²⁹⁴ a gyűjtemény darabjairól. Azonban leszögezendő, hogy a

²⁹² Az Intézmény ezt a kiállítást nem tekintette egyetemi gyűjteményei sorába, ugyanakkor egyértelműen kutatásom tárgyát képezi, hiszen az intézmény történetét, örökségét szolgálja. Megfelelő példa a kutatás tárgyának nehéz körülhatárolására.

²⁹³ Viga 2002: 44-46

²⁹⁴ Megj: ezek az adatok azonban nem teljesen megbízhatóak, hiszen vannak gyűjtemények, amelyek rendelkeznek regiszterrel, de nem vezetik az új beszerzéseknél. Továbbá a gyűjteményért felelős személy

vizsgált gyűjtemények 65% oktató- és kutató gyűjtemény, tehát nyilvántartás nélkül használhatatlanná válnak. Mindössze egy olyan gyűjtemény található, ahol sem az elhelyezés, a felelős személy, sem a nyilvántartás nem megoldott, ez a ZMNE Híradótiszti Tanszékének gyűjteménye, illetve 23, azaz a vizsgált gyűjtemények mintegy fele mindhárom kritériumnak eleget tesz.

19. kép: A Semmelweis Egyetem anatómiai múzeumának régi leltárkönyvei

---

sem egyenlő a gyűjteményt bemutató személlyel, számos esetben az intézet a fenntartó, aminek a vezetője kijelöli egyik kollégáját a gyűjtemény ügyeire, de ez egy másodlagos, vagy harmadlagos elfoglaltság a munkatárs számára.

A MAGYAR EGYETEMI MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK KIALAKULÁSA

Binni - Pinna kifejtésében az olasz egyetemi múzeumok keletkezése az 1700-as évek első felére tehető, általában két módon alakultak ki: régi magángyűjteményeket az egyetemnek adományozták, vagy pedig az egyetem professzorainak elsősorban tudományos célú gyűjtőmunkája révén.²⁹⁵ Kutatásom alapján a Magyarországon található egyetemi múzeumokat és gyűjteményeket kialakulásuk szerint tovább árnyalom a következőkben, tekintettel a megalakulás céljára és a gyűjtemény fejlesztésre.

❖ Az oktatást szolgáló tudatos gyűjtés és felhalmozás eredményeként, tehát a gyűjtemény hosszabb időn át fokozatosan, célzatosan gyarapodott

Az oktatási intézmények gyűjteményei legtöbb esetben a tanítást és kutatást szolgálták, szolgálják ma is. Létrejöttük az intézmény alapításához köthető, kifejezetten a tanítást elősegítő cézzal valósult meg, az állam által adományozott ez irányú fejlesztésre költendő pénzösszeg lévén, azonban leggyakrabban egy lelkes professzor saját gyűjteményét használta fel az oktatásban, mely elhalálózása után az intézetnél, tanszéknél maradt. Az oktatást elősegítő anyag tudatos gyűjtése főként a természettörténeti és orvosi gyűjtemények sajátossága, legtipikusabban mutatják az oktatás és kutatás szolgálatát.

A Debreceni Egyetem gyűjteményei a tudatos felhalmozás eredményeként jöttek létre. 1912-ben az egyetem megalakulásakor még a Debreceni Református Kollégium épületében működött, majd a jelenlegi Főépületbe költözéskor neves professzorok (Soó Rezső, Verzár Frigyes) indították el a gyűjteményezési munkát. A Soó Rezső Herbárium alapjait az 1929-ben vette meg Soó Rezső le, aki a Növénytan Tanszék vezetője volt.

A debreceni ásvány és földtani tanszék 1929-ben alakult meg, kezdetben a Debreceni Református Kollégium épületében működött, majd 1932-ben az akkori M. Kir Tisza István Tudományegyetem elkészült épületébe költözött, ahol ma is működik. Az első tanszékvezető, Telegdi Roth Károly idejében megteremtődtek a tanításhoz, kutatáshoz szükséges feltételek, a könyvtár, a bemutatási anyagok, az ásvány-, kövület-, és kőzetgyűjtemények, melyek száma a további tanszékvezetők nyomán (Hoffer András, Ferenczi István) tovább növekedett. A második világháború során a gyűjtemény komolyabb károsodást nem szenvedett. Kovács Lajos tanszékvezető idejében (1945-1949)

---

²⁹⁵ Binni – Pinna 1986: 128

indult be rövid időre a tanárképzés, ami lehetővé tette az őslénytani anyag oktatását, és azzal párhuzamosan annak megszerezését. A gyűjtemény a tanárok ajándékaiként, valamint vásárlás útján is tovább gyarapodott, az '50-es években vásároltak a Református Kollégium anyagából, ezenkívül ekkor vették meg magángyűjtőktől az ún. Kállay, majd a Balassa-féle gyűjteményt.²⁹⁶

A gyűjtemény tudatos felhalmozódásának különféle módjait az *ELTE ásványgyűjteményének* összetett kialakulása példázza. Ezen ásványgyűjtemény alapgyűjteménye egyrészt az a Matthias Piller-féle ásványgyűjtemény, mely a jezsuita szerzetes **saját** hatalmas gyűjteménye volt²⁹⁷, és amely anyagot a tananyag szemléltetésére az **óráin felhasznált**. Időközben Piller rendezte gyűjteményét, és az egyetemnek felajánlotta, bár csak később, örökösei tették pénzzé és adták el az egyetemnek.²⁹⁸ **Vásárlás útján** került 1781-ben a jelenlegi gyűjteménybe Marianna főhercegnő²⁹⁹ ásvány-, növény- és állatgyűjteménye, melyet a Tanulmányi Alap terhére vett meg az egyetem. **Kötelező beszolgáltatás révén** szintén nagyobb arányban gyarapodott a gyűjtemény, hiszen 1781-ben királyi rendelet szövelt a természeti tárgyak gyűjtéséről és beszolgáltatásáról. Így 1788-ban érkezett az első bányahivatali gyűjtemény az egyetemre.³⁰⁰ **Adományként** lett az ELTE ásványtani gyűjteményének része 1809-ben József nádor ásványgyűjteménye.³⁰¹ **Szisztematikus gyűjtés** az 1980-as években indult meg a gyűjteményben annak fejlesztésére, melynek fő célja az utóbbi évek újonnan felfedezett ásványaival való lépéstartás valamint a nemzetközi kapcsolatok szélesítésével szintén az új darabok beszerzése.³⁰²

Alapvetően a mai szegedi Interaktív Természetismereti Tudástár induló állattani gyűjteménye is tudatos gyűjtés során halmozódott meg, a Pedagógicum megalakulásakor – ahonnan később a gyűjtemény az egyetemhez került – feltételezhetően a Magyar Nemzeti Múzeum ajánlotta fel duplum példányait az intézetnek oktatási és szemléltetési célokra.³⁰³ Vagy a herbárium esetében alapítványi támogatású tanulmányutak

---

²⁹⁶ Székyné Fux- Kozák 1994: 219

²⁹⁷ Papp - Weiszbürg 1985: 3

²⁹⁸ Papp - Weiszbürg 1985: 8

²⁹⁹ Marianna főhercegnő Mária Terézia idősebbik lánya, zárdába vonulásakor ajánlotta fel vásárlásra az udvarmestere, Franz Enzenberg által rendezett gyűjteményét (lásd: Papp - Weiszbürg 1985: 3-5.pp.)

³⁰⁰ Ez a gyűjtemény egyenletlen, a termésaranytól a kavicsig mindent tartalmazott. Forrás:

Papp - Weiszbürg 1985: 9

³⁰¹ Ez a gyűjtemény Alexandra Pavlova Oroszországból hozott gyűjteménye. Forrás: Papp - Weiszbürg 1985: 10

³⁰² Papp - Weiszbürg 1985: 50

³⁰³ Ilosvay 2011 (kézirát)

szerveződtek kimondottak gyűjtés céljából,³⁰⁴ de tanszer és szemléltető eszközök gyűjteményénél taneszköz gyártó cégektől vásárolta meg az iskola, mint az Iskolai Szemléltető Eszközök Intézete, vagy a Biológiai Tanszer Intézet, de külföldi utak során is professzorok feladatuknak tekintették az újabb faliképek beszerzését.

A gödöllői Szent István Egyetemen a gépmúzeum megnyitása előtti három évtizeden át már folyt a gyűjtés a mezőgazdasági eszközök, gépek köréből. Végül 1987-ben, a Mezőgazdasági Múzeum közreműködésével nyílt meg a múzeum.

A botanikus kertek létrehozása szinte minden esetben (kivétel Erdőtelki Arborétum) az szerveződő egyetemmel párhuzamosan, alapvető kívánalomként jelentkezett, így mikor a korábbi Selmecbányán üzemelő egyetem – mely rendelkezett 1837-es alapítású botanikus kertjével – 1922-ben Magyarországra, Sopronba került, természetes volt, hogy az új helyen is rendelkeznie kell a növénytan oktatását szolgáló kerttel.³⁰⁵ Hasonlóan gondolkodott a Debreceni Egyetem, ahol szintén a főépület építéskor került elrendezésre és szervezésre a botanikus kert.

❖ Felhalmozódás útján:

Számos felsőoktatási intézménynél figyelhető meg, hogy a múzeuma az értékkel bíró, de használhatatlanná vált, elavult vagy csak modernebbre cserélt eszközök gyűjtőhelyeül szolgál. Ezeket az oktatásban és kutatásokban használt eszközöknek az egyetem intézeteiben nincs helye, de leselejtezésük azok tudományos értéke miatt nem történik meg.

Az egri Eszterházy Károly Főiskola megalapulása óta-1776- a tanításhoz, illetve a kutatásokhoz szükséges csillagászati gyűjteményt tart fenn. A felvilágosodás háttéréként a 18. században Eszterházy Károly egri püspök egy universitas létrehozását tervezte Egerben, így Madarassy János csillagász megkezdte kutatásait a toronyban. Azonban az egyetemi jogot nem kapta meg Mária Terézia 1777-es Ration Educationis rendelete miatt, ezért a rektori helyet is betöltő Madarassynak el kellett hagyni az intézményt. Gimnázium címmel indult meg az oktatás, s még azóta is Lyceumnak nevezik.³⁰⁶ Mire a következő kutatót kinevezték, addigra a csillagászati felszerelés elavult, bár akadtak professzorok, akik kitartóan az elavult műszerekkel is végeztek méréseket, mint Montedegói Albert

---

³⁰⁴ Ilosvay 2011.

³⁰⁵ Lásd. <http://botanikus kert.nyme.hu/index.php/3981/?&L=1> (2013-03-25)

³⁰⁶ Vasné Tana1 én: 2

Ferenc 1860-ig. 1896-ban a lyceum csillagászati felszerelése már muzeális értéknek számított, s később, az 1930-as években a Budapesten rendezett Nemzetközi Csillagászati Közgyűlés alkalmából helyreállították, s a Specula történetéről kiadták az első ismertetőt.³⁰⁷ A II. világháború során a torony megsérült, a műszerek egy része megrongálódott, ezért az államosítás alatt felküldték azokat a Budapesti Uránia Csillagvizsgálóba. 1966-ban az eszközök duplumpéldányai az Országos Műszaki Múzeumba kerültek, a többi visszakerült a Speculába. 1966. április 16-án nyílt meg kiállítás³⁰⁸, mely ma is látható.

Esetenként akár több éven át is halmozódhat az anyag az egyetem raktáraiban, amíg egy hirtelen döntés alapján vagy mégis kidobásra kerül, esetleg annak történeti értékét felismerve kiállítást hoz létre belőle az egyetem. Így történt ez a kecskeméti számítástechnikai múzeum és a szegedi informatikatörténeti múzeum esetében is. A Neumann János Számítástechnika - tudományi Társaság

A Kaposvári Egyetem szarvasfarmja kutatóhelyként indult, kezdetben az állatgenetikai képességeit vizsgálva a takarmányozás és életmód hatása révén kezdték az agancsok gyűjtését. Az agancs formája, nagysága és elágazásai, azok egy állaton belüli évenkénti módosulásai jelentették a kutatások bázisát. 1989-től, az agancsok folyamatos felhalmozása eredményezte a jelenlegi Trófea Gyűjteményt, ami mára már a közoktatás biológia óráinak is kiegészítő segédlete, törekszik Magyarország vadállományának sokszínű agancs és agyartípusait bemutatni.

❖ A gyűjteményre, mint kutatói bázisra épülve alakult meg az egyetem fakultása

1986-ban az egyetem rektora, Horn Péter kezdte meg a zárttéri vadtenyésztéssel kapcsolatos kutatásokat, akkor még állami intézményben Gálosfán, majd egyetem 1989-ben létrehozták a Kaposvári Egyetem Vadgazdálkodási Karát, ami tudományos keretek között folytatta kutatást. A kutatási programokat 1991-től Bószénfán folytathatták, ahová a gyűjteményt áthelyezték. A gyűjtemény elsődleges célja a kézből-nevelés hatásának - és a takarmányozás tanulmányozása volt, mára teljes körű profitorientált és turisztikai és stratégiára rendeződött be a gyűjtemény.

---

³⁰⁷ Vasné Tana1 én: 3

³⁰⁸ Vasné Tana 1 én: 3

❖ Egy kiemelt meglévő tárgy/helyszín megóvására hozták létre a gyűjteményt.

A magyar egyetemeken múzeum illetve kiállítás a jelentős eszmei értékkel rendelkező tárgyak megóvása érdekében került kialakításra. Ezek a tárgyak vagy örökség útján - pl. Liszt hagyaték- vagy vásárlás útján kerültek az intézmények birtokába, s azok értékének felismerését szolgálva helyezték el. Például a *Liszt Ferenc Emlékmúzeumot* 1986-ban nyitották meg, mely négy helyiségből álló múzeumban korábban Liszt Ferenc lakosztályát próbálták eredeti állapotában visszaállítani. Liszt Ferenc életének utolsó szakaszát Budapesten töltötte, így a pesti lakásigényének kielégítésére alakította ki a zeneakadémia a harmadik emeleti lakóteret, közvetlenül a hangversenyterem mellett. 1881-től használta a lakosztályt³⁰⁹, ahol magántanítványait is fogadta. Mivel a zeneszerző számos dokumentumát, bútorait, hangszereit, kottáit a zeneakadémiára hagyta, így az megfelelő alapot képezett a jelenlegi emlékmúzeum számára. Kezdetben a Liszt Ferenc Zeneakadémiának az 50 éves fennállás ünneplésére az 1907-ben felépült Liszt Ferenc téri épületben Liszt emlékszobát hoztak létre³¹⁰ a hagyaték számára, ez évben vette fel az intézmény a zeneszerző nevét is. Későbbiekben a Nemzeti Múzeum által őrzött Liszt ereklyék átvételével bővült hagyaték, mely gyűjtemény 1959-ben az előtte igazgatósági épületként használt eredeti helyükre kerültek vissza, Eckhardt Mária széleskörű gyűjtőmunkája révén a múzeum az eredetihez hű – képek, leírások alapján készült - berendezést őrzi a jelenlegi emlékmúzeum.

A *Budapesti Műszaki Főiskolának* 2007-ben a szakképzési hozzájárulásból lehetősége adódott egy eredeti T-modell megvásárlására, melyet professzori és hallgatói munka által nyerte el mai, működőképes formáját. Az autót egy kiállítás formájában mutatták be először 2008-ban az egyetem közösségének, melyhez 20 tablón át történettel, Galamb József munkásságával és a T-mobilt megismertetésével egészítették ki a BMF Bécsi úti főépületében, a kiállítás címe „Galamb József és a T-modell 2008; 100 éves a Ford modell, a XX. Század autója”. A BMF Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnika Mérnöki Kara kapta meg a kiállítás darabjait (nem hiánytalanul, a kiállításon megjelenő 20 tablóból csupán 6-nak tudtak helyt adni a kar épületében), melyet igyekezett annak méltó, és bárki számára látogatható szobában elhelyezni.

---

³⁰⁹ Vadas 1993: 90

³¹⁰ Éger 1988: 2

A tatai Kálvária-domb és környéke 1958 óta védett terület, hiszen a domb kőzeteiben a földtörténeti középkor (mezozoikum) közel 100 millió éves történetét tárja elénk az egykori Tethys-óceánban keletkezett üledékes kőzeteken keresztül.³¹¹ A helyszínen 1972-ben épület kutatóház, majd 1976-ban megnyitották a területet a látogatók előtt. 1980-as években a bányászat megszűnése után Magyarország kőzeteit bemutató kiállítást rendeztek e helyszínen. A múzeum alapítója a Magyar Állami Földtani Intézet volt, majd az 1990-es években az ELTE vette át a múzeumot és a közművelődés mellett a felsőoktatásban és kutatáshoz is használja a területet.³¹²

❖ Korábbi iskolai gyűjtemény került a felsőoktatási intézmény kezelésébe

1977-ben nyílt meg a múzeum, mely a gabonatermesztésben használt mezőgazdasági gépeket és eszközöket gyűjti, illetve mutatja be, párhuzamba állítva az agrárágazat történeti fejlődésével. A kétegyházi Szakmunkásképző Intézet hozta létre a gyűjteményt, mely jelenleg a gödöllői Gépmúzeum részeként működik.³¹³ A Szegedi Egyetem Interaktív Természetismereti Tudástárának gyűjteményei szintén korábbi intézményben voltak használatosak, az egykori Erzsébet Nőiskola és a Paedagogium pedagógusképző intézményeiből, az azok összevonásával kialakult új főiskolába kerültek át gyűjteményeik az 1930-as évekre.³¹⁴

❖ Külső szervezet, alapítvány hozza létre a gyűjteményt, majd az egyetem biztosítja a helyet és fenntartást.

Hazánkban több gyakorlat is létezik a gyűjtemények „külső” megalapítására, aminek majd az egyetem biztosítja helyi és fenntartási körülményei.

2002-ben a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság kezdeményezte a régi informatikai, informatika történeti darabok összegyűjtését. Első lépésként 2003 őszén a Magyar Tudomány Napjára a Kecskeméti Főiskola leselejtezett gépeiből egy időszakos kiállítást rendezett. Következő lépést a GAMF (Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola) 40 éves évfordulójára tették (1965 óta főiskola, előtte technikum), amikor jelenlegi helyére került a gyűjtemény.

---

³¹¹ Tóth 2008; illetve Tájésebből emlékmű című szórólap, múzeumi információs lap.

³¹² Tóth 2008: 849

³¹³ Balassa 1998:89-90

³¹⁴ Ilosvay 2011

Hasonlóan szerveződött a Szegedi Egyetem Informatikatörténeti Múzeuma is, szintén a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság ösztönzésére.

❖ Kiemelten a gyűjtemény/kiállítás létrehozására történő gyűjtés révén:

Azokat az egyetemek és főiskolák által szervezett muzeális gyűjteményeket sorolom e kategóriába, melyek kifejezetten rövid időn belül lettek felgyűjtve kiállítás céljára. Főként az intézménytörténeti vonatkozású állandó kiállítások, emlékszobák tartoznak e csoportba. Például a *bajai Eötvös József Főiskola Helytörténeti Gyűjteménye* (Lásd. Melléklet 39-40. kép) **pályázat keretében** vállalta fel a térség utolsó tanyasi iskoláinak megőrzését, és azok jellegzetességének megmentését tűzte ki célul a jelen bemutatott gyűjtemény létrehozásakor. A gyűjteményt a Millenniumkor hirdetett pályázat útján kezdte felépíteni a főiskola, melyet 2000-ben adták át egy erre kijelölt, kb. 30 négyzetméteres tanterem helyén a főiskolai főépületében. Hasonlóan a Rendőrtiszti Főiskola Emlékszobáját az RTF alapításának 30-dik évfordulójára hozták létre 2000-ben. A kiállításon kevésbé történeti szempontból a főiskola szervezeti felépítését igyekeztek bemutatni, a kiállításon megjelenő anyag a főiskola jubileumi évkönyvéhez történő gyűjtéssel párhuzamosan zajlott, amennyiben lehet, fedí is egymást a két anyag.

Hasonlóan végezte a hajdani Pécsi Egyetem történeti Múzeum kiállításának berendezését. Korábban, a Pécsi Egyetem 600 éves évfordulója alkalmából (1967-ben) rendeztek az intézmény örökségét bemutató kiállítást időszakos jelleggel. Az innen megmarad tárgy együttes alapozta meg a jelenlegi múzeum agyagát. Majd 1992-ben az orvostörténeti gyűjtemény kialakításával párhuzamosan kezdődtek munkálatok az egész egyetem történeti felvázolására és bemutatására, s 1999-ben már fogadhatott is látogatókat a múzeum. A gyűjtés kifejezetten a bemutatandó anyagot vette számításba, további, esetleges időszakos kiállítások tárgyi megalapozását nem végezték.

Fokozatosan, kiállításokról kiállításra alakult meg a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem múzeumának anyaga. A múzeum a felsőfokú tisztképzés mintegy 80 évét mutatja be. A múzeum jelenlegi helyén, a ZMNE – utóbbi két évében összevont területre költözött- Hungária körúti campus új épületében mintegy 20 éve áll, korábban, 1958-as berendezésétől kezdve a parancsnoki épületben foglalt helyet. Eleinte a múzeum rendeltetése volt a fontosabb, képzéssel kapcsolatos okmányok, tárgyi emlékek, ajándéktárgyak megőrzése, azok gondozása és tárolása. Az új helyen Zrínyi Miklós tevékenységét bemutató kiállítás kialakítását tervezték, melyet 1978. november 4-én

nyitották meg, ekkor a múzeum berendezése, és a tárgyak összegyűjtése Dr. Ölvedi Ignác nyugalmazott hadtörténeti tanszékvezető, és Bajtai Lajos fotográfus munkájának köszönhető. Az új, 9 emeletes épület átadásakor, 1988-ban költözött ismét a múzeum a jelenlegi helyére.³¹⁵

Magyarországon a legkorábbi egyetemi gyűjtemény az 1771-es alapítású botanikus kert az ELTE fenntartásában, melyet kimondottan oktatói tevékenység folytatására hoztak létre. Általánosságban elmondható, hogy főként a természettudományok területén a különböző egyetemi fakultások megindulásával kívánatosá váltak az diszciplínához kapcsolódó oktató gyűjtemények létrehozása is, s szinte rövid idővel az egyetem alapítását követően gyűjtemények is létesültek. Például a nyíregyházi Tanárképző Főiskola 1962-es alapításakor már volt szó növénykertről is, melyet végül 1972-ben kezdtek kiépíteni.³¹⁶

Az egyetemek gyűjteményei, ahogy már fentebb is említettem a kialakulás és fennmaradás akadályainál, számos kihíváson mentek keresztül. A Szegedi Egyetem Interaktív Természetismereti Tudástárának története nyomán ezen kihívások végigkövethetőek. A gyűjtemények a korábbi pedagógusképző Erzsébet Nőiskola és a Paedagogium összevonásával kerültek a pedagógiai főiskolára, mely költözéskor a jelenlegi, Szeged, Boldogasszony körüti épületet ugyan kibővítették, de a gyűjteményeknek még ez által sem sikerült helyet biztosítani. A gyűjtemények, preparátumok, tankönyvek, oktatási eszközök, faliképek nagy részét sokáig az épület pincéjében, néhányat a folyosón összezsúfolva tároltak. A '30-as években a helyhiány megoldását emeltréépítéssel kezdték el megoldani. A berendezéskor szembesültek azzal, hogy számos készítmény tönkrement, mivel az elpárolgó spirituszt és formalint nem pótolták időben. A továbbiakban a II. Világháború ejtett sebet a tanszéki gyűjteményeken, miután a főiskola épületében német, majd szovjet hadikórház működött. A hadikórházhoz a főiskolát néhány óra alatt kellett kiüríteni, az Állattani Tanszék szertárát befalazással igyekeztek megóvni, hiába. „A szertári anyagokat, köztük az 1875-ös világkiállítás szemléltető eszközeit is az ablakon dobálták ki. A folyadékos készítményekről leöntötték

---

³¹⁵ Oroszi 2004a

³¹⁶ Boronkay 2007: 4-5

az alkoholt, melyet más célra hasznosítottak (...) a kígyókról, békákról, halakról, polipokról, medúzákról leitták a szeszt, az üvegeket összetörték”.³¹⁷ A Növénytani Tanszék a háború elől az anyagát Salzburgba menekítette, innen 1946-ban hozták haza. Az 1950-es években kezdődött el a sérült preparátumok helyrehozása – és gyűjtése is – melyre külön szakembert alkalmaztak.

A gyűjtést folytató személyeket illetően elmondhatjuk, hogy általában az idősebb korosztály véli fontosnak az örökség megőrzését, a kiállítások tárgyi anyagát az intézmények sok esetben idősebb, nyugdíjas professzorok munkájának köszönhetik. Hasonlóan valósul ez meg távolabbi egyetemek esetében is, például az Uppsalai Egyetemen az orvostörténeti múzeum kimondottan egy, élete során magas pozíciót betöltő orvosprofesszor, XX kitartó munkájának eredménye. Ezt a problematikát Josefsson és Worley a „Generation Gap”³¹⁸ fogalommal jelölte, tehát az idősödő professzorok érzik sürgetőnek az általuk megszerzett tudás és tapasztalat átadását a fiatalabb generációnak, hogy az örökségre vonatkozó információk a személyek esetleges halálával ne vesszenek el. Ugyanis a tudományos eszközökhöz fűződő tudás leginkább az idősebb professzorokhoz kötődik, a fiatalok inkább használói, mint ismerői az eszközöknek. Tehát maga az eszköz válik a tudás közvetítőjévé a generációk között. Használható információ nélkül a fennmaradt tárgyak sem értelmezhetők és használhatók, ez által kutatásokban betöltött szerepük sem válik relevánssá. Továbbmenve, az egyetemtörténeti gyűjtés hatékonyságánál fontos, hogy olyan személy végezze, aki a témában nemcsak kompetens, hanem több éves, évtizedes rálátása van az adott intézményre, annak életére és hagyományaira, szintézisében tudja kezelni az információt, valamint megfelelő kapcsolati hálóval és ismertséggel rendelkezik.³¹⁹

---

³¹⁷ Illosvay 2011.

³¹⁸ Josefsson - Worley 2010:53

³¹⁹ Például az Uppsalai Egyetem Orvostörténeti Múzeuma esetében a gyűjtő egy megbecsült professzor, a gyűjtés elindításakor intézményvezetői pozícióban is volt. Mind befolyása, mind elismertsége hozzásegítette a tárgyak felhalmozásában. Az ő emlékét gondozva - hiszen mindenki tisztában van vele mennyire s szívében viselte az orvostörténeti múzeum kialakításának sorsát - még jelenleg is, évekkel halála után is érkeznek felajánlások a múzeumnak az intézetektől, ez által is tisztelegve a professzor akarata előtt. Forrás: interjú Urban Josefssonnal (2011. április 12.)

ÜNNEP ÉS ÉVFORDULÓ, MINT A MEGEMLÉKEZÉS ÉS AZ ÖNREPREZENTÁCIÓ ALKALMAI

Emlékszobák, az oktatási intézmény történetét, életét vagy azok történetének egy kiemelt mozzanatát bemutató kiállítások kialakítása leggyakrabban kiemelt eseményekhez, **jubileumokhoz** kapcsolódik. A néhai Pécsi Egyetem történeti Múzeum elődje a pécsi egyetem megalakulásának 600 évfordulójára berendezett kiállítás volt 1967-ben.³²⁰ 2008-ban a Galamb József Emlékszoba berendezését ösztönözte, hogy 2008 a Ford éve címet viselte³²¹, de a Debreceni Egyetem is centenáriuma, 2012-re tervezi egyetemi múzeumának megnyitását. A Liszt Ferenc Zeneakadémia 50 éves fennállásának megünneplésekor az 1907-ben felépült Liszt Ferenc téri épületben Liszt emlékszobát hozott létre³²² a hagyaték számára, ugyan ebben az évben vette fel a zeneakadémia Liszt Ferenc nevét.³²³ A Miskolci Egyetem könyvtárában, a Selmeczi Műemlékkönyvtár közvetlen szomszédságában berendezett 4×8 méteres kiállító teremben egy helyiségben jeleníti meg az Egyetem történeti Kiállítás a Miskolci Egyetem múltját és jelenét az 1980-as évekig. Ez a gyűjtemény a magyarországi műszaki felsőoktatás megszületésének 250. évfordulójára alakult meg.³²⁴

Jubileumokhoz kapcsolódóan egyetem történeti állandó kiállítással ez idáig nem rendelkező felsőoktatási intézmények is igyekeznek örökségüket megmutatni. Ahogy az ELTE könyvtára rendezett egyetem történeti kiállítást 2010-ben, 375. évfordulója alkalmából, úgy a Semmelweis Egyetem is szervezett egy bemutatót már 1994-ben, 225. évfordulójára, majd 2010-ben 240. jubileumára. De a Debreceni Egyetem Természettudományi Kara is kiállítással jelent meg megalakulásának 50. évfordulójára 1999-ben, vagy az Agrár és Vidékfejlesztési Centrum a debreceni agráregyetem megalakulásának 40. évére szintén kiállítást szervezett Aulájában a centrum történeti-, oktatási anyagaiból. A sor még folytatható, hiszen az ünnepek, rendezvények mindig alkalmat teremtenek az oktatási intézmény számára a bemutatkozására, munkájának elismerésére és kinyilatkoztatására. A következőkben az ünnep jelentőségét és funkcióját

³²⁰ Közlő: Benke József történész (2006.szeptember 17-21.)

³²¹ Közlő: Lőrincz Katalin dékáni hivatalvezető (2009. március 19.)

³²² Éger 1988: 2

³²³ Megj: Főként Hubay Jenő adományai, de számos magángyűjtő járult hozzá a jelenlegi gyűjtemény teljessé tételéhez. A Nemzeti Múzeum által őrzött Liszt ereklyék átvételével bővült hagyaték, mely gyűjtemény 1959-ben az előtte igazgatósági épületként használt eredeti helyükre kerültek.

³²⁴ Nemzetközi területen is jellemző az évfordulókhoz kapcsolódó múzeumnyitás- vagy újjászervezés. A skóciai St. Andrews egyetem 600. évfordulójára indították el a múzeum átszervezésére és megújítására koncentrált MUSA projektet (=Museum of St. Andrews). (Lásd: Carradice 2009: 25)

taglalom a megőrzés és az identitás kifejezése szempontjából, valamint egyetemi múzeumra irányuló jelentősége részéről.

Az ünnep funkcionalitása³²⁵ helyt teremt a szokáscselekvésekből való kimozdulásra, és ez által a helyt teremt közössége számára az ön- és mindennapok vizsgálatra; „*tartalmi szempontból pedig egy olyan esemény, amely megszerkeszti és kommunikálja az együvé tartozás motivációit, koronként más jelentésmezőket készít elő és tesz hozzáférhetővé*”³²⁶ a közösség számára. Emlékek, normák alakítják az ünnepi normákat, az ünnepi rítus kialakításába ezek az emlékek, nosztalgiaik szervesen beépülnek, s újabb specifikumokká, intézményre jellemző ünnepi szokásokká válnak.³²⁷ Az ünnep tagolja, rendezi és szervezi a makroközösségek tevékenységét és életvitelét.³²⁸ Az egyetemen belül sokféle ünnepi alkalom szerveződik, ugyan nem mindnek potenciális alanya a felsőoktatási intézmény közösségének egésze, csupán annak szegmensei, leggyakrabban az intézmény struktúráját követve – centrumok, karok, tanszékek, intézetek, stb. – történik a csoportba rendeződés.

Az kiemelt dátumokhoz fűződő ünnepek retrospektív jellege már önmagában is magában hordozza azt a történeti érzetet, melynek a vizualizáció és szemléltetés útján már helyt ad a történeti- vagy bemutatkozó kiállításra.

Rítusszerkezet összeállításánál talán már tradicionálisnak is nevezhető az intézmény kiállítás révén történő vizuális bemutatása. Az ünnep, és az ünnepi alkalomra szervezett kiállítás egy olyan közösség önreprezentációja, mely tudatosan, érték- és normarendszert³²⁹ választva, vállalva tartoznak együvé.

Az ünnepek elmélyíthetik, elgondolkoztathatják, taníthatják, nevelhetik az embereket, de valójában az a funkciójuk, hogy az ember kontinuitását, közösségbe tartozását, együttérzését kifejezzék, hogy az „együttes élmény” születését elősegítsék.³³⁰

Magyarországi egyetemtörténeti kiállításokon a bemutatás többnyire az ünnepek, „átmeneti rítusok”, és rendezvények köré kialakított tudományos életre koncentrálódik, tehát, hangsúlyos részt foglalnak el az egyetem életét tagoló rendezvények, mint az évnyitók, évzárók, diplomaosztók, doktoravatók, konferenciák, találkozók, illetve egyéb egyszeri ünnepi alkalmak (pl. szoboravató). Itt jegyzem meg,

---

³²⁵ Vö. Keszeg 2004

³²⁶ Keszeg 2004:21

³²⁷ Vö.: D. Hoffmann – Szilágyi 1982: 51-52

³²⁸ Jakab 1982: 73

³²⁹ Vö.: D. Hoffmann – Szilágyi 1982:52

³³⁰ D. Hoffmann – Szilágyi 1982: 58

hogy a Debreceni Egyetemen fennmaradt egyetemtörténeti fotográfiák – körülbelül 1000db az 1930-1944 közötti évekből³³¹ – rektori megrendelésre készítették, főként a kiemelt ünnepeket jelenítik meg. A fenti ünnep – alkalmak az egyetemen a státuszt is reprezentálják, hiszen a résztvevő tagok munkásságának szakaihoz, előmozdulásának is alkalmi. Míg az ünneppel a csoporthoz tartozás tudata is megjelenik, számolnunk kell a formális intézményeknél, mint az egyetemek is, ünnep-elidegenítő szereppel is a túlszabályozott, normakeretbe foglalt, folyamatosan ismétlődő rendezvények révén. Ez által csupán a jeles alkalmak – ünnepek – kiemelése nem tükrözhet egy teljes intézményi munkát és életet.

Az ünnep jellemzője az „együttes élmény”, az értékőrző jelleg és a hagyományozás igénye.

20. kép: A Debreceni Egyetem 40 éves a debreceni agrár felsőoktatás alkalmából rendezett jubileumi kiállítása

A jubileum, mint optimális időstruktúra emlékezeti hely kialakítására.

A Debreceni Egyetem a 2012-es évet teljességében a 100 év megünneplésére szenteli, a Centenárium Év keretében rendszeres és nagy kaliberű megemlékezések, programok zajlanak majd, ezt az időszakot az egyetem külön ez alkalomra készített egyetemi logóval jelöli. A Centenárium Év tehát a megemlékezés és az ünneplés éve lesz, a kinevezett időszak alatt az intézmény saját legitimációjának múltbeli forrásait

---

³³¹ Megj. A fotográfiák egy része elérhető online a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának DEA adatbázisában.

keresi³³² a jelen teljesítményével összhangban, s ezt a legitimációt vetíti ki az év minden eseményére, cselekményére.

Ezt a célt és időszakot a múzeum inherens voltával erősíti, a folyamatot a múzeum megnyitása teljesíti ki az intézmény megemlékezési évének egy éves időbeli terminusával relációban álló „megemlékező” fizikai térré realizálódása révén. Míg az év eseményei a kijelölt dátumokon, addig a múzeum minden nap felhívna a figyelmét az egyetem közösségének a tényre, hogy az év a fennállás ünnepéről szól. A múzeum által létrejövő megemlékező fizikai tér egyben a megemlékezés tényét szélesebb idődimenzióra is helyezi, tehát továbbörökítené, állandósítaná azt, mivel a múzeum létrehozása ugyan az ünnepi évhez kapcsolódik, de élete azon túlmutat, és folyamatosan jelen lesz ez után az intézmény életében. Amennyiben a múzeum ezen optimális időszakban – különböző okokból kifolyólag – nem valósulhatna meg, később, a kijelölt megemlékezési év és az emlékezés szellemének elmúltával az intézmény figyelme az ünnepről és a múlt magasztalása felől átfordul a jelen feladataira. Az alapvető küldetés teljesítésére való koncentráció és a mindennapi problémák elnyomják majd az emlékezeti hely kialakítására való törekvéseket,³³³ és felmerül a veszély, hogy a múzeum nem tud megvalósulni.

---

³³² Lásd: Jakab 2008: 438

³³³ Itt utalok a felsőoktatási intézményekben nyilvánvaló helyhiány problémájára, és annak veszélyére, hogy míg a megemlékezés évében a program teljessé tételéhez szükségesnek láttatik a múzeum kialakítása, addig a későbbiekben előtérbe kerül az oktatás és kutatás javára bővíteni a tereket, ez által a múzeum kiszorul az intézményből – legalábbis a következő jeles – megemlékező alkalomig.

A MAGYAR EGYETEMI MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK MEGJELENÉSE

1. A múzeum/gyűjtemény külső megjelenése, elérhetősége

adottságok és lehetőségek függvényében

A „múzeumi kiállítás az épülettel kezdődik. A múzeumépület az első olyan jel, az első olyan benyomás, amely tájékoztatja a látogatót arról, hogy mi történik odabent”³³⁴ – írja Cseri. Az egyetemi múzeumok esetében az épülettel közvetített üzenet egyben a „tudás”-nak is üzenete, hiszen az egyetemi múzeumok és gyűjtemények azok specifikumából adódóan legideálisabb helyen a felsőoktatási intézmény épületében helyeztetnek el. Ahogy az egyetem épülete már önmagában is tükrözi mindazt a történetiséget és szellemet, melyet az intézmény képvisel, így az azon belül kialakított egységekhez is hasonló képzet társul. A didaktikus, főként az orvostudományi és természetrajzi gyűjtemények szinte minden esetben a kar vagy tanszék szoros szomszédságában helyeztetnek el, intézménytörténetet bemutató kiállítások esetében nagyobb mozgástérrel lehet számolni. A Pécsi Egyetem ex Egyetemtörténeti Múzeumát³³⁵ (Lásd. Melléklet 76-77. kép) Pécs belvárosában, a Király utcában rendezte be, mely patinás épületnek valóban vannak egyetemi kötődései – Vasváry család által – a múzeum fenntartásakor az egyetem a várostól bérelte a kiállításra berendezett 8 termet. A helyválasztás szempontja egyrészt az egyetemi helyhiány, másrészt a látogatóközpontúságot támogató szemlélet volt. A Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum elsősorban a nyilvános közönségnek, a turistáknak szándékozott önmagát, az oktatási intézmény történetét bemutatni, tehát azzal a kiállítással az intézmény nem csupán önmagának, hanem nyílt célzattal a város felé szándékozta önmagát reprezentálni. Hasonlóan a külön épületben, azonban a főépület szomszédságában álló egységben rendezte be egyetemi múzeumát a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem. Itt fontos szempont volt a múzeum közelsége a főépülethez, figyelembe vették a monumentális egyetemi épület turisztikában betöltött központi szerepét, ugyanakkor a múzeum az egyetem közösségéhez közel maradhatott.

---

³³⁴ Cseri 2010: 13

³³⁵ A Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum leírását a 8. Melléklet tartalmazza

A múzeumépület kialakításakor mind a meglévő épület átalakítására, mind a vadonatúj múzeum építésére van példa a magyar egyetemi múzeumok köréből. A Gödöllői Szent István Egyetem közvetlen a kar területén különálló épületben hozta létre múzeumát. A Mezőgazdasági Eszköz- és Gépfejlődéstörténeti Szakmúzeum épülete Tihanyi Judit és Halmos György építészek munkájaként 1987-ben készült el. A kimondottan múzeumi funkciók ellátására készült épület 1990-ben Ybl díjjal jutalmazott. Új kialakításnak mondható az ELTE 2001-ben átadott Természettudományi épülete, melynél egy belső, de fedetlen tér kihasználására Zboray Géza álmodta meg a mai üvegpiramis elkészítését és múzeumként való berendezését, majd Dr. Major György belsőépítész tervezte a mai, galériás elrendezést, mely után 2002 júniusában nyílt meg az állandó kiállítás. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeuma már 1978-ban elkészült, viszont jelenlegi helyére 1988-ban költözött, amikor az új 9 emeletes épületet megnyitották. Az épület tervezésénél figyelembe vették a múzeumi helyigényt, földszintjén kimondottan a múzeum számára alakítottak ki helyiséget.

Korábbi gyűjtemény összefüggő berendezésének alakították ki a teret szintén az ELTE Természettudományi Múzeuma Ásvány- és Kőzettárának. A gyűjtemény bútorzata 1885-ben készült, eredetileg az egyetem Múzeum körüli épületére 'szabva',³³⁶ az új természettudományi épület berendezésekor kisebb átépítések szükségességével – figyelembe vették az egybefüggő bútorzat helyigényét, és az egykori múzeum látványának korhű visszaadását.

21. kép: A Kaposvári Egyetem Bószénfai Szarvasfarmjának egyik épülete

³³⁶ Weiszbürg 2008: 8

A Kaposvári Egyetemen a Vadgazdálkodási Tájékozópont 1986-ban Gálosfán kezdte meg működését, majd 1991-ben helyezték át Bőszénfára, ahol műemlék major 100 éves épületegyüttese fogadja a látogatókat. Ez esetben az épület kifejezetten a turisztikai célok érvényesítése végett lett választva, a műemléki major és a környezet révén teljes körű szabadidős tevékenységre építhetik programjaikat.

Meglévő, műemlék jellegű épületet alakított át a Debreceni Egyetem Orvostörténeti Kiállításának helyéül. Az épület Kenézy Gyula orvosprofesszor villájaként épült, jelenleg a kiállítások mellett professori klub és konferenciateremként is működik.

Eredeti helyén tartja régi csillagászati műszereit az Egri Főiskola, és az a helyet nyitotta meg a látogatók számára. A 18. századtól a Líceum tornyában helyezték el a csillagászati eszközöket, a főiskola további kiállításait, a fizikai kabinetet és a planetáriumot is annak közelében rendezte be (Lásd. Melléklet 41-42-42. képek). Hasonlóan történt mindez a Liszt Ferenc Emlékmúzeum esetében, ahol bár korábban a Liszt hagyaték más helyen volt bemutatva, majd 1986-ban került a régi zeneakadémia épületébe, ahol Liszt Ferenc 1881-től 1886-ig lakott, oktatott. A kiállítást és lakószobát korhűen, az eredeti használati tárgyakkal igyekeztek berendezni. Az eredeti hely és Liszt emléke jótékonyan járul hozzá a múzeum megítéléséhez.

Az épület benyomását és külső megjelenését illetően negatív példa is előfordul. A Szegedi Egyetem Informatikatörténeti Múzeuma (Lásd. Melléklet 74-75. kép) bár fantasztikus, Európa szerte egyedülálló számítástechnikai gyűjteménnyel rendelkezik, azonban az épület látványa és állapota nem tükrözi mindezt. A múzeumot az egyetem fenntartásában álló laktanya épületben helyezték el, ahol a teljes épületben, 4 szinten válik bemutatható az anyag. De az épület a város határában, látogatók számára nehezen megközelíthető helyen, sőt, a campuson belül is messze, annak félreeső részében helyezkedik el. Egyértelmű, hogy kizárólag a gyűjtemény tető alá helyezése volt az elsődleges cél, bár az épület állagát tekintve a gyűjtemény inkább ki van téve az időjárás viszonyainak, mivel az épület, beázik, ablakai több helyen betörtek. A látogatót pozitív vélemény formálásában az sem segíti, hogy fűtés egyáltalán nincs az épületben, valamint az áram sem megfelelő erősségű a régi gépek beindításához.

A külső épületről alkotott első benyomás után a látogatót érzéseiben, hozzáállásában az oktatási intézményen belül elhelyezettség befolyásolhatja. Könnyen

elérhető-e az adott kiállítás vagy hosszabb időn át kénytelen bolyongani az egyetemi épületben, mely akár már a megtekintéstől is kedvét szegheti.

A Galamb József Emlékszobát (Lásd. Melléklet: 33. kép) hangsúlyosan a bejárattal szembe, a dékáni hivatal mellett alakította ki a BMF, mint az épület legrepresentatívabb könnyen elérhető helyiség, és a látogatók, csak úgy, mint az egyetem közössége számára is nap-mint nap tudtára adja, milyen teljesítmény született már az oktatási intézmény kötelékében. Hasonlóan az igazgatási egységhez közel kapott szobát a Szent-Györgyi Albert emlékszoba a Szegedi Egyetem orvosi karán. A Tisza Lajos körüti épület teljes egészében hivatali funkciókat lát el, az épület emeleti előterében állították ki vitrines szekrényekben Precolumbiánus szoborgyűjteményüket is.

Az Eötvös József Főiskola esetében az elérhetőség kevésbé egyszerű, mindkét kiállítása előzőleges bejelentkezés alapján megtekinthető, így a portától kísérettel juthat oda látogató, ami mint minden egyetemtörténeti vonatkozású kiállítás esetében így van. A Rendőrtiszti Főiskolán az emlékszoba kialakításánál figyelembe vették az épület representatívabb helyiségeit, a kiállítás a volt rendház sekrestyéjében, majd a főiskola korábbi raktárában kialakított kis helyiségben foglal helyet, bejutni a régi kápolnán, a mai díszaulán keresztül lehet. Megközelítése nehézkes, azonban az odavezető út a főiskola dekoratívabb oldalán át vezet. Szintén az egyetem főépületének eldugott helyén található a Pécsi Egyetem orvostörténeti gyűjteménye (Lásd. Melléklet 78-79. kép), mely helyiség egyszerre szolgál a megöröklött tárgyak és dokumentumok raktáraként, ugyanakkor kiállításként igyekeztek berendezni a szűk helyiséget. Ennek eredményeként látszólag rendszertelen, minden apró falfelületet kihasználva jelenik meg a gyűjtemény, mely talán szertárnak nevezhető inkább.

Épületbelsőik nem mindig megfelelőek a múzeum számára, azonban azok átszervezése, átalakítása nem történik meg, a kiállítást igazítják az épülethez, teremhez. A Babes-Bolyai egyetemtörténeti múzeumánál az épület belső tagolódása egyenesen meghatározza a kiállítás struktúráját, sőt, az egyes fejezeteknél megjelenő anyag mennyisége is a belső tér elválasztásának függvénye. A Kecskeméti Főiskola számítógép múzeuma nem kapott önálló helyet, egyik tantermük végében kellett meghatározott helyre elrendezni a gyűjteményt, melyet ez által teljes egészében bemutatni nem is képesek.

A további egyetemi gyűjtemények szinte mind a tanszék folyosóján, termében elhelyezettek, ahol az oktatás közvetlen részét képezi a gyűjtemény. A természetrajzi és orvosi gyűjtemények sorolandók ide, amik funkciójukat tekintve az egyetem

közönségének állnak fenn, tehát azok külsős, idegen látogató általi megközelíthetősége nem elsődleges szempont.

Elérhetőség tekintetében, ahogy fentebb említettem az egyetemi múzeumok és gyűjtemények előzőleges bejelentkezés alapján látogathatóak.

2. A kiállítások esztétikai és funkcionális értékelése

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények, amint fentebb már említettem, nem csupán tudományterületekként mutatnak sokszínűséget, hanem a bemutatni kívánt anyag, illetve a gyűjtemény – múzeum feladata és kívánalma szerint is. Kiállításuk esztétikai és funkcionális elemzésénél ezek a különböző gyűjtemények nem hasonlíthatóak össze, hiszen teljesen eltérő megjelenési- és tárgykészlet –filozófiai elvárás alá esnek. Az oktató és kutató gyűjtemények esetében a hangsúly a sorozat teljességén van, – ahogy Pulszky fogalmazta meg a Nemzeti Múzeum tervezése kapcsán: *„gondoskodni kellene arról, hogy egyetlen olyan mű se maradjon ki, amely a különböző népek változatos művészi korszakait jellemzi; és ha nem tudunk hozzájutni márványból, akkor ki kell egészíteni a hiányokat gipszöntvényekkel”*³³⁷, ugyanezen teórián alapulnak az különböző szakágak oktató – kutató gyűjteményei is. Az intézmény történetét bemutató kiállítás esetében az emlékek ritkasága, és a bemutatandó anyag lokalitása, speciális volta kap jelentős figyelmet. Tekintettel a gyökeres eltérésre a gyűjtemények között, az elemzést is két vonalon végzem, elsőként az oktatást és kutatás segítő és megalapozó gyűjteményeket, múzeumokat veszem sorra, majd az intézménytörténeti gyűjteményeket, kiállításokat. Ez utóbbit részletesebben taglalom, hiszen a Debreceni Egyetem múzeumi projektére fókuszállok elsősorban.

Elsőként elmondható, hogy minőségileg lényegesen eltérő kiállítások jelennek meg a vizsgált területen. Oktató és kutató gyűjtemények esetében is nyilvánvaló a minőségi különbözőség, bár ez esetben inkább a karbantartás és használhatóság szempontjából csökken a gyűjtemény értéke, nem pedig a gyűjteményi darabok miatt. A Kecskeméti Főiskola Botanikus kertjét elhanyagolja, és bár nem kétséges, hogy

---

³³⁷ Vasáros 2002: 7

eredendően egy jól megalapozott növényi gyűjteménnyel állunk szembe, annak kertészeti szempontú folyamatos karbantartása nem valósul meg.³³⁸

Minőségileg ugrásszerű változást hoz a legfrissebb, többnyire pályázati pénzekből fedezett átalakítás, gyűjteményi átszervezés. Az ELTE Ásványtani Múzeumának értékét a megjelenő darabok kora mellett az eredeti berendezés – 19. század második felében kialakított a terem középső részében elhelyezett koporsóvitrinek, és az oldalt kialakított 3 szintes galéria (68-69. kép) – új használata jelenti, tehát a felépülő Lágymányosi campus TTK épületében a Múzeum körüli korábban megrongálódott gyűjteményi termet újra kialakították, az ásványok az eredeti tárolókba kerültek. Az ELTE Biológiai és természetrajzi múzeuma szintén új, modernebb építészeti megoldást követő – üvegpiramis az egyetemi épület belső udvarában³³⁹ – kialakításával és a gyűjtemény újrendezésével, s szegedi Természetismereti Interaktív Tudástárral egyetemben, az oktatásnak új teret adtak, ezzel téve a ma közönségének is vonzóvá a gyűjteményt.

Az oktató és kutató gyűjtemények, kiállítások kontextuálisak, nem a tárgy önmagában véve jelentős vagy reprezentatív – noha találkozhatunk szép számban esztétikus természetrajzi darabokkal –, hanem fejlődési sorában, történetiségében és a tudománytörténetben betöltött jelentőségében hangsúlyos.

Általában véve a tudományos értékű kiállítás precíz, de mentes mindenfajta esztétikai hatástól- írja Swiecinski.³⁴⁰ Jobbára ez igaz az oktató, kutató gyűjteményekre a magyar egyetemek fenntartásában álló múzeumok, gyűjtemények esetében is. Szép kivétel azonban az ELTE ásványmúzeuma (Lásd Melléklet 68. kép), ahol ugyan didaktikus kiállítást láthatunk, elrendezése követi a rendszertant, de berendezése megfelel a korábbi gyűjteménynek. Így egyszerre ad tudományos-, muzeális- és esztétikai értéket a gyűjteménynek. Az esztétikai jelleg előtérbe kerülésével a kiállítás tudományos és didaktikai-ismeretterjesztő funkciója bővült, kulturális alkotássá³⁴¹ válik, tehát felerősödvé hatnak a gyűjtemény értékére. A tudományos tartalom mellett az esztétikai kifejezőerővel igazi minőséget érnek el, a régi tárlók használatával nem csupán az anyag jelen állapotával oktatnak, hanem annak története is felszínre kerül.

---

³³⁸ Ezzel összefüggésben érdemes említeni, hogy látogatni sem lehetséges, miután a kari dékánia sem tud ott felelőst megnevezni a botanikus kerthez.

³³⁹ Lásd: Weiszburg 2008: 6-9

³⁴⁰ Swiecinski 1978: 48

³⁴¹ Swiecinski 1978: 57

Esztétikailag áttekinthető és funkcionálisan használható képet mutat a SZIE Állatorvos-tudományi Karának Múzeuma (Lásd. Melléklet 34-35. kép), hiszen a helyiség kialakítása és a vitrinek kimondott múzeumi szándékkal alakult meg. A kiállításom éppúgy megjelenik az állatok anatómiáját szemléltető száraz preparátum, mint az egyetem és a szakterület fejlődését bemutató eszközök, levéltári dokumentumok, képek.

A gödöllői egyetem Mezőgazdasági Eszköz- és Gépfejlődéstörténeti Szakmúzeumát a folytonos tudományos munka és bejegyzett múzeumként muzeológiai szempontú berendezése emeli magasabb minőségi fokozatra.³⁴² Az országos gyűjtőkörű múzeum unikális gépparkkal rendelkezik, s kiállításával sikeresen ötvözte és hozta szintézisbe a külső látogatók számára érdeklődést felkeltő, agrárgazdasági gépek és maga az agrárgazdálkodás témáját, valamint gépparkjában a kutatók és szakemberek számára is egyedi élményt nyújt a gazdasági eszközök és gépek történeti fejlődésben való felvonultatásával (Lásd Melléklet 45-46-47. képek).

Az oktató és kutató gyűjtemények szakgyűjtemények, céljai minél szélesebb perspektívában megjeleníteni a világról alkotott tudást, ismeretet, s azokat a tudományos rendszerezés vagy fejlődéstörténeti sorában tárni a látogatók elé. **Elrendezésükben** szisztematikus elvek dominálnak, enciklopédikus tudást átadását szolgálják, természetrajzi-, orvosi-, műszaki egyetemi múzeumok és gyűjtemények jelentős része ide sorolandó. A természetrajz oktatásának egyik alappillére volt a gyűjtemények megalapozása, s gyűjtemények kialakulásában a nagy földrajzi felfedezések játszottak főszerepet, illetve a szemléletváltás, a felvilágosodás, mely szerint a föld megismerhető, a valósat a természetfeletti, az idea felé helyezi. A gyűjteményi darabok, a tárgyak ezért a tudománytörténeti fejlődését szemléltetik, esetenként bevett taxonómia elvei szerint rendszerezettek. Ezen gyűjtemények kiállított része általában véve didaktikus, a tananyaghoz igazodó megjelenése a tankönyveknél is jobb tanulási lehetőséget kínálnak a hallgatóknak, de a látogatóknak is esztétikai élményt nyújtanak, megkönnyítik a tájékozódást az adott tudományterületen, illetve általános műveltségük gyarapítását jelenti.³⁴³ Ezen didaktikus gyűjtemények tudományterületekként ölelik fel az emberiség által ismert tudást, a gyűjtemény minőségi mutatója egyrészt a széles skálán megjelenő környezetünkben, kultúránkban található darabok. A Bécsi Egyetem gyógyszerészeti gyűjteménye 150 év gyógyászatban felhasznált pirulákat, orvoslási módokat mutat be. A

---

³⁴² Megj.: ezt az egyetemi múzeumok körében értem, hiszen több alkalommal említtem, hogy többségében nem bejegyzett múzeumokról van szó, és nincs muzeológus szakember alkalmazva az általam vizsgált múzeumok esetében.

³⁴³ Székyné Fux- Kozák 1994: 220

minták nem csak az európai kontinensről kerülnek ki, hanem a tudományos expedíciók nyomán a világ minden tájáról. Tehát az egzotikus gyógymódok széles választékát adja³⁴⁴ a medikusok képzésének érdekében.

A **kiállítások tudományos, gyűjteményi megalapozottsága** oktató és kutató gyűjtemények esetében nem kétséges, hiszen azok az egyetem professzorainak, tanárainak munkásságát tükrözik – noha a történelem során jelentős darabok kiveszhettek (vö. Szeged, Debrecen, ELTE példája a II. Világháborús megszállások kapcsán) –, mind a szakterületen jártas, mind a tananyagot behatóan ismerő személy, személyek állítják össze a tárlókba került darabokat. Az oktató és kutató egyetemi gyűjtemények körében tapasztalható a folyamatos gyarapítás és tárgybeszerzés, a folyamatos fejlesztés, ami a nevelő szándékú gyűjteményeknek minden esetben velejáró szükséglete.³⁴⁵

22. kép: oktató asztal a Kaposvári Egyetem trófea gyűjteményében, Bószénfán.

Az oktató és kutató gyűjtemények, amellet, hogy a világ megismerését szolgálják, ugyancsak tükrözik az adott felsőoktatási intézmény, illetve tanszék, intézet történetét, érdeklődését és munkáját. Ásvány- és kőzetgyűjtemények jelentős része egyrészt a tanszéki kutatási területet mutatja, másrészt a tanszéki kapcsolatokat, gyűjteményi kapcsolatok példázzák. A kumulálódott anyag számos esetben tanulmányutak, terepmunkák során gyülemlik össze, valamint a tanszéki kapcsolathálót

³⁴⁴ Kletter 2007

³⁴⁵ Vö.: Gombrich 1994: 38

tükrözve a partnerintézetekkel folytatott csere révén diverzifikálódik (lásd Kolozsvár, Szeged, Debrecen ásvány- és kőzetgyűjteményei). Az egyetemi kutató gyűjtemények így méltán lehetnek a felsőoktatási intézmény bemutatkozó gyűjteményei, hiszen reflektálnak az intézményben folyó tudományos munkára. A gyűjtemények egy fiktív struktúra alá rendezve – tehát ha külön álló helyen állnak, egy szervezeti bizottság, egy, esetleg online kezelési felületen való megjelenés – képesek az intézményt több oldaláról is bemutatni, egymást kiegészítve és erősítve jelennek meg a felsőoktatási intézmény „kapujában”.

Egyedi megoldás oktatógyűjtemények körében a szegedi Interaktív Természetismereti Tudástár egyetemi múzeumban 2011-ben nyílt kiállításának az „enyészet fala” vitrin (lásd 22. kép), melynek célja a régi, tönkrement, de ugyanakkor pótolhatatlannak vélt darabok bemutatása, másodrészt a gyűjtemény történetéről és kihívásairól is mesél. Ez által a kiállítás rendezője „helyi”, „intézményi” fogalmakkal ruházta fel a kiállítás gyűjteményeit, a lokalitása által válik speciálisan szegedi egyetemi gyűjteménnyé. A kiállítás ettől fogva nem csupán a körülöttünk lévő világról tudósít, hanem az egyetem önmagát az előtérbe helyezi, direkt módon azonosul a bemutatott tudományos anyaggal és képviseli önmagát a kiállításon, a prezentált gyűjteményi anyaggal sorsközösséget vállal, hiszen az intézmény körében él és szerveződik. Ez a fajta intézményi megnyilatkozás az egyetemi múzeumok egyetemi marketingben használatának első lépését jelenti. Erősíti mindezt, hogy a szegedi Tudástár kiállításán³⁴⁶ külön egységet szenteltek az egyetemi kutatói lét és annak történetiségére, mellyel a terepgyakorlatok és kutatások használati eszközeivel világítanak meg.

---

³⁴⁶ A Szegedi Egyetem Természetismereti Tudástárának „Enyészet fala” elnevezésű vitrinjében igyekeztek minden olyan régi, de még értékes, viszont elavult, rossz állapotban lévő tárgyat, oktatási segédanyagot, kutatási eszközt megőrizni és bemutatni, melynek restaurálása, s ez által oktató kiállításon való használata nem releváns. Mégis az egyetemi örökség részeként, és egyes tárgyak unikális fennmaradása miatt a megőrzést szorgalmazzák.

23. kép: A Szegedi Egyetem JGYPK Természetismereti Tudástárának „Enyészet fala” című tárlat részlete.

Az oktató és kutató gyűjtemények fő elemei a tudásszerzés, de ehhez szükséges lenne a szórakozás, a korszerű tudásközvetítés³⁴⁷ megvalósulása. A múzeumi világ lassan, de a jó példákon felbuzdulva kimozdult a statikus állapotból³⁴⁸ – írja Vasáros. Az egyetemi múzeumok körében is szép példákat találunk a tradicionális bemutatástól való elmozdulásra nemzetközi területen (pl. toulouse-i egyetem természetrajzi gyűjteménye, (Lásd: 26.kép) coimbra-i egyetem kémiai és fizikai kiállítása, uppsalai egyetem éremtára és a Museum Gustavianum) csak úgy, mint hazai példákon is. A Szegedi Egyetem Interaktív Természetismereti Tudástára, az ELTE Biológiai Múzeuma, az Eszterházy Károly Főiskola Varázstornya és Fizika kiállítása, mind egy újfajta megvilágításba helyezte gyűjteményeit. Kiemelkedő szerepet kap bennük a tudomány átadásának gyakorlati módja, illetve a tudás megismerésének tapasztalati úton történő elsajátítása. Játékosság és interakció végig jelen van a kiállításokon, valamint a szokványostól eltérő bemutatás mód – nem törekednek a gyűjtemények minden darabjának teljes körű kiállítására, érdekességeket és furcsaságokat, esztétikai vagy tudománytörténeti szempontból kirívó darabokat helyeznek ki a kiállításba, ugyanakkor törekednek azok hagyományos szekrényvitrintes bemutatási formáját nélkülöző kiállítási módra. Szegeden a kiállítást az áttört falba épített vitrinekkel (24. kép), az ELTE-n körbejárható, minden oldalról tanulmányozható vitrinnel bővítették átrendezéskor.

³⁴⁷ Lásd: Cseri 2010: 14

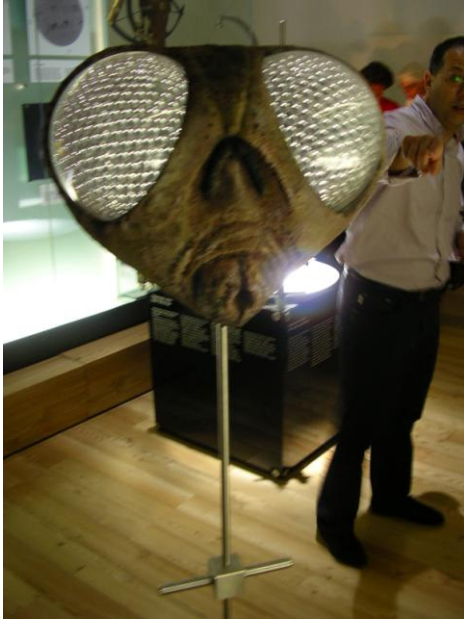
³⁴⁸ Vasáros 2010: 11

24. kép: A Szegedi Egyetem Természetismereti Tudástárának folyosói részlete. A falakat helyenként áttörve hoztak létre vitrineket, mely tárgyi anyaga így két oldalról is megtekinthető.

Jellemző a nem szokványos, tehát nem eredeti környezetében történő bemutatás gyakorlata az újonnan átrendezett gyűjteményekben. Nyugat-Európában szabadabban kezelve a kiállított darabokat a természettudományi gyűjtemények már-már a meghökkentő formákkal gazdagodtak: a toulousi egyetem természettudományi múzeumában ló csontvázon lovagló emberi csontvázzal tették látványossá a biológiai egységet. Ugyan a gyűjtemények innovációja és átszerveződése folyamatos és egyre több múzeumot érint, vajon a kutatógyűjtemények körében is érdemes-e követni ezt a tendenciát? A kérdésre a **kommunikációval megcélzottak köre** adhat választ, tehát a hagyományos, didaktikus természettudományi gyűjtemények használója vajon hasonló mennyiségű és minőségű információt tud-e szerezni a modern, kuriozitásokra és látványosságra alapozó kiállításokon? Ugyanis a közönséget az egyetemi múzeumok megosztják, miután a vitrinekbe elhelyezett gyűjteményi darabok elsősorban – hagyományos küldetésüket követve – az oktatást és kutatást szolgálják a legfelsőbb oktatási fokon, ekképpen a megjelenő információ tudományos közegben értelmezhető, szakterminológiákkal kifejezett. Az egyetemi múzeumok problémakörében sarkalatos ez a kérdés, hiszen míg egyrészt a népszerűsítés érdekében nyitni kell a publikum felé, addig a kutató gyűjtemények értelmüket veszíthetik azok egyszerűbben érthetőbbé rendezésével. Vásárhelyi lát közönségigényt a hagyományos taxonómiai kiállítások mentén is,³⁴⁹ múzeumpedagógiai módszerekkel az egymás mellé állított példányok iránti érdeklődést mélyebb ismeretszerzésre lehet változtatni.

³⁴⁹ Vásárhelyi 2009: 98

25. kép: A portugál coimbra-i egyetem természetrajzi múzeumának a légy összetett szemét szemléltető installációja

A szakgyűjtemények, oktató és kutató gyűjtemények szinte minden hazai gyakorlatban a tanszék, intézmény közvetlen környezetében **elhelyezettek**, ez által a használóknak mindennap lehetőségük nyílik a gyűjteményt látni, látogatni. Bizonyos egyetemeken esetében (Szegei Egyetem Koch Sándor Ásványgyűjteménye, Földtani – őslénytani és szedimentológiai Gyűjteménye, a Debreceni Egyetem Ásványtani Gyűjteménye, Miskolci Egyetem Selmei Ásványgyűjteménye) – főleg az egyetemeken tapasztalható helyszűke révén – a gyűjtemények a tanszéki folyósóra szorul ki. Míg ez az elérhetőség és használhatóság egyszerűsége szempontjából pozitív jelenség, hiszen a hallgatók bármikor találkozhatnak a gyűjteménnyel, folyamatosan látják a gyűjtemény szisztematikus felépítését vagy taxonómiát, ami vizuális úton fogékonyabbá teszi őket a tananyag elsajátítására,³⁵⁰ tudatosítják intézményük kutatási irányait, s a kiállított anyag mindennapos információ- és tapasztalati forrás, addig az elhelyezés és biztonság szempontjából kedvezőtlen a helyzet. A tanszéki folyosók ugyanis nem kimondottan a gyűjtemény célszerű bemutatására kialakított terek, a bemutatásnak és elrendezésnek követnie kell a tagolt folyosót. Nem rendelkeznek a gyűjteményi darabok tanulmányozására kialakított kutatóhellyel, asztallal, így valóban csak a szemlélődés mehet végbe, behatóbb tanulmányozást nem tesz lehetővé. Szintén kérdéses a tanszéki vitrinek biztonsága, a gyűjteményi darabok lopás elleni megóvásának vajon eleget

³⁵⁰ Vö.: Vásárhelyi – Sinkó 2004: 85; A szerzők a lakóhelyhez közeli, lakóhelyhez kapcsolódó régészeti leletek és színvonalas helytörténeti kiállításokat a tanulás és felfogás fontos eszközének tartják, ezen kiállítások megtekintésével a tanulók könnyebben tudják majd felidézni a látottakat, s a látás, személyes tapasztalás során az információ nagyobb százalékban marad meg.

tesznek-e. Az akadálymentes tanulmányozás a folyosó központi használata lévén szintén megkérdőjeleződik.

Botanikus kertek, „állatkertek”, szabadtéri természeti múzeumok

„Az európai egyetemek több száz éves múlttal rendelkező különleges történeti értékű, kezdetben kizárólag az oktatást szolgáló egységei a botanikus kertek.”³⁵¹ A magyar felsőoktatási intézmények körében élő növény és állatgyűjtemények – a kulturális és természeti örökség metszetében³⁵² élve – eltérő egységet képeznek az oktató- és kutató gyűjtemények körében. Míg teoretikusan a gyűjteményi filozófia megegyezik a fenn említett, szisztematikus gyűjtést és bemutatást követő didaktikus gyűjteményekével, addig a gyakorlatban mindez eltérő módon valósulhat meg ezen gyűjtemények természetéből fakadóan. Magyarországon 8 botanikus kert³⁵³ (soproni Nyugat-Magyarországi Egyetem; ELTE Fűvészkert (Lásd Melléklet 66. kép); Erdőtelek Arborétum; Nyíregyházi Főiskola Tuzson János Botanikus kertje, kecskeméti főiskola botanikus kertje, a pécsi, a szegedi és a debreceni egyetemek botanikus kertjei), egy élő állat gyűjtemény (Kaposvári Egyetem Bószénfai Szarvasfarmja) és egy szabadtéri geológiai múzeum (ELTE Tatai Természetvédelmi Terület és Szabadtéri Geológiai Múzeum) van felsőoktatási intézmények fenntartásában. A gyűjtemények specifikuma, hogy helyhez kötöttek, azokat alakítani, méretüket változtatni lehet, ugyanakkor áthelyezni nem. Hasonlóan használatuk is helyhez kötött, a kutatási a „terep”ez esetben megegyezik a gyűjteménnyel.

Ezek a gyűjtemények a gyakorlati kutatást túlmenően szabadidős tevékenységeknek is helyt adhatnak, ezen gyűjtemények alapvetően mindkét érdeklődési körből – laikus és szakmai – egyaránt szolgálják a látogatókat; a botanikus kertek városok központi helyén lévén kellemes környezettel szolgálnak, szinte parkként működnek. Az Erdőtelki Arborétum (Lásd Melléklet 67. kép) például az esztétikai igényeken túl oktató jellegű, rendszertani vagy táji csoportosításban mutatja be a fás kultúrákat, génrezervátum szereppel bír, általános kulturális szerepe mellett hétvégi üdülő- és kirándulóhely.³⁵⁴ Az

---

³⁵¹ A Fűvészkertért Alapítvány honlapja, lásd: <http://www.botkert.elte.hu/segitsen/alapitvany/index.htm> (2013-01-06)

³⁵² Noha botanikus kertjeink természeti örökségünk részei, mégis emberi beavatkozás által jönnek létre és tartatnak fenn. Lásd: Puczko – Rátz 2000: 68

³⁵³ Lásd: Tóth 1999. A kötetet a Magyar Arborétumok és Botanikus Kertek Szövetsége készítette, benne összefoglalják Magyarország összes élő növénygyűjteményét – összesen 25 botanikus kert és arborétum található hazánkban, ennek mintegy harmada felsőoktatási kézben.

³⁵⁴ Blaskó 2004:3

arborétum létesítését tekintve elsősorban parkerdő³⁵⁵, díszítő céllal, azonban kertészeti szempontból az oktató tevékenység is megvalósul, miután gyakorlati helyként szolgál a KRF hallgatóinak. A gyakorlat mellett azonban az új igazgató tervei között szerepel a szabadidős tevékenységekre is alkalmas területek kialakítása. Így labdázó hely, illetve szalonnasütők kijelölése történt meg az utóbbi 3 évben az arborétum külső területén.

A botanikus kertek oktatásban betöltött szerepét legtisztábban a Nyíregyházi Főiskola Tuzson János Botanikus Kertjének küldetése magyarázza: „*Célja: az általános, közép-, és főiskolai oktatás biológiai anyagának bemutatása, élő szemléltetés, taníthatóságának élő kidolgozása. A különböző iskolatípusokban a biológia és a környezetismeret tantárgyak tanítási folyamataiban a fogalmi jegyek alapozása, az összefüggések feltárása, és az alapos szaktudás a tankönyvek, kísérletek és megfigyelési lehetőségek maximális biztosításával.*”³⁵⁶

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények, kevés kivétellel – pl: Gödöllői Gépmúzeum, Liszt Ferenc Emlékmúzeum, Varázstorony – **kontemplatív kiállításoknak** nevezhetők, hiszen feliratok, főszövegek nélkül a látogató csupán szemlélődhet.

Az oktató és kutató gyűjteményeknél, még inkább egy történeti vagy szakmafejlődést bemutató kiállításnál elengedhetetlen, hogy a feliratokkal, fő- és alszövegekkel pontos információt adjanak, feltüntessék a példány nevét, lelőhelyét, a név mind a gyűjtéskor érvényes, mind a ma használt nevet tartalmazza, valamint hogy kontextusba helyezze a „kitett”, bemutatni kívánt tárgyat. Tárgyfeliratokat, sem értelmező feliratokat nem tartalmaz a Rendőrtiszti Főiskola emlékszobája, a Szent-Györgyi Albert emlékszoba, valamint az Eötvös József Főiskola múzeumai. Ez által a kiállításoknak esélyük sincs eredendő funkciójukat betölteni.

Dean megfogalmazását tekintve³⁵⁷ – tárgyorientált kiállítás szemben a fogalomközpontú kiállítással – az oktató és kutató gyűjtemények valamint a történeti kiállítások között szépen különválnak. Az oktatógyűjtemények a megjelenített tárgy és az ahhoz fűződő információ révén tanítanak, míg az emlékszobák és intézménytörténeti kiállítások egy fogalom – a történet, életmű – mentén épülnek fel, s melyben a megjelenített tárgyak csupán színesítik vagy megszemélyesítik a tárgyalt fogalmi vonalat.

---

³⁵⁵ Blaskó 2004:4

³⁵⁶ Lásd: Tuzson János Botanikus Kert honlapja: <http://www.botkert.nyf.hu/kezdo1.html> (2012-05-26)

³⁵⁷ Dean 1994: 3-5

A magyar múzeumügyhöz hasonlóan a kiállítás-rendezési elvek és technológiák³⁵⁸ az egyetemi múzeumok és gyűjtemények esetében is régimódi látásmódot tükröznek, sőt, bizonyos esetekben még az országos átlagon alul maradnak, hiszen a kisebb kiállítások szervezői muzeológiai szempontból képzetlen, adminisztrátori feladatot ellátó kollégák, a szervezők még alapvető múzeumi ismerettel sem rendelkeznek, az esztétikai, művészeti, vizuális hozzáállás nem mérvadó. A kiállítások eszközkészlete, kifejezésmódja, vizualitása egy elmaradottabb állapotot tükröz, s valójában ez még az új technológiák pénzigényének sem tudható be.

Történeti kiállítások, gyűjtemények esetében Magyarországon statikus, konzervatív kiállítás politikát követő bemutatókkal találkozhatunk. Újszerű megoldások, ahogy említettem a recens kiállítás-átszervezések során valósulnak meg, noha a pénzügyi határokon belül maradva.³⁵⁹

A történeti- és/vagy bemutatózó kiállítások **elrendezése** minden esetben kronologikus, a megalakulástól, vagy előzményektől indít (Pécs, Miskolc, ZMNE), lineárisan követve az intézmény történetét. A ZMNE múzeumba belépéskor szemben álló – kikerülhetetlen – vitrinben katonai öltözékeket bemutató babák, a magyar katonaság zászlói, illetve Zrínyi Miklósnak emléket állító büszt, és könyvei láthatóak, így állítva emléket az intézmény névadójának. A múzeumban ezután a felsőfokú katonai képzés történetét szakaszokra bontva ismerhetjük meg, a legfőbb szervezeti változásokat követve halad a jelenig, a ZMNE mai kiemelkedő eseményeinek bemutatásáig.

A Miskolci Egyetem Egyetemtörténeti gyűjteménye (Lásd. Melléklet: 54-55. kép) a könyvtárépületben van elhelyezve, közvetlen a Selmei Műemlékkönyvtár szomszédságában. A kiállítótér egy 4×8 m² terem, egy helységben jeleníti meg a Miskolci Egyetem múltját és jelenét az 1980-as évekig. Az üvegajtóban három '30-as évekbeli ruhába, főiskolai hallgató díszöltözetébe, bányamérnök hallgató grubenjébe, és erdőmérnök waldenjébe öltözött életnagyságú bábú hívja fel a figyelmet a szűk teremre, valamint felettük magyar címeres zászló van. Az intézmény története a kiállítás tagolásával megegyező. A gyűjtemény a magyarországi műszaki felsőoktatás megszületésének 250. évfordulójára alakult meg, visszatekint a világ legmélyebb

---

³⁵⁸ Lásd: Cseri 2010: 13-14

³⁵⁹ A Szegedi Egyetem JGYPK Interaktív Természetismereti Tudástár esetében a 140 millió forintos pályázati összeg felhasználható volt a terem kialakítására, információs pultok, multimédiás eszközök beszerzésére, azonban nem költhették tárgyeliratok vagy a tárgyak megóvásához szükséges segédanyagok beszerzésére – mint alkohol a biológiai darabok tárolására. (Interjú Ilosvay Györggyel, 2010. december 10-én)

gyökerekkel rendelkező mérnökképző tanintézetének³⁶⁰ kezdeti éveire, majd nyomon követi két és félévszázados útját a selmecebányai bányászati- kohászati tanintézettől kezdve a soproni főiskolán át a miskolci műszaki egyetem jelenéig. Az egyetemen a szétválásig³⁶¹ számos tanszéken és központi szervnél alakultak ki történeti értékű gyűjtemény-egységek.³⁶² A szervezeti átrendeződés folyamán a muzeális örökség rendezését a könyvtár feladatai közé sorolták. Az első egyetemi múzeum 1983. augusztus 27-én nyílt meg Sopronban³⁶³, majd pár év elteltével költöztették át a miskolci campusra, a főkönyvtár épületébe. A gyűjtemény az egyetem jogelődjéig (1735), a selmecebányai bányászati és kohászati szakiskoláig nyúlik vissza, innen építi fel a kronológiát követve a ma is ismert egyetem strukturális történetét.

A volt Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum az intézmény történetét megalakulásától kezdve az induló négy klasszikus fakultást (Bölcsélet, Jog, Teológia és Orvostudomány) 1945-ig párhuzamosan kezelve vezette a látogatót a kiállítás második részéhez, az 1945 utáni egyetem bemutatásához. A második egység még mindig törekedett a karonkénti bemutatásra, bár a bemutatott helyzet már nem tükrözte a korábbi korszakhoz képest annyira tisztán ezt a szándékot.

A Szegedi Egyetem orvoskara által fenntartott kiállítás egy szobában, Szent-Györgyi Albert életét követve időrendben jeleníti meg az információkat, melyeket főként tablókön, fényképekkel, másolatokkal mutat (Lásd Melléklet: 55-56. kép). A kb. 30 m²-es szoba közepén három trapéz alakú tárló egymásnak fordítva őrzi a bemutatott személy érmeit, kitüntetéseit, illetve a róla elnevezett további numizmatikai emlékeket. A gyűjtemény ezen része kimondottan szegedi gyűjtők adományából alakulhatott meg. Az egyik oldalfalon láthatja a néző a C-vitamin első kivonatát, továbbhaladva Szent-Györgyi feltételezett személyi tárgyai, mint a fent említett írógépe, mikroszkópja, szemüvege. A megjelenített talár, íróasztal csupán a személtetés eszköze. A kiállítás Szent-Györgyi külföldön végzett munkásságát is végigvezeti. A kiállítás „mását” megtalálhatjuk a Gronongen-i egyetemen is, ahol szintén sajátjukként tekintenek a Nobel-díjas tudósra.

A Liszt emlékmúzeum (Lásd Melléklet: 52-53. kép) két szobából, előtérből és az ebédlőből áll. Az előtérben jelenleg a múzeum látogatói számára kiadványok

---

³⁶⁰ Zsámboki 1985: 299

³⁶¹ A szétválás a soproni kar függetlenedése, a miskolci campus (Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki és Kohómérnöki Kara) megalakítására 1949-ben értendő

³⁶² Zsámboki – Zsidai 1989: 306

³⁶³ Zsámboki – Zsidai 1989: 310

vásárolhatók, illetve itt történik a beléptetés is. Az előtér szemközti falán látható Liszt eredeti fogadótáblája, rajta magyarul és németül olvasható, hogy Liszt mikor fogadott vendégeket. Mellette a falon Nemes Nándorné nagy méretű alkotása, mely az idős Lisztet ábrázolja a zongoránál ülve. A sarokban kis asztalán Liszt névjegytartó tálja áll. A múzeum Lisztet és körét igyekszik bemutatni, illetve folyamatosan próbálja a zeneszerzőről készült alkotásokat megszerezni. Az előtérben több, különböző technikával készült képek, grafikák ábrázolják a mestert.

Az ebédlőről eredeti leírás nem maradt fenn, így Liszt Ferenc és korát, kapcsolatait, tanítványait bemutató időszak kiállításoknak ad helyet. Állandóan kiállított tárgyak között a terem közepén elhelyezett bostoni, 1867-es készítésű Chickering-zongora áll, a Párizsi világkiállításon díjat nyert, és a cég ajándékozta Lisztnek a hangszer. Az ablak drapériája a lakáshoz tartozott, Liszt Sugár úti lakásában ajtókeretfüggönyként használták.³⁶⁴ A terem falain körbefutó vitrines elrendezés biztosítja, hogy kéthavonta változó kiállításnak adhat otthont a szoba.

A háló-dolgozó szobát egy, a Magyar Szalon című lap 1886-os számában megjelent kép alapján tudták rekonstruálni. A szoba eredeti darabjait képezi a mester komponáló-íróasztala, melyet Bösendorfer Liszt számára készített. Az asztal különlegessége, hogy a középső fiók helyén egy kihúzható, háromoktávos klaviatúra van. A gyertyatartók, fényképek, személyes tárgyai (hangvillák, írószerszámok, levélnehezékek, néhány levele), Liszt Stróbl Alajos által bronzból készült jobb kézfejmása, ingaóra, olajfestmények, litográfia, az imazsámoly valamint a humoros rajz gróf Teleki Sándorról vándorlegényként mind eredeti darabjai a szobának. Kétajtós üvegszekrény jelenleg könyvespolc, benne a Liszt által a zeneakadémiának ajándékozott könyvei vannak elhelyezve, szemben, másik üvegajtós szekrényben kottatárának egy része látható. A szoba kuriózuma az üveg-zongora, mely a Liszt hagyaték része, de Liszt szekszárdi lakásában állt korábban. Az ajtó melletti üveges szekrényben Liszt személyes tárgyai találhatóak, úgymint evőeszközei, edények, szivarok, abbékalapja, inge, sétatálcája, kesztyűje, illetve hajfűrtjei.

A belső szoba, a Szalon tükrözi leginkább eredeti berendezését. A fotelok, szőnyeg, dohányzóasztal komód eredeti állapotában régi helyükön állnak. A helyiségben fogadta Liszt vendégeit, tanítványait, mely elfoglaltságot bútorai is tükröznék. A szoba meghatározó részei a hangszerek, a szobában áll az 1880-as gyártmányú Chickering

---

³⁶⁴ Éger 1988: 8

zongora a híres ezüst kottatartóval, melyen Liszt-dombormű körül Beethoven, Schubert és Weber is megjelenik, a másik a Bösendorfer cég zongorája, mely a zeneszerző kedvence volt. A harmadik hangszer egy harmonium, melyet 1877-ben kapott ajándékba Liszt, illetve egy pianino harmonium is helyt kapott a szobában. A vitrinben Liszt művészi pályájának emlékei sorakoznak, mint a soproni díszpolgári oklevél és egy ezüst vezénylópálca, továbbá Liszt utazásaihoz kapcsolódó tárgyai: írószerek, útilámpa, táska, néma zongora. A szoba másik vitrin az Ötvösmunkákat rejti, melyeket Liszt még életében a Nemzeti Múzeumnak adományozott.

A Liszt emlékmúzeum része a Szalonból nyíló hangversenyterem, ami ma is üzemel, s a hangversenyek kapcsán a múzeum is megtekinthető.

A ZMNE múzeuma (Lásd Melléklet: 60-61. kép) mutatja legerőteljesebben az intézményéhez fűződő kapcsolatát, szigorú megjelenésével, színeivel, a tablók és az azokon feltüntetett dokumentumok katonás sorrendjével a katonaság atmoszféráját vetíti elő, ugyanakkor méltóságteljesen tükrözi a katonaság múltban betöltött szerepét és fejlődő gondolkodásmódját. A régmúlt (19. század) történeti alakulás szempontjából lényeges eseményeit archív fotók, és dokumentumok által mutatja be, majd a 20. század második felétől indulva a fotókat újabb technológiával mutatja be, kb. 40×70cm-es méretre nagyítva, hátulról megvilágítva oldja fel velük a szigorú környezetet és teszi az egyébként sötét – központi megvilágítás nincs, megvilágítás csak a tablók és vitrinek fölött van –, barnás árnyalatú helyiséget időnként színessé.

Ugyan kiállításként látogatható, de csupán gyűjteményként funkcionáló bemutatókkal is találkozhatunk. A ZMNE Híradótiszt-képzés története kiállítás (Lásd Melléklet: 62-63. kép) jelenleg a Hungária körúti campuson a Híradó Tanszék helyiségében elhelyezett, korábban (2007-ig) a katonaság Üllői úti épületében volt berendezve. A kiállítás ugyan átkerült, de a helységben feliratok és megnevezések nélkül körbejárható, tehát mindent megmutató elrendezésben, eszköztipológiát majd azon belül a fejlődéstörténetet követve „pakolták le” a tárgyakat. A helyiségnek nincs „kiállítás érzete”, noha akként kezeli a tanszék. Ugyanakkor a megőrzött távközlési műszerek, rádiók, adóvevők, telefonok, parabolák, telegráfok, stb.. unikális örökség részei, többségük a két világháború harcászataiban használt, egyedi történeti értékkel bíró műszer.

A Galamb József Főiskola esetében 2007-ben a szakképzési hozzájárulásból lehetősége adódott a főiskolának egy eredeti T-modell megvásárlására, mely egy professzoruk felfedezésének, meg találásának köszönhető. A meglehetősen rossz állapotban lévő autót hallgatók szorgalma által nyerte el mai, működőképes formáját. Az autót egy kiállítás formájában mutatták be először 2008-ban az egyetem közösségének, melyhez 20 tablón át történettel, Galamb József munkásságával és a T-mobilt megismertetésével egészítették ki a BMF Bécsi úti főépületében, a kiállítás címe „Galamb József és a T-modell 2008; 100 éves a Ford modell, a XX. Század autója”. Azonban a BMF Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnika Mérnöki Kara kapta meg a kiállítás darabjait (nem hiánytalanul, a kiállításon megjelenő 20 tablóból csupán 6-nak tudtak helyt adni a kar épületében). A gyűjtemény megalakítását ösztönözte, hogy 2008 a Ford éve címet viselte. (Lásd Melléklet 33. kép)

Az emlékszoba tehát az aulából nyilván mindenki számára látható, a tanácsterem hátsó részét üvegfalal látták el, mely elé három fekvővitrin egyikében a T-modell alkatrészeit, az ülés alatt megtalált eredeti szerszámait és papírjait helyezték el, másodikban Ford modellek makettjei kaptak helyt, 6 darab Ford traktor, harmadikban a Ford modellről megjelent kiadványok, melyeket a főiskolán meg is lehet vásárolni.

Az Eötvös József Főiskola múzeuma a bajai népiskolai képzést történetét, majd a tanárképző főiskola életét vonultatja fel vitrines elrendezésben, a régi osztálytablókkal színesítve a kiállítást (Lásd Melléklet 37-38. kép). A tanítóképző az 1868-as Eötvös József által kiadott népfőiskolai törvény után közvetlen, 1870-ben alapult meg, így az ország egyik legrégebb kontinuos tanítóképzőjének számít. 1959-ig középfokú képzés működött, majd csak ezután lett felsőfokú intézmény. A múzeum igyekszik a kiállításon az oktatástörténetet, a bajai népiskola, majd népfőiskola történetét, a pedagógia tanításának fejlődését feltüntetni, s mindezek mellett a főiskola életére vonatkozó dokumentumokat is bemutat. A kiállítás fejezetei vitrinek szerint alakulnak, ugyanakkor nagyobb egységeket ölelnek fel falanként. Az első fal mentén a történelem fordulóihoz igazodva nagyvonalakban mutatja be a főiskolát a következőképpen: 1) Az alapítás előtti időkből; 2) A századelő évtizedei; 3) A századfordulóig; 4) Deklinatórium- inklinatórium; 5) A felszabadulás után; 6) A felsőoktatás kezdetétől napjainkig. A megjelenő tárgyak között tanmenetek, tanítók könyvei, gyakorlókönyvek, a számolás tanításának, és a beszéd- és értelem tanításának gyakorlati ismereteit tartalmazó kötetek, a tanárképző

főiskola programja, az 1968. évi XXXVIII. Törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában, valamint további pedagógiai könyvek, írásos dokumentumok jelennek meg.

A következő fal mentén a főiskola korai életéből származó dokumentumokat rendezték, mely az 7) Az alapítástól nyit, és az 8) építkezést, 9) anyakönyveket, 10) okleveleket, bizonyítványokat, 11) az intézet tanárait, esküokmányokat, 12) az intézet hallgatóit, 13) emléklapokat, emléktárgyakat, egyetemi élethez kapcsolódó tárgyakat vonultat fel. A bemutatás nem teljes, inkább csak szemléltetés az adott témacsoportokban, az adott korszakokban. Részletesebb leírásra nem törekszik, a tárgyak önmagukban - legnagyobb számban papír alapú dokumentum lévén – ismertetik meg a látogatót a jelzett témával. A témacsoportok szemléltetése az alaprajzokkal, érmek másolataival, fényképekkel, igazolványokkal, anyakönyvekkel (egy eredeti, 3 másolati példány), elemi és népiskolai tanítói oklevelekkel, gyémántoklevéllel, bizonyítvánnyal, intézeti tanári tanfolyam végbizonyítványával, általános szaktanítói oklevelekkel, tanítói emlékkönyvvel, órarenddel, diákigazolvánnyal és indexszel történik.

A kiállító terem következő oldalán fali vitrinekben a főiskola szocializmus alatti életét ismerhetjük meg, sportkupák, serlegek, pecsétek, magyar diáksport egyesület kitüntetései, könyvek, publikációk, az alsó vitrinben minden rendezetlenül. Továbbiakban szintén az előző kornál maradv a szocializmus érmei, kitüntetései, kupái, emléklakettjei állnak. A kiállítás általánosabb képet ad a népiskolai, népfőiskolai oktatás fejlődéséről, ugyanakkor éppen „bajai jellegét” veszíti el, nem érződik a bajai főiskola különlegessége, részletesebben a tanárait, diákjait, sem konkrétan életét nem ismerhetjük meg. A pedagógia változása kiemelkedően jelen van, ugyanakkor csak a kiállított kötetek címeiben követhetjük nyomon. Mindezek ellenére a múzeum igazán régi tárgyakkal, darabokkal rendelkezik, legkorábbi tablói az 1894-es évből származnak, és szinte hiánytalanul fennmaradtak.

A magyar intézménytörténeti múzeumok kiállításai nem a teljes egyetem történetet hivatottak bemutatni, csupán egyes részeket, az egyetem történetének kisebb szegmenseit ragadják meg. Legteljesebb kép vázolására a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és az Eötvös József Főiskola intézménytörténeti kiállítása vállalkozott, valamint a volt Pécsi Egyetem történeti Múzeum, bár ez utóbbinál is megfigyelhető az egyetemi lét professzori oldalára való fókuszálás (a Pécsi Egyetem történeti Múzeumról készített bővebb leírást a 8. Melléklet tartalmazza). A Miskolci Egyetem történeti Kiállítás jobbára a Miskolci Egyetem gyökereit és strukturális

változásait mutatja be, ahogy a Rendőrtiszti Főiskola (Lásd Melléklet 58. kép) az intézmény a szervezeti felépítése és az intézmény közössége által válik bemutathatóvá. A Liszt Ferenc Emlékmúzeum speciálisan Liszt Ferenc által lakott szobák korhű berendezését adja a zeneszerző életének és munkásságával kiegészített bemutatón, a Galamb József Emlékszoba csupán az egyetem működésében elért kiemelkedő eredményt prezentálta, bár törekvés itt van az intézmény történetének teljes körű megjelenítésére.³⁶⁵

Összegzésképpen elmondható, hogy az egyetemi múzeumok és gyűjtemények körében Magyarországon, azok heterogenitása miatt a kiállítás rendezés minden típusával találkozhatunk. Taxonomikus és rendszertani elrendezésben állnak a természettudományi gyűjtemények; tipológia szerinti elrendezést követnek a szakgyűjtemények (ZMNE Híradótiszti, Gödöllői Géppark, Szegedi Egyetem és a Semmelweis Egyetem anatómiai múzeumai); tematikai csoportosításban állnak (Gödöllő – élelem és története kiállítás, ZMNE Múzeuma, Eötvös József Főiskola 1000 éves az Iskola kiállítása, stb...)

3. Tárgykészlet

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények tárgykészlete szintén eltér az oktatás - kutatás - intézménytörténeti kiállítás funkciók szerint. Ezen alfejezetben a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények tárgykészletét a fenti funkciók szerint elkülönítve veszem sorra, majd a Debreceni Egyetem múzeumára vonatkozó tárgyi anyag rendszerezését kísérem meg a széleskörű gyűjtőmunka végzésére.

Az egyetemi tárgyanyagot számos módon tipologizálhatjuk a tárgykészlet széles skáláját tekintve, hiszen csupán a diszciplínák szerinti egyetemi múzeumok és gyűjtemények, tehát az oktató- és kutató gyűjtemények felölik az univerzumot³⁶⁶, az intézmény bemutató kiállítások, múzeumok pedig az élet minden területéről mutathatnak be tárgyakat a kiállítás mondanivalója érdekében.

---

³⁶⁵ A felsőoktatási intézmény teljes életének reprezentálást szolgáló legteljesebb kiállítás Varsó egyetemén tekinthettem meg. A kiállítás közel azonos arányban mutatja be az intézmény kiemelkedő professzorait, azok munkásságát, az egyetem történeti és strukturális változásait, valamint a hallgatók szempontjait, eseményeit. Bemutató módjában szintén egyszerre van jelen a klasszikus egyetemi hangulatot szolgáló, nemes bemutatási módok és eszközök (színeiben, valamint bizonyos tárgyak kiemelésével és megfelelő terebélyes vitrin elhelyezésével méltóság teljessé válik a kiállítás) ugyanakkor megjelennek a kötetlenebb bemutatási stílus eszközei is a hallgatóság tartalmi oldalán. Lásd. Melléklet 31. kép

³⁶⁶ Szándékosan használom az univerzum szót, hiszen közzétani gyűjteményekben meteorokkal, meteor darabokkal is találkozhatunk.

A következő négy kategóriát jelölök ki az egyetemi tárgykészlet rendszerezésére:

1 kategória: (bútorzat, a működéshez szükséges eszközök, öltözetek)

2 kategória: (a tanításban felhasznált oktató anyag)

3 kategória (a kutatások felszerelése, laborok, adattárak, stb..)

4 kategória (személyekhez kapcsolódó tárgyi anyag)

A kategóriák nem kizárólagosan tömörítik magukba a tárgyakat, gondoljunk csak arra, hogy a Debreceni Egyetem ásványgyűjteményében lévő Kossuth – gyűjtemény egyszerre sorolható az oktató anyagok körébe, hiszen az ásványgyűjtemény része, illetve történetiségével a Debreceni Egyetem bemutató kiállításán a korábban Kossuth Lajos Tudományegyetemként nevezett intézmény névadójának fenntartott örökségét is jelenti.

Oktató illetve ismertető tematikus kiállításokról lévén szó a múzeumok kisebb arányban rendelkeznek reprezentatív tárgyakkal, a kiállításokon sok a faksimile, a papír alapú dokumentum. A megismerés nem minden esetben az eredeti dokumentum által valósul meg, hanem a személtetés prioritásával élve utánpótlások is megjelennek. A kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem ásványmúzeumában például a világ legértékesebb gyémántjainak hiteles másolatai találhatóak üvegből, célja a gyémánt típusainak bemutatása és csiszolási technikájának ismertetése.

Az egyetem történetét és életét bemutató kiállítások Magyarországon nem tükrözik a felsőoktatási intézmények tárgyszükségletét és a tárgykészlet belső arányait³⁶⁷. A magyar gyakorlatban a felsőoktatási intézmények gyűjtemény vagy kiállítás létrehozási törekvései több esetben a felhalmozódott tárgykészlet elhelyezésének ötletétől indult, így azok tárgykészlete mutatja is az eredetileg megőrzött és felhalmozott tárgyakat, illetve hogy miket tartott fontosnak az egyetem vezetése megőrzés gyanánt. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen miután a múzeum ajándéktárgyak megőrzésére is alakult meg, érezhetően sok diplomáciai kapcsolatból származó, külföldi katonai akadémiákhoz, rendezvényekhez, hazai személyek, társulatokhoz fűződő tárgyi adományok képezik a kiállított tárgyak javát. Ezek a tárgyak azonban különlegesek, szinte minden esetben a katonaságot szimbolizáló ötletes alkotások. Az ajándékok a katonaság szerteágazó kapcsolatait szemléltetik.

Az egyetemi múzeumokban, az intézménytörténeti kiállításokon megjelenő tárgyak gyakorlatilag bármilyen tárgyféleség lehet, mely az élet, az oktatás vagy a

---

³⁶⁷ A tárgykészletek a néprajzi gyűjteményekben is csupán a közelmúltban végzett gyűjtések révén közelítik meg az életformát körülvevő tárgyak halmazának teljességét (Vö. Szilágyi 2001: 133)

kutatás területén megjelenhet, azonban egyetemi-, intézménytörténeti kiállítási tárgygyá pszichológiai és szociológiai értékfunkciói³⁶⁸ révén válhat. A leendő debreceni egyetemi múzeum esetének példájával élve Haraszty Árpád professzor széke nem kora – mivel körülbelül 50 éves múlta tekint vissza – vagy stílusbeli egyedisége révén kerülhet a múzeumba, hanem mivel a professzor úr sajátjának, személyes tárgyának tekintette, használatával intimizálta a tárgyat, ez által azt pszichológiai értékkel ruházta fel. A tanszék Haraszty professzor halála után is megőrizte azt, hiszen a szék a tanszék történetét, illetve a tanszék életében jelentős szerepet játszó professzort közvetetten „testesíti meg”, a tanszék identitásának eleme. A Hári Mária gyűjtemény (Lásd. Melléklet 59. kép) szintúgy a professzor asszony könyv- és tárgyhagyatékát emlékszobaként rendezte el, saját, személyes tárgyak mellett azonban a munkásságát prezentáló dokumentumokkal egészítették ki. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem múzeumában kiemelkedő számban vannak diplomáciai ajándéktárgyak, melyek főként dísz-, nem pedig használati tárgyak (ritkább esetben használati tárgyon reprezentálják az intézményt, társaságot, stb.). Múzeumi bizonyosságát szociális értékfunkciói révén nyeri el, hiszen ezek az ajándéktárgyak a felsőoktatási intézmény által kialakított és fenntartott társadalmi-, intézményi kapcsolatokat jelenítik meg.

A Miskolci Egyetem történeti kiállításán az egyetemi örökséget szemléltető eszközként szolgálnak a látképek a városról (Selmecebánya), érmék, szerszámfejek, régi képeslapok, kéziratok (előadásanyag, könyv, levelek, a magyar bányavidékekről készült szakszerű beszámolók, útikönyvek), első szakkönyvek, röpirat másolatok, leckekönyvek, naplók, államvizsga dolgozatok, bizonyítványok, valamint az intézmény szervezeti struktúráját meghatározó országgyűlési rendeletek másolata, folyóiratok (a műszaki egyetem közleményei), oklevelek, emlékérmek, kitüntetések. Továbbá a bányászat-kohászat múltját bemutató selmecebányai dioráma színesíti a kiállítást, amely a középkori nemesfémbányászat technológiai folyamatát ismerteti meg. Hasonlóképpen megtörik a kiállítás monoton hangulatát a bejárat melletti babák diák díszöltözetei. Összegezve a kiállításon megjelennek az oktatás történetéből értékes, kiemelkedő jelentőségű tárgyak, azonban a kiállítás sokkal inkább információt szolgáltat, mint a dokumentumokkal kooperál.

---

³⁶⁸ Lásd: Hernádi 1982

A zeneakadémia múzeumának tárgykészlete képviseli a legidősebb örökséget, a múzeum a korábbiakkal ellentétesen a tudatosan megőrzött tárgykészlet eredeti helyen való bemutatására törekedett. A Liszt Ferenc Emlékmúzeum az egyetemi múzeumok között a legismertebb, tárlatát, munkásságát több alkalommal feldolgozták³⁶⁹. Ismertségét talán tárgykészlete eszmei értékei is adja, hiszen Liszt Ferenc, az egyetemes zenetörténet egyik legnagyobb alakjának személyes használati tárgyait fényképek alapján az eredeti helyen és állapotában ismerteti meg.

Helytörténeti emlékszobát rendezett be a bajai Eötvös József Főiskola a millennium alkalmával. A kiállítóterben igyekeztek a környék tanyasi iskoláinak arculatát, tárgykészletét és berendezését megőrizni (Lásd. Melléklet 39-40. kép). A gyűjtemény az iskolatörténet értékes képviselője. Ez az emlékszoba tükrözi leginkább a tradicionális nagy egyetemi múzeumok gyűjteményeinek képét, hiszen nyugat-európai példák főként a világ és környezetük megismerését szolgáló történeti kiállításokkal rendelkeznek (antik világ, egyiptológia, stb) melyek a szak- vagy fakultáshoz kötődtek, kevesebb példát találunk a saját intézet történetét ismertető kiállításokra.

A Szent-Györgyi kiállításon a korabeli újságcikkek és kitüntetések mellett Szent-Györgyi eddig elfekvőben lévő hagyatéka, írógépe, mikroszkópja és szemüvege is látható, a kiállítás célkitűzéseként a látogatók kicsit átérzhetik azt, miként szemlélte ő a világot. Az élete második felét emigrációban töltő, 1986-ban az USA-ban elhunyt világhírű tudós személyes tárgyait, relikviáit halála után a családja hagyományozta a városra. A kiállított tárgyak jelentős részét mindeddig a Móra Ferenc Múzeum őrizte.³⁷⁰

Az a tény vagy hit, hogy valamely tárgyhoz egy becsben tartott személynek valaha köze volt, ezt a tárgyat később széles körben „ereklyeként” tisztelhetik. A személy tisztelete kiváltja a tárgy több személyes, kollektív formában megnyilvánuló megbecsülését, miután közösen nagyra tartják a bizonyos személyt.³⁷¹ Hasonlóan tekintendő egy-egy kiemelt oktató, kutató szemüvege például. A tárgy az oktató személyes életterének mindennapi részét képezte, ugyanakkor ez által annyira beépült a róla kialakított emlékezetbe, karakterének jellemzőjévé vált, hogy maga a tárgy érdemes lesz arra, hogy az egyetem történetében prezentálja a személyt.

A tárgy közvetett jelentése mellett szimbólum, jelként funkcionál. A volt Pécsi Egyetem történeti Múzeumban kiállított publikációk nem a teljesség igényével vállalták

---

³⁶⁹ Vadas 1993: 90-91; Balassa 1998: 26-27; Éger 1988

³⁷⁰ Interjú: 2008. 07.17.

³⁷¹ Hernádi 1982: 57

fel az intézmény tudományos tevékenységének felvonultatását - nem is lehetne egy teljes felsőoktatási intézmény esetében egy múzeumi bemutatásban mindezt prezentálni - hanem egy-egy kiemelkedő kötetrel utaltak az intézetek, tanszékek kutatási témájára, kiemelkedő munkatársaira, összességükben pedig az egyetem küldetésére és feladatának teljesítésére mutattak bizonyosságot. Tehát a kiállításon megjelenő publikációk formavilágában eszközei a tudományos eredmények bemutatásának, de egyben jelképei is az intézmény feladatának.

A tárgyak *dokumentáris funkciójával*³⁷² találkozhatunk a Liszt Ferenc Emlékmúzeumban, ahol a tárgyak, Liszt századfordulós szoba enteriőrjével a korát, a kor divatát, kulturális háttérét is megismerhetjük túl azon a pszichikai tényezőn, mely a hangulatértékének³⁷³ generálója, tehát híres zeneszerzőnk személyes darabjai, használati tárgyai voltak.

Bátky nyomán³⁷⁴ az egyetemi tárgykészlet intézményt bemutató kiállításokon figyelembe vehető anyagát vázoló fel a következőkben, mutatva az anyag heterogén természetét.

I. csoport: Oktatás

- 1. bemutató tablók,**
- 2. szemléltető eszközök**
- 3. tankönyvek**
- 4. tanulmányi anyagcsoport** (pl. Herbárium lapok, konzervált természetrajzi darabok, stb.)

II. csoport: Kutatás

- 1. tudományos élet eszközei**
- 2. publikációk**

III. csoport: Berendezés, Szobabútorzat

- i. irodai**
- ii. tantermi**
- iii. egyéb kiszolgáló helyiségek** (pl. Könyvtár, kollégiumok, stb.)

IV. csoport: Egyetemi viseletek, öltözékek

- 1. ceremóniális öltözékek**
- 2. ünnepi/alkalmi öltözékek**

---

³⁷² Hernádi 1982: 28

³⁷³ Baudrillard 1987:87

³⁷⁴Vö. Bátky 1906

3. mindennapi öltözékek

V. csoport: Utenziliumok

VI. csoport: Dísz tárgyak csoport: Egyetemi élet

- i. kollégiumok emlékei
- ii. menza
- iii. sport emlékek
- iv. szakkollégiumok
- v. tanulmányi kirándulások
- vi. szaknapok, diákrendezvények
- vii. konferenciák
- viii. találkozók

VII. Mindennapi élet

(pl. Az egyetem közössége egy tagja által használt jellegzetes, akár egyedi használati tárgyak, melyek az élet minden területét lefedhetik)

- a. **Oktatók, professzorok személyes hagyatékai**
- b. **Hallgatók személyes hagyatékai**
- c. **Az egyetem életébe rövidebb ideig bekapcsolódó személyek anyagai**

A régi tárgyak, bármennyire különbözőek is, kettős jelentéssel bírnak. Egyetemi múzeumok esetében nem nyugodhatunk bele abba, hogy a múzeumba került tárgynak nincsen többé gyakorlati látszata, kizárólag jelentése miatt tartjuk, illetve hangulatértéke³⁷⁵ folytán – miután a múltat, a történelmiséget idézi – ítéljük meg létét. A tárgyak szimbolikus értéküknél fogva kerülnek a múzeumi kiállításba.

Az egyetemi múzeumokban fellelhető tárgyakat nem csupán egyszemélyességükben, hanem több személyes jelentésükben³⁷⁶ is érdemes nézni. A Miskolci Egyetem történeti kiállításán lévő egyetemi egyenruhák, noha személyesen nem kapcsolódnak kiemelkedő egyéniségekhez, mégis egy közösséget reprezentálnak, korábbi viselőiknek társadalmi körére, hagyományaira utalnak.

Éles különbség a Magyarországon fellelt egyetemi múzeumok és gyűjtemények diszciplínái és a nyugat – európaiak között, hogy hazánkban főként botanikus kertek, ásvány- és kőzetgyűjtemények, valamint anatómiai gyűjtemények vezetnek a tematikai

---

³⁷⁵ Baudrillard 1987: 87-88

³⁷⁶ Hernádi 1982: 53

listát, a népszerű állattani, néprajzi- antropológiai, művészettörténeti (antik, egyiptomi, stb.), művészeti múzeumok hiányoznak a magyar egyetemi múzeumok repertoárjából.

De Clercq egyetemi múzeumokra vonatkozó generációs felosztása³⁷⁷ alapján (lásd. 49-50. oldal) Magyarországon a „harmadik generációs” egyetemi múzeumok többsége mutatható ki, mely az egyetemre fókuszál, annak történetét és/vagy tudományos munkáját kiállítás formájában promotálja. Új múzeum kiépítése esetében ugyancsak történeti szemlélet kerül előtérbe, jelenleg hazánkban szakterülethez kapcsolódó, annak munkáját segítő gyűjtemény kialakítására nincsen terv.

4. Iskola a múzeumban vs múzeum az oktatási intézményben

Vásárhelyi Tamás a MOKK 2009-es Múzeum és Iskola kötetében³⁷⁸ mutatott rá az iskolai és múzeumi oktatás-nevelés néhány jellegzetességére. A munkája nyomán a következőkben megvilágítom az egyetemi oktatás - múzeumok sajátosságait. A felvetésben nem szándékozom a közoktatás és múzeumi oktatás kapcsolatát az egyetemi oktatásával szembe helyezni, a két terület, bár éppen ellenkező pólusokon valósul meg, ugyanazt a célt szolgálják, tehát a tanítás, oktatás elősegítését, az informális tanítás bevezetését illetve a tananyag iránti érdeklődés felkeltését. Bár a célcsoport alapvetően eltérő, az egyetemi múzeumok körében is kvázi megindult a nyitás a közoktatásban résztvevő diákok felé.

- *(személyi)* Az oktatási intézmények gyűjteményeiben, múzeumaiban dolgozó munkatársak, noha legtöbb esetben nem szakavatott muzeológusok, de az adott diszciplína szakemberei, akik egyrészt szakemberként mélyebb információkat adnak a témáról, másrészt oktatási intézményben dolgozva pedagógiai ismeretekkel is rendelkeznek.

- *(helyszíni)* Az egyetemi múzeumok, egyetemi tanító gyűjtemények a tudomány művelésének központjában, az egyetemen, sőt, a tanszékek, karok helyiségeiben helyezték el. Ez által a hallgatók rendszeresen érintkezhetnek gyűjteménnyel, úgymint az órák közötti szünetekben vagy a tanórákon szintén. A gyűjtemények darabjainak taxonomikus elrendezése és a megfelelő feliratokkal ellátva

---

³⁷⁷ Clercq 2006; Clercq 2009

³⁷⁸ Vásárhelyi 2009

mindig a hallgatók szeme előtt van, folyamatos kapcsolat és érintkezés a memorizálást könnyíti meg.

- *(tevékenység)* Az egyetemi gyűjtemények, miután szorosan kapcsolódnak a tananyaghoz, nemcsak formális keretek között, tanórák szerint látogathatóak, hanem leggyakrabban önképzés keretében, magánúton vagy kisebb baráti csoportokban használják a hallgatók a gyűjteményt.

- *(cél)* A gyűjtemények anyaga és annak megismerése elmaradhatatlan a hallgató sikeres vizsgájához, s ez által a végső cél, a diploma megszerzéséhez. Így a gyűjtemények látogatása egyszerre öleli fel a külső motiváció, tehát a teljesítmény elérésének nyomása, valamint a belső motiváció³⁷⁹ az önmagáért való sikeresség érdekében.

- *(múzeumpedagógia)* A gyűjteményeket autodidakta módon, vagy a szakmuzeológus segítségével is lehet használni.

- *(kiállításpolitikai)* Az egyetemi múzeumok kiállításai minden esetben megfelelnek a tananyagnak, hiszen annak segítésére jöttek létre. Didaktikusak, azon túl olyan gyűjteményi részekkel bővül, mely a tanszék, intézet, vagy kutatócsoport kutatási eredményeit mutatják be. Miután a szakmuzeológus a tanszék munkatársa, tudja, látja, hogy milyen irányba érdemes fejleszteni a gyűjteményt, hogy az oktatásba beépíthető legyen.

- *(változás kérdése)* Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények kiállításai vajmi keveset változnak az évek alatt, de miután a látogatóközönsége folyamatosan cserélődik, így változásra szüksége – és a finanszírozási helyzetet látva lehetősége sem – nincs.

- *(látogatás)* Miután az oktatási intézmények fenntartásában álló didaktikus múzeumok és gyűjtemények látogatói határozottan az információszerzés céljából lépnek be a gyűjteménybe, illetve, ahogy említettem is, hogy számos esetben a hallgatókat mindennapjaikban körülveszik, a hagyományos „múzeumi élmény” veszik el.

---

³⁷⁹ Vásárhelyi 2009: 149

5. Az egyetemi múzeumok helye a múzeumi szektorban

Minden múzeumi gyűjtemény kulturális örökségünk része, közös érdekünk azt megőrizni, megóvni. Éppen ezért nem mindegy, hogyan integrálódik egy új múzeum a már meglévő múzeumi hálózatba.³⁸⁰ Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények helyének taglalása az utóbbi időben került előtérbe. A nagyobb múzeumi szektorban való elhelyezésük saját identitásuk kialakításnak forrása. Jonaitis a 2006-os UMAC konferencián tette fel a kérdést: Milyen helyet foglalnak el az egyetemi múzeumok a világ múzeumai között?³⁸¹

Itt lehet esetleges szembeállásról beszélni, vagy csupán elkülönülésről, de sokkal inkább az elfelejtés, ismeretlenség jellemezheti az egyetemi múzeumok és gyűjtemények muzeológiában betöltött elhanyagolt helyzetét.

Természetesen országonként, sőt egy országon belül is múzeumonként eltérő gyakorlattal számolhatunk, például az 1990-es években a British Múzeum igazgatósága aktív szerepet játszott a brit egyetemi múzeumok és gyűjtemények megismertetésében. Franciaországban a kulturális igazgatás részéről szintén egyre növekszik az érdeklődés az egyetemi múzeumok iránt, s ez az érdeklődés különösen helyi szinten egyre erőteljesebb.³⁸²

Elsősorban amiatt kerülnek el az egyetemi múzeumok és gyűjtemények a múzeológusok figyelmét, hogy a szó törvények adta kereteinek nem felelnek meg. Ez a helyzet nem csak Magyarországon, hanem világszerte érvényes. Nem felelnek meg az ICOM múzeumi definíciójának, mivel sok egyetemi múzeumnak nincs rendszeres nyitva tartása,³⁸³ vagy esetleg egyáltalán nincs is nyitva, nem is szólva a múzeumi gyakorlattal és képzéssel nem rendelkező kollégákról.

Másodszor az elkülönítés forrása az eltérő látogatói célcsoportban keresendő. Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények közönsége egy speciális közönség, leginkább diákok, kutatók, oktatók, intézménytörténeti múzeumok esetében az alumni jelentik a célcsoportot. Minden egyetemi múzeum törekszik a szélesebb közönségrétegek elérésére. Pedig nem minden egyetemi múzeum lényege a „nyilvános érdeklődés”, nem csupán az „oktatás és a szórakozás” körében fogantak ezek a múzeumok, gyűjtemények. Egy turistát

---

³⁸⁰ Éri 1984: 26

³⁸¹ Jonaitis 2006

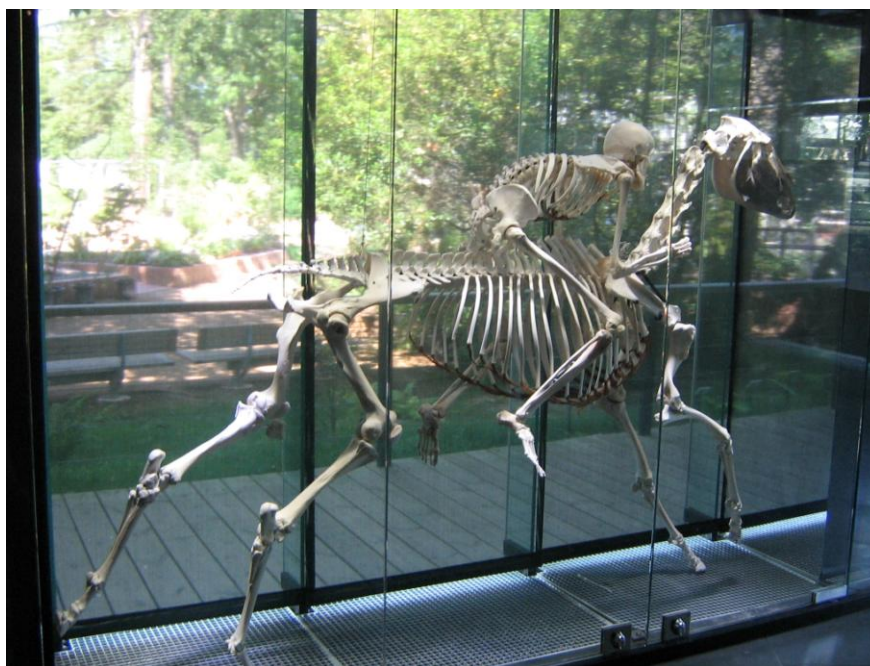
³⁸² Lourenco 2005: 110

³⁸³ De Clercq 2003: 149

a didaktikus, enciklopédikusan elrendezett tudományos gyűjtemények nem, vagy alig vonzzák, így az egyetemi múzeumok és gyűjtemények ismertségre legtöbb esetben az intézményen belül marad – bár kutatásom során szembesültem azzal, hogy még intézménye sem tud fennállásáról. Éppen a látogatói kör szélesítése céljából az egyetemi múzeumok is új utak előtt állnak. A „szórakozva tanulás” elvét követve interaktív kiállításokkal készülnek, a tudományt érdekesen, játékosan bemutatva, megtapasztaltatva tárják a látogatók elé.

Magyarországon „törvényen kívüli” helyzetük miatt kerülnek a hazai muzeológiai keretein kívülre egyetemi múzeumaink és gyűjteményeink, ez által nemcsak a szakmai fórumokat kerüljük el, hanem a támogatásoktól és a látogatóktól is elesnek – a részvétel, ez által az információ szerzés- és adás hiányában. A szak-, vagy helyi múzeummal való kapcsolat lineárisan arányos az egyetemek körében fenntartott múzeumok sikerességével és ismeretségével. Hazánkban a széles körben ismert egyetemi múzeumok – Liszt Ferenc Emlékmúzeum, Gödöllői Gépfejlődéstörténeti Múzeum, ELTE Természetráji Múzeuma, Szent-Györgyi Albert Emlékszoba – mind folyamatos kapcsolatot tartanak fenn országos vagy helyi múzeumokkal. Berendezésükben, tárgykészletük bővítésében és azok állapotának fenntartásában a nagyobb múzeumok segítik őket. A Gödöllői Gépfejlődéstörténeti Múzeum a Műszaki Múzeummal tart fenn folyamatos kapcsolatot, mely kiterjed a tárgyak cseréjére és állapotmegőrzésére is. A Liszt Ferenc Emlékmúzeum berendezésében a Nemzeti Múzeum segítségét kérte a Zeneakadémia, az ELTE Természetráji Múzeumát a Természettudományi Múzeum, a Szent-Györgyi Albert Emlékszobát a szegedi Móra Ferenc Múzeum munkatársai segítették.

Hasonlóan Európa szerte azon egyetemi múzeumok rendelkeznek magasabb minőségű, a muzeológiai irányait követő tárlatokkal, melyek kiépítésében nagyobb múzeumok közreműködtek. A toulousi egyetem természetráji gyűjteményei sokáig az egyetem régi, anyagi problémákból kifolyólag romos épületében álltak, nyilvánvalóan veszélyeztetve az anyagot is. A 2007-es évben az önkormányzat és a helyi múzeum segítségével tudták újjászervezni a gyűjteményt, a régi egyetemi épület egy részét felújítva Természettudományi Múzeumot alakítottak ki. A múzeum ugyan ettől kezdve a publikumnak szól, egy élvezhetőbb, interaktív és érdekes bemutatást tárnak a látogatók elé, korábbi anyaga az egyetemi helyszín miatt még mindig közelben van, bármikor elérhető a kutatóknak, hallgatóknak (5. kép).

26. kép: A toulousi egyetem természettudományi múzeuma (Université Paul Sabatier de Toulouse III.), Franciaország. 2009.

Az egyetemi múzeumok nem legalizált helyzete meg is kívánja a nagyobb múzeumokkal való kapcsolattartást, hiszen a gyűjtemény darabjainak, mint kulturális vagy tudományos örökségünk részének megóvása a hely és fenntartó figyelembe vétele nélkül prioritást kell, hogy élvezzen. Az egyetemi gyűjteményekben található lelkes tanárok számos esetben nem vezetnek leltárt, nyilvántartást. Mivel az iskolákban nincs kijelölt muzeológiai szempontból hozzáértő személy, ezért érthető, hogy a szakmuzeológusok általában aggályosnak tartják az iskolai gyűjtemények pusztaságát is, s azon igyekeznek, hogy azok értékes, pontosan meghatározható, identifikálható tárgyi anyagát mielőbb a területileg illetékes múzeumba mentseék.³⁸⁴ A disszonancia, hogy a közgyűjteményekben legtöbbször nem kerülnek kiállításra mindezek a tárgyak, raktárban állnak, hozzáférhetetlenek a diákok számára, így éppen megóvásuk révén kerüli el eredeti céljukat.³⁸⁵

---

³⁸⁴ Csorba 2000: 18

³⁸⁵ 2010-ben az Uppsalai Egyetem múzeumában, a Gustavianumban tett egy hetes szakmai látogatásom során ismertem meg a múzeum gyakorlatát az egyetemi örökség lokalizálása és annak múzeumban való együttes szolgáltatására. A Gustavianum az egyetem kulturális egységének egyik részeseként önálló múzeumként működik, de szakmai fennhatósága alá tartozik másik három gyűjtemény is, melyek még mindig nem fedik le az egyetem gyűjteményi térképét. Miután a tanszékek rendelkeznek saját oktató és kutató gyűjteményekkel, melyek saját fenntartásuk révén töltik be eredeti funkcióikat, így múzeumba történő elhelyezés nem ajánlott. Ugyanakkor a tanszékek saját történetük bemutatásában is elkötelezettek (lásd: Worley – Johansson 2010: 59), tehát negatívumként jelenne meg a tanszék helyiségeiből eltávolított tárgyi örökség. Ezeket a tényezőket figyelembe véve a Museum Gustavianum megállapodást kötött az

Ugyanakkor nem kerülheti el a figyelmünket az a tény sem, hogy a hazai egyetemi gyűjtemények állami fenntartású felsőoktatási intézményekben találhatóak, tehát „per se” az állam tulajdonát képezik.³⁸⁶ Saját nyilvántartást vezetve, esetleg nagyobb múzeumhoz, annak gyűjteményéhez kapcsolódva, de intézményiként kezelve számos gyűjtemény szélesebb körben válhatnak ismertté, s ez által használhatóbbá. Tehát nem a közmúzeumok és az egyetemi múzeumok közötti éles elhatárolódás és elkülönülés adhat megoldást a problémákra, nem a rivalizálásra kell fókuszálni,³⁸⁷ hiszen az intézmények visszakapnák gyűjteményeiket, szakszerű kiállítással kihelyezve.³⁸⁸

Hazai kutatásom és a szakirodalom alapján úgy vélem, valójában a múzeumi szektor nem tesz különbségeket, általánosságban kezeli múzeumait. A magyar múzeumügy kulturális szféránk szorosan összefüggő egységét képezi, függetlenül alapítóktól, fenntartóktól, tulajdonostól³⁸⁹ - mondja Éri, a szeparációt elsősorban maguk az egyetemi múzeumok teszik meg. Az egyetemi múzeumok szakemberei munkájuknak, kutatásaiknak evidenciát keresve kutatják az egyetemi múzeumok és gyűjtemények gyökereit, s hangoztatják, hogy a ma múzeumának hajtásai mind egyetemek vagy iskolák köréből nőttek ki. Leginkább az egyetemi múzeumok képviselői érzik az elkülönülés, elkülönítés fontosságát, melyet egyrészt eltérő finanszírozási helyzetükkel magyaráznak. Másrészt itt sokkal inkább a figyelem felkeltésének egyik hatásos eszközéről van szó, hiszen saját fórumok, konferenciák, publikációk létrehozásával, a muzeológia egy új területét alapozták meg. Különállásukkal elérték, hogy az Európa Tanács meghatározza az egyetemi örökség fogalmát, s ez által saját szakterületüket tették védetté.

A határozott különválás és a relevancia keresésével párhuzamosan azonban a legújabb tendenciák szerint az egyetemi múzeumok képviselői a múzeumi szakemberekkel való együttműködést szorgalmazzák. Az UMAC kiemelt figyelmet szentel a nagyobb múzeumi szektorral való kapcsolattartásra, tagjait partnerkapcsolatok létrehozására ösztönzi. Miután a nagyobb közmúzeumok beárnyékolják az ugyanazon

---

érintett tanszékekkel és intézetekkel, hogy azok vállalják az örökség további megfelelő elhelyezését és biztonságát, míg a múzeum szakmai felügyeletet biztosít, és a tárgyakat regisztrálja.

³⁸⁶ Vö. Viga 2002:45; Viga Gyula az iskolák és közművelődési intézmények szempontjából állapította ezt meg.

³⁸⁷ Viga 2002: 46

³⁸⁸ A Debreceni Egyetem és a Déri Múzeum együttműködési projektje példamutató ez esetben. 2012 februárjában a centenáriumi ünnepségek keretében az egyetem Agrár- és Vidékfejlesztési Centruma agrár-, és agrár-felsőoktatás történeti állandó kiállításnak adott otthont. A kiállítás tárgyi anyaga nagyrészt a Déri Múzeum már meglévő gyűjteményéből származik, korábbi kiállítását helyezte ki az egyetemi campusra. A kiállítás másik egysége, az agrár felsőoktatás történetéhez az egyetemi centrum adományozta tárgyi emlékeit, a kiállítás a Déri Múzeum munkatársainak szakértelmével valósult meg. A kiállítóhely kihelyezése révén az anyag olyan helyre került, ahol leghatékonyabban tudja oktató funkcióját betölteni.

³⁸⁹ Éri 1984: 26

területet bemutató kisebb egyetemi múzeumokat, így közös kutatásokkal együttműködéssel nagyobb figyelmet kaphatnak.³⁹⁰

6. A magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények lehetősége, SWOT analízis

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények a disszertációmban ezidáig leírtak szerint nyilvánvalóan küzdenek az önmeghatározásukkal, küldetésük teljesítésével, tevékenységük szabad gyakorlásával. A megváltozott oktatási és társadalmi- kulturális környezethez azonban nekik is alkalmazkodni kell, ha fenn szeretnének maradni. Pierre de Maret elkészítette az egyetemi múzeumok SWOT analízisét,³⁹¹ melyben általánosan veszi sorra az egyetemi múzeumok problematikáját, és a közös vonások alapján határozta meg erősségeiket, gyengeségeiket, lehetőségeiket és veszélyeiket. A következőkben Maret példáját követve a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények elemzését végzem el a SWOT mentén, mely egyben summázza is a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények helyzetét.

Az egyetemi múzeum erősségei (STRENGTHS):

- A gyűjtemények számos esetben ritka és egyedi darabokat tartalmaznak³⁹²
- A gyűjteményt gyakran magasan motivált és mély szakismerettel rendelkező személy gondozza³⁹³, számos esetben a gyűjtemény egy-egy személy „életműveként” is él (pl. Bajai Főiskola Intézménytörténeti emlékszobája).
- Az egyetemi múzeumok olyan intézményekben vannak beágyazódva, amelyek könnyed elérést ajánlanak a különböző magasan minősített szakértőkhöz, a tudás és a technológia van az élvonalban³⁹⁴

---

³⁹⁰ Stanbury 2003b: 2-3

³⁹¹ Maret 2006: 79-83

³⁹² Maret 2006:79; Megj: különösen a természetrajzi és orvosi gyűjtemények dicsekedhetnek ritka darabokkal, azonban az intézménytörténet körében ez a II. Világháborút követő kutatási tárgyak jelenthetnek unikális darabokat nemcsak az egyetem-, de a kutatástörténetben is: debreceni példát említve számos eszköz nem állt rendelkezésre a kutatásokhoz pénz vagy ideológiai problémát tekintve, így az egyetem professzorai, diákjai saját maguk „házi gyártmányát” készítették el (pl. DE Fizika Intézet).

³⁹³ Uo.

³⁹⁴ Uo.

- A megbízottak gyakorlatias megközelítéssel rendelkeznek az oktatás és a gyűjtemény használata szempontjából, hiszen felsőfokú pedagógiai tapasztalattal rendelkeznek, sőt, tudományterületük kiemelkedő szakemberei is egyben³⁹⁵
- A felsőoktatási intézmény presztízst és hitelt nyer a múzeuma által³⁹⁶
- Az egyetemi gyűjtemények a kutatást támogatják, múzeumként az adott diszciplínát népszerűsítik³⁹⁷
- Az egyetemi múzeumok konkrétan bemutatják az egyetemi eredményeket és ideákat³⁹⁸
- Az egyetemi presztízst direkt módon annak korához és kontextusához kapcsolódik – az idősebb a jobb³⁹⁹
- A fentihez kapcsolódva az egyetemek is keresik gyökereiket, melyet múzeumaik révén ismertethetnek meg⁴⁰⁰
- Az egyetemeknek sokszor öreg épületeik vannak, amelyek már önmagukban is feltűnő építményei környezetüknek, és vonzzák a látogatókat, a múzeum funkciójával mintegy kiegészíti az egyetemek turisztikai vonzáskörét⁴⁰¹ (lásd: Kolozsvár – BBU; Debreceni Református Kollégium Gyűjteményei, Eszterházy Károly Főiskola Varázstornya, Debreceni Egyetem lehetősége)⁴⁰²
- A hiány egyben erősség is: az egyetemi múzeumok kis száma már meglévő felsőoktatási intézmények múzeumát erősíti, hiszen ritkaságuk által az egyetem különbözősége hangsúlyozódik és egy nem szokványos programot kínál.
- A lét már önmaga erősség: hazai területen már egy emlékszoba vagy gyűjtemény meglétét is erősségnek nevezhetünk, egyrészt a történelem viharai miatti rombolás és

³⁹⁵ Uo.; Megj: Magyarországon ez pl. az ELTE Természettudományi Múzeumában nagyon szépen jelen van, az intézménytörténeti gyűjtemények esetében kevésbé-, vagy nem jellemző

³⁹⁶ Uo.

³⁹⁷ Uo.

³⁹⁸ Uo.; Megj: A Galamb József Emlékszoba példáját ismeretem itt, ahol az intézmény egy korábbi hallgatójának prominens munkája, a Ford T-modell tekinthető meg az oktatási intézmény eredményei referálva.

³⁹⁹ Uo.; Megj: első körös felmérésem során több egyetem hivatkozott „fiatal” korára múzeum hiányának okaként. Továbbá azon felsőoktatási intézmények, melyeknek rövid történetük ellenére van bemutatkozó kiállításuk, lekicsinylően tekintenek rá, nincs jelentőség tulajdonítva neki.

⁴⁰⁰ Megj: a gyökerek keresése és bemutatása sokszor olyan fontosnak tűnik ezen intézmények számára, hogy bárminemű kapcsolódó egység történetét is vázolják, pl. a Rendőrtiszt Főiskola rövid múltja miatt fontosnak találta a főépületük történetének is bemutatását még a leány nevelde időszakából.

⁴⁰¹ Uo.

⁴⁰² Megj: Debreceni Egyetem lehetőségét tekintve emeltem ki ezt a pontot, bár hazánkban nem jellemző a gyakorlat. A felsőoktatásra jellemző helyhiány miatt hazánkban inkább a gyűjtemény elhelyezése a fő kérdés, tekintet nélkül a környezetre. A régi épületekben azok a gyűjtemények találhatóak, melyek alapításuk óta is egy helyben jelen vannak, pl. Semmelweis Egyetem Anatómiai Múzeuma, Szegedi Egyetem Anatómiai Múzeuma. Amennyiben a gyűjtemény/emlékszoba az intézmény régi épületében található, akkor sem reprezentatív vagy könnyen elérhető helyiségben, pl. Bajai Főiskola emlékszobái.

elvesztés, netán szándékos kidobás miatt, másrészt a felismert örökség bemutatására való törekvés nyomán.

- Az egyetemi múzeumok témájának sokfélesége, hiszen szinte bármelyik felsőoktatási intézmény számára nyitott a gyűjtemény-, múzeumlétrehozás lehetősége a saját diszciplínájában.
- Kiállítások és a gyűjtemények közelsége révén mindennapos, illetve folyamatos interaktív kapcsolatban állnak a hallgatók azokkal, a tanszékek folyosóján álló gyűjtemények még a szünetekben is tanítják a hallgatókat.

Gyengeségek (WEAKNESSES):⁴⁰³

- A látványosság hiánya a legtöbb egyetemi múzeumnál⁴⁰⁴
- A profitra való törekvés nem az egyetemi múzeumok fő feladata⁴⁰⁵
- A múzeum széttagozódása különböző tanszékekre, karokra, és helységekre, nem látogatható együttesen⁴⁰⁶
- Múzeumi szaktudás hiánya, csak egyfajta „hobby”ként jelenik meg a múzeum⁴⁰⁷ - különösen a kisebb emlékszobák során jellemző ez hazánkban (pl. Bajai Főiskola Intézménytörténeti emlékszobája, Rendőrtiszti Főiskola).
- Támogatások és az egyetemi menedzsment hiánya, így az egyetemi múzeumok kénytelenek tradicionálisabbak, kevésbé kreatívabbnak lenni – így sokszor az „elefántcsonttoronyon” kívülnek helyezik el őket⁴⁰⁸
- A „gyűjtő szindróma” rizikója: a személy, aki a múzeumért felelősséget vállal, sokkal inkább érzi magáénak, mint az egyetemének.⁴⁰⁹

---

⁴⁰³ Maret által meghatározott gyengeségek közül csupán egy párat emeltem ki, mivel a magyarországi helyzetre ugyan jellemzőek, de nem a legnagyobb horderővel bíró „elmaradásokat” jelentik. Pl. Maret írja a kollégák közötti versengést, mely hazánkban nem merül fel egyszerűen a szakmabeliek hiánya miatt az egyetemi múzeumban. Továbbá ír a „múzeum baráti köre” kezdeményezés hiányáról, ami ugyan nincs hazai egyetemi múzeumokban, bár az egyetemi múzeumok esetében az egyetem baráti körével való kooperáció hasonló szereppel bírhat.

⁴⁰⁴ Maret 2006:80; Megj: noha sok gyűjtemény a darabok szigorú bemutatására törekszik mindennemű esztétikai kíváncságot nélkül, mégis nem egyértelműen nevezhetném gyengeségnek ezt a gyűjtemények funkciójának aspektusából. Például egy éremgyűjtemény csak a kiállításon látványosak, de az a tanulmányozás körülményeit nehezíti meg, márpedig az egyetemi gyűjtemények oktató- és kutató gyűjtemények elsősorban. A kiállításokon alkalmazott látványosságra törekvő installáció elsősorban financiális kérdés.

⁴⁰⁵ Maret 2006: 80

⁴⁰⁶ Uo.

⁴⁰⁷ Uo.

⁴⁰⁸ Uo.

⁴⁰⁹ Uo.; Megj: tapasztalatom alapján ez nem csak a kiállításra/gyűjteményekre jellemző, hanem arra az egyetemi tárgyi örökségre is, melyet egy egyetemi személy tanszékén, intézetében megóvott a kidobástól, elvesztéstől, és esetleg saját gyűjteményként kezeli.

- A muzeológiai ismeret hiánya, és a menedzsment nagyon amatőr stílusa.⁴¹⁰ – Magyarországon csak az öt nagyobb egyetemi múzeumnál (ELTE, SZE-JGYPK, EKF, SZIE Állatorvosi Gyűjtemény és SZIE géppark) alkalmaznak muzeológusképesítésű munkatársat; néhány esetében a berendezéskor kértek a helyi-, vagy a szakmúzeumtól segítséget, de a további múzeumi munka nincs.
- Múzeumi/pedagógiai programok hiánya
- Statikus, nem megújuló tárlatok
- Nem bejegyzett gyűjtőhelyek, hivatalosan nem létező entitások az egyetemi múzeumok – így sem a szakma sem a közönség nem ismerheti meg őket
- Létük ismeretlen az egyetem, a város és az ország oldaláról is
- Területi és helyproblémák: a felsőoktatási intézmények rendszeres küzdenek a helyhiánnyal, így sem a gyűjtemények raktározására, sem megfelelő kiállítóhely biztosítására nincs lehetőségük (pl. Kecskeméti Főiskola Számítógépmúzeuma a tanteremben elkerített sarok, vagy a Galamb József Emlékszoba szintén a tanácsterem része).
- Egyetemi múzeumok és gyűjtemények nem jelennek meg minden szakterületen, Magyarországon kedvelt gyűjtemények a botanikus kertek, anatómiai gyűjtemények, és ásvány- és kőzetgyűjtemények. A többi tudományterület esetében a helyi vagy az országos múzeumok gyűjteményei szolgálhatnak empirikus tapasztalattal, amelyek az ország centralizáltsága miatt csak a fővárosban találhatóak.
- Stratégia hiánya a gyűjteményi oldalról, illetve a felsőoktatási intézmények részéről a múzeumra irányulóan⁴¹¹
- Nincs egy központi egyetemi adminisztráció, mely az intézményben található gyűjtemények érdekében eljárhatna
- A gyűjtemények minősége eltérő, vagy csupán magas végzettségű, specializált látogatók érdeklődését váltja ki
- Múzeumban történő kutatás kevés száma
- Nincs kutatás-követés a gyűjteményeknél
- Számos gyűjtemény és szinte minden kiállítás esetében nincs lista és leltárkönyv a megjelenő tárgyakat érintően
- Nincs lehetőség rendszeres nyitva tartásra

---

⁴¹⁰ Uo.

⁴¹¹ Maret 2006: 80

- Nincs a múzeumoknak, gyűjteményeknek elkülönített költségvetése
- A potenciális látogatók köre az egyetemi hallgatók, illetve a felsőoktatási intézmények hivatalos vendégei.
- A múzeum integrációja az egyetem struktúrájába félrevezető helyzetet teremt a potenciális látogatóknak, azt hiszik, az egyetemhez kell tartozni ahhoz, hogy a múzeumot/gyűjteményt látogathassa.⁴¹²
- A gyűjtemények sem a kutatások révén, sem egyéb úton – sajtó, programok, hírek, egyetemi honlap – nem, vagy csak kis számban jelennek meg a közönség számára
- A gyűjteményről, kiállításról megjelent publikációk csekély számban születnek, illetve a megjelenők követését nem végzik
- Ritka a középiskolákkal történő kapcsolattartás a gyűjtemény használatát illetően

Lehetőségek (POSSIBILITIES):

Az egyetem oldaláról:

- Az egyetemnek presztízst biztosít a múzeum, mivel be tudja mutatni annak gazdagságát, és a dicsőséges múltjának bizonyítékait⁴¹³
- Az egyetemi múzeum révén az egyetem történetét és egyediségét tudja megmutatni⁴¹⁴
- Az egyetemi múzeum az egyetem reklámfelülete lehet, illetve az Európai Felsőoktatási Térségben ESZKÖZ-ként szolgálhat a hallgatók és kutatók eléréséhez
- Az egyetemi múzeumoknak fontos szerepet játszhatnak az egyetemhez fűződő identitás kialakításában és szolgálatában: a kutatások, régi hagyományok, egyetemi baráti kör, városi és régiós atmoszféra, az egyetem országos szintéren betöltött jelentőségének ábrázolása, stb..⁴¹⁵
- Az Egyetemi múzeum az egyetem szociális és kulturális küldetésének a kiegészítői lehetnek⁴¹⁶

Lehetőségek a Kutatás és Tanítás perspektívájából:

- Az egyetemi múzeum vagy gyűjtemény a tudományok népszerűsítésének helyszíne⁴¹⁷

---

⁴¹² Uo.

⁴¹³ Maret 2006:80

⁴¹⁴ Uo.

⁴¹⁵ Maret 2006:81

⁴¹⁶ Uo.

⁴¹⁷ Uo.

- Az egyetemi múzeumoknak egy olyan helyként kell szerepelniük, amely gyűjteményeikkel és eseményeikkel diákokat vonz be. A tudományos váltás helyeiként kell őket felfogni, ugyanakkor elősegíteni a kreativitást és cserét a művészek és a tudósok között. Valamint úgy is ki lehetne használni, mint „egyetem dióhéjban” koncepció, hogy be tudja mutatni a jelenkori egyetem számos szerepét.⁴¹⁸
- A kiállításoktól a kísérletekig:⁴¹⁹ tehát interaktív tárlatok létrehozása
- Az egyetemi múzeum használata a muzeológusképzésben, a hallgatók közvetlen részvétele a konzerválásban, promócióban, stb..
- Interdiszciplináris megközelítésekre alkalmas az egyetemi múzeum, időszakos kiállítások, fórumok, előadások szervezésével az egyetem több tudományterülete közötti, akár tudományos, akár filozófiai kérdések tárgyalásának adhat helyet.

Lehetőségek a múzeum perspektívájából:

- A múzeumok egy piac-orientált megközelítés felé tendálnak, és igyekeznek saját fenntartásukhoz szükséges pénzforrást megszerezni, megteremteni⁴²⁰
- Folyamatos kutatások folytatása nemcsak a materiális, de a szellemi javak megőrzésére is, mint az egyetemi élet, akadémia, diákélet, rituálék, zenék, szimbólumok az öltözködésben⁴²¹
- Weboldal használata az egyetemi múzeum vagy a gyűjtemény hirdetésére⁴²²
- Az általános és középiskolák felé történő nyitás elindítása a látogatószám növelése érdekében⁴²³ – Hazánkban a múzeumpedagógia bevezetése az egyetemi múzeumokba.
- Az egyetemi múzeum segíthet, hogy az egyetem nyisson a város felé. Az egyetemi múzeum a hallgatókat megismertetheti a történettel, a kutatások számos aspektusával⁴²⁴
- Az egyetemen belüli különböző gyűjtemények és múzeumok közötti hálózati kapcsolat kiépítése segítheti az átláthatóságot⁴²⁵
- Együttműködés kiépítése mind az ugyanazon tudományterületen szerveződő egyetemi múzeumok és gyűjtemények, mind interdiszciplinárisan a gyűjtemények között⁴²⁶

⁴¹⁸ Maret 2006: 81

⁴¹⁹ Uo.

⁴²⁰ Uo.

⁴²¹ Uo.

⁴²² Uo.

⁴²³ Maret 2006: 82

⁴²⁴ Uo.

⁴²⁵ Uo.; Megj: Olyan egyetemeken esetében, amelyeknél több múzeum vagy gyűjtemény található (pl. Szegedi Egyetem). Valamint lásd fentebb: Uppsalai Egyetem múzeumainak struktúrája

- Időszaki kiállítások szervezése, mellyel az egyetemen, a tudományterületen vagy a múzeumban folyó folyamatos életet érzékeltetni lehetne
- Egész intézményre kiterjedő átfogó gyűjtés végzése a további tárgyi örökség megtalálása érdekében
- Ugyan a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények számára könnyebb a felsőoktatási törvény alapján fenntartani a gyűjteményt, de annak ellenére a múzeumi törvény által előírt nyilvántartás bevezetése lenne szükséges.

Fenyegetések (THREATS):

- Az egyetemek vezetői nem látják „üzleti érdeket” az egyetemi múzeumban⁴²⁷ (míg kíváncsi és befektetés van annak kiépítésére, további használatára és eredményes működésére nem gondolnak)
- Az egyetemi múzeum nem prioritás. Miután az egyetemek a támogatások visszaesését, ugyanakkor a hallgatói szám növekedését tapasztalják, az egyetemi múzeum csak pénzkidásnak és helyfoglalónak tűnik⁴²⁸
- Az egyetemi múzeum egyetem belüli tisztázott helyzetének hiánya⁴²⁹ – nem működnek ön álló egységként, de nem is tartoznak olyan nagyobb szervezeti egységhez, mely révén érdekeiket érvényesíteni tudnák.
- A felfogás, mely szerint az egyetemi múzeum a MÚLT tartozéka⁴³⁰
- A dokumentálatlan gyűjtemények el fognak veszni
- Az egyetemi múzeum elveszik az egyetemi közössége és a szélesebb látogatókör között, egyik félnek sem tud igazán megfelelni.

---

⁴²⁶ Magyarországon az ásvány- és földtani gyűjtemények között ez megtalálható, tekintet nélkül az intézményi hovatartozásra.

⁴²⁷ Maret 2006: 82

⁴²⁸ Uo.

⁴²⁹ Uo.

⁴³⁰ Uo.

VIII. MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK AZ EGYETEMÉRT. AZAZ MILYEN LEHETŐSÉGEK RÉVÉN TÖLTHET BE INNOVATÍV SZEREPET AZ EGYETEMI MÚZEUM ANYAINTEZMÉNYE ÉLETÉBEN?

„it'ss always darkest before the dawn”⁴³¹

“Hiba, ha előadsz, holott tanítanod kellene.”⁴³²

/Pintér Jenő Dr./

Célom, hogy bemutassam – bár a múzeum megvalósulása hiányában csupán teoretikusan – milyen lehetősége van egy egyetem keretein belül működő múzeumnak a sikeres fenntartást és működést illetően, megfelelve mind az egyetemi oktatási céloknak, mind a múzeum funkciójának. Hipotézisem, hogy amennyiben egy múzeum munkája kielégítő az intézménye számára, tehát sikeresen valósítja meg küldetését, érdemben szolgálja az egyetem oktatási, kutatási és művészeti tevékenységét; programjaival és tárlataival pozitív visszacsatolás éri az egyetemet, mely a későbbiekben hatékonyan hozzájárul az egyetem promóciós munkájához, úgy az anyaintézmény – bármilyen mostoha is legyen a kulturális- és oktatási szféra támogatottsági környezete –, az egyetem kiáll múzeumáért és fenntartását elősegíti.

A következőkben igyekszem egy olyan tervet közreadni, mely szerint NEM csak egyetemtörténethez kapcsolható tárgyakkal görcsösen teletömött mauzóleumként jelenne meg a Debreceni Egyetem múzeuma, hanem az új múzeológia gyakorlatának is megfelelően élő, használható kiállító- és oktatóhelyként. Leszögezem, nem a régebbi tárlatokkal rendelkező múzeumok negatív megítélése a célom, csupán az utóbbi évtizedben rendszeresen napirenden lévő múzeológiai kihívások – mint például a fenntarthatóság és a látogatószám növelése – kiküszöbölése és egyetemi múzeumban történő alkalmazása. A korábbi múzeológia gyűjteményközpontú szemléletétől való elmozdulása a látogatóközpontúság felé az egyetemi múzeumokat is meghatározza. Ezzel

---

⁴³¹ Freundlich 1964-64: 151

⁴³² Pintér 1939:620

relációban a magyar egyetemi múzeumok lehetőségeiről is szó esik, melyeket párhuzamba helyezem az általam is megismert európai példákkal.

A témám sajátos és egyedinek mondható azon aspektusból, miszerint az egyetemi múzeumok és gyűjtemények területén új múzeum létrehozásával igencsak kis számban lehet számolni, a korábbi, évszázadok alatt felhalmozódó tárgykészlet újrendezése a terület legfőbb feladata, illetve a már fennálló múzeumok, gyűjtemények „felélesztése”, a kortárs igényeknek megfeleltethetővé tétele áll a munkák fókuszában.

1. Nemzeti összefogás – a felismerés, együttműködés és hírüladás generálásaként

Kutatásom alapján a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények gyenge pontját azok ismeretlenségében látom, mely nem csak társadalmi szempontból bizonyul igaznak, hanem a szakma és anyaintézménye felől is. Ahogy a fentiekben is említettem, e dolgozat célja éppen a magyar felsőoktatási intézmények kincsestárainak kvázi összeírása és elemzése a debreceni szerveződő múzeum kontextusában. Az egyetemi múzeumok problematikájának kezelésére országonként különböző módszerekkel, szervezeti hozzáállásokkal közelednek. Minden országnak saját történeti, politikai, gazdasági körülményei teszik sajátossá a kihívásokat, melyeket országon belül új stratégiák kidolgozásával szükséges kezelni. A nemzeti szervezetek létrehozásának legnagyobb jelentősége, hogy mind az egyetemek és mind az egyetemi múzeumok szakemberei felismerték, hogy összetett problémákkal állnak szemben, melyet csak együttes erővel tudnak megoldani, vagy hogy tovább menjünk, esetlegesen sikeressé tenni múzeumaikat. A nemzeti kezdeményezések között egyaránt akadnak a **felsőoktatási intézeteken belüli gyűjtemények, múzeumok szövetségei, és az általános muzeológia és az egyetemi múzeumok szakembereinek összefogása**, úgymint egyetemi összefogás a múzeumért, gyűjteményért, ugyanakkor tudományterületek gyűjteményei közötti kapcsolat is.

Magyarországon egyetemi múzeumok és gyűjtemények közötti kapcsolatháló nincs. Csupán egy kötet⁴³³ foglalja össze – egy diszciplínán belül – az ásványgyűjteményeket Magyarországon, jóllehet a gyűjtemény fenntartója nem központi kérdés a kötetben, az ország összes ásványgyűjteménye, – tehát egyetemi, nemzeti, helyi gyűjtemények –, azok történetével és gyűjteményi leírásával szerepelnek a kötetben. E

---

⁴³³ lásd: Kecskeméti – Papp: 1994

kezdeményezés figyelemre méltó, hiszen hozzájárul a gyűjtemények országon belüli információcseréjéhez, illetve lehetőséghez a gyűjtemények közötti „csere” lebonyolítására. Természetesen a gyűjteményekről megjelenő tanulmányok, cikkek⁴³⁴ léteznek, azonban azok gyűjteményes formában vagy esetleg összefoglaló jelleggel nem közzétettek.

Az európai országokban az utóbbi másfél évtizedben figyelhető meg az egy országon belüli egyetemi múzeumi és gyűjteményi hálózat kiépítése, jobbára a nemzetközi szervezetek (UMAC, UNIVERSEUM) ösztönzésének hatására. A fentiekben kifejtettem a közép-kelet európai országokban történt/történő ez irányú lépéseket, tehát hogy jellemzően az utóbbi 3-5 év az az időszak, mikor kezdeményezés történt országos vagy egyetemen belüli múzeumi összefogásra. Ez alapján az európai területen három szintet tartok érdemesnek megkülönböztetni az összefogás és országos hálózat kiépítésben:

Első szint a nyugat – európai országok (pl: Egyesült Királyság, Belgium, Hollandia, Franciaország), melyek elsőként ismerték fel egyetemi örökségük értékét, azok veszélyeit és az összefogásban rejlő lehetőségeket.

Második szintér az a közép-európai vonal, melyben az utóbbi 3-5 évben, a nyugat-európai együttműködések példaként szem előtt tartva tettek lépéseket ez irányba (pl: Lengyelország, Ausztria).

Harmadik szintérre sorolom hazánkat, Romániát, Ukrajnát, valamint a Balkán országait, mely ugyan számos közös vonást mutat a közép-kelet európai szintérrel, az egyetemi múzeumok és gyűjtemények mégsem kaptak még kellő figyelmet, illetve az e területen tevékenykedő szakemberek nem nyitnak egymás felé.

A következőkben nemzetközi gyakorlatokat követve közlöm azokat az egzakt lépéseket, melyek előrelendítik az intézmények közötti együttműködést.

Felismerés

Minden országban elsőként szükséges, hogy az egyetemi örökség jelentőségét és sajátos voltát felismerjék. Ez a felismerés indulhat az egyetemek részéről, a muzeológusok részéről vagy akár a kormányzat oldaláról, a lényeg, hogy külön figyelmet kapjanak.

---

⁴³⁴ Vö.: Buda – Papp – Weiszbürg 2004; Isépy 2006; Kecskeméti 1984; Kozma 2004; Oroszi 2004a, b, 2005 a, b, 2006a, b; Papp 2002; Szentimrei 1987; Takács 1988; Vassné Tana 1-2,

Az Egyesült Királyság egyetemi múzeumai száncalomra méltó helyzetben voltak az 1980-as években.⁴³⁵ Nagy-Britannia egyetemi múzeumai óriási változáson mentek át az utóbbi évtizedben, mely változást Arnold-Foster a kialakult profilban, és a gyűjteményi örökség értékének felismerésében látja.⁴³⁶ Jelenleg stabilnak látszik az UK egyetemi múzeumainak helyzete, mely változás a szerepük tisztázása révén teljesült. Szakmai keretek közé helyezték egyetemi múzeumaikat, s az egyetemen és annak közösségében jelentősebbé vált jelenlétük.⁴³⁷ Hasonlóan a holland SAE (lásd. később) szervezetének jelentősége, hogy egy alapítvány létrehozásával kiindulóan felismerték az együttműködés pozitív lehetőségeket, észrevették, értékelték az egyetemi örökséget és lépést tettek megőrzése érdekében.

Felmérés

A felmérések célja egy olyan, az egyetemi múzeumok és gyűjtemények természetét, tárgykészletét és használatát feltüntető tudásbázis kialakítása, mely mutatja, milyen örökséggel állunk szemben, hol találjuk azokat, és kiket kell az ügy érdekében elérni. A brit UMG az 1980-as évektől 2002-ig tartó felmérést végzett egyetemi múzeumaikról,⁴³⁸ mely információ- halmaz a koordináló szervek létrehozását is generálta.

A Commissione Musei 2000-ben egy dokumentumot készített (CRUI), mely mutatja a tipológiai és történeti sokszínűségüket az itáliai egyetemi múzeumoknak. A dokumentum célja, hogy növelje az egyetemi múzeumok felé a figyelmet nemzeti szintéren, valamint hogy együttműködésre, közös gyűjteményi politika kialakítására, gyakorlatra ösztönözzön. Az egyetemi múzeumok egyáltalán nem voltak nyitottak, alig mutattak bármiféle tevékenységet a megismertetésükre. A dokumentum előhívta az egyetemi múzeumok megfelelő koordinációját és az egyetemek közötti együttműködést. Kialakítottak egy olasz egyetemi múzeumi hálózatot⁴³⁹, mely bátorította, és példával látta el az egyetemeket saját múzeumaik, gyűjteményeik szisztémájának kialakítására.⁴⁴⁰

A felmérés eredményét a szervezetek publikálták, illetve egy egységes adatbázisban teszik közzé. A fentebb említett UMG 2004-ben az közzé tette a felmérés eredményét, az „*University Museums in the United Kingdom – A national resource for*

---

⁴³⁵ Lourenco 2005: 104

⁴³⁶ Arnold-Foster 2006

⁴³⁷ Lourenco 2005: 104

⁴³⁸ A felmérés szerint közel 400 egyetemi múzeum és gyűjtemény van a brit államban, ugyanakkor csupán 25%-uk elérhető rendszeres nyitva tartással a látogatók számára. Lásd: Arnold-Foster: 2006

⁴³⁹ Rete Nazionale di Sistemi Museali di Ateneo

⁴⁴⁰ Lourenco 2005: 113-114

*the 21st century*⁴⁴¹” című dolgozatát, mely felmérés elsősorban az egyetemi múzeumok szektorában a tudatosság növelését tűzte ki célul, hogy eredményeivel, tetteivel hozzá tudjon járulni a modern felsőoktatáshoz.

Kapcsolati háló, közös fórum

Az együttműködésben lévő erőteljes nyomás a célok elérése érdekében vitathatatlan. Ugyanakkor, ha az egyetemi örökséget az egyes intézmények keretei között in situ megőrizni nincs lehetőség, a gyűjteményi darabok túlélésének esélye múlhat egy-egy erős nemzeti szövetségen. Ezt a helyzetet példázza a **SAE** (Stichting Academisch Erfgoed)⁴⁴², mely a holland egyetemek múzeumainak kezdeményezésére alakult nemzeti összefogás. A holland egyetemek évszázados, régi, jelentős örökséggel bírnak, mely szétszóródásának lehetőségét látva 1997-ben az öt legöregebb holland egyetem (Amszterdam, Delft, Gröningen, Leiden, Utrecht) kezdeményezte a nemzeti együttműködést. A SAE feladata a megfelelő egyetemi múzeumi stratégia kiválasztása, a holland egyetemi örökség promóciója, valamint koordinálja és kivitelezzi a holland kormány nemzeti projektjeit. Projektjeikben a kormányzati alap, melyet a Mondriaan Foundation igazgat, 40%-át fedi le a teljes költségeknek, míg a fennmaradt 60%-ot az egyetemek állják.⁴⁴³ A SAE független vezetőséggel bír, minden egyetem két taggal reprezentálhatja magát benne (1 múzeumi szakember + 1 egyetemi bizottsági tag). Az együttműködés legfontosabb célja az egyetemi múzeumok és gyűjtemények elérhetőségének növelése, mind a kutatók, mind a látogatók részéről, valamint az egyetemi örökség megőrzése érdekében létrehívott új társulások támogatása. Három egymásra épülő lépésből áll projektjük, (1) a jelen helyzet leltára és diagnózisa; (2) stratégiai és gyakorlati értékelés; valamint (3) eldönteni az alkalmas felmérési lehetőségeket. A kivitelezési tervük öt tematikus (tudományágak szerinti) projektre⁴⁴⁴ oszlik: Geológiai gyűjtemények (2003-ban befejeződött projekt); Botanikus kertek (2004-re); Képzőművészeti gyűjtemények; Orvosi gyűjtemények; Történeti-, pedagógiai gyűjtemények, e tudományterületek gyűjteményeinek interegyetemi kapcsolatát

---

⁴⁴¹ Lásd: University Museums UK Group 2004

⁴⁴² SAE Jelentése: „Alapítvány az egyetemi örökségért”

⁴⁴³ Lourenco 2005: 105-106

⁴⁴⁴ A fenti területek közül nem mind érinti az összes egyetemet, például az orvosi gyűjtemények projektjéből kimarad Delft, valamint nem mindegyik projekt tartalmaz kizárólag egyetemi gyűjteményeket. Például 17 botanikus kert szerepel a projektben, ugyanakkor csak hét található ezek közül egyetemi keretben.

fejlesztették ki. Az együttműködés jóvoltából az Utrechti Egyetem felszámolt geológiai gyűjteményének darabjai más egyetemek gyűjteményében kerültek át, ez által őrizve meg azokat.

Szintén az egyetemek összefogásából indult az olasz projekt. 1999-ban alakult meg a Commissione Musei, ahol a rektori konferencia foglalkozik az egyetemi örökséggel, vezetője a rektor. A bizottság elsődleges célja az itáliai egyetemi múzeumok, gyűjtemények, levéltárak és botanikus kertek örökségének széles körökben való megismertetése. Erőssége, hogy széles területet vizsgál a tudományterületekről, belevonják a levéltárak, könyvtárak képviselőit is, összehozzák a rektorokat és a múzeumi szakembereket a cél érdekében.⁴⁴⁵ Olaszországban nemzetközi jelentőségű az egyetemi örökség, hiszen az első egyetemek Itáliában alakultak meg, ahogy a legkorábbi egyetemi gyűjtemények is ide helyezhetőek. Mi több, a Paduai Egyetem botanikus kertje az UNESCO világörökség része.

A Bureau Musées francia nemzeti kezdeményezésként 1993-ban alapult meg az egyetemi örökség védelme és igazgatása érdekében.⁴⁴⁶ A Bureau Musées gyakorlata egyedülálló Európában. A Bureau Musées tevékenysége révén egyre nagyobb figyelem övezi az egyetemi örökséget Franciaországban, interdiszciplináris- és szakmai csoportok egyaránt kialakulóban vannak a témában. Ugyanakkor a francia egyetemi múzeumok és gyűjtemények helyzete párhuzamba vonható a külföldi mintákkal, tehát még mindig jellemző a források (pénz és megfelelő szakember) hiánya, az önmeghatározás hiánya, az egyetemen belüli szerepük tisztázásának hiánya, illetve az egyetem közép-, illetve hosszú távú stratégiai terveiben sem minden esetben szerepelnek.

A francia Montpellier-i egyetem MuseUM nevű, egyetemi örökséget összefogó projektet hozott létre. Az együttműködés célja a három montpellier-i egyetem építészeti, művészeti, és tudományos örökségének tanulmányozása, megőrzése és interpretálása.⁴⁴⁷

A CAUMAC (Council of Australian University Museums and Collections) az európai államokkal ellentétben fordított sorrendben valósította meg a gyűjteményi felmérést, és helyezte egyetemi múzeumait a figyelem központjába. Az ausztrál szervezet 1992-ben alakult meg, s erőteljesen ösztönözte a kormányt egy átfogó felmérés

---

⁴⁴⁵ Lourenco 2005: 113

⁴⁴⁶ Az UMAC adatbázis szerint 63 egyetemi múzeum és gyűjtemény található Franciaországban, de legalább 400-500 gyűjteménnyel kell számolni M. Lourenco kutatása szerint (Lásd: Lourenco: 2005) Bár a közönség előtt számos gyűjtemény ismeretlen. A figyelem hiánya már az egyetemektől indul, például 101 felsőoktatási intézmény honlapján csak 34 említi meg múzeumát, vagy gyűjteményeit. Lásd: Lourenco: 2005

⁴⁴⁷ Lourenco 2005: 111

támogatására, melyben nemcsak az egyetemi örökségük felmérésére került sor, hanem rávilágítottak az egyetemi menedzsment felelősségére az intézményen belüli gyűjtemények megóvásában, ugyanakkor ösztönözte a kurátorokat más gyűjtemények megismerésére, és azokkal való partnerség kialakítására.⁴⁴⁸

Egy diszkurzív fórum kialakításával nem csupán az egy diszciplínán belüli gyűjtemények kommunikációja történne meg, hanem hasonló gyűjtemények – mint a természetrajzi gyűjtemények – egymástól hallhatnak példákat helyzetük megoldására, valamint ez a fórum hozzásegítené a képviselőket a gyűjtemények azon immanens természetének megértésére, melyeket elhagyni nem lehet, csupán azokhoz alkalmazkodva érdemes gyűjteményi és kommunikációs stratégiát tervezni.

A brit UMG (University Museums Group) három tényezős egyetemi-örökség népszerűsítő programját elsőként egy stratégiai együttműködés felismerésében és végigvitelében végezte, tehát az egyetemek, az egyetemi múzeumok csoportjai, a helyi és az országos múzeumok képviselői, illetve a múzeumi szakemberek összefogásában valósult meg.

Közös ügyek felterjesztése a minisztériumba

A többi országhoz képest Franciaország a legfelkészültebb az egyetemi örökség megőrzésére, hiszen legális eszközzel vannak ellátva: az 1984-es felsőoktatási törvény a gyűjtemények megóvását és azok tanulmányozását írja elő.⁴⁴⁹ Emellett Franciaország szintén rendelkezik egy állandó bázissal, a múzeumok igazgatóságával (Bureau Musée) az oktatási minisztériumán⁴⁵⁰ belül, mely négy évenkénti projektervvel rendelkezve látja el az egyetemi múzeumok és gyűjtemények koordinációját, felméréseket végez körükben, felülvizsgálja őket, és támogatásokat nyújt nekik.⁴⁵¹ A hivatal hat fős csoporttal dolgozik, szakembereit a francia múzeumi hálózat irányítja. A hivatal felelős az OCIM (=Office de Coopération et d'Information Muséographiques) -ért, mely szervezet az egyetemi múzeumok szakembereinek legfontosabb fóruma, eszköze a legfrissebb tudás megosztására. A hivatal irányítása a „tudomány örökségre” korlátozódik. A hivatal fő prioritása négy feladatra összpontosít, márpedig hogy létrehozzon egy munkacsoportot az egyetemi múzeumok és gyűjtemények fejlesztésére, másodikként hogy intenzívebbé tegye a kapcsolatot az egyetemi rektorok konferenciájával (CPU), hogy naprakész

---

⁴⁴⁸ Lásd: Stanbury 2003a: 2-3

⁴⁴⁹ Lourenco 2005: 109

⁴⁵⁰ Ministerie de l'Education Nationale, Recherche et Enseignement Supérieur

⁴⁵¹ Lourenco 2005: 109

információkkal rendelkezzen az egyetemi múzeumok és gyűjtemények köréből, valamint az eredmények, észrevételek publikálása.

A skót egyetemi múzeumok kimagaslóan nagy szerepet töltenek be a nemzet kulturális életében⁴⁵², mely az UMIS (University Museums in Scotland) szervezte által erőteljes nyomást jelent a kormányzatra. Az UMG felmérése és az eredmények publikálása révén elérték, hogy a kormányzat is figyelembe vegye az egyetemi múzeumokat. Ma fenntartásukhoz nagyban hozzájárul, hogy 32⁴⁵³ UK egyetemi múzeum közvetlen támogatást kap az AHRC (Arts and Humanities Research Council) szervezetétől, és adómentességet is élveznek.

Mind a nemzeti, mind a nemzetközi kezdeményezések jelentősége abban rejlik, hogy ezek a létrehozott szervezetek felismerték az egyetemi örökség óriási értékét, és megőrzésük jelentőségét. Felismerték, hogy jelenünk gazdasági helyzetében éppen az egyetemi múzeumok és gyűjtemények válnak veszélyeztetetté, a bezárás, szétszóródás fenyegeti azokat, mely ellen közös erővel, esetleg országos összefogással, a kormányzat figyelmének felkeltésével sikerülhet megvédeni, megőrizni, és sikeresen hasznosítani.

A felismerés legtöbb esetben az adott ország egyetemi múzeumainak, gyűjteményeinek számbavételével indul, majd a meglévő gyűjtemények részletesebb felmérésével, tipologizálásával folytatódik. Meghatározó előnye a szakemberek összehozása, közös fórumok kiépítése, konferenciák szervezése a tapasztalatok megosztása céljából. Jellemezhetően egy stratégia kidolgozása jelenti a harmadik lépést, melyre közös szervezeteket hoznak létre. A megalakult szervezetek szinte mindegyike szoros kapcsolatban van a kormányzati szektorral, így nagyobb ráhatással tudják érvényesíteni elképzeléseiket.

A fent említett országok mindegyike szinte a névtelenségből indította egyetemi múzeumainak, gyűjteményeinek ügyét – még ha rendelkeztek is nagy volumenű örökséggel –, de az utóbbi két évtizedes felemelkedésük sikeressége kétségtelenül a szervezetek aktív munkájának és az összefogásnak köszönhető.⁴⁵⁴

Továbbá a nemzeti összefogás és szervezetek erőssége, hogy együttesen van lehetőségük az országon belüli egyetemi múzeumokra vonatkozó terminológiák

---

⁴⁵² <http://www.umis.ac.uk/about.htm> (2010-01-13)

⁴⁵³ (Megj.) M. Lourenco 2005-ös felmérése szerint

⁴⁵⁴ Az esetek sikerességét figyelembe véve indítottam el kutatásomat 2007-ben a magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények felmérésére.

kialakítására, így azok definiálásával elkerülhető, hogy a törvényi módosítások révén veszélyeztetetté váljon a gyűjteményt.⁴⁵⁵

A nemzeti kezdeményezések kiinduló állapota párhuzamba vonható a jelenlegi magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények helyzetével, s példaként állnak előttünk, hiszen relatíve rövid távon – 10-15 év – sikeresen illesztették be egyetemi múzeumaikat a társadalomba, és váltak egyetemi és országos szinten is ismertté. A magyar egyetemek előtt példaként állhat az örökségük olyan mértékű tudatos kezelése, mellyel már felettes szervek is felfigyelnek azokra. Ugyan a szervezetek munkájához hozzájárul az egyetemi múzeumok minőségi előmozdulása is, egy komplex és tudatos folyamat eredményeként az egyetemi múzeumok nem csak a kulturális és oktatási vérkeringés szerves egysége lehet, de a támogatások részesei is.

2. Új szerepek felvállalása - a finanszírozás érdekében

A profitorientáltságot nem igazán lehet a múzeumok sajátosságának mondani, ennek ellenére minden múzeum és kiállítás igyekszik „eladni” az intézményt (pl. megnyerni a látogatót), hatással lenni egy látásmódra, és megfelelni a tudásszerzésre irányuló elvárásoknak – közli Dean.⁴⁵⁶ Ha a kiállításai közszolgálatúak, és a programjaival a tanulásra és elmélkedésre is helyet ad, tehát küldetését teljesíti, az intézmény saját munkáját „reklámozza”. Elsősorban az aktív múzeumi munka és közösségi szerepvállalás az, mely a múzeumot további bevételekhez hozzásegítheti. A következőkben erre a kiterjesztett és aktív munkára mutatok be hazai példákat.

A kérdőíves felmérésem alapján a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények nem rendelkeznek önálló költségvetéssel, azok fenntartása a felsőoktatási intézmény feladata, annak költségvetésébe iktatják be a múzeum vagy gyűjtemény fenntartási szükségleteit. A felsőoktatási intézmények azonban múzeumi-gyűjteményi költségre csupán addig gondolnak, amíg létrehozzák azt, a további fenntartással nem számolnak – bár sok gyűjtemény, miután fejlesztés nem történik benne, és felelőse is a

---

⁴⁵⁵ A 2004-es osztrák egyetemi törvény változása alapvető változásokat hozott az egyetemek gazdasági és jogi helyzetére nézve, az egyetemi múzeumokat ezek a változások veszélybe sodorták, illetve újabb kihívások elé állította azokat, miután egyetemen belüli küldetésük és szerepe tisztázatlan volt. (lásd: Knofler 2008)

⁴⁵⁶ Dean 1994: 2

fenntartó egység alkalmazottja – nem is igényel további pénzforrást. Az utóbbi 3-4 évben indult el a múzeumok és gyűjtemények önálló gondoskodásra való törekvése, amikor is a **belépőjegyeken** túl saját forrásból, helyet, témát, küldetésüket kihasználva további pénzforrásra igyekeznek szert tenni. Például a bőszenfai szarvasfarm komoly marketing stratégiát alakított ki, mely által profitorientált gyűjteménnyé vált. Ezt a típusú hozzáállást a kényszer szülte, hiszen a fenntartó centrum nem tudja felvállalni az állatállomány folyamatos ellátását és fejlesztését.

A gödöllői Mezőgazdasági Eszköz- és Gépjelődéstörténeti Szakmúzeum állandó kiállításában a magyar agrárgazdálkodást történetét és ahhoz kapcsolódó eszközök, gépek fejlődését őrzi és mutatja be, azonban fenntartásának kiegészítéseként egyrészt múzeumát kénytelen **„bérbe adni”**, a helyi és területi mezőgazdasági társaságok rendszeresen veszik igénybe helyiségeit üléseik, programjaik, rendezvényeik szervezésére. A bérbeadás a Kaposvári Egyetem bőszenfai szarvasfarmján is gyakorlat, amelynek kialakítása egyszerre tükrözi a hagyományos gazdálkodás képét és esküvők szervezésére idillikus helynek bizonyul.

A gödöllői szakmúzeum „Mindennapi kenyérünk megteremtése a kezdetektől a napjainkig” című kiállítása vezet át a múzeum újabban felvállalt küldetéséhez, az **egészséges táplálkozás, a bio élelem fogyasztását és a magyar termékek népszerűsítését** felvállaló témához. A múzeum új állandó kiállítással bővült 2007-ben, mellékelten a helyes és egészséges táplálkozásról ad közre broszúrákat (Lásd Melléklet 47. kép). A témában konferenciát is szerveznek, illetve a múzeum ezen táplálkozási irányzatok erkölcsi bázisává alakulásával további támogatásokra tehetnek szert. Hasonlóan az adalékanyagoktól mentes, hagyományos táplálkozást helyezi újabb szerepei közé a bőszenfai Vadgazdálkodási Tájéközpont. A szarvasfarm nem csupán a Magyarországon megtalálható honos vadállomány bemutatására törekszik, azzal párhuzamosan a állatállomány körében kutatásokat is végez. A hagyományos magyar étkezés részét képezte a vadétel, mely az utóbbi időben kiszorult a magyar konyhákból. A vadételek népszerűsítése és elérése érdekében a tájközpont működteti a ZSELICVAD vadfeldolgozót, melyben a legkiválóbb minőségű vadhúst biztosítják, a **termékeladás** és a vásárlás növelése érdekében gasztronómiai tanácsot is adnak. Ezen kívül **élőállat értékesítés** is folyik, sőt, a biológiai kutatás részeként létrehozott Trófea gyűjtemény bizonyos darabjait is értékesítik. Az élőállat gyűjteményi adottságait kihasználva tenyészállatokból és szaporításból élnek.

Nemzetközi példát említve hasonlóan a pénzbeli bevételforrás megteremtésének prioritása vezette az uppsalai Museum Gustavinaum igazgatónőjét a múzeum első éveiben. A fenntartáshoz szükséges – az épület és használatának költségei⁴⁵⁷ - pénzforrást konferencia terem kiépítésével és bérbeadásával, másrészt **múzeumbolt** üzemeltetésével teremtette meg. A múzeumbolt eladásra szánt készlete mind az egyetemi – egyetemi logóval ellátott használati és dísz tárgyak –, mind múzeumi – a múzeumban kiállított tárgyakról készített hiteles, minőségi változat, illetve a megjelenő motívumok, technikák által előállított használati- és dísz tárgyak – oldalt felöleli.

Szintén Bőszénfán, a táj adottságait kihasználva **komplett turisztikai központot** épített ki az egyetem. A területen állatsimogató működik, valamint vadles, vadetetés, természet- és vadfotózás is **programjaik** része. Továbbá a látogatóknak autóbuzos, lovaskocsis vagy traktoros túrát, kirándulásokat szerveznek a vadállomány megtekintésére. A pihenőnap részeként gasztrotúrát is ajánlanak, ahol tárcsán sült vadélt és kemencében sült ételt egyaránt kóstolhatnak a turisták. Külön programként a saját termékekből készített kóstoló is kérhető, sőt még borkóstolót is szerveznek.

Az Erdőtelki Arborétum fenntartását részben – **üzletszerű tevékenység** – egy 1 hektár területű kertésztelep biztosítja, mely bevételét teljes egészében az arborétum fejlesztésére fordíthatják. A faiskola 1984. október 1-től működik, növényállományát a kertészletben használatos különleges növények, valamint az arborétumhoz kiegészítésként, utánpótlásként szükséges különleges növények alkotják. Jelentős bevételi forrás származik a turizmusból, illetve a vendéglátóipari tevékenységből. Az arborétum vonzáskörzetében megindult a magánszállások, panziók kialakítása, s egy kulturális séta útvonalának kialakításán dolgoznak. Az útvonal a kerten kívül felölelné a szomszédos települések régi kúriáit, természeti értékeit, érdekes látnivalóit.

Az ELTE Botanikus Kertje érdekében létrehozott alapítvány (Füvészkertért Alapítvány) honlapján megfogalmazza, hogy nemzetközi elvárásoknak is eleget téve ma a botanikus kertek feladatai különböznek a hagyományos, kizárólag oktatási- és kutatási tevékenységtől. A Füvészkert alapítvány keretében igyekszik a széleskörű, minden oktatási szintre kiterjedő oktató és ismeretterjesztő tevékenységét fejleszteni, és ezzel párhuzamosan a Kertet, mint kulturális és természetvédelmi örökséget egységes egészben megőrizni. Az alapítvány közhasznú tevékenységei körébe tartozik többek között a

---

⁴⁵⁷ Az egyetem csupán a dolgozók bérét fizeti.

népszerűsítő rendezvények szervezése, információs rendszer kiépítése, a beruházásokhoz szükséges források megteremtése.⁴⁵⁸

Multifunkcionális oktatási és kulturális központ létrehozásával, gyakorlati képzési helyekkel szeretné a gödöllői szakmúzeuma fejlesztéseket végrehajtani, pályázati támogatás révén alakítaná ki profiljának ilyen irányú bővítését.

Hasonlóan külső pénzforrást, bevételt tesz lehetővé a bemutatott diszciplína körében lévő vállalatok, cégekkel történő kapcsolattartás. „Magyarországon még gyerekcipőben jár múzeumi területen a **szponzorációnak az a formája, amikor tudományos program/kiállítás megteremtését támogatja a vállalkozói szféra.**”⁴⁵⁹ - írja Kemecsi. A debreceni Orvostörténeti Múzeum és Professzori Klub esetében már megjelenik mindez, hiszen egyik tárlata, a gyógyszergyártást bemutató kiállítóterme a TEVA Gyógyszergyár jóvoltából valósulhatott meg, ami nemcsak a kiállított anyaggal, hanem pénzbeli finanszírozásával is támogatta a múzeum létrehozását.

27. kép: A Debreceni Egyetem Orvosi és Egészségügyi Centrumának Kenézy Gyula Orvostörténeti Gyűjtőhelye, a kép részlet a TEVA gyógyszergyár támogatásával megvalósult „A gyógyszergyártás története Debrecenben” című kiállításáról

Ha pénzbeli finanszírozás nélkül is, de az egyetemek kiállításai, gyűjteményei is nyithatnak a vállalati szektor felé. Gyűjteményeik hasznát mutatná időszakai vagy kamara kiállítások szervezése külső, tehát egyetemen kívüli területen.⁴⁶⁰ A haszon a kölcsönös együttműködésen és promóción alapulhatna.

⁴⁵⁸ Lásd: <http://www.botkert.elte.hu/segitsen/alapitvany/index.htm> (2013-01-06)

⁴⁵⁹ Kemecsi 2010: 30

⁴⁶⁰ Vö. Csapó 2011

3. Egyetemen belüli szervezeti kooperációk – az egyetemi közösség elismerése érdekében

Az egyetemi múzeum helyzetének legalizálására választ jelenthet egy vagy akár több intézettel való szoros együttműködés, sőt, egymásra-épülés. Az egyetemi múzeumnak nem szabad egyedül maradnia az egyetemi érában, az egyetem közössége számára is egyértelművé kell tenni fenntartásának létjogosultságát. Gyűjtemények minden esetben a tanszékre épülnek, ahol az oktatás alapja a gyűjtemény – leggyakrabban természetrajzi, természettudományi vagy orvosi gyűjtemények esetében. Történeti-, Intézménytörténeti- vagy művészeti kiállítások esetében ez a fajta tanítási képesség nem nyilvánvaló, tehát valamely tanszékkel történő szoros kapcsolat kialakításával az egyetemi múzeum helyzete erősödhet.

Debreceni példán át kifejtve az egyetemi múzeumot, mint a muzeológia képzés helyszínét vázoló fel. A múzeum gyakorlati helyként és kutatóhelyként is szolgálhat a leendő muzeológusoknak, egy intézményen belül a megfelelő tanterv kialakítása könnyebb, tehát megfelelő szakember képző helyszín lenne a múzeum. Az uppsalai Museum Gustavianum megalakulása óta – 1997 – folytatja ezt a gyakorlatot, s nemcsak a muzeológia tanszék hallgatóinak, de a többi intézet tanulóinak is (pl: régész, egyiptológus, stb.) biztosítanak lehetőséget az egyetemi múzeumban, szakember felügyelete melletti saját időszaki kiállítás szervezésére. Hasonló gyakorlat jellemzi a skóciai St. Andrews egyetem múzeumát is, ahol a gyűjtemények leltározása és a kiállítás összeállítása muzeológus hallgatók aktív bevonásával történt.⁴⁶¹ Ehhez hasonló gyakorlatot közép-kelet európai egyetemi múzeumokban nem tapasztaltam.

Szintén debreceni példát érintve, az Andragógia Tanszék múzeumandragógia specializáció indítását tervezi, s egyedül egyetemi múzeummal folytatott együttműködésre ad lehetőséget a tervezett pályázat.

---

⁴⁶¹ Carradice 2009: 24

4. Új feladatok – a látogatókért

„A múzeumok (...) olyanok, mint egy kőfejtő, melyből magunk vájhatjuk ki a számunkra fontos ideákat.”⁴⁶²

/Jean-Christophe
Ammann/

Az egyetemi múzeumok új feladata – noha talán utópisztikusan is gondolkodva – a felsőoktatási intézményekben oktató, sokszor elméleti jellegű munka lefordítása a köz emberének, a tananyag elérhetővé és érthetővé tétele, gyakorlati, interaktív és élményszerű bemutatás révén. Az egyetemi múzeumi feladat tehát nem csak az egyetemen „leáldozott”, történeti értékkel ugyan bíró tudományos eszközök tárhelye, hanem egy élő, az egyetem oktatási, közoktatási funkciójának ma is megfelelő intézmény. Bizonyos egyetemek – pl. coimbra-i (Portugália), lisszaboni (Portugália), uppsalai (Svédország) egyetemek – múzeumi már felismerték ezt az új egyetemi múzeumi paradigmát, s főként természetrajzi gyűjteményük interaktív kiállításá szervezésével – vagy a Museum Gustavianum múzeumi oktató programok keretében – aktívan részt vesznek a tudomány népszerűsítésében és a szórakozva tanulás múzeumi gyakorlatában. Magyarországi példa az Egri Varázstorony fizika kabinteje a Planetáriummal, szűkös keretek között ugyan, de kialakított egy élményszerű bemutatásra alapozott, a fizika természetét megismertető kiállítást. A Szegedi Egyetem Juhász Gyula Pedagógiai Kara régi természetismereti gyűjteményei összevonásával érte el ugyanazt, ahogy ezt a fentiekben már kifejtettem. A Nyíregyházi Főiskola Tuzson János Botanikus Kertje a lakosság szolgálatára nyílt napokat szervez egy-egy szenzációs esemény alkalmából (pl. kaktuszvirágzás), szakmai körutak, ünnepek programjait helyezik ki a kertbe, valamint a lakosság érdeklődését kapcsolódó kiállítások (pl. bélyeg) vagy rajzverseny révén keltik fel a növénykert iránt.⁴⁶³

Mit is jelenthet a Debreceni Egyetemi Múzeum a diszciplínák számára?

A Debreceni Egyetem történetét és életét szeretné prezentálni a múzeumban, azonban sokakban felmerül a kérdés, vajon a porosodó múzeumok sorsára jut-e majd?

---

⁴⁶² Ammann 2005: 41

⁴⁶³ Boronkay Ferencné 2007: 50-51

Tud-e többet mutatni a debreceni projekt? Az egyetem polgárai körében is megfogalmazódik, hogy ugyan egyszer ellátogatnának a múzeumba, de többször nem. Az új múzeológiát követendően a Debreceni Egyetemi Múzeumnak nem szabad „egyszer látogatható múzeummá” válnia.

A célja a teljes egyetem elkötelezése a szervezeti egységekkel, karokkal, tudományágakkal és az egyetemi polgárokkal való kölcsönös és rendszeres kapcsolat. Az állandó kiállítás egy háttérrel ad csupán azoknak a programoknak, amelyek a múzeum szervezetén belül létrejöhet. A múzeum nem csupán az egyetemtörténettel kooperál és teljesíti be küldetését. Az egyetemi múzeumnak az állandó kiállítása csupán ürügy és alap a további oktató-, és tudománynépszerűsítő munkához. Egy példával szeretném ezt körülírni: a fizika szak létszám problémákkal küzd, mely mind a tanszék, mind a kutatócsoportok fennmaradását fenyegeti. A probléma az általános és középiskolai oktatásban, valamint abban a társadalmi hozzáállásban keresendő, a diáknak egyszerűen nincs motivációja a fizika tanulására. Az egyetemi múzeumban, noha a debreceni Atommagkutató Intézet is bemutatásra kerül majd, azonban részletes kifejtésre lehetőség nem lesz az integrált egyetem kiterjedtsége miatt. A múzeum azonban koncepcióorientált marginális kiállítások⁴⁶⁴ és kapcsolódó programok keretében felvállalhatja a bemutatásból kimaradó, viszont az egyetem munkásságával szorosan összefüggő entitások megismertetését. Tudománytörténeti oktatás esetében az állandó kiállítást további források közreadásával, a látásra, hallásra (fényképek, kisfilmek, hanganyagok, régi előadások anyagai, és egyéb dokumentumok) ható bemutatással⁴⁶⁵ teszi érthetővé a fizika intézet történetét, mely során a hallgató nem csak elolvashatja az adott kiemelkedő professzor munkásságát, hanem múzeumi program révén személyiségéről is közelebbi képet kaphat. A további kutatásokat, elméleteket, relációkat könnyebben tudja ezúton elsajátítani a hallgató. Egy professzor életének vagy egy fizikus életpályájának felvázolása révén, illetve az általuk kifejlesztett elméletek, eszközök és módszerek prezentálásával közelebb kerülhet a hallgató a fizika és a tudomány művelésének ismeretéhez és fontosságához.

Az egyetemi múzeumnak tehát felelőssége a tudománynépszerűsítő programokban részt venni, azokat segíteni, és az iskolai tanárokkal és egyetemi oktatókkal együttműködni a cél elérése érdekében. Továbbá instruktív időszak kiállítások

---

⁴⁶⁴ Lásd: Waidacher 2011: 164

⁴⁶⁵ Lásd: Black 2005; Black 2012; Vergo: 1989;

szervezése révén egy-egy tudományterület elveit, folyamatait az életkor és iskolai végzettség szerint struktúrált látogatóság számára is érthetővé tenni.

Mi legyen az intézménytörténeti kiállításokkal? – kérdezhetnénk, hiszen azok anyaga köztudottan szárazabb és kevésbé élvezhető egy laikus számára. Az okfejtést érdemes az intézménytörténeti kiállítás érdeklődőitől elindítani. Ki nézi meg őket és miért? Az intézménytörténeti kiállítások az egyetem vagy intézmény önmeghatározása révén és által, annak vonalán szerveződnek, célja, hogy a kiállítás révén hirdesse az intézmény korát, tevékenységét, kapcsolódó személyeit, és mindent „amire büszkék vagyunk” az intézmény szemszögéből. Tehát egy intézménytörténeti kiállítás potenciális látogatói köre minden bizonnyal az intézmény dolgozói köréből elsősorban, másodsorban az intézménnyel rövidebb – hosszabb ideig/ideje kapcsolatban álló személyek közül kerülnek ki. Rajtuk kívül számíthatunk az egyszerű turistára, aki szabadsága eltöltéseként választotta a várost, és ha már itt van, igyekszik minél több információt begyűjteni a felől.

A múzeum típusú intézmények, mivel alapvetően közművelődési funkciót látnak el, általában pozitívan befolyásolják közvetlen környezetük kulturális viszonyait, segítik a turizmus, és saját közösségük történeti érdeklődését.⁴⁶⁶ Az intézménytörténeti kiállítások – sajnos azt látjuk – egyszer érdekli az embert, és ha valami meg is marad a kiállított anyagból, ha történeti tudása csekély gyarapodását is tapasztalja, nem fog ismét időt szentelni a kiállításnak – hozzáteszem, érthető módon. Az állandó kiállítás koncepciója mára már elhaszáltná vált⁴⁶⁷, a társadalmi hozzáállás, az oktatási előírások és a kommunikáció módjai állandóan változásban vannak, amivel a múzeumnak lépést kell tartania.⁴⁶⁸ A potenciális célközönség főként a helyi lakosság, a diákok, a családok köréből kerül ki, olyan számukra is érthető és élvezhető kiállítást szükséges felmutatni, amely rendszeresen visszahívja őket a múzeumba. Ehhez fel kell ismernünk, hogy az intézménytörténet milyen sokszínű felületet ad programok szervezésre, újabb és újabb témák rendszeres feldolgozására.

A Szegedi Egyetem Interaktív Természetismereti Tudástárában a kutatástörténeti eszközanyagot nagyszerű módon beépítették a kiállításba, így rugaszkodván el a szigorúan vett természetismereti témától, és helyezve az gyűjteményt intézményi szintérré. Azonban a matéria kontextusba helyezésével, archív fotók és

---

⁴⁶⁶ Vö. Selmeczi 1986: 253

⁴⁶⁷ Hudson 2004: 86

⁴⁶⁸ Lásd: Hudson 2004; Black 2012;

videofelvételek felhasználásával, esetleg konkrét személyhez, professzorhoz kötve, annak a kutatása mentén felépítve összhangba kerülnének a tárgyak, és egy teljes kutatói életmodellt tárhatnának a látogató elé.

Intézménytörténet tárgyak és dokumentumok kultúrtörténeti jelentőségének kihasználása a bemutatott intézményt nemzeti kontextusba helyezi. A kiállítás anyagának szélesebb skálára helyezésével túlmutathat az adott intézményen, mind értelmezéseit mind lehetőségeit bővítené, több felületet adva a látogatók érdeklődésének elnyerésére. Például a debreceni múzeum esetében az egyetem '60-'70-es éveit meghatározó bútorkészlet, noha az egyetem oldaláról egy letűnt és feledni óhajtó korszaknak tekintett, az egyetemi múzeumban mégis helye van, hiszen egy korszak prezentálásának eszköze.

Ezek a bútorok minőséget nem képviseltek, a sorozatgyártás eredményeként ma egy letűnt kort szemléltetnek. A tárgy kiöregedett, s miután az egyetem szellemiségében értéket veszített – vagy talán soha nem is bírt jelentősebb értékkel – a múzeum kiállításán ebből a többszörösen értékvesztett állapotból⁴⁶⁹ kultúrtörténeti perspektíva által közzétéve – *soha-nem-volt* – értéke növelhető. Tehát egy olyan világ prezentálását is megragadja az intézménytörténet révén, mely az újabb generációk számára ismeretlen.

A múzeumnak az összes lehetőséget ki kell használnia, amellyel hatást érhet el. Biztosítani kell azokat a szolgáltatásokat, melyek a múzeumlátogatást kulturális eseménnyé emelik.⁴⁷⁰

Hazánkban 11, a felsőoktatási intézmény történetéhez szorosan kapcsolódó múzeumot, emlékszobát találhatunk.

Az emlékszobák, intézménytörténeti múzeumok célja, hogy az intézmény múltját, mint a tudás eredetének forrását megőrizze, a múlt fenntartását szolgálja. Ugyanakkor ezen kiállításokkal mutatja meg magát az egyetem a társadalomnak, múzeuma **eszköz** a nyilvános bemutatkozásra, valamint ezzel relációban mind a személyi mind az anyagi és kutatási források további bevonásával nemcsak a fennmaradás, hanem a sikeres megvalósulás jöhet létre. De mitől válik valóban intézményi múzeummá? Nem elég, hogy az intézmény tartja fenn. Sőt, véleményem szerint nem válik egy, az oktatást, kutatást, vagy valamelyik kiemelkedő professzor munkásságát megjelenítő múzeum

---

⁴⁶⁹ Többszörösen értékvesztett állapotnak nevezem, hiszen ezek a tárgyak nem csupán használati funkciójuk lecsökkenésével veszítettek értékükből, de a társadalom számára az az ideológia, amelyben a tárgy élt és képviselt is letűnt, értékvesztett, sőt, gyenge minőségük révén sem találtak megőrzésre érdemesnek.

⁴⁷⁰ Beneš 1978: 43

valóban egyetemtörténeti múzeummá. Ugyanakkor az egyetemi múzeum többről kell, hogy szóljon, mit a gyűjteményi tárgyak tematikus vizuális elrendezéséről.

A múzeumok és galériák a történelem megtapasztalásának és tettenérésének lehetőségét hordozzák. Olyan helyek ezek, ahol sokféle módon jelenik meg a történések lényege, hol organikus kontextus jön létre, hozzásegítve a történések hatékony, valóságközeli interpretációjához. Sőt, olyan terekről van szó, melyek sajátos karakterrel bírnak, tehát sokkal több funkciót hordoznak, minthogy egyszerű kultúrákövetítő intézményekről beszéljünk. Megragad minket a múzeum és a galéria, hagyja, hogy megragadjon minket a kiállítás, hogy tanuljunk a múltból, miközben arra készítet, hogy ezzel jobban megértsük a valóságot, sőt jövőnk formálásához is hozzájárul.⁴⁷¹

A magyar emlékszobák, történeti kiállítások jellemzői, hogy csupán egy-két személye tárgy kapcsán, főleg papír alapú dokumentumokkal igyekeznek az intézmény létét lényegét megfogni. Az egyetem történetét sok helyen tapasztaltam, hogy a régi, letűnt, régen volt értelmiségi réteg bemutatásával igyekeznek megragadni, az egyetem szerepét megtartani. Azonban az egyetem funkciói folyamatosan változnak, a klasszikus egyetem mára már a piac-orientált intézmények sorába lép illetve kell, hogy lépjen, hogy önmagát fenntartsa. A változó funkcióknak a régmúlt, számos esetben feldolgozott, ismert történeti tudásból való elmozdulása szükséges egy innovatív egyetemet bemutató tárlat felé, mely mutatja, hogy nemcsak a múltban, hanem éppúgy a jelenben is a legjobb intézmények sorában áll.

Ugyanakkor probléma, hogy a múzeumok csupán a felsőoktatási intézmény egy oldalára összpontosítanak, mégpedig a tanári, professzori karra. (pl. a volt Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum) Valóban, egész munkásságuk az intézményhez kötik őket, de nem értük van az egyetem. Az egyetem a hallgatókért van, így nem elhanyagolható a diákság, a hallgatói intézmények, hagyományok, életformák vizsgálata és megjelenítése. A hallgatói oldal megjelenésével közelebb hozhatjuk az egyetemet a közössége felé, nagyobb látogatottságot érhetünk el, mely látogatók főleg a hallgatók, volt hallgatók, hallgatók hozzátartozói köréből kerülnek ki. A legjobb egyetem kritériuma ne csak az oktatói gárda megfelelő, olykor legendás felkészültsége, és oktatói tevékenysége legyen, hanem a gyakorlatok, kapcsolatok, a mindenkori közérzet, illetve a felkínált lehetőségek szemléltessék az intézmény teljességében.

---

⁴⁷¹ Ammann 2005: 41

A kiállításoknak fontos elemeként az intézményi múzeumoknak a **különbségekre kell helyezni a hangsúlyt**, vagyis mitől egyedi, jellegzetes, mitől különbözik ez az egyetem a többitől. Az eltérések kihegyezése közösségfejlesztő funkciókkal is bír, s ez által az egyetem szellemiségéhez hozzájárul, egy intézményi identitás, az intézményhez tartozás tudatának kialakítását teszi lehetővé.

Valójában azonban egy emlékszobának feszegetnie kell a határokat. Kérdésekre kell választ adni, mint például **hogyan látja, értelmezi és képzei el önmagát az egyetem**, a felsőoktatási intézmény. Az emlékszoba, emlékhelyiség azon túl, hogy történeti emlékeket őriz, további feladatok ellátását kell szem előtt tartania, hogy a mai társadalom igényeinek megfeleljen. Az egyszerű bemutatás már nem ad eufórikus élményt, a tudás átadásának nem csak a tárgyi tudásra, a tárgyakhoz kapcsolódó tudásra szükséges koncentrálnia. A tárgyi tudás ma már a technika fejlődésével elérhető még az interneten is, a virtuális múzeumok megfelelő keretet adnak ahhoz. Az emlékszoba, vagy múzeum is a látogatókért van, szükséges elérni, hogy a látogató belépjen a múzeumba. Tehát, az emlékszobának többet kell nyújtania pusztán ismeretátadáson. Levi Strauss fogalmazta meg azt, hogy *„nem a tárgyak gyűjtögetéséről, hanem és főképpen az emberek megértéséről van szó; és sokkal kevésbé holmi aszott maradványok őrizgetéséről (...) mintsem inkább azoknak a létformáknak a leírásáról és elemzéséről...”*⁴⁷² Éppen ezért első lépésben az egyetemnek meg kell határoznia önmagát, értelmezni kell létét, közönségét. De mi az egyetemünk valódi esszenciája?

Minden kiállítás olyan rendezői gondolat megvalósulása, amely lényegét tekintve nem lehet más, mint saját korának szellemi gyermeke.⁴⁷³ A kiállításszervezők tapasztalata és világnézete tükröződik a bemutatáson, és elkerülhetetlen, hogy a látogató is egy saját olvasattal rendelkezik majd, mely az ő személyes történetére, tudására reflektál.⁴⁷⁴ Minden kommunikatív interakcióban benne rejlik a többértelműség,⁴⁷⁵ tehát érzelmek, viselkedési módok kiállításban való megjelenítése (pl. Professzorok karaktere, a véleményt megosztó viselkedése) eltérő megítélést eredményezhet. Az egyetemtörténeti múzeumnak vajon az lenne-e a dolga, hogy kíméletlen tárgyilagossággal és józansággal mutassa be a múlt sokszor bonyolult és traumákkal teli történetét,⁴⁷⁶ vagy pedig a marketing célok erősítésével mindez a lehetőség elveszik, és új paradigma alakítsa a

---

⁴⁷² Levi Strauss (2001-288.) Gottfried Korff: 10.

⁴⁷³ Csorba 2010: 8

⁴⁷⁴ Black 2005: 140; Black 2012: 79

⁴⁷⁵ Waidacher 2011:162-163

⁴⁷⁶ Vö.: György 2007

tárlatokat. Hasonlóan fontos kérdés a pozitív szellem megtartására való törekvés, vagy a mélyebb érzelmi hatás eléréseként akár felvállalhat a múzeum – és ez által az egyetem is – egy – egy devianciás vagy kirívó viselkedést a tudományos eredmények hangsúlyozása mellett.

Az emlékszobák, intézménytörténeti múzeumok kettős látszattal bírnak, a **jelen felé fordulnak, ugyanakkor történeti távlatokat jelenítenek meg**. Tárgyaik az átélt rendszerek maradványai. Az emlékmúzeumok legtöbbször csupán a megőrzést tartják fő profiljuknak, („preserving machines” – megőrző szervezetek)⁴⁷⁷ de fontos lenne, hogy a megőrzés mellett a kutatásra is lehetőséget adjanak, illetve az aktuális szemléletmódot közvetítsék a látogató felé, így tájékoztatva őt legfrissebb politikai vonulatokról.

Az emlékszobákban a folyamatosan változó idő egyszerűen **állóképpé válik**, egy lezárult, leírt, elkönyvelt intézményt mutatnak be. Bár éppen ellenkezője történik valójában, hiszen az intézmény már magával az emlékszoba létesítésével igyekszik önmagát propagálni, ugyanakkor a gyűjteményi bemutatás (a magyar esetek többségében) éppen ennek a célnak mond ellent. Az intézményi múzeumnak tárlatokat a jelenig kell végigvinni, a kiállítás nem hathat lezárt egységként. Lehetőséget kell adni a folyamatos kiegészítésre, a legújabb események bemutatására. Ez a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem múzeumában megvalósul, bár csupán képekkel igyekeznek illusztrálni az egyetem legfrissebb érdemeit.

Az emlékszobákban hangsúlyt kell adni a **társadalmi és kulturális magyarázatoknak és értelmezéseknek**. Az emlékszobának reflektálni kell a jelenre, hiszen a múltat a jelen szempontjából magyarázza, a múltat értelmeznie kell ahhoz, hogy tanítani tudjon. Számos emlékszobában csupán **passzív** megjelenítéssel találkozhatunk, az adatokat tényszerűen, kronologikusan ismertetik. Ez lehet szándékos háttérben maradás kifejezője, miszerint a tulajdonos függetleníteni igyekszik magát a témától és a mélyebb értelmű közönségkapcsolattól.⁴⁷⁸ De éppen az egyetemi múzeumok, intézményi kiállítások nem engedhetik meg maguknak ezt a fajta távolmaradást! Az egyetemi múzeum ahhoz, hogy küldetését, célját teljesíteni tudja, ahhoz, hogy valóban eszköze legyen az egyetem közönség- illetve piaci kapcsolatainak, hogy kiállításával a piac bevonását el tudja érni, hogy oktatási funkcióját teljesíteni tudja egyszerre szükséges **agitatív, didaktikus és illusztratív**⁴⁷⁹ módszereket felhasználnia bemutatása során.

---

⁴⁷⁷ uo.

⁴⁷⁸ Gergely 1979: 36

⁴⁷⁹ Gergely 1979: 40

Az önmeghatározás és az igény felmérése után az egyetemnek meg kell határoznia, miért szeretné a múzeumát megnyitni, **mit szeretnek múzeumával megvalósítani, hogyan szeretne a külvilág felé megjelenni.**

Az intézmény célja, hogy a Debreceni Egyetem a térség szellemi központjává váljon⁴⁸⁰ - hangzik el az Debreceni Egyetem rektorától. Ehhez a múzeum több vonalon is képes hozzájárulni. Egyrészt az intézmény történetével bemutatja az Debrecenben folyó kontinuos tudományos munka természetét, az egyetemmel relációban lévő személyek, szervezetek körét, valamint múzeumként kulturális feladatokat ellátva az egyetemi élet szervezője lehet. Továbbá az egyetem múzeuma által a térség lakosai felé is nyit, a közönség elérése szempontjából központi szerepet játszhat.

Fontos, hogy az intézménytörténeti kiállítás ne a régi dicső múlt fényének csarnoka legyen, hiszen a kiállítással az intézmény önmagát prezentálja. A mitologizált aspektusokba emelt kiállítás csupán a jelen intézmény munkásságát tompítja, csorbítja. Az intézménytörténeti kiállításnak/egyetemtörténeti múzeumnak tehát nem csupán a múlttól kell szólnia, hanem épp oly fontos az intézmény mai életének számbavétele is. Egy élő intézményt mutatunk be. Magyar példával élve a Rendőrtiszti Főiskola noha emlékszobának nevezi kiállítását, az a múlt sokrétű prezentálását nélkülözve sokkal inkább az intézmény mai állapotának és struktúrájának a rajzolata, amelyet a benne dolgozó személyekkel igyekszik definiálni. Hasonlóan a jelenig vezető egyetemtörténetét a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeuma, bár ez a szándék csupán az utóbbi évek tisztavatásairól és neves személyek látogatásait őrző fényképek kifüggesztésén át valósul meg. Az egyetemi/egyetemtörténeti múzeum mutassa be, mire számíthat az a személy aki tanulmányait ott tervezi folytatni, a kiállítás által nem csak a múltat, de az intézményt mai formájában is ismerje meg.

Miszné Korenchy Anikó a múlt megismerését emlékművek révén vezeti végig.⁴⁸¹ Véli, egy személy vagy esemény emlékét őrizheti szobor, felirat, emléktábla, emléktárgyak, emléképületek, emlékfák emlékpark,⁴⁸² mely sort az emlékszobákkal egészítem ki. Az emlékszobák ugyanis, csak úgy, mint a köztereken álló emlékművek az emlékek tárgyasult formái, információt közvetítenek s elsődleges történelmi forrásnak számítanak, ugyanakkor tükrözik a felállítója, fenntartója véleményét és értékrendjét.⁴⁸³

---

⁴⁸⁰ Lásd: <http://unideb.hu/portal/hu/node/5384> (2011-06-16)

⁴⁸¹ Lásd: Miszné Korenchy 2008

⁴⁸² Miszné Korenchy 2008: 33-41

⁴⁸³ Miszné Korenchy 2008: 4-5

Az emlékőrzés fentebb felsorolt példái az oktatási intézmények részéről is megtalálhatóak, az egyetemek számos – főként művészeti – gyűjteménye e nyomán alakult meg, mint például az Uppsalai Egyetem művészeti gyűjteménye, mely az egyetem alapítása óta kontinuos, az intézmény rektorai portréinak megfestését követő tradíció folyamán felhalmozódott művészeti és kortörténeti értékkel is bíró festményekből áll. Hasonlóképpen említhetjük a Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centruma által elindított, neves professzorai szobrának vagy büsztjének elkészíttetését és parkjába helyezését, de az emlékőrzés bizonyos formája például a Semmelweis Egyetem kiemelkedő professzorai körében végzett interjúk készítése is.

Az intézmény munkája elismeréseként jelenik meg a Budapesti Műszaki Főiskola Galamb József Emlékszobája, mely egy kiemelt tárgyra, egy Ford T-modellre építve hirdeti az intézmény elismerő munkáját.

Az egyetemi múzeum egy olyan hely, mely az egyetem közössége számára elérhető, valamint nem elszigetelt egységként a publikumnak, sem szigorúan az egyetem közösségének áll fenn. Az egyetemi múzeum az anyaintézménye kultúráját szolgálja és prezentálja, a bemutatás mellett az aktív alakításban is közreműködik. Nem kívánom a kultúra definícióit vizsgálni, csupán rámutatni az egyetemi múzeum tárgy-, és fogalmi körére Kluckhohn néhány kultúra meghatározása révén: „valamely nép egész életmódja”; „a társadalmi örökség melyet az egyén a csoportjától kap”; „gondolkodás, érzés és hit módja”; „a felhalmozott tudás tárháza”, „a történelem üledéke”; „a külső környezethez és a többi emberhez való alkalmazkodás technikái”; „tanult viselkedés”⁴⁸⁴, melyekkel a szigorú történeti prezentáció kiegészülhet.

Az egyetemi múzeum a legmegfelelőbb arra, hogy az intézmény életét bemutassa, hagyományait ápolja, az egyetem a múzeum által „nagyjaival”, professzoraival példát mutasson a jelennek, illetve a történeti múlt közös ismeretének helyt adva az identitást teremtsen. Ugyanakkor legalább annyira fontos az egyetem jelenét bemutatni, értelmezni az egyetem céljait, törekvéseit, valamint az egyetem múzeuma által állást foglalhat a közéletben is. Fontosnak tartom, hogy egy egyetemi múzeum alapítása sohasem lehet végcél. Egy egyetemi múzeumnak eszközként kell funkcionálni, miután a múzeumon át az intézmény bemutatkozhat, megjelenítheti szakmai bázisát, tudományos felkészültségét, s mindezzel a piac felé propagálja Önmagát.

---

⁴⁸⁴ Geertz 2001: 195

IX. FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK KÖRÉBEN FOLYTATOTT MÚZEUMI TÁRGYGYŰJTÉS JELLEGZETESSÉGE A DEBRECENI GYAKORLAT NYOMÁN

A múzeumi kezdeményezések mögött különböző szándékok, okok és elgondolások vannak, de mindig egy trendhez kötődnek.⁴⁸⁵ Ezt a trendet vélem felfedezni hazánkban a felsőoktatási intézmények körében is, hiszen az utóbbi 10–15 évben kezdik az egyetemek saját múzeumok létrehozását, intézménytörténeti állandó kiállítások szervezését, vagy a gyűjteményekhez gyakorlati helyként szerződnek (pl: az Erdőtelki Arborétum és a Károly Róbert Főiskola) az oktatási perspektíva bővítése érdekében.

A Debreceni Egyetem történetében több alkalommal is felmerült az intézmény múltjának, kiemelkedő munkatársainak bemutatása, tehát a jelenlegi centenáriumi kezdeményezés nem minden előzmény nélkül valósulhat meg. A felsőoktatási intézmény a Debreceni Református Kollégium jogutódja, ami szintén kiemelt figyelmet szentel oktatási öröksége megőrzésére és annak múzeumi bemutatására. Az Alma Materhez hűen az egyetem is szüntelenül szem előtt tartotta megemlékező- és a kutató-oktató gyűjtemények fenntartását. A két Világháború között az m. Kir. Tisza István Tudományegyetemen például Tisza István Ereklýmúzeum (lásd: 7. Melléklet), Sóo Rezső professzor által felgyűjtött herbárium, botanikus kert és az Ásvány- és közettani gyűjtemény volt megtalálható.

75 éves az egyetem jubileumi kiállítás

1960-ban egyetemtörténeti bizottság alakult, minden bizonnyal az 1960-as, 50 éves évforduló alkalmából rendezendő egyetemtörténeti kiállítás megszervezésére. Azonban 1962-ben az 50. évfordulóról való megemlékezést nem lehetett megrendezni a minisztérium elutasító magatartása miatt.⁴⁸⁶ Ez időben a rektori hivatal már rendelkezett egyetemtörténeti jellegű tárgyakkal és fényképekkel.

---

⁴⁸⁵ Korff 2004: 19

⁴⁸⁶ Korompainé 1996: 111

Később, az egyetem alapításának 75. évfordulójának ünneplésére merült fel ismét az egyetem és történetének bemutatása, illetve egy múzeum létesítésének gondolata, de ez az ötlet nem helyeződött komolyabb alapokra. 1988-ban, a 75 éves évforduló után egy év késéssel az egyetem – pontosabban a KLTE – történetét bemutató kiállítás készült el. A kiállítást az Egyetemi Könyvtár szervezésében Korompai Gáborné rendezte, a tárgygyűjtés és a kivitelezés egyaránt az ő nevéhez fűződik. A kiállítás az egyetem főépületének díszudvarán került berendezésre. A kiállítás az egyetemet teljességében igyekezett bemutatni, tehát 1912-től vezette fel az egyetemtörténetet a klasszikus egyetemi négy kar mentén – teológia, orvostudomány, jog, bölcsészettudomány – majd a KLTE akkori tanszékeit, intézeteit mutatta be, rövid történetük vázolásával és a kiemelkedő tudományos munkát szemléltető dokumentumokkal. Az egyes egységek prezentációja egy kiállítási tablón és a hozzá tartozó vitrinen át valósult meg. A kiállítás erőteljesen az egyetem elért eredményeire fókuszált, az egyetemi „élet”, hagyományok és kapcsolódó szervezetek nem jelentek meg a kiállításon.

A jubileumi bemutató lezárultával az összegyűjtött tárgyak – a kölcsönkapott tárgyak kivételével – az egyetemi könyvtár kezelésébe kerültek. Ekkor szembesültek az 1945 előtti időszakból fennmaradt írott- és képi anyag nagy mennyiségével⁴⁸⁷, mely elindította annak hivatalos gyűjteményként való kezelésének ötletét. A Kossuth Lajos Tudományegyetem 1993. április 22-én tartott tanácsulése támogatólak hagyta jóvá az Egyetemi Könyvtár előterjesztését az Egyetemtörténeti Gyűjtemény létrehozására.⁴⁸⁸

2003-ban újra előkerült egy egyetemi múzeum szervezésének gondolata, ekkor már határozott időponti megjelöléssel, 2012-re, a Debreceni Egyetem 100 éves jubileumára. 2006-ban a rektor által felügyelt Centenárium Bizottság alakult, majd annak segédszervezete, a Centenárium Bizottság Operatív Csoport. A nagy bizottság feladata a centenáriumi évvel kapcsolatos – események, egyetemtörténeti kötet, múzeum – teendők ötlete és koordinálása, míg az operatív csoport a gyakorlati feladatokat végzi. A bizottság a centenáriummal kapcsolatos egyetemi örökség megőrzésére tett törekvés kiemelt szervezete.

---

⁴⁸⁷ Korompai 1996: 111

⁴⁸⁸ Korompai 1996: 111

Egyetemi múzeum előzmény nélküli szervezése nem gyakori⁴⁸⁹ az európai egyetemek körében, főként újjászervezésről, átrendezésről beszélhetünk.⁴⁹⁰ Múzeumok általában már meglévő egyetemi gyűjteményekből szerveződnek, azok tudományos – technikai – történeti hagyatékát egy épületbe vonva alakulnak meg, tehát a múzeum szervezésének elindításakor már fennálló gyűjtemény/gyűjtemények állnak rendelkezésre. Ez úton, átszervezés révén alakult meg a 2010 decemberében megnyíló Szegedi Egyetem Interaktív Természetismereti Tudástára, vagy a svédországi Museum Gustavianum. Ugyancsak jellemző az egyetemen felhalmozott nagy mennyiségű tárgyi anyag elhelyezésének kérdése, és annak kvázi megoldása a múzeum szervezése révén.⁴⁹¹

Ezzel szemben, noha egyetemtörténeti kiállításra több alkalommal is sor került, a Debreceni Egyetem csupán történeti örökségére alapozva szeretné múzeumát kialakítani, az egyetemen fennálló ásvány-, növény-, fizikai-, és biológiai gyűjtemények beolvasztása nélkül. A múzeum az intézmény történetét hivatott bemutatni, a kiállítás tárgykészlete az egyetem minden intézetét és annak életét kell, hogy tükrözze. Tehát egy szisztematikus tárgygyűjtés elindítása elengedhetetlen volt a múzeum szervezéséhez, illetve alapgyűjteményének létrehozásához.

A következőkben bemutatom a felsőoktatási intézmények keretein belül folytatott múzeumi tárgygyűjtés sajátosságait a debreceni szervezés folyamata nyomán. Nem célom a Debreceni Egyetem örökségét bemutatni, bizonyos tárgyakra az érthetőség kedvéért utalok, ugyanakkor a gyűjtés módszerét, és sajátos voltát kívánom végigvezetni.

Múzeumi gyűjtés felsőoktatási intézményen belül

---

⁴⁸⁹ Nem gyakori, hiszen a kelet-közép európai térségben a debreceni mellett a kolozsvári egyetemi múzeum az egyetlen, ahol az egyetemtörténeti kiállítást felhalmozott történeti szakanyag nélkül indították el. Eltérést mutat azonban az a tény, hogy Kolozsváron az egyetemi múzeum több gyűjtemény összefoglaló neve, még ha azok nem is osztoznak fenntartásuk vagy elhelyezésük közös megoldásában, a múzeum fogalmának értékét növeli a múzeum névleges sokszínűsége, illetve a kolozsvári egyetemi örökségét szélesebb skálára helyezi.

⁴⁹⁰ Az újjászervezés és átrendezés, mint az egyetemi múzeumok anakronisztikus állapotából való kilépés kvázi egyetlen útjaként jelenik meg a tudományos diskurzusban, így számos egyetemi múzeum lehetőségeikhez mérten igyekeznek frissíteni tárlatukat. A kérdés központi voltát mutatja, hogy a 2011-es Universeum Network padovai konferenciájának fő témája az egyetemi örökség átszervezésével, megújításával történő megőrzése (XII. Universeum Network Meeting. Arranging and rearranging: Planning university heritage for the future. Padovai Egyetem, Olaszország, 2011. május 26-29.)

⁴⁹¹ Lásd: Museum Gustavianum, Uppsalai Egyetem, Svédország. Interjú Ing-Marie Munktellel, a múzeum igazgatójával (2011. április 15.)

A múzeum kiállításának meghatározóan tárgyi gyűjteményanyagra kell alapozódnia⁴⁹² – ez az egyetemi elvárása is egyben. A fentiekben sorra vettem a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények megalakulásának jellemző vonásait, illetve a kiállítás berendezésében alkalmazott módszereket, azonban leszögezem, azokban a múzeumokban és gyűjteményekben muzeológiai gyűjtést nem folytattak, hiszen vagy a tudományterületek képviselői vagy laikusok rendezték be a kiállítást. A Debreceni Egyetem múzeumának szervezésekor szakmai irányelvek figyelembe vételével indult a múzeumi tárgygyűjtés, azonban korán kiderült, hogy a felsőoktatási intézményen belüli tárgygyűjtéshez – főként a debreceni projekt esetében miként a következőkben ki is fejtem – eltérő metódus használata kívánatos.

A magyarországi egyetemi múzeumok és kiállítások esetében a tárgygyűjtés rapszodikus jegyeket mutat, számos esetben nem is végeztek komolyabb tárgygyűjtést, a kiállítás igazodik a „könnyen talált” tárgyakhoz (például a Rendőrtiszti Főiskola-, vagy a Szegedi Egyetem Szent-Györgyi Albert emlékszobája), vagy a múzeumi célra felajánlott, „ráhagyott” hagyatékok alkotják egy az egyben a gyűjteményt (Hári Mária Emlékszoba). A kiállításhoz a legkézenfekvőbb tárgyakat felhasználva, mélyebb továbbgondolás nélkül dolgoztak. Másik út a gyűjtemény-szerzésre a felsőoktatási intézmény raktáraiban, pincéjében való szétnézés és „válogatás”, melyben már a fellelt tárgyak szelekciójával alakul ki a gyűjtemény (pl: Szegedi Egyetem Interaktív Természetismereti Tudástár). A Kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem Egyetemi Múzeumának kialakítása mutat a leginkább hasonló jegyeket a debreceni projekttel, bár a múzeumi tárgygyűjtés, és később a kiállítás kialakítása – még ha átláthatóan, tisztán követi is az intézmény történetét – nyilvánvaló a tárgyi anyag és a bemutatni óhajtott téma közötti diszkrépancia, a kiállított anyag nem tükrözi egyértelműen a bemutatni kívánt történetet.⁴⁹³ Bár ott már a karok és tanszékek megkeresésével folytatott múzeumi gyűjtést végeztek.

Az egyetemi múzeumok kiállításai a nagy történeti kiállításokkal párhuzamosan integrálják – legalábbis szükséges lenne – a különböző muzeológiai szakágakat, mivel előkészítésükben nem csak a történészek, de más szakterületek képviselői is részt vesznek.⁴⁹⁴ Pozitív példát mutat erre az ELTE Természetráji Múzeumának berendezése, vagy a Szegedi Egyetem JGYPK Interaktív Természetismereti Tudástára. A debreceni

---

⁴⁹² Szilágyi 2003:129

⁴⁹³ Természetesen ez nem csupán a szakmai szempontokból következik, hanem a fennmaradt tárgyi anyag természetéből is adódik.

⁴⁹⁴ Bezzeg 2001:3

projekt, noha történeti vonatkozású múzeum lesz, a három centrumára kiterjedő tematika révén gyakorlatilag minden tudományágon átível a múzeum információs és tárgyi anyaga.

A tárgykészletet tekintve Bellosics gondolata, miszerint „*azok a tárgyak, amelyek gyűjtése kívánatos, vagy olyanok, amelyek a népelet megváltozott körülményei miatt elavultak, a melyeknek értékük csak addig volt, míg rendeltetésüket betöltötték (...) vagy végül olyanok, amelyeket a családok kegyelete ruház föl akkora értékkel, hogy megőrzésükre gonddal vannak*”⁴⁹⁵ – megfigyelhető a debreceni gyűjtést illetően. A tárgyak jellegéből fakadó konvencionális jelentésektől a hozzájuk tapadó egyéni, személyes emlékekig⁴⁹⁶ mind az egyetemi múzeum szándékait szolgálják, s éppen ezért jelentős a hagyaték, mint az egyetem tagjának személyes tárgykészlete. Hagyaték alatt az intézetek régi tárgykészletét is értem, mely a korábbi közösség tagjainak használatában álltak, esetleg jelentős események, anekdoták, emlékek fűzhetők jelenlétükhöz. Egy múzeumi bemutatáskor olyan tárgyak is értéket képviselnek, mint a debreceni gyűjtemény esetében a DOTE – KLTE között húzódott fal darabkája. Ha az egyes tárgyak nem kikezdehetetlen egyediségükben állnak előttünk, hanem egy eszme átéléséhez szükséges illusztrációként⁴⁹⁷, szintén a múzeumi gyűjtés fókuszába kerülnek.

A felsőoktatási intézményben egyrészt be lehet mutatni a régi idők oktatásának környezetét, melyhez funkcionális tárgyak szükségesek, de emlékek őrzésére, események felidézésére is alkalmas egy egyetemi múzeum. Így a tárgygyűjtéskor a funkcionális tárgyak köréhez olyan további darabok keresése, fellelése társul, melyek egy marginális rendszerben tanúskodnak, emléket őriznek. A mindennap használt egyszerű tárgyak is rengeteg életrajzi emlék, személyek közötti kapcsolat emlékeztetői lehetnek⁴⁹⁸ - írta már Hofer is, tehát a két funkció, tehát egy atmoszféra egyszerű bemutatása és emlékek felidézése egyszerre is jelen lehet egy tárgyat tekintve.

Tehát mindazok a tárgyak, mellyel a közösség mindennapi tennivalóit végzi, tehát *szokáscselekvések*⁴⁹⁹ kellékei, a révén integrálódnak be az egyetem szférájába (az irodai szertől az oktatásban vagy kutatásban használt eszközhalmaz, vagy akár a nevezetes munkatárs által viselt jellemző öltözék, stb...). Másodrészből azok a tárgyak, melyek a társadalmi élet kitüntetett fontosságú eseményeihez kapcsolódnak, tehát *rítus*⁵⁰⁰ mentén

---

⁴⁹⁵ Bellosics 1907: 18

⁴⁹⁶ Hofer 1983: 54

⁴⁹⁷ Vö. György 2007; a nemzeti eszme fogalma – itt. az egyetemi éra és esemény - gyakorlatilag helyettesíti a műtárgy egyedi értékét

⁴⁹⁸ Hofer 1983: 54

⁴⁹⁹ Vö. Verebélyi 2004:13

⁵⁰⁰ Vö. Verebélyi 2004:13

kapcsolódnak az egyetemi tárgyanyaghoz (diploma, kitüntetés, tudományos elismerés, díszruhák, ünnepi öltözetek, ünnepi alkalmakkor használt tárgyak (pl. Tisza-terítő a Debreceni Egyetemen), államvizsga, felvételi, vagy szakest és gólyaavatós rendezvények materiája, megemlékezések dokumentumai, emléklakettek, stb...), gyűjtés részét képezték.

A felsőoktatási intézmények sajátosságai a tárgygyűjtés szempontjából

- A tárgygyűjtés, míg élet és tudományok bármely területét felölelhetik, mégis egy megadott életszakaszra, a személyek életében betöltött korszakra vonatkoznak.
- Az egyetem közösségének nagy része – meghatározott időszakonként váltakozó közösség – csupán egy rövid életszakaszban tartozik az intézményhez
- Az egyetemeknek innovatív intézményként kell helyt állniuk a mai felsőoktatási piacon, tehát a múlt őrizgetése helyett a fejlődésre és a megújulásra koncentrálnia. Az elavult vagy régi eszközök tárolására főként helyhiány okából kifolyólag lehetőség nincs, ez által kevés tárgyi anyag fellelhető.
- A közösség, melyben a gyűjtést végezzük értelmiségi, – legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek – így ők maguk is a tárgy értékének saját intézményük kontextusába helyezvén azt „bírálóí” lesznek. Míg egyik oldalról ez hasznos, mivel értelmiségi lévén a tudományos – oktatási – kulturális örökség megőrzésére való fokozott érzéssel számolhatunk, mely az egyetemi gyűjtemények fennmaradásához és megőrződéséhez szignifikánsan hozzájárult, addig muzeológiai ismeret és a kiállítás tervének ismerete nélkül döntenek egy esetlegesen felhasználható tárgy felajánlásától, odaadásáról.
- Az egyetemi közösség kvázi irányított közösség, hierarchikus rend uralkodik, melyhez igazodni szükséges a gyűjtés bizonyos szakaszainál. A tárgygyűjtés legális és elfogadott – tehát támogatott – úton az intézmény vezetőjétől, a rektortól indított,⁵⁰¹ muzeológust megbízó módon érdemes indítani. A rektori támogatás és annak hírüladása kimondottan fontos még nem létező, tehát tervezett múzeum

---

⁵⁰¹ Az uppsalai Orvostörténeti Múzeum esetében egy kiemelkedő orvos professzor, Lars Thorén befolyása és ismertsége révén felsőbb utasítás nélkül is teljes körű gyűjtés tudott végezni, bár korábban az egyetem rektoraként már több alkalommal ismertette múzeumalapítási szándékát.

létrehozása során, hiszen a megőrzött értékeiket nehezen adják ki a személyek, intézetek egy bizonytalan projektre és ismeretlen személynek.

- Az intézményi örökség fogalma és értékrendszere még kialakulatlan Magyarországon, tehát a formálódó, újjászerveződő egyetemi múzeumok kezében van az a tudatos választás lehetősége – melyet közösségi identitás mitikus műltszemlélete⁵⁰² befolyásol ugyan – hogy mit nevez meg anyaintézménye örökségének, mit tár a közössége elé múltjából és mit őriz meg a jövő számára.⁵⁰³
- Az intézmény nevében tevékenykedve annak szellemi értékéhez, irányaihoz és stílusához igazodni kell, hiszen alapvetően az anyaintézmény bemutatása a cél. Hiteles, objektív történet, élet bemutatása sok esetben az egyetem stratégiájával ellenkezik, ebből az aspektusból az egyetemi múzeum alárendelt szerepet tölt be, cenzúrázott, az anyaintézménynek szolgálja.
- Míg egy néprajzkutató sok család eszköze gyűjtéséből válogatja ki és gyűjti össze a hagyományos paraszti kultúra jellegzetes vagy jellemzőnek vélt tárgy együtteseit,⁵⁰⁴ addig a felsőoktatási intézményekben sok esetben csupán egyetlen tárgy áll rendelkezésre, mely remélhetőleg fennmaradt. Az egyetemi múzeumokban kiállított tárgyak nem csupán egy korszak stílusirányzatát képviselik, de tudományos értéküknél fogva az egyetem vagy diszciplína fejlődésében is kiemelt szerepet töltek be. Az egyetemi múzeumok tárgyai máskülönben személyekhez, felsőoktatási eseményekhez, történeti változásokhoz kapcsolódnak, ez teszi specifikussá az adott intézmény számára. Tehát az általános helyett a saját történelem, személyes történetek kerülnek előtérbe, mely esetben a megjelenített tárgy nem cserélhető le egy jobb állapotúra.
- Szintén a néprajzi gyűjtéssel ellentétben említtem, míg a parasztság a maga tradicionális közösségi kultúrájának tárgyait elhagyni szándékozta,⁵⁰⁵ mely könnyű utat adott a néprajzi múzeumok gyűjteményeinek fejlesztésére, addig az egyetemeket éppen ellenkezője zajlik. Azok a jelentős tárgyak, melyek koruk vagy történetük révén a múzeum „hasznára” lennének, éppen az örökség értékének felismerése miatt nehéz megszerezni, hiszen magánszemély, tanszék, kar,

---

⁵⁰² Puczkó – Rátcz 2000: 69

⁵⁰³ Jellemző kérdés a szocialista múlt elnyomása vagy elfogadása, hiszen míg felsőoktatási intézményeink történelmének része a korszak, és kiemelkedő tudományos eredmények és infrastrukturális fejlesztések történtek az egyetemek körében, a politikai nézetek, továbbá az, hogy ezen időszak tárgykészlete – az egyetemi közösség véleménye szerint – minőségileg „nem múzeumba vihető”.

⁵⁰⁴ Juhász 1974-75: 105

⁵⁰⁵ Juhász 1974-75: 105

ragaszkodik a saját – tudományos és személyi - gyökereihez az egyetemi közösségen belül is.

- Az klasszikus értelemben vett egyetemi múzeum az egyetem örökségének bemutatásán túl az anyaintézmény oktató-, és kutató gyűjteményeit is tömöríti. Az egyetemi múzeumnak nem célja a tárgyak szimpla megőrzése raktárakban, hanem a gyűjtemények további használatára törekednek. A kiállítással nem rendelkező gyűjteményeket is olyan helyen, olyan elérhetőséggel igyekeznek elrendezni, mely lehetővé teszi azok könnyű és rendszeres tanulmányozását, látogathatóságát.

A múzeumi gyűjteményezési munka bár alapvető jegyeiben használható a felsőoktatási intézmény szervezetén belül létrehozott, az önreprezentációt szolgáló múzeum és/vagy kiállítás szervezésekor, azonban közösségében, környezetében szorosan körülhatárolt, ugyanakkor diszciplínáiban szerteágazó, az egyetem oktatási és kutatási bázisát követő egyetemen a gyűjtés eltérő természetével számolhatunk. A múzeumi gyűjtést befolyásolja a az intézmény hierarchikus szervezete (felülről indított gyűjtési munka), az értelmiségi közösség és -tudat léte (a gyűjtési munkához való kritikai hozzáállás, önkéntes tárgyszelektáció, pozitív színben való feltüntetés), politikatörténet így egyetemtörténetből eredetезhetően bizonyos korszakok tárgykészletének hiánya (háborús sérülések, ideológiai szempontból történő selejteзések, illetve a közelmúlt tárgyainak figyelmen kívül hagyása főként a minőségre való tekintettel. Egyszerre segíti és nehezíti a gyűjteményezési munkát a jól körülhatárolható intézmény, ami tudományterületei révén mégis szerteágazó, óriási anyagot ölel fel. Az egyetemi múzeumok ügye továbbá élesen elhatárolódik a közmúzeumokétól a célközönség meghatározása révén (önreprezentáció ugyanakkor a tanítás és kutatás segítése egyszerre cél), a fenntartásból adódó helyzete révén (a múzeumra, gyűjteményre fordított anyagi támogatás az egyetem pénzügyi rangsorában utolsó helyén áll), mely a tárgybeszerzés lehetőségeit limitálja.

A debreceni tárgygyűjtés menete

- a) Alapgyűjtemény

Időről-időre felmerült az egyetem történetére vonatkozó dokumentumok gyűjtése. A kezdeményezés és a felgyűjtött tárgyak megőrzése a főtitkárok feladata volt. Dombi BB és Vince László kiemelkedő munkájuknak köszönhető a jelenlegi gyűjtemény jelentős része. Vince László érdeklődése révén egyetemtörténetünk⁵⁰⁶ is gazdagodott, hiszen kéziratban – Egyetemi Legendárium – őrizte meg az egyetem jeles tárgyainak emlékezetét.⁵⁰⁷

Az egyetemi múzeumhoz való – tárgygyűjtés, ahogy fentebb említettem, már a 75 éves jubileumi kiállításra megtörtént, bár akkor számos tárgy csupán letétbe vagy kölcsönként szerepelt a kiállításon. Mégis a kiállításra összegyűjtött anyagok nagy része egyben maradt, és a következő 20 évben gyűjteményként kezelve egyben is maradt az egyetemi könyvtár tulajdonában, ahol Korompainé Mária kezelésében fokozatosan bővült. 2006-ban, miután a múzeum szervezését az egyetem Néprajzi Tanszéke vállalta el, ez a gyűjtemény megosztódott, a tárgyi anyag a Néprajzi Tanszék gondozásába került, az egyetemtörténeti dokumentumok és iratanyag a könyvtár kezelésében maradt, jelenleg a Kassai úti Társadalomtudományi Kutatóban elérhető Egyetemtörténeti Gyűjteményként.

A 2006-ban átvett tárgyi anyag jelenti a készülő múzeum alapgyűjteményét. E gyűjteményben kb. 200 darab tárgyi anyag – történeti szakanyag –, kb. 1000 darab fénykép – egy része fotóalbumokba rendezve –, valamint iratanyag – pl. Debreceni Nyári Egyetem iratai, Gárdonyi professzor hagyatéka, iktatókartonok – tartoznak. A tárgyi anyag eredetét tekintve főként a Rektori Hivataltól került a gyűjteménybe, Dombi és Vince örökségre való figyeléseként, akik a 75 éves kiállítás, és így a gyűjtemény összeállása óta rendszeresen küldték az általuk megőrzésre méltónak vélt emlékeket Korompainénak. A hivataltól kerültek a gyűjteménybe ceremoniális eszközök, mint a régi gerundiumvég, egyetemi öltözékek – dékáni és pedellusi öltözék, tóga –, az egyetemi pecsét régi verőtökéi (Tisza és KLTE is), oklevelek, leckekönyvek, fényképek és a fotóalbumok, régi írógép (Continental), az egyetem főépülete megnyitójára készített meghívó tervei, és diplomáciai ajándékok (oroszlán, ukrán, litván, lengyel és román egyetemekről) nagy mennyisége. Az Debreceni Egyetem perspektívájából nézve igazán régi – a világháborúk közötti – tárgyak jobbára csak a Rektori Hivatal gondozásában maradtak fenn. Az alapgyűjtemény részét képezi még a műszaki szakanyag, mely a tanszékekről (főként írógépek) kerültek be, valamint egyetemtörténeti jelentőségű

---

⁵⁰⁶ Vince é.n.

⁵⁰⁷ Lásd: Vince László: é.n.; Egyetemi Legendárium

publikációk, melyek részben a könyvtártól, részben magánszemélyek adományai révén váltak a gyűjtemény részeivé.

Az alapgyűjtemény ez idáig a legértékesebb tárgyakat tartalmazza a tárgyak korának tekintetében, ugyanakkor nem teljes körű. Nem jelennek meg a tanszékek és intézetek történeti anyagai, sem oktatási-, kutatási hagyatékuk, ahogy tudományos elismerésük sem. Az egyetem berendezése, általános használati tárgyai szintén nem részei. A szisztematikus tárgygyűjtést így a tanszékek köréből tűnt célszerűnek elindítani.

b) A gyűjtés folyamata

Tematikus felkészülést a gyűjtés első szakaszaként már 2007-től folyamatosan végeztem, mely során a Debreceni Egyetem történetének, szervezetének és hagyományainak megismerésére fókuszáltam. A megismerés eszközei voltak az Egyetemi Tanács Jegyzőkönyveinek, a kéziratoknak, és az intézmény történetéről ez idáig megjelent kötetek áttekintése, valamint az egyetemi rendezvényeken való részvétel.

Lokális felkészülés már egyben összefonódik a gyűjtés elindításával, mely során az összeírt tanszékek, intézetek és egyéb egységek megismerését végeztem. E munkával párhuzamosan 2008-tól a Debreceni Egyetemen graduális tanulmányokat végzett vagy munkáját ott folytató személyekkel készítettem interjút egyetemi emlékezet, egyetemtörténet - gyűjtési aspektusból.

Az egyetemi múzeumra vonatkozóan a szisztematikus tárgygyűjtés csupán 2010 nyarán indulhatott meg, mikor a Rektor a karok és intézetek, tanszékek vezetőit levélben értesítette az egyetemi múzeum szervezésének elindításáról, illetve e levélben támogató segítségüket kérte a tárgygyűjtéshez. Ez a lépés indította el a tanszékek, intézetek és egyéb szervezeti egységek látogatását, mely során a tanszékvezető által kijelölt felelős – többnyire idősebb kolléga – személy adott tájékoztatást a tanszék tárgyi és szellemi hagyományait illetően.

Miután a múzeum ügye több szempontból – hely, finanszírozás, raktározás kérdései – sokáig tisztázatlan volt, elsőként célszerűnek tartottam egy átfogó, az egyetemen fellelhető örökség-természetű anyag összeírását, beleértve az egyetemen fennálló gyűjteményeket is. Összeírását, hiszen egyrészt bizonyos emlékek, művészeti alkotások in

situ állnak, helyhez kötöttek – pl. üvegablakok, szobrok, emlékfák, emléktáblák –⁵⁰⁸, másodsor kinevezett raktár hiányában a tárgyak tárolása nem megoldott, harmadrészt mivel – ahogy a későbbiekben kifejtem – egyes intézetek az örökségükhöz való ragaszkodásukból kifolyólag azokat a múzeumnak nem szándékoznak átadni. Ez a táblázat megjelöli az egyetem intézeteit, tanszékeit, karait, az esetlegesen meglévő gyűjteményeket, és további, a látogatás során megismert, az örökség részét képezhető artefaktumokat. Ez a táblázat kettős célt is szolgál, nemcsak a nem „megszerezhető” tárgyak dokumentálására alkalmas, hanem hozzásegített az egyetemi struktúra áttekintéséhez, valamint a szerint haladva az egyetem minden egységéhez el lehet érni, kihagyás nélkül.⁵⁰⁹

A tárgygyűjtés tehát a rektor által szétküldött múzeumi célokat ismertető levelét követően az erre reagáló intézetekkel, személyekkel felvett kapcsolattal indult, majd az egyes tanszékek személyes felkeresésével folytatódott – s jelenleg is tart. A múzeumi gyűjtés másik szála a jubileumi díszoklevelet kapott volt hallgatók megkeresése, akik számos esetben nem csupán tárgyi emlékekkel vagy foto- és írott dokumentumokkal, hanem személyes emlékeik elmesélésével is hozzájárultak a gyűjtéshez.

A múzeumi gyűjtést erőteljesebben lendítette volna előre a múzeum tervének közzététele a médiában, sajtóban, így vonva be az egyetemmel korábban érintkező személyek emlékeit, azonban ez a bizonytalan helyzetet tekintve folyton halasztódott, majd elmaradt.

A gyűjtendő tárgyak köre kiterjed az egyetem 100 évére, tehát, 2012-ig (2011-ig pontosabban, mivel 2012-es év elején a kiállítás megnyitó tervezett) bezárólag.⁵¹⁰

c) Múzeumi koncepció

---

⁵⁰⁸ 2011 során a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára készített egy ilyen jellegű összeírást az egyetemi campusok található alkotásokról.

⁵⁰⁹ Eltérő céllal – az egyetem intézeteiben található komplett gyűjtemények feltérképezésére (tehát nem a fellelhető egyes tárgyakhoz) – készített táblázattal találkoztam a svédországi Museum Gustavianumban 2010-es gyakorlatom során, mely példaként állt előttem a debreceni gyűjtés folytatása közben.

⁵¹⁰ Éppen a teljes történet bemutatása szempontjából lényeges a gyűjtés a jelenre kiterjeszteni, ellentétben számos más egyetemi múzeummal. A Museum Gustavianum 25 évben határozta meg a gyűjtendő tárgyak körét, tehát minden olyan 25 vagy annál több éves tárgyat – amennyiben tudományos, esztétikai vagy egyetemtörténetben kimagasló értéke indokolja – gyűjtenek. Figyelembe véve a Debreceni Egyetem korát és a kiállítás célját, indokoltnak láttam a jelenkori gyűjtés folytatását is.

A magyar és nemzetközi egyetemek által fenntartott múzeumok és gyűjtemények példáit felhasználva készítettem el a Debreceni Egyetemi Múzeum funkcionális szakmai tervét, melyet a 10. Melléklet tartalmaz.

A múzeumi koncepció kialakításánál igyekeztem a múzeumi törvényeknek megfelelni, ugyanakkor annak elvárásait szintézisbe hozni az egyetem lehetőségeivel és adott múzeumra fordítható kereteivel. Az egyetemi múzeumok többsége a szigorú múzeumi törvény elől kitérve igyekszik fenntartani gyűjteményeit, s ez egyik oka azok ismeretlenségének és szakmai gyengeségüknek. A lenti koncepcióban olyan helyiségek kijelölését dolgoztam ki, melyek egy működő múzeum életében elmaradhatatlanok – munkaszoba, időszakos kiállítóter, iroda, tárgyraktár, kutatóhelyiség – s melyekkel a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények esetében nem találkozhatunk, a gyűjtemény helyisége egyben minden más rendeltetésű helyiséget is felölel. A debreceni múzeum ugyanakkor nem a kulturális törvény szerint szerveződne, a 2005. évi CXXXIX felsőoktatási törvény szerinti gyűjtemény fenntarthatósági lehetőséget kihasználva állna a múzeum.

d) A debreceni tárgygyűjtés sajátossága

- Monografikus tárgygyűjtés folytatását egyrészt a Debreceni Egyetem történeti kontextusa nem teszi lehetővé. A fennmaradt tárgyak nem képesek a teljes történetet közel azonos módon tükrözni, karok, intézetek eltérő hajlandóságot mutattak a régi eszközök megőrzésére, a tárgykészlet nem csak tematikailag, hanem a fennmaradását illetően is aránytalan. Másrészt az oktatási intézményen belül is eltérő típusú és minőségű tárgy és eszközkészlet jellemző.
- A különböző tudományterületek eltérő eszközökkel való oktatási – kutatási módszere egy meglehetősen heterogén tárgykészletet eredményez, mely az egyetem kiterjedtsége révén egy komplex és óriási anyagot feltételez prezentálni.
- A Debreceni Egyetem 1912-ben alapították, így tárgykészlete is csupán 100 éves múltra tekint vissza.
- Régmúlt preferálása a kiállítás tárgykészletét illetően.
- Jelenlegi épületeibe 1928-, illetve 1932-ben költözött az egyetem, korábban a Református Kollégium adott otthont az egyetemi karoknak. A tényeket figyelembe

véve az idősebb egyetemek (Padovai-, Bécsi-, Uppsalai-, Krakkói-, stb. Egyetemek) gyakorlatától eltérően az épületben az időfaktor miatt régi, több évszázadra visszamenő egyetemtörténeti anyag nem halmozódhatott fel.⁵¹¹

- A még meg nem alakult múzeum nyomán a tárggyűjtés nehézkes. Mind a kolozsvári, mind az uppsalai egyetemi múzeum esetében megfigyelhető, hogy lényeges tárgyi gyarapodás az első kiállítás megnyitása után következett, amikor a múzeum már legitimálta helyzetét az egyetem közösségének körében, a múzeum nem csak egy provizórikus tervet mutatott fel, hanem felmutatta, hogy megfelelő bemutató helyet, raktárt és szakembert tud biztosítani a felajánlott tárgy számára. Hasonló a helyzet a Debreceni Egyetem Kenézy Orvostörténeti Gyűjteményében, ahol szintén a megnyitás után szaporodtak meg a múzeumi felajánlások a lakosság köréből.
- A fenti pontból következően a Debreceni Egyetemen – ahogy magyarországi egyetemeink jelentős hányadában – helyhiány miatt a múzeum helyének és raktárának kijelölése késlekedik, így nem lévén képes a tárgyak tárolására, sőt azok biztonságának garantálására, tehát a csekély számban őrzött tárgyi anyag sem kerül a múzeum birtokába.
- A Debreceni Egyetem Múzeumának tükröznie kell az egyetem helyét az országos és a lokális társadalomban, illetve tudományban betöltött szerepét, és azt az ideológiát, melyet az egyetem képvisel. Tehát reprezentatív, értékes tárgyi anyag bemutatása kívánatos.
- Az egyetemi múzeum létrehozására irányuló gyűjtés komplex módszerű kutatást igényel, az intézmény anyagi és szellemi kultúrájának minden területére kiterjedő vizsgálatot szükséges végezni, valamint a megnyíló múzeum feladata e vizsgálat kontinuitását biztosítani.
- A múzeum számára értékes tárgyak, eszközök fennmaradásában jelentős szerepet játszik az egyetem már meglévő gyűjteményeinek kiállításai (pl. Ásványtani Gyűjtemény, Kísérleti Fizika Tanszék folyosóján vitrinben őrzött kutatási eszközök, az ATOMKI folyosóján álló eszközkiállítás, stb.). Elmondhatjuk, hogy

---

⁵¹¹ Érdemesnek tartom ezt a pontot megemlíteni, hiszen az európai egyetemi múzeumok köréből társadalmi elismerésre azon intézménytörténet megjelenítő múzeumok tettek szert, mely egyetemek több száz éves múlttal, patinás tárgykészlettel rendelkeznek.

ami egyszer vitrin mögé került, még ha nem is egy regisztrált gyűjtemény része, azt már az utókor is műtárgyként kezeli, szinte biztosítva van a megőrzése.⁵¹²

- A megőrzött tárgyakat nehezen adják bizonytalan projektre, ha valami fennmaradt, akkor azt a tanszék saját értékének tekinti, vagy irodák díszei lesznek.⁵¹³
- A múzeum megjelenésére vonatkozó elvárások túl magasak voltak egy készülőfélben lévő, még bizonytalan státuszban álló projekthez. Feltehetően apró lépésekkel haladva – tehát kisebb állandó kiállítás készítése előbb, majd fokozatosan, évek múltán egy teljes múzeummá bővítés – és a gyűjteményt hírnévvel és tárgyi anyaggal is megalapozva biztosabb módon kerülhetne sor egy nagyobb múzeumi beruházásra.

És ami megvalósult.... Egyetemtörténeti kiállítás 2012-ben a Debreceni Egyetem centenáriumát ünnepeelve⁵¹⁴

2012-ben a centenáriumi készülődés évére pénzügyi okokból múzeum nem, csupán időszakos egyetemtörténeti kiállítás valósult meg a Debreceni Egyetemen. Ez a sajátos eset az egyetemi múzeumok és gyűjtemények legismertebb problémáját szemlélteti,⁵¹⁵ hiszen az oktatástól elvont költségvetés a múzeum terveit érintette, miközben az év tervezett egyéb kulturális programjai (egyetemtörténeti kötet kiadása,

---

⁵¹² Vö.: Worley – Josefsson 2010: az Uppasalai Egyetem gyűjtésével kapcsolatban hasonlóan leírják, hogy az informatika tanszék költözése közben a régi informatikai eszközök „megmenekülése” annak köszönhető, hogy korábban már vitrinben tárolták őket.

⁵¹³ Ezzel ellentétben a tapasztalatom külföldi egyetemi múzeumokat tekintve (pl. Uppsala), ahol az intézetek a náluk felhalmozott tárgyak raktározásáért jelentős összeget kell, hogy fizessenek az egyetem felé. Ezért, miután azok történeti értékét felismerik, nem szeretnék a tárgyakat kidobni, ezért a múzeumnak ajánlják fel. A probléma ellentétes, hiszen a múzeumnak nincs elegendő helye és személyi kapacitása a rengeteg tárgy megőrzésére.

⁵¹⁴ A kiállítás főszervezője a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára, aki korábbi egyetemtörténeti gyűjteményével és kézirati anyagaival segítette a kiállítást, másrészt a kiállítás költségeit fedezte. A kiállítás kivitelezéséért Dr. Juha Enikő szaktájékoztató, kézirattáras, és Szilágyi Judit segédmuzeológus feleltek, illetve Juha Rihárd és Trencsényi Béla művészeknek köszönhető a kiállítás installációs és esztétikai elrendezése.

⁵¹⁵ Optimistán kezelve az ügyet hozzáteszem, hogy az egyetemi múzeumoknál oly jellemző esettel állunk szemben. Olyan nagy múltú – 15. században alapították – és neves – Anglia harmadik legnagyobb egyeteme – felsőoktatási intézmény esetében is, mint a skóciai St. Andrews egyetemen szintén egy elindult múzeumalakítási projektet kellett megszakítani 2000-ben a debrecenihez hasonló okokból kifolyólag, tehát anyagi nehézségek miatt. 2005-ben nyitották meg végül a múzeumot két galériával: egy időszakos kiállító teremmel és egy egyetemtörténeti tárlattal. (Lásd: Carradice 2009: 24-26)

stb.) megvalósultak. Természetesen nem elhanyagolható szempont a múzeum felállítása és az egyéb rendezvények költségigényének a szem előtt tartása, nem is említve a múzeum megjelenésére tett erőfeszítéseket. Értem ez alatt, hogy akár jelentősebb összeg ráfordítása nélkül egy állandó kiállítóhely létrehozása megvalósulhatott volna, mely az örökség megőrzés szempontjából kedvezőbb döntés, hiszen akkor egy helyen bemutatva már egy jövőbeli múzeum alappilléreivel találkozhatna a közönség. Ez a bemutatóhely egyben a múzeum tervezésének és létrehozására vonatkozó folyamatos törekvésének egyértelmű megnyilvánulása, mely kedvezően befolyásolná a múzeumnak szánt tárgyi, s egyben anyagi felajánlásokat is. Ezzel szemben az eredeti, reprezentatív, az egyetem méltóságát, múltját és országunkban elfoglalt helyét méltán bemutató múzeum terve állt, mely elsősorban az egyetem szempontjából – és ahogy disszertációmban többször is említtem az egyetemi múzeumok új, az anyaintézménye stratégiájában vállalt szerep szempontjából – elfogadható döntés. A centenáriumi ünnepség olyan nagy kaliberű rendezvény sorozat, mely hírnevét feltehetően rontaná egy esetleges, kis költségvetésű állandó kiállítás (bemutatószoba), hiszen ez éppen a múlt és örökség ünneplésének ellenpólusaként, az örökség megőrzésének és nem megfelelő felismerésének jeleként is felléphet.

A 2012. február 3-án nyílt ideiglenes egyetemtörténeti kiállítás a fenti két pólust szintetizálva jött létre, így egyrészt megmutatja, hogy az egyetem igenis felismerte a múltjában és örökségében rejlő értéket, azt törekszenek megővni, bemutatni, ugyanakkor a múzeum előhírnökeként is szolgált a kiállítás.

Itt szeretnék párhuzamot vonni a 75 éves évfordulóra szervezett egyetemtörténeti kiállítás és a 2012-es, 100 éves kiállítás között, hiszen mindkettő mérföldkőnek nevezhető a múzeum jövőbeli realizálódása érdekében. Mérföldkő, hiszen ezek az alkalmak azok, melyeken az egyetem közössége ténylegesen találkozik a múlt tárgyi örökségével, s míg korábban csupán elképzelés volt arról, mi is jelenhet meg a múzeumi kiállításon, a kiállításokon megismerhetők a tárgyak és azok kora, értéke, így adva új lendületet a múzeum tervezésének. A 75 éves jubileumi kiállítás sikeressége még a jelenlegi szervezés során is rendszeresen előkerült, számos jelenlevő, professzor, egyetemi munkatárs pozitív említést tett a kiállításról, illetve annak tapasztalataival igyekezett segíteni a mostani kiállítás szervezését. Már a '80-as évek végén is erőteljes igény jelentkezett egy múzeum felállítására, mely elsősorban a jubileumi kiállításnak köszönhető. Ez az igény elsősorban gazdasági okokból feledésbe merült, a centenárium évére való készülődéskor jelent meg ismételt.

A fenti szempontból a jubileum óta egyrészt visszafejlődés látható a múzeumot illetően, hiszen következő lépésként már a múzeum volt tervezve. Ugyanakkor a két kiállítás közötti eltérések mégis előrelépést mutatnak, hiszen a kiállítással számos olyan tárgy megismerése és tulajdonlása vált lehetővé, melyek a múzeumi tárgygyűjtés során nem merültek fel. Jellegzetes, hogy a karok vagy személyek egy állandó kiállításra nem, de ideiglenesen kölcsönözték a tulajdonukban álló történeti tárgyakat, így olyan dokumentumok is bemutatathatóvá váltak a kiállításon (pl. a Nagyerdei Református Gyülekezet Egyetemi Gyülekezetnek dedikált úrvacsora edényei, az egyetemi templom alapító okirata, a földtudományi intézet régi kutatási eszközei, stb.) melyek a múzeumban nem, vagy csak hosszadalmas kikérés sor lettek volna lehetséges megszerzésük.

A jelenlegi kiállítás természetesen nagyobb rész bemutatását vállalta, míg a 75 éves kiállítás a Kossuth Egyetemet, annak karait, tanszékeit mutatta be, 2012-ben az egyetemi integráció eredményeként a korábbi DOTE és DATE is a kiállítás részét kellett, hogy képezze. Ezzel szemben strukturális problémaként jelentkezett, hogy mindezt egy szűkebb térben, a korábbi díszudvar helyett a Főépület III. emeleti kerengőjében került megrendezésre. A téma bővülése és a kiállító tér csökkenése révén a 2012-es kiállítás kevésbé részletesen tudta bemutatni az egyetem történetét.

A 2012-es egyetemtörténeti kiállítás felépítése és tematikája:

A kiállításon megfelelő arányban volt szükséges az egyetem történetét és jelenlegi egységeit bemutatni. Ezt a nagyobb egységeket bemutató molinók és az egyetem múltjának egy szegmensét megjelenítő vitrinek révén valósult meg. A berendezésnél egyrészt figyelembe kellett venni a hely méretét, biztosítani kellett a III. emelet megfelelő használatát, s akképpen elrendezni a paravánokat a molinókhoz. A 28 paraván molinói a debreceni egyetem történetében való részvétel és a kar nagysága szerinti megfelelő arányban került felosztásra, tehát a Református Kollégiumi gyökerektől indítva az egyetem életbe való becsatlakozáskor kronologikusan (pl. az agrár felsőoktatás 140 éves gyökerekre nyúlik vissza, viszont 2001-től a Debreceni Egyetem része) felépített szervezeti bemutatás vált lehetővé. Arányosan, mivel a bölcsész vagy orvosi karok több molinót foglalhattak el, fiatalabb karok egy-egy molinón mutatták be munkásságukat. Szintén helyt kapott a könyvtár és az egyetemi gyülekezet a molinók sorában.

A kiállítás forgatókönyvét a 11. Melléklet tartalmazza.

A kiállítás tárgykészletét számos tényező befolyásolta, alakította, melyek a következők:

- 1) *A helyszín – III. emeleti kerengő, „átjáróház”, őrizetlen kiállítás – és a kiállító terület mérete;* Ennek következtében vitrinek csak a molinók által körbehatárolt térben lehettek elhelyezve, a kiállítás elrendezésénél biztosítani kellett az emelet megfelelő használatát. Így e térben 5 db nagy vitrin (100×100×25 cm), 3 db kis vitrin (100×30×25cm), 5 darab üvegkocka (50×50×50cm) és egy vitrines szekrény (200×200×20cm) állt rendelkezésünkre és fért el a kijelölt térben.
- 2) *Installációs problémák,* részben a szegény költségvetés következményeként; A kiállító szekrényre, vitrinekre az egyetem, pontosabban a könyvtár tulajdonában már meglévő régi vitrinek használata jelentett megoldást, hiszen minden tárgyat el kellett zárni őrzés hiányában. Ezen vitrinek szabvány méret alapján készültek, és rendszeresen használatban vannak a könyvtár által rendezett időszakos kiállításokon. Méreteit tekintve 1m × 1m-es, 25 cm belmagasságú vitrinek, tehát főleg dokumentumok, írott anyagok, könyvek tárolására alkalmasak. E tényezőt a kiállítandó tárgyak válogatásánál figyelembe kellett venni, számos, az egyetem történeti fejlődésébe beilleszthető esztétikus és jelentős tárgy így nem kerülhetett a kiállításra (pl. Kádár prof földgömb-táblája, Kiss Árpád professzor egykori rádiója, stb.)
- 3) *Tematikai problematikát* jelentett a kiállítás témájának óriási kiterjedése, hiszen 100 év és 16 kar + könyvtár bemutatása volt a cél. Ez az időintervallum, ha arányainak megfelelően szeretnénk bemutatni, akkor egy múzeum anyagának felelhet meg, tehát ezen kiállításon inkább csak egy összefoglalásra, szemelvények prezentálására volt lehetőség. Ennek megfelelően a kiállításon a tárgyakat tekintve hangsúlyosan kapott szerepet 1/ az egyetem megalakulása, mint a centenáriumi ünnepély legitimációja (meghívó a megnyitóra, főépület építésének dokumentumai); 2/ az egyetem főbb szervezeti változásait ismertető dokumentumok (pl. névváltozások, mint Tisza – Kossuth – DE), 3/ az oktatási légkört ismertető dokumentumok (diplomák, bizonyítványok), itt kaptak helyet kitüntetéssel végzett illetve az unikálisnak számító dokumentumok is; 4./ kitűnő iskolateremtő személyhez - nem kizárólagos⁵¹⁶ -

---

⁵¹⁶ Megj.: olyan személyek egyediséget jelentő dokumentumai kerültek a kiállításra, akik nem csupán a munkásságuk révén, de személyiségük által is meghatározóak voltak az egyetemen. Nem kizárólagos a

kapcsolódó dokumentumok, akik munkássága és személyisége egyaránt meghatározó volt az egyetem szempontjából (Soó Rezső, Gunda Béla, Berényi Dénes, Földvári Aladár, stb.); 5/ a Debreceni Egyetem kutatóegyetemi címére reflektáló tárgyak, tehát olyan kutatási eszközök, amelyek jelzik, hogy az egyetem már az indulása óta jelentős hangsúlyt fektetett a kutatásra, a kutatás támogatására és minőségére. A kutatóeszközöket főként a szak fejlődésében betöltött szerepe és múltja, kora alapján lettek válogatva (pl. a szerves kémia eszközei, a földtudományi intézet kutatási eszközei, stb.). 6/ A kiállításon hely kaptak még az egyetem gyökerére, a Református Kollégiumra vonatkozó dokumentumok, illetve a vallásnak az egyetem életében betöltött központi szerepét ismertető dokumentumok, mint pl. Nagyerdei – egykori egyetemi gyülekezet – dedikált úrvacsora edényei, az egyetemi templom alapító okirata, rektori beszédek az oktatás és a vallás kapcsolatának tekintetében.

- 4) *Kiállítandó tárgyak problémája ugyanakkor a meglévő múzeumi anyagban is keresendő.* Ugyanis a múzeumnak összegyűjtött tárgyi anyag - noha jelentősen bővült az utóbbi egy évben - a beszerzett tárgyak főként az utóbbi 2-3 évtized, többnyire leselejtezett vagy leselejtezni kényszerített tárgyakból áll. A múzeumi gyűjtés egyik akadálya a fennálló egyetemi múzeum hiánya, tehát az eszmei- vagy tudományos értékükből kifolyólag megőrzött régi tárgyi anyagot a gyűjtők/tanszékek nem adományozták a múzeum határozatlan és ingatag projektjének. A kiállítás szintén nem garantálta a tárgyak megfelelő biztonságát, tehát tulajdonosuk nem kölcsönözte azokat a kiállításra (pl. a Főépület és az egyetemi campus eredeti elhelyezési rajza és látványterve). A kiállított tárgyak szűk skálája az integrált egyetem tárgykészletének és a kis kiállítótér közötti egyensúly keresésével magyarázható (lásd. 3-as pont).

Másrészt a tárgyi anyag az egyetem egyéb gyűjteményszervezése törekvései miatt töredékes, hiszen az Kenézy Orvostörténeti Gyűjtőhely már rendelkezik kiállítással, s az orvosi-, orvostörténeti anyag szakszerű megőrzését ők biztosítják, valamint az egyetem agrárcentruma szintén februárban nyitotta meg agrártörténeti kiállítását, mely ugyan a Déri Múzeummal együttműködve a múzeum külső kiállítóhelyeként működik, de az agrárfelsőoktatás-történeti dokumentumokat, tárgyi anyagokat szintén

---

bemutatás, hiszen számos jelentős professzorral büszkélkedhet a Debreceni Egyetem, bemutatásra azonban kevesükre jutott lehetőség.

itt használtak fel. Az egyetem története során nem maradt fenn olyan mennyiségű és minőségű történeti anyag, amely minden kiállításhoz elegendő lenne.⁵¹⁷

- 5) *Esztétikai követelmények* következtében tanszék- és kutatástörténeti szempontból mérföldkőnek számító tárgyak szintén nem kerülhettek ki a kiállításra. Ilyen például a Kísérleti Fizika Intézet „házi” készítésű kombinált magfizikai mérőműszere az 1960-as évekből, mely tudománytörténeti és egyetemtörténeti szempontból is jelentős, azonban látványában nem illett a nagy múltú, reprezentatív egyetemet szemléltető enteriőrbe.

28. kép: Az egyetemi kiállítás a megnyitókör

A kiállítás pozitív eredményeként az egyetem tárgyi örökségének újabb darbjai váltak megismertté, számos olyan tárgyat sikerült megismernem, ami a múzeumi gyűjtés során „rejtve” maradt, hiszen azokat tulajdonosuk nem szándékozott a múzeumnak kölcsönözni. Az időszak kiállítás révén azonban az általuk „megmenekített” régi eszközöket – ami sok esetben már a magán gyűjtemény része, nem az intézeté, tanszéké –

---

⁵¹⁷ Megj.: ennek megfelelően a leendő múzeum tematikáját és tárgykészletét szükséges ismételt gondolni, hiszen ha a múzeum a teljes egyetem – tehát mindhárom centrum – prezentálását vállalja, akkor azt hasonló mélységben, megfelelő arányban kell megvalósítani. Jelenleg a múzeum gyűjteményének jelentős része csupán a volt KLTE egységeit fedi le.

büszkén mutatták meg.⁵¹⁸ A múzeum szempontjából noha elsőként sajnálatosnak hangzik, viszont magával ezen tárgyakkal való megismerkedés betekintést engedett abba, melyek azok a tárgyak, amiket megfelelő diplomáciával a múzeum kiállítására kölcsönözni lehet.

Továbbá a kiállítás szervezése révén az egységek, személyek közelebb kerülhettek a múzeum ügyéhez, hiszen addig rektori levélből, felszólításból, általános hírekből hallottak a múzeum szervezéséről, és most személyesen is találkoztak a szervezővel. Az idea helyett a konkrét munkálatokat, az azokért felelős munkatársat is megismerhették.

Mindezek ellenére a kiállítás sikeresnek mondható, pozitív visszhangja volt az egyetemen. Remélhető, hogy ha nem is valósult meg a múzeum, de a kiállítás révén eljutott az egyetem közösségéhez az egyetemi örökség megőrzésének óhaja, így a továbbiakban nagyobb támogatottságot és figyelmet kap a gyűjtemény fejlesztése és a régi tárgyak múzeum javára történő átadása. Az egyetemtörténeti kiállítás forgatókönyvét a 11. Melléklet tartalmazza.

29. kép: Az egyetemi kiállítás, 2012. február 3.

---

⁵¹⁸ Megj: Éppen ebből kifolyólag fontosnak tartom, hogy amíg a múzeum kialakításához az anyagi feltételek adottak nem lesznek, addig is az egyetem történetéből és az oktatási egységek életéből rendszeresen nyíljon időszakos kiállítás, ez által egy intenzívebb gyűjtés valósulna meg, s a megjelenített szellemi és anyagi javakból a leendő múzeum profitálhatna.

30. kép: Egyetemi kiállítás, 2012. február 3.

A magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények megismerése, sokszínűségük bemutatása és a Debreceni Egyetemen folyó múzeumi előkészületi munka tanulsága egyszerre szolgálták és írták körül az egyetemi múzeumi szakterület fő problematikáját. A múzeum, noha pénzügyi okokból nem valósult meg Debrecenben, a szélesebb múzeumi perspektívát tekintve megállapítható, hogy egy oktatási intézmény teljes támogatása szükséges létrehozásához és sikeres működtetéséhez. Hiába vannak lelkes professzorok, akik igyekeznek a régi, szakmai szempontból elavult tudományos eszközöket összegyűjteni, hiába viseli a szívén egy-egy gyűjtemény sorsát egy tanszék vagy intézet, ha támogatottságot nem kap az anyaegyetemtől. Egyetemi múzeum létrehozásához kétoldali együttműködés szükséges, egyrészt legfelsőbb, az egyetemi közösség által elismert rektor irányításából valósulhat meg, másrészt azon személyek lelkes munkássága, akik éveken gondozzák/ták a nem eldobott tárgyakat. A jelen gazdasági helyzetben az egyetemek részéről a múzeum alapítás- vagy fejlesztés talán luxusnak minősül, mivel nincsenek tisztában a felhasználási lehetőségeiről. Amíg a döntési helyzetben lévő személyek nem ismerik fel a múzeumban rejlő lehetőségeket és építik be annak létét stratégiájukba, addig az egyetemi múzeum mindig csak régi tárgyak őrzésére alkalmas csendes hely marad.

X. ÖSSZEGZÉS

A társadalomban, s ekképpen a felsőoktatásban is az utóbbi időben zajló radikális változások – globalizáció, az Európai Felsőoktatási Térség és az Európai Kutatási Térség igénye, a Bologna rendszer bevezetése – az egyetemek számára új feladatokat és elvárásokat eredményez, valamint új megvilágításba helyezik az egyetemeken fennálló múzeumok és gyűjtemények jelentőségét is. Ahogy az ipari forradalom elsöpörte a középkori egyetemet – hiszen az ipar új típusú szakembereket követelt –, úgy dönti romba a 200 éves újkori egyetem bástyáját a globalizáció. Az egyetemek második forradalma zajlik.⁵¹⁹ E változások között igyekeznek életben maradni az egyetemek fenntartásában álló múzeumok és gyűjtemények, melyek szigorúan az oktatás és a kutatás elősegítésére alakultak meg az oktatási intézményekben, azonban a legújabb típusú egyetemen a megváltozott diszciplínák és kutatási prioritások révén hagyományos feladataikat elveszíteni látszanak.⁵²⁰ A finanszírozás kérdése szintúgy új, eltérő kihívásokat jelent az egyetemek számára, hiszen a hagyományostól eltérő stratégia kidolgozására serkenti őket, a piacgazdálkodás, a piacorientált felsőoktatási intézmény prospektív megjelenése van folyamatban. Az egyetemeknek a nemzetközi felsőoktatási piacon való bennmaradásához, hallgatói létszámának folytonos megtartásához, a költségvetésüket támogató piaci-, és üzleti együttműködések kialakításához minden eszközt figyelembe kell venniük, és fel kell használniuk. Az egyetemi múzeum szerepe – az intézményben zajló tudományos munka tükréül – e téren tehát újra hangsúlyossá válhat, meglétük vagy újonnan kialakításuk új kontextusba helyeztetik az egyetemi innováció által. Az egyetemi múzeumoknak új identitás kialakítására kell összpontosítaniuk, melyben egyrészt megőrzik múltjuk, gyökereik által felvállalt szerepüket, azonban a fenntartó közeg, a felsőoktatási intézmény számára is kívánatos marad további támogatásuk, fenntartásuk annak teljes körű – oktatás, kutatási bázis, közönségkapcsolat – szolgálatával.

---

⁵¹⁹ Barakonyi 2009:9

⁵²⁰ Vö.: Lourenco 2005: a tudományok egyre szűkebb szegmensű vizsgálatával – molekuláris-, atom-, vagy akár sejtani kutatások – ezeknek az egyetemi gyűjteményeknek a didaktikus jellege nem ágyazódik be olyan mértékben az oktatásba, mint amilyen szerepük a korábbi egyetemi oktatásban volt, de főként a kutatások terén válnak nélkülözhetővé.

A fentiek értelmében foglalkozom az egyetemi múzeummal disszertációmban, széles körű ismeretekre alapozva mutatom be az egyetemi múzeumok kérdéskörét, továbbá az anyaintézmény részéről való hasznosítását. Egyetemi múzeum és gyűjtemény mindazok a felsőoktatási intézmények fenntartásában álló múzeumok, gyűjtemények és kiállítások, melyek oktatási és/vagy kutatási céllal jöttek létre, valamint az intézmény megismerését szolgáló történeti kiállítások. Kutatásom során mindazok a kiállításokat is számításba vettem, amikre a fenntartó intézménye „múzeumként”-, vagy az intézményt megismertető bemutatóként tekint, hiszen azok szolgálják leginkább a megnevezés jogosságát. Tehát egyetemi múzeumok legtöbb esetben nem rendelkeznek múzeumi regisztrációval Magyarországon. E munkában „Egyetemi múzeumok és gyűjtemények” fogalmával neveztem meg minden felsőoktatási intézmény szervezeti keretein belül álló múzeumot, gyűjteményt, emlékszobát, állandó kiállítást, tekintet nélkül arra, hogy a múzeumi törvénynek megfelelnek-e, a különböző egyetemi múzeumok és gyűjtemények megnevezésénél pedig az anyaintézménye által használt elnevezést használtam.

A szakirodalmi áttekintés során megállapítottam, hogy állnak rendelkezésre adatok az egyetemi múzeumok és gyűjteményeket illetően, de azok meglehetősen sporadikusak, elérhetőségük nehéz, és legtöbbször csak részinformációval rendelkeznek. Olyan szintetizáló tanulmány, mely összefogná ezeket a részismereteket és a múzeumi közművelődés rendelkezésére bocsátaná nem jelent ez idáig meg Magyarországon.

Az értekezést indító szakterületi áttekintés összegzéseként megállapítottam, hogy egyetemi múzeumok nem csupán fölösleges, kiöregedett entitásai az oktatási intézményeknek, hanem az utóbbi három évtizedben új erőre kapott fiatal területe a muzeológiának és egyben az egyetemeknek marketingjében is meghatározó szerepet játszanak, illetve ez a szerep erősödik. Szakirodalmi és empirikus ismereteim tükrében elmondható, hogy az egyetemek fenntartásában álló múzeumok és gyűjtemények a muzeológiának egy olyan speciális szegmensét jelentik, melyek egy kvázi körülhatárolható közösség és időintervallum anyagának megismerését és tanulmányozását adják, ugyanakkor a lehető legszélesebb skálán mozogva – hiszen az oktatási és tudományos élet minden területét felöleli munkája – egy specifikus intézményt írnak körül. A szoros intézményi tartozás több szempontból befolyásolja a gyűjtemény/múzeum létét, kiállításait, tárgykészletét, filozófiáját, csak úgy, mint – pénzügyi és/vagy közösségi – támogatottságát, mely eleve a közmúzeumoktól eltérő

kezelést igényel. Nemzetközi területen a szakma saját konferenciát, kapcsolati hálót, együttműködéseket szervezett kimondottan a speciális helyzet megfelelő tárgyalása és fejlesztése érdekében, ugyanakkor a szervezet aktív munkájának köszönhetően egyre több országban csatlakoznak az egyetemi örökség felismerését követően.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények történeti bemutatásánál igyekeztem rávilágítani milyen korai gyökerekig nyúlik vissza létük, s az a tanító és kutató funkció – mely egyébként a közmúzeumoknál is jelen van –, hogyan vált specifikussá. Itt közöltem Lourenco kutatásain alapuló fejlődési szakaszokat, valamint DeClercq generációs felépítését az egyetemi múzeumokra vonatkozóan.

Külön fejezetben foglalkoztam az egyetemi örökség fogalmával, mely az egyetemi múzeum alappillére, ugyanakkor túl is mutat rajta, mivel örökség mindaz a hagyományok, melyek az intézményben máig jelen vannak. Az egyetemi örökség a nemzeti örökség egy szegmense, mely egy körülhatárolt közösség, terület vagy kapcsolatrendszer alapján specifikálódik. Az egyetemi örökséget éppen ezért szükséges különválasztva vizsgálni a nemzeti és helyi örökségi színterektől. Az egyetemi örökséget több vonalon jelöltem meg: 1) **az egyetem közössége köré:** tehát mindazon személyek köre, akik az adott felsőoktatási intézményben végeztek/végzik graduális és posztgraduális tanulmányaikat; esetleg az adott felsőoktatási intézményben folytattak oktató vagy tudományos tevékenységet; azok, akik az egyetemen vagy annak egységeiben, szerveiben folytatnak mindennapos munkatevékenységet; 2) **időbeli- és tárgyi körülhatárolásakor** mindazokat a tárgyi és immateriális javakat nevezzük egyetemi örökségnek, melyek az egyetem alapításának és előzményeinek idejéig vezetnek vissza és az egyetem jelen állapotáig bezárólag használatban voltak/vannak; továbbá azokat a tárgyakat, melyek az egyetem közösségének bármely tagja esetleg már az alapítást megelőzve is birtokolt; 3) **helybeli meghatározáskor** mindaz az egyetem fenntartásában, használatában álló tárgyi és immateriális örökség, mely az egyetem helyszínein jött létre, vagy az egyetem platformján nyert ismertséget, teret; 4) **az egyetem tevékenysége, feladata köré:** mindazok az egyetem fenntartásában, használatában álló tárgyi anyagok, melyek speciálisan az egyetem feladata, küldetése és élete köré csoportosulnak.

Következő fejezet az egyetemi múzeumok és gyűjtemények közötti sokszínűségben kívánt rendszert teremteni, tehát azok csoportosítása, az intézményi struktúrában való elhelyezkedésük az egység fő mondanivalója. Jól működő nyugat-európai példák ismertetését követően a magyarországi kutatásom eredményének

közlését is itt teszem meg az intézményi struktúra tekintetében. Információközlés céljából ismertetem az egyetemi múzeumokra vonatkozó, azok érdekeit és megóvását szolgáló nyilatkozatokat, ahogyan a főbb szervezeteket is. Fontosnak tartom a szervezetek munkájának megismertetését – mivel hazánkban még nem ismertek –, hiszen konferenciáik egyrészt bemutatkozási lehetőséget teremtenek, másrészt az egyetemi múzeumok körül felmerülő problémák megoldására törekszenek közös erővel.

Az ötödik fejezetben kiemelten foglalkozok a közép-kelet európai egyetemi múzeumokkal (Lengyelország: Lublin, Varsó, Krakkó; Ausztria: Bécs; Románia: Kolozsvár). Kutatási tapasztalatom igazolta hipotézisem, miszerint hasonló történeti- és gazdasági körülmények között jelenlévő egyetemi múzeumok hasonló „fejlettségi fokkal” rendelkeznek. A magyar térséggel való szimilaritásuk megnyilvánul a ritkább nemzetközi szintű részvételben, nemzetközi, angol nyelvű publikációk hiányában, az országon belüli összefogás- illetve ismeret hiányában, vagyis nincs szakmai kapcsolat és együttműködés az egyetemi múzeumok között. A magyar egyetemi múzeumoktól ugyanakkor annyiban különböznek, hogy idősebb egyetemi örökséget képesek felmutatni, noha ez az örökséghez való viszonyulásban nem feltétlen jelentkezik.

Következő fejezetben foglaltam össze az egyetemi múzeumokat együttesen érintő recens problémákat is kihívásokat. A szakemberhiány, helyhiány, pénzhiány, az egyetem szervezetéből adódó szigorú hierarchia negatív hatása az fejlődésre, a tárlatok kérdésköre, illetve a potenciális látogatók, gyűjteményt használó célközönség körének megválasztása, hallgatók elkötelezése, finanszírozás kérdése, mind olyan rendszeresen felmerülő kérdések és problémák, amelyek nélkül nem lehet az egyetemi múzeumokról beszélni. A fentiek alapjaiban határozzák meg az egyetemi múzeumok kérdését, és a magyar területen is felmerülnek, mely rávilágít kezelésüknek szükségességére, hiszen a múzeumok és gyűjtemények fejlettségétől függetlenül szenvednek ezen kérdésektől.

A fenti anyag kontextusába helyezvén a magyarországi helyzetet kezdtem kutatásom a felméréssel, a felsőoktatási intézmények által fenntartott gyűjtemények, múzeumok, kiállítások számbavételével, 70 felsőoktatási intézményt vizsgálva Magyarországon. Már a felmérés első fázisában (internet, telefonos megkeresés, e-mail) is látható volt, hogy még ha az egyetem fenn is tartja örökségét valamilyen formában, arról nem informálja közösségét, illetve a publikumot, sok esetben az intézmény maga sincs tudatában az örökségének.

Kérdőíves felmérés és személyes látogatásom eredményeképpen megállapítottam, hogy a megőrzött, fenntartott gyűjtemények, miután többségük nincs múzeumként/gyűjtőhelyként bejegyezve (csupán 10%-uk regisztrált), muzeológus szakembert sem alkalmaznak. A gyűjtemények lelkes tanárok, tanszékek idősebb professzorai vagy emlékszobák, intézménytörténeti kiállítások esetében adminisztrátori feladatkörrel ellátott kollégák, akik nem tudtak a kérdőíves vizsgálatom szempontjából felhasználható információt adni (pl: gyűjteményi anyagok számát, korát illetően). Személyes látogatásom meggyőzött arról, hogy a fennálló gyűjtemények is inkább félreeső épületrészekben, az oktatástól hasznos területet nem elfoglalva vannak tárolva, s így alapvető funkciójuktól, hasznosságuktól is végképp meg vannak fosztva.

Disszertációm második nagyobb egységében a magyarországi felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumok, kiállítások és gyűjtemények körében folytatott kutatásom eredményét közlöm, mely a vizsgált egységek megjelelésére, elérhetőségére, használatára és egyetem általi meghatározására irányul. A fejezet tovább bővíthető a magyar kiállítások muzeográfiai leírásával, hiszen sok kiállításról nem született hasonló leírás, sem nem használatos egyetemi PR-jában. Jelen esetben erre mégsem térek ki, hiszen célom a magyarországi egyetemi helyzet megismertetése örökségvédelem, és a múlt megőrzése érdekében tett erőfeszítések tükrében.

Kutatásom során hazánkban közel félszáz felsőoktatási intézményben található gyűjteményt, múzeumot vagy kiállítást ismertem meg, noha valószínűsíthető, hogy ez a szám nem teljes. Az európai és főként közép - kelet európai térséggel hasonlóan Magyarországon is elhanyagolt téma (Európában az utóbbi két évtizedtől több figyelmet fordítanak erre) az egyetemek örökségének szakszerű megőrzése és bemutatása, a szakirodalomból és más egyetemekről megismert „információ hiány”, „elérhetetlenség”, „összefogás hiánya”, „egyetemi érdekeltség hiánya”, „terminusi konfúziók”, „besorolási nehézségek”, és fenntartási problémák mind megjelennek hazánkban is. A fenti problémákból következően az egyetemeknek nincsen tudomásuk saját gyűjteményeik, örökségük létéről, vagy éppen nem ismerik örökségük természetét, illetve maga az egyetemi múzeum lehetőségeit. A folyamatosan felértékelődő múlt és a gyökerek keresése mint az intézmény legitimációja azonban egyre inkább előtérbe kerül, mely kedvezően befolyásolja az egyetemi múzeumok létrejöttét, az örökség prezentációjára és/vagy regisztrálására való törekvést.

A magyar gyűjtemények diverzitását kialakulásuk tekintetében is elemeztem. A gyűjtemények történetét szem előtt tartva hét esetet különítettem el: 1) az oktatást

szolgáló tudatos gyűjtés eredményeként kialakult gyűjtemények; 2) felhalmozódás útján összegyűlt anyag; 3) a kutatói gyűjteményre alapulva jött létre az egyetemi fakultás; 4) egy kiemelt meglévő helyszín/vagy tárgy megóvása céljából hozták létre a gyűjteményt; 5) korábbi iskolai gyűjtemény került a felsőoktatási intézmény kezelésébe; 6) külső szervezet vagy alapítvány hozta létre a gyűjteményt, majd az egyetem fenntartásába került; 7) kimondottan a gyűjtemény/múzeum létrehozása céljából végzett gyűjtés révén létrehozott gyűjtemény. Tehát a gyűjtemények kialakulása tudatos munka eredménye éppúgy lehet, mint szándék nélkül is. E fejezetnél hangsúlyoztam az ünnepek és jubileumok erőteljes szerepét a kiállítás és múzeum-létrehozás tekintetében, hiszen az ünnepi alkalmakkor történő emlékezés és múltnak, örökségnek történő retrospektív vizsgálata pozitívan hatással van az örökség prezentálásra is.

A magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények bemutató elemzése azok történetén, elhelyezésén, elérhetőségén és tárgyi készletén túlmutatva szemlélteti a téma összetettségét és diverzitását. Olyan, egymásnak ellent mondó „egyetemi múzeumokat” tömörít, mint például az ELTE Természettudományi Múzeuma – mely regisztrált múzeumként több gyűjteménnyel rendelkező, látogatható közérdekű muzeális gyűjtemény – szemben a bajai Eötvös József Főiskola „múzeumával”, mely egy helyiségben egy lelkes professzor által felhalmozott történeti anyag sorát jelenti. Disszertációm ezen, főként deskriptív fejezete tehát az egyetemi múzeumok elnevezéssel meghatározott felsőoktatási intézményekben megjelenő örökség-megőrzési törekvéseket veszi sorra, illetve itt igyekeztem egy általános képet mutatni a magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények megjelenéséről.

E fejezet összegzésképpen elmondható, hogy ugyan kifejlődőben van egy egyetemi örökség megőrzésére tett erőfeszítés Magyarországon, pénzügyi, szakmai és helyi kereteikhez mérten törekvéseket találunk egyetemi gyűjtemények, múzeumok fenntartására, vagy éppen csak az intézményi örökség időszakos vagy állandó kiállításon történő prezentálására, az egyetemek nem ismerték még fel az egyetemi múzeumokban rejlő további lehetőségeket.

Többnyire tudományterülethez kötődően bizonyos egyetemek, karok, kilépve a szigorú muzealitás köréből felhasználják egyetemi múzeumaikat/ gyűjteményeiket a társadalom kiszolgálására, szórakoztatására, informálására a XXI. században központi témák feldolgozására természetesen kutatásokban való hasznosítás mellett. Ez a társadalmi szerepvállalás a múzeumnak használatának egyfajta korcsosulása,

ugyanakkor egyetemi múzeumok szempontjából éppen alapvető, történeti céljuk és küldetésük kiterjesztését jelenti az egyetemi közösségről a publikumra.

A fejezet záróakkordjaként a hazai egyetemi múzeumok és gyűjtemények SWOT analízisét készítettem el Maret nyomán, hangsúlyozva a magyar helyzetet. Az elemzés egyben már a következő fejezetet is bevezeti.

A nyolcadik fejezetben kissé idealisztikusan az egyetemi múzeumok és gyűjtemények azon lehetőségeit fejtegetem, amelyek elősegíthetik anyaintézménye életében való elismert helyét, sőt innovatív szerepét. Négy gondolati vonalra építtem fel azokat a lehetőségeket, mely hazánkban is megvalósítható, és tapasztalataim alapján előmozdítaná az egyetemi múzeumok ügyét. Elsőként egy *nemzeti összefogás kialakítását* javaslom, mely az egyetemi múzeumok és gyűjtemények felismerésében és népszerűsítésében főszerepet játszhat. Számos európai – szakirodalomból feldogozott – példa bemutatásával igazolom a nemzeti együttműködések sikerességét az egyetemi örökség jelentőségének felismerése, az egyetemi múzeumokra és gyűjteményekre irányuló sokoldalú felmérés elindítása, valamint közös fórumok kialakítása szemszögéből. A nemzeti kezdeményezések kiinduló állapota párhuzamba vonható a jelenlegi magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények helyzetével, s példaként állnak előttünk, hiszen relatíve rövidtávon – 10-15 év – sikeresen illesztették be egyetemi múzeumaikat a társadalomba és váltak egyetemi és országos szinten is ismertté.

A klasszikus múzeumi megőrző szereptől elrugaszkodva *új funkciók bevezetése* jelenthet megoldást az egyetemi múzeumok *fenntartási problémáira*. Magyarországi gyakorlatok bemutatásával (gödöllői Mezőgazdasági Eszköz- és Gépfejlődéstörténeti Szakmúzeum, Erőtelki Arborétum, Bőszenfai Szarvasfarm) a belépőjegyeken túli bevételi forrás lehetőségeire mutatok rá. A múzeum köré szervezett kulturális programok, szponzoráció keresése a vállalkozó szférából, vagy a gyűjtemény fő témájának kiterjesztése révén a mai társadalom szükségéit keresve „üzletszerű”, de a gyűjtemény/múzeum profiljába illő, az egyetemi múzeumi funkciókat megtartva oktató jellegű tevékenységek bevezetése jelenthet megoldást – pl. a gödöllői agrármúzeum bioélelmiszerre épített propagandája.

Az egy *felsőoktatási intézményen belüli intézeti kapcsolatok kiépítése* a múzeum oktatási intézményi helyét erősítené. Gyakorlati helyként és kutatások bemutatkozó helyeként javaslom.

A látogatók számának növelése érdekében a kiállítások, emlékszobák prezentálásának újragondolását vetem fel. Kutatásom során azt tapasztaltam, hogy míg az egyetemek tartanak fenn gyűjteményt, annak múzeológiai szempontú kezelése egyáltalán nem, vagy csak ritkán valósul meg. Az általános múzeológiában már két évtizede jelenlévő megújulásra való törekvés csak az új alapítású egyetemi múzeumok esetében nyilvánvaló, a többi számára a gyűjtemény/múzeum fenntartása is elegendő a megszokott csendes múzeumi keretek között. Az egyetemi múzeumok új feladata – noha talán utópisztikusan is gondolkodva – a felsőoktatási intézményekben oktatott, sokszor elméleti jellegű munka lefordítása a közembernek, annak elérhetővé és érthetővé tétele, gyakorlati, interaktív és élményszerű bemutatás révén. Úgy gondolom, az új múzeológia fókuszpontjait az egyetemi múzeumoknak küldetésükkel szintézisben szem előtt kell tartani. A részfejezetben hangsúlyozom, hogy akár tudományos gyűjtemény, akár intézménytörténeti kiállítás az egyetemi múzeum, az mindig az egyetemnek egy olyan eszköze, mellyel eléri az egyetemen kívüli publikumot, és bemutatkozik általa.

A felsőoktatási intézményekben való múzeumi gyűjtés sajátosságait hangsúlyozom a múzeum előkészületi munkálatainál. Alapvetően a *tárgykészlet specifikussága* mégis globalitása jelenti az egyik fő eltérést, hiszen a tárgyak egy intézményt, egy tudományterületet, egy személy köré épített iskolát jelenítenek meg. Míg a tárgyakkal egy korszellemet prezentálhatunk az egyetemi múzeumban, addig az általános darabok között meg kell találni az unikálist, az egyetem történetében kiemelkedő jelentőséggel bírót, mely megkülönbözteti az intézményt az egyéb oktatási intézményektől. Ugyanakkor az egyes tudományágak fejlődése az intézetek fejlődésével is jártak, tehát a tudománytörténet és az intézménytörténet karöltve jelenik meg az egyetemi múzeumokban.

További különbség maga az a közeg, amiben a tárggyűjtés zajlik, tehát egy olyan felülről irányított, jól körülhatárolható, de nem zárt csoport, melyben a közösség tagjai maguk is – magas képzettségük és intellektusuk révén – az örökség és a múzeumi gyűjtemény „bíráói”, „szelektálói” lesznek.

Az eddigi egy évszázadban, megalapítása óta a Debreceni Egyetem tradíciói, a református gyökereket idéző szellemiség végig fennmaradt, az egyetem büszkén vállalva múltját erről jubileumi alkalmakkor megemlékezik. Tárgyi emlékek a történelem kihívásai miatt csekély számban maradt fenn, azonban e kis mennyiségű

tárgyi örökséget az intézmény igyekszik megőrizni. Korábban több jeles alkalom során felmerült mindennek az örökségnek egy méltó prezentálása, múzeumban való elhelyezése, mely óhaj a centenáriumi ünnepség közeledtével törekvéssé vált. Disszertációm utolsó fejezetében a Debreceni Egyetemen elinduló múzeumi munka folyamatát, illetve ez által az oktatási intézmények belül végzendő gyűjtési munka sajátosságait mutatom be reflektálva a magyarországi más egyetemi múzeumok megjelenésére valamint az európai egyetemi múzeumok köréből szerzett ismeretemre

A debreceni gyűjtés jellegzetessége az egyetem centenáriumára való készülés, mely egy behatárolt, rövid időszakot engedett a múzeumi gyűjtésnek – ahogy a pénzügyi alapok megteremtésének is. A debreceni tárgygyűjtés alapjául szolgált a 75 éves jubileumi kiállításról visszamaradt tárgycsoport, valamint a gyűjtést nagyban előrelendítette az egyetem „történetiségére érzékeny”, az örökséget felismerő professzorainak a tárgyak megőrzésére tett erőfeszítései. A gyűjtés ezután szisztematikusan, az egyetem egységeivel felvett kapcsolat útján folytatódott/folytatódik, a rektori felkérésre a tanszékek által kijelölt személlyel felvett kapcsolat és együttműködés révén. A debreceni múzeumi gyűjtés – egyedülállóan a magyar egyetemi múzeumok között – a szellemi örökség gyűjtését is felölelte az egyetemtörténeti interjúk készítése révén. Azonban negatív hatással volt a gyűjtésre a projekt bizonytalan volta, nem véglegesedett a múzeum helyének és a raktárhelységnek kijelölése. Ezek kedvezőtlenül hatottak a múzeum közösségi megítélésére, ezáltal támogatottságára.

A múzeum ügyének alakulása és ez által egy kiállítás létrejötte az egyetemi múzeumok tipikus félelmeit jeleníti meg, így disszertációm utolsó részfejezetében a projektet 2012-es, azt egy időre lezáró eredményét, az egyetemtörténeti kiállítást mutatom be. Tipikus példa, hiszen kutatásom során számos esetben találkoztam múzeum vagy állandó kiállítás létrehozásának szándékával a felsőoktatási intézményekben, ugyanakkor a finanszírozás és elhelyezés kérdései miatt rendszeresen háttérbe szorul ez a szándék. A múzeum ügyében a kiállítás ellentmondásosan jelenik meg. Visszafejlődés érzékelhető a tervezett teljes múzeummal szemben, bár semmiféleképpen sem kudarc, hiszen a gyűjtési eredmények megmaradnak a következő tervekig. Sőt, a kiállítás, ahogyan korábban már a 75 éves jubileumi kiállítás is, elősegíti az egyetemen rejlő, elfekvő tárgyi örökség összegyűjtését, megismerését, másrészt a tárgyi örökség bemutatásával az egyetem közössége is tudomást szerez mindazokról. Továbbá a kiállítás „kicsiben” a múzeumi gyűjtés problematikáját kíséri végig, a

múzeum előhírnökeként a szervezés pozitív és negatív tapasztalatai a későbbi kialakításnál hasznosak lesznek.

A kiállítás felvázolása után a szervezés gyakorlati problémáit a helyszín, a tematika, az installációk, a tárgyak, és az esztétikai követelmények aspektusából ismertetem. A kiállítás fő tényezőit a központi, de nyitott tér, a meglévő tároló szekrények korlátai, a tárgykészlet szűk skálája, a 100 éves egyetem jellemzőire való koncentráció (református kollégiumi gyökerek, alapítás, főépület, névváltozások, kiemelkedő professzorok, kutató egyetem) jelentik.

Magyarországon felsőoktatási intézmények által fenntartott múzeumok és gyűjtemények léteznek, azonban megfelelő figyelem és stratégia hiányában még az anyaintézményük számára sem jelennek meg értékesnek, hasznosnak, a tágabb társadalmi környezet számára pedig észrevétlenek maradnak. Mivel sem programjaikkal sem egyetem iránti elkötelezettségükkel létük fontosságát és hasznosságát bizonyítani nem képesek, fenntartásuk folyamatos kérdéseket és ellenszenvet vált ki a fenntartók részéről, ami meglévő örökséget veszélyeztet.

Felmérésem igazolta hipotézisem, miszerint a magyar felsőoktatási intézmények – és a múzeumok sem – még nem ismerték fel az egyetemi múzeumokban rejlő azon inherens lehetőségeket, mellyel az egyetemet effektíven promotálni tudnák, és mely eszközzel kapcsolatot teremthet a társadalommal. Mindez a másik oldalról is elmondható, az egyetemek nem veszik számításba örökségüket őrző entitásukat marketingük tervezésénél. A magyar egyetemeken az örökség bemutatására való hajlandóság és törekvés megvan, ugyanakkor ez diplomáciai látogatások, ünnepek és jubileumi alkalmakon kívül több szerepet és figyelmet nem kapnak. A hazai egyetemi múzeumi helyzetet megismervén a fentiek okát egyrészt abban látom, hogy a magyarországi egyetemek nem rendelkeznek évszázados múlttal, kvázi nem volt még idejük nagy múltú történeti örökség felhalmozására. Idősebb egyetemeink örökségét pedig a kedvezőtlen politika és a történelem viharai tették tönkre. A közelmúltból fennmaradt történeti értékkel bíró tárgyak, eszközök nem annyira vonzóak, számos esetben esztétikai értékük sem mérhető egy korábbi darabhoz, ezáltal megőrzésük, esetleg múzeumban való elhelyezésük fel sem merül. Másik oka a felsőoktatási intézmények szűkös pénzügyi keretükbe nem tudnak egy megfelelően kiépített

múzeumot beilleszteni és fenntartani, hiszen azok behatóbb megismerése nélkül nem ismerik fel az egyetemi múzeumok bemutatáson túlmutató további funkcióit.

További jellemző a magyar területre, hogy az egyetemi múzeumok, gyűjtemények nem is kínálnak többet az egyszerű bemutatásnál, a nyilvánosság aktív részvételét nem erőltetik néhány kivételtől eltekintve (SZIE, SZE-JGYPK). Alapvető probléma a finanszírozás és a támogatás hiánya (anyagi és szellemi), melyre elsősorban az aktív múzeumi munka és közösségi szerepvállalás jelenthet választ, a múzeumot további bevételekhez hozzásegítheti ha a kiállításai közszolgálatúak, és a programjaival a tanulásra és elmélkedésre is helyet ad, tehát küldetésüket teljesítik, az intézmény saját munkáját „reklámozza”.

Az intézmény értékeit, formáloinak örökségét, a múltjában és jelenében megfogalmazódó szellemiséget közvetíti az érdeklődő közönség és a piac felé, s amely előmozdítja az intézményhez tartozás tudatának kialakítását. A Debreceni Egyetem múzeuma magyarországi viszonylatban egyedülálló kulturális és oktatási hagyományt mutatna be, az egyetemi múzeumok között haladó szellemiséget képviselne, s ez által unikális kiegészítőjévé válna a felsőoktatási intézménynek, melyet az stratégiájában, PR-jában egyaránt hasznosítana. Szintén az egyetemi közösség kulturális- illetve a történeti örökség gyűjtő- tereként nemcsak az intézményi oldalról indított formális presztízsteremtés eszköze, hanem a közösség és a résztvevők irányából kialakuló informális jellegű „egyetemi érzés”, vélemény és hangulat alakítója lehet az imázsteremtés által.

Összefoglalásként elmondható, hogy az egyetemi múzeum a legmegfelelőbb egység arra, hogy az intézmény életét bemutassa, hagyományait ápolja, az egyetem a múzeum által „nagyjaival”, professzoraival példát mutasson a jelennek, illetve a történeti múlt közös ismeretének helyt adva az identitást teremtsen. Ugyanakkor legalább annyira fontos az egyetem jelenét bemutatni, értelmezni az egyetem céljait, törekvéseit, valamint az egyetem múzeuma által állást foglalhat a közéletben is. Fontosnak tartom, hogy egy egyetemi múzeum alapítása sohasem lehet végcél. Egy egyetemi múzeumnak eszközként kell funkcionálni, miután a múzeumon át az intézmény bemutatkozhat, megjelenítheti szakmai bázisát, tudományos felkészültségét, s mindezzel a piac felé propagálja Önmagát. A dolgozatomban bemutatott európai és magyarországi példák az egyetemi múzeum széleskörű kihasználásáról mintát adhatnak

magyar egyetemnek, főiskoláknak, hogy hogyan őrizhetik meg tárgyi és szellemi örökségüket oly módon, hogy akár profitálhat belőle az intézmény. Disszertációm jelentőségét az ez irányú informálás fontos eszközének látom, egy olyan magyarázó, bemutató jellegű munka, mely elősegítheti a magyar egyetemi örökség fennmaradását.

XI. IRODALOMJEGYZÉK

AMMANN, Jean-Christophe

- 2005 Múzeumok és képzőművészeti galériák, mint a kollektív emlékezet terei. In: Jutta Thinesse-Demel - Németh Balázs (szerk.): A múzeumok, mint a tanulás helyszínei - Museum as learning places. Lifelong Learning Kutatási Füzetek 1. PTE-TTK FEEFI, Pécs, 2005. 39-42.pp.

ANTAL Gábor

- 1993 Válságmenedzselés a közművelődésben. In: Szabó Károly (szerk.): Közművelődés a társadalmi változásokban. Anonymus Kiadó, 1993.62-68.pp.

ÁGH Attila

- 2000 A kultúra „szűkített újratermelése” (1988). In: Agárdi Péter (szerk.): Művelődéstörténeti szöveggyűjtemény II/2 1945-1990. Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet, Pécs, 2000. 614-624.pp.

ALLASON-JONES, Lindsay

- 2009 University Museums and outreach: the Newcastle upon Tyne case study. In: University Museums and Collections Journal. 2009/2. elektronikus folyóirat. Elérhető:
<http://edoc.hu-berlin.de/umacj/2/allason-jones-lindsay-27/PDF/allason-jones.pdf> (2010-02-08)

ARNOLD-FOSTER, Kate

- 2006 Museums for the future: Recognising new relevance for University Museums. UMAC 2006 konferencia előadás. Mexikóváros, 2006. szeptember 26-29. Elérhető:
<http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/2006/Arnold-Forster.pdf> (2009-09-21)

- A Hazafias Népfront Művelődéspolitikai Bizottsága kultúránk helyzetéről és lehetőségeiről. (1988). In: Agárdi Péter (szerk.): Művelődéstörténeti szöveggyűjtemény II/2 1945-1990. Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet, Pécs, 2000. 669-689.pp.

A Környezetvédelmi és Vízügyi Miniszter 48/2007 (X. 18) rendelete az Erdőtelki Arborétum természetvédelmi terület védettségének fenntartásáról. In: Magyar Közlöny 2007/ 140. szám. 9917.p.

A múzeumok távlati fejlesztési koncepciója. In: Múzeumi Közlemények. 1987-88. 3-10.

2005. évi CXXXIX törvény a felsőoktatásról. In: Magyar Közlöny. 2005/160. szám. (9810-9887.pp.

BALASSA M. Iván (szerk.)

1998 Magyarország Múzeumai. Múzeumlátogatók Kézikönyve. Vince Kiadó, Bp., 1998

BARAKONYI Károly

2009 Új egyetemi kihívások. In: Törőcsik Mária – Kuráth Gabriella (szerk.): Egyetemi marketing. Marketing a felsőoktatásban. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2009. 9-22.pp.

BAUDRILLARD, Jean

1987 A tárgyak rendszere. Gondolat kiadó, Budapest, 1987.

BÁTKY Zsigmond

1906 Útmutató Néprajzi Múzeumok szervezésére. In: Series Historica Ethnographiae 5. Reprint. Selmeczi Kovács Attila (szerk.) Budapest, Néprajzi Múzeum 1992.

BELLOSICS Bálint

1907 Útmutató néprajzi tárgyak gyűjtésére. Reprint. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 1992.

BENEŠ, Josef

1978 A múzeumi kiállítások elméleti problémái. In: Szemere Ádám (szerk.): A korszerű múzeumi kiállítások tartalmi, didaktikai és esztétikai problémái. Nemzetközi Múzeológiai Szeminárium. Veszprém. 1977. VII. 15-26. Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ, Budapest, 1978. 30-46.pp.

BENKE JÓZSEF

2004 A pécsi egyetem történeti múzeum. 2004

BERECZKI Ibolya

- 2009a Iskolai és muzeális gyűjtemények az ismeretközvetítés szolgálatában. In: Berezki Ibolya - Sági Ilona (szerk.): Iskolák és múzeumok partnersége. Pedagógus továbbképzés. Múzeumiskola 2. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi és Oktatási Képzési Központ, Szentendre, 2009. 4-7.pp.
- 2009b Gyűjteménytípusok a múzeumban. In: Berezki Ibolya - Sági Ilona (szerk.): Iskolák és múzeumok partnersége. Pedagógus továbbképzés. Múzeumiskola 2. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi és Oktatási Képzési Központ, Szentendre, 2009. 7-10.pp.

BERECZKI Ibolya – SÁGHI Ilona (szerk.)

- 2009 Iskolák és múzeumok partnersége. Pedagógus továbbképzés. Múzeumiskola 2. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi és Oktatási Képzési Központ, Szentendre, 2009
- 2010 Kiállításrendezés A-Z-ig. Az ötlettől a megvalósításig a közoktatás szolgálatában. Múzeumiskola 6. Oktatási segédanyag. Múzeumi és Oktatási Képzési Központ, Szentendre. 2010.

BEZZEG Mária

- 2001 A muzeológia elméleti kérdéseiről. Doktori disszertáció. ELTE BTK. Filozófiatudományi Doktori Iskola Esztétika Program. Elérhető: http://doktori.btk.elte.hu/phil/bezzeg/bezzeg_dissz_hun.pdf (2011-07-22)

BIDLO Gábor

- 1994 A Budapesti Műszaki Egyetem ásvány- és földtani gyűjteményeinek története. In: Kecskeméti Tibor – Papp Gábor (szerk.): Földünk hazai kincsházai. Studia naturalia 4. Magyar Természettudományi Múzeum. Budapest, 1994. 243-247.pp.

BINDORFFER Györgyi

- 2001 *Kettős identitás. Ethnikai és nemzeti azonosságtudat Dunabogdányban.* Új mandátum Könyvkiadó. MTA Kisebbségkutató Intézet. Budapest, 2001.

BINNI, Lanfranco – PINNA, Giovanni

- 1986 A múzeum. Egy kulturális gépezet története és működése a XVI. századtól napjainkig. Budapest, 1986.

BÍRÓ Yvette

2003 Kirakat – múzeum, múzeum – kirakat. In: Bíró Yvette (szerk.): Nem tiltott határátlépések. Képkalandozások kora. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 285-290.pp.

BLACK, Graham

2005 The engaging museum. Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2005.

2012 Transforming museums in the twenty-first century. Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2012.

BLASKÓ Mihály

2004 Az Erdőtelki Arborétum TT kezelési terve. 2004. Kézirat. Erdőtelki Arborétum, Igazgatói Iroda

BODÓ Julianna

1991 Etnikai Jelképek és identitás. In: Ujváry Zoltán - Eperjessy Ernő - Krupa András (szerk.): Nemzetiség - Identitás. A IV. nemzetközi néprajzi nemzetiségkutató konferencia előadásai. Békéscsaba - Debrecen, 1991. 67-70.pp.

BORONKAY Ferencné (szerk.)

2007 Nyíregyházi Főiskola Tuzson János Botanikus kertjének Jubileumi Évkönyve 1972-2007. Nyíregyháza, 2007.

BOYLAN, Patrick J.

1999 Universities and Museums: Past, Present and Future. In: Museum Management and Curatorship 18. évfolyam 1. szám, 1999. 43-56.pp.

BROWN, Christopher

2009 Ashmolean. Museum of Art and Archeology. University of Oxford. Britain's First Museum, 2009.

BROWN, Karen

2010 Personal reflections on ICOM-UMAC 2009, 'Putting Universities to work in research and teaching', University of California at Berkeley, 10-13 september 2009. In: Cornelia Weber-Lyndel King (szerk.): Newsletter. Icom's International Committee for University Museums and Collections. 2010. február. 11.p. Elérhető:<http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/pdf/UMAC%20Newsletter%20Feb%202010.pdf> (2010-02-22)

BUDA György – PAPP Gábor – WEISZBURG G. Tamás

2004 Short history of teaching mineralogy at the Eötvös Loránd University, Budapest. In: ACTA Mineralogica - Petrographica, Szeged, 2004. Vol. 45/1. 5-20.pp.

BURMAN, Lars

2007 University museums as a strategic tool: on communicating university values. In: Stanislaw Waltos (szerk.): Opuscula Musealia XV. Krakkó, 2006.17-21.pp.

CARRADICE, Ian

2009 A University Museum (MUSA): whose heritage? Waltos, Stanislaw (szerk.): Opuscula Musealia XVII. Krakkó, 2009. 23-30.pp.

CHRISTOPHERSEN, Axel

2003 Learning, reflekting, provoking? UMAC 2003. Konferencia előadás.Lásd: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/2003/christophersen.html> (2009-09-16)

CLERCQ, Steven W.G.De

2003 What if we weren't here?. In: Marta C. Lourenco (szerk.): Museologia 3. An international journal of museology. 1-2 szám: Sydney és Canberra-i konferenciák előadásai. 2003. 149-152.pp.

2006 Keeping for the future. In: Stanislaw Waltos (szerk.): Opuscula Musealia XV. Krakkó, 2006. 23-30.pp.

2009 The role of university museums in documenting contemporary research. In: Waltos, Stanislaw (szerk.): Opuscula Musealia XVII. Krakkó, 2009. 13-21.pp.

CLERCQ, Steven W.G. de-LOURENCO, Marta C.

2003 A Globe is just another Tool: Understanding the Role of Objects in University Collections. In: ICOM International Committee for University Museums and Collections (UMAC). ICOM Study Series 11, 2003. http://icom.museum/study_series_pdf/11_ICOM-UMAC.pdf (2009-04-20)

CONNERTON, Paul

1997 Megemlékezési szertartások. In: Zentai Violetta (szerk.): Politikai Antropológia. Budapest, Osiris – Láthatatlan Kollégium, 1997. 64-83.pp.

CROSS, Steve

- 2009 What opportunities can university museums offer for academic public interaction? Some lessons from London's Beacon for Public Engagement. In: University Museums and Collections Journal. 2009/2. elektronikus folyóirat. Elérhető: <http://edoc.hu-berlin.de/umacj/2/cross-steve-23/PDF/cross.pdf> (2010-02-08)

CSAPÓ Katalin

- 2011 Történelem á la Carte, avagy múzeumi tudás a való világban. In: Magyar Múzeumok. A Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület Online Magazinja. 2011. június 8. Lásd: http://magyarmuzeumok.hu/muhely/234_tortenelem_%C3%A0_la_carte_a_vagy_muzeumi_tudas_a_valo_vilagban (2011-06-08.)

CSERI Miklós

- 2009 A magyar múzeumok szerepe, lehetőségei a nemzetközi programokban, az ICOM - kapcsolatokban. In: Bartha Elek (szerk.): Néprajzi és muzeológiai tanulmányok. Studia Folkloristica et Ethnographica 51. Debrecen, 2009. 198-207.pp.
- 2010 A múzeumépület mint a kiállítás helyszíne és üzenetének hordozója. In: Bereczki Ibolya - Ságghi Ilona (szerk.): Kiállításrendezés A-Z-ig - Az ötlettől a megvalósításig a közoktatás szolgálatában. Oktatási segédanyag. Múzeumiskola 6. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi és Oktatási Képzési Központ Szentendre, 2010. 13-15.pp.

CSICSAY Alajos

- 2002 Iskolatörténet. Lilium Aurum Kiadó Dunaszerdahely, 2002.

CSÍKY Gábor

- 1994 A múzeumi gondolat alakulása és szerepe a magyar közművelődésben. In: Kecskeméti Tibor – Papp Gábor (szerk.): Földünk hazai kincsesházai. Studia naturalia 4. Magyar Természettudományi Múzeum. Budapest, 1994. 9-17.pp.

CSORBA Csaba

- 2000a Iskola és múzeum, régen és ma. In: Hársas Éva (szerk.): Múzeum az iskolában. Konferencia kiadvány. Budapest, 2000. 13-19.pp.
- 2000b Adattár. Fontosabb iskolai gyűjtemények a történeti Magyarországon. In: Hársas Éva (szerk.): Múzeum az iskolában. Konferencia kiadvány. Budapest, 2000. 67-76.pp.

CSORBA László

2010 „...a keret megfelel a tárgyak szépségének” In: Vasáros Zsolt (Bereczki Ibolya – Sági Iona sorozat szerk.): Kiállító-tér. Múzeumi tárlatok kézikönyve. Múzeumi iránytű 7. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ Szentendre, 2010.

DEAN, David

1994 Museum Exhibition. Theory and Practice. Routledge, London and New York. 1994.

D. HOFFMANN Márta – SZILÁGYI Erzsébet

1982 Az ünnep identitásról. In: D. Hoffmann Márta – Szilágyi Erzsébet (szerk.): Ünnepek a mai magyar társadalomban. Az ünnep szociológiai és szociálpszichológiai szempontból. Tömegkommunikációs Központ. Budapest, 1982. 49-72.pp.

DRABAN CZ M. Róbert – FÓNAGY Mihály

2005 *A magyar kultúrpolitika története 1920-1990.* Csokonai Kiadó, Debrecen

ÉBLI Gábor

2008 Műgyűjtés. Múzeum. Macenatúra. Esettanulmányok a jelenkori magyar gyűjtéstörténetből. Bp., Corvina kiadó 2008.

EDSON, Gery

2003 UMAC 2003. Conference Welcome Address. Kézirat. Lásd: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/2003/edson.html> (2009-09-17)

ÉGER Györgyi

1988 Budapest. Liszt Ferenc Emlékmúzeum. Tájak- Korok- Múzeumok 313. szám. 1988.

Egyetemi Újság. 1954. II. évf. 5. szám. 3-4.

Egyetemi Újság. 1955. III. évf. 9. sz. 9.

ERDŐSI Péter- SONKOLY Gábor (szerk.)

2004 A kulturális örökség. L'Harmattan. Atelier Füzetek. Budapest, 2004.

ÉRI István

- 1978 Múzeumi kiállításrendezési törekvések Magyarországon az elmúlt 30 évben. In: Szemere Ádám (szerk.): A korszerű múzeumi kiállítások tartalmi, didaktikai és esztétikai problémái. Nemzetközi Múzeológiai Szeminárium. Veszprém. 1977. VII. 15-26. Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ, Budapest, 1978. 15-29.pp.
- 1984 Múzeumi statisztika, dokumentáció, információ Magyarországon. In: Múzeumi Közlöny 1984 /1. 25-42.pp.

FÁBRI György

- 2001 Egyetemi átalakulás és tudományos gondolkodás a mai Magyarországon. In: Tóth Tamás (szerk.): Az európai egyetem funkcióváltozásai. Felsőoktatás-történeti tanulmányok. Magyar felsőoktatás könyvek. Professzorok Háza, Bp., 2001. 139-148.pp.

FEJŐS Zoltán

- 2005 Néprajz, antropológia - a kulturális örökség és az emlékezet kategóriái. In: Iskolakultúra 2005/3. 41-48.pp.

FEIGL, Claudia

- 2008 The collections at the University of Vienna. In: University Museum and Collection Journal. 2008/1. Lásd: <http://edoc.hu-berlin.de/umacj/1/feigl-claudia-79/PDF/feigl.pdf>
(2013-03-24)

FELÉNYINÉ TAMÁS Angéla

- 2010-05-22 A piacképes általános iskola. In:
<http://www.oki.hu/printerFriendly.php?tipus=cikk&kod=Mediaismeretek-PR>

FLIEDL, Gottfried

- 2004 Múzeumban. Esszé az osztrák tartományi múzeumok (Landesmuseum) szerepéről és történetéről. In: Erdősi Péter - Sonkoly Gábor (szerk.): A kulturális örökség. L'Harmattan kiadó, Atelier füzetek. 2004. 267-303.pp.
(Fordította: Klement Judit)

FORLAND, Astrid

- 2006 The History of the Bergen Museum. In: Stanislaw Waltos (szerk.): Opuscula Musealia. Czasopismo Muzeologiczne. XV. Évfolyam. Uniwersytetu Jagiellonskiego. 2006. 31-37.pp.

FRAZON Zsófia

2008 Az Újrarajzolás terei. Múzeum és kiállítás. In: Pallag Zoltán (szerk.): Árgus. 2008/1. 162-185.pp.

FREUNDLICH, August L.

1964-65 Is There Something the Matter with College Museums? Art Journal, 24. évfolyam (Tél 1964-65) 2. szám 150-151.pp.

GEERTZ, Clifford

2001 Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások. Bp. Osiris kiadó, 2001.

GERGELY István

1979 A kiállítás művészete. Corvina kiadó, Bp., 1979

GIL, Fernando Braganca

2002 University museums. In: F. Braganca Gil – Marta C. Lourenco (szerk.): Museologia 2. Lisbon, 2002. 1-8.pp.

GLATZ Ferenc

2000 Európaiságunk és a kultúrpolitika (1990). In: Agárdi Péter (szerk.): Művelődéstörténeti szöveggyűjtemény II/2 1945-1990. Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet, Pécs, 2000. 704-711.pp.

2002 Tudománypolitikai reformról, Akadémiáról. Beszédek, cikkek, jegyzetek 1996 – 1997. Pannonica kiadó 2002.

GOMBRICH, Sir Ernst

1994 A múzeum múltja, jelene és jövője. In Café Babel. 1994/4. 33-45.pp. (fordította: Gázsity Mila)

GORMAN, Michael John

2009 Experiments in the boundary zone: Gallery at Trinity College Dublin. In: Univeristy Museums and Collections Journal. 2009/2. elektronikus folyóirat. Elérhető: <http://edoc.hu-berlin.de/umacj/2/gorman-michael-john-7/PDF/gorman.pdf> (2010-02-08)

GYÁNI Gábor

- 2007 Emlékezés és oral history. In: Bögre Zsuzsanna (szerk.): élettörténet a társadalomtudományokban. Szöveggyűjtemény. Pázmány Társadalomtudomány 6. Budapest – Piliscsaba 2007. 155 – 166.pp.

GYÖRGY Péter

- 2003 Az eltörölt hely - a Múzeum. A múzeumok átváltozása a hálózati kultúra korában New York, Természettörténeti Múzeum - egy példa. Budapest, Magvető kiadó, 2003.
- 2005 Minden archívum, minden örökség. In: Iskolakultúra. 2005/3. 4-15.pp.
- 2007 A nemzet múzeuma. In: Élet és irodalom. LI. Évf. 17. Szám. 2007. Április 27. Lásd: http://www.es.hu/gyorgy_peter;a_nemzet_muzeuma;2007-04-30.html (2011. július 5.)

HANKISS Elemér

- 1983 *Társadalmi csapdák. Diagnózisok.* Gyorsuló idő sorozat. Magvető kiadó, Budapest

HERNÁDI Miklós

- 1982 Tárgyak a társadalomban. Bevezetés a tárgyak rendszerébe. Kozmosz könyvek. kn. 1982.

HOFER Tamás

- 1983 „A tárgyak elméletéhez.” Felszerelések és tárgyegyüttesek néprajzi elemzése. In: Népi kultúra – Népi Társadalom XIII. Akadémiai kiadó, Bp., 39-64.pp.

HRUBOS Ildikó (szerk.)

- 2004 A Gazdálkodó Egyetem. Társadalom és oktatás 24. Felsőoktatási kutatóintézet. Új Mandátum Kiadó. 2004.
- 2006 A felsőoktatás intézményrendszerének átalakulása. Budapest, Aula kiadó Kft, 2006.

HUDSON, Kenneth

- 2004 The Museum Refuses to Stand Still. In: Bettina Messias Carbonell (szerk.): Museum Studies. An Anthology of Contexts. Blackwell Publishing, 85-92.pp.

HUSZ Mária

2007 Kulturális örökség a késő modern társadalomban. In: Múzeumi Közlemények 2007/1. 38-56.pp.

ILLÉS György (szerk.)

2001 30 éves a Rendőrtiszti Főiskola. Jubileumi Évkönyv. 1ő71-2001. TID Montázs Stúdió 2001.

ISÉPY István

2006 Budapest. Fűvészkert. In: Tájak Korok Múzeumok Kiskönyvtára 615. Bp., 2006.

JAKAB Albert Zsolt

2008 Az emlékezet tárgyiasítása és társadalmi használata Kolozsváron. In: Pócs Éva (szerk.): Tárgy, jel, jelentés. „Tárgy és folklór” konferencia Vaján, 2005. október 7-9-én. Studia Ethnologica Hungarica IX. Budapest, L'Harmattan – PTE Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék, 2008. 434-446.pp.

JAKAB Zoltán

1982 Társadalmi ünnepek és ünnepi érzület – a hetvenes évek elején. In: D. Hoffmann Márta – Szilágyi Erzsébet (szerk.): Ünnepek a mai magyar társadalomban. Az ünnep szociológiai és szociálpszichológiai szempontból. Tömegkommunikációs Központ. Budapest, 1982. 73-92.pp.

JONAITIS, Aldona

2006 Joining the 21st century while remaining honest to our mission as university museums. UMAC 2006 konferencia előadás. Mexikóváros, 2006. szeptember 26-29. Lásd: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/2006/pdf06/pdf06/Jonaitis.pdf> (2009-09-23)

JOSEFSSON, Urban – WORLEY, John

2010 Managing the scientific heritage of a medieval university: the case of Uppsala University. In: Waltos, Stanislaw (szerk.): Opuscula Musealia. XVIII. (18) 2010. 51-60.pp.

JUHÁSZ Antal

1974-75 A parasztság tárgyi ellátottsága. In: A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1974-75. I.
105-167.pp.

KAPRONCZAY Károly

- 2010 Orvostörténelem Debrecenben. Diósadi Elekes György emlékezete. Előadásszöveg, elhangzott 2010. június 9-én a Debreceni Orvostörténeti Múzeum megnyitó ünnepségén. Bővebb változatban elérhető: http://tudomanytortenet.hu/tankonyvek/az_orvostortenet_es_gyogyszeresztortenet/?div=2&id=4&id2=22 (2010. szeptember 21.)

KARANCZ Gábor:

- 2003 Tanító múzeum. In: Iskolakultúra. 2003/9. 99-102.pp.

KÁZMÉR Miklós:

- 1994 A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Őslénytani Tanszékének gyűjteménye. In: Kecskeméti Tibor – Papp Gábor (szerk.): Földünk hazai kincsházai. Studia naturalia 4. Magyar Természettudományi Múzeum. Budapest, 1994. 189-193.pp.

KELEMEN Elemér:

- 1995 Ezeréves a magyar iskola. Lapok a neveléstörténetből. Kiadja a Pedagógusok Szakszervezete Országos Irodája. 1995.

KEMECSI Lajos:

- 2010 A múzeumi kiállítás tudományos háttere és megalapozottsága. In: Bereczki Ibolya - Sággi Ilona (szerk.): Kiállításrendezés A-Z-ig - Az ötlettől a megvalósításig a közoktatás szolgálatában. Oktatási segédanyag. Múzeumiskola 6. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi és Oktatási Képzési Központ Szentendre, 2010. 28-32.pp.

KECSKEMÉTI Tibor:

- 1984 Hazai földtudományi gyűjtemények helyzete és feladatai. In: Múzeumi közlemények. 1984. 2. szám. 3-17.pp.

KECSKEMÉTI Tibor – PAPP Gábor (szerk.):

- 1994 Földünk hazai kincsházai. Studia naturalia 4. Magyar Természettudományi Múzeum. Budapest, 1994.

KESZEG Vilmos

- 2004 Az ünneplő Torda. Az ünneplés alkalmai és terei egy kisvárosban. In: Pócs Éva (szerk.): Rítus és ünnep az erzedfordulón. Tudományos konferencia

Marcaliban, 2002. május 13-15. L'Harmattan – Marcali Városi Helytörténeti Múzeum Budapest, 2004. 21-42.pp.

KLETTER, Christa:

2007 The Drug Collection of the University of Vienna. In: UMAC Journal. <http://edoc.hu-berlin.de/umacj/1/kletter-christa-85/PDF/kletter.pdf> (2009-10-16)

KNOFLER, Monika

2008 The challenges for Austrian university museums and collections within the University Law 2002. In: UMAC Journal. 2008/1 Elektronikus folyóirat. Elérhető: <http://edoc.hu-berlin.de/umacj/1/knofler-monika-77/PDF/knofler.pdf> (2011-07-20)

KÓFALVI Tamás – MÉSZÁROS Márta – ÓNODI Márta (szerk.):

2007 Közgyűjteményi ismeretek. Tanári Tudástár. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 2007.

KOREK József:

1978 A kiállítás első kelléke a koncepció. In: Szemere Ádám (szerk.): A korszerű múzeumi kiállítások tartalmi, didaktikai és esztétikai problémái. Nemzetközi Muzeológiai Szeminárium, Veszprém, 1977. VII. 15-26. Budapest, Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ, 1978. 278-280.pp.

1988 A muzeológia alapjai. Tankönyvkiadó, Budapest, 1988.

KORFF, Gottfried:

2004 A tárgykultúra múzeumi feldolgozásának nehézségei. A muzealizálás mint intézményeken túlmutató trend. In: Fejős Zoltán (szerk.): Korunk és tárgyaink - elmélet és módszer. Fordításgyűjtemény. Madok füzetek 2. Budapest, Néprajzi Múzeum. 2004. 18-27.pp.

KOROMPAI Gáborné:

1996 Az Egyetemi Könyvtár Egyetemtörténeti Gyűjteménye. In: Könyv és Könyvtár XVII. 111-117.pp.

Kossuth Lajos Tudományegyetem. A KLTE Pártbizottságának Lapja. I. Évf. 10. szám. (1953. június 17.)

KOZAK, Zenobia Rae:

- 2007 Promoting the past, preserving the future: British university heritage collections and identity marketing. Phd Disszertáció. Museum and Gallery Studies. 2007. november 20. Lásd:<http://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/10023/408/7/ZRK%2Bcomplete%2Bthesis.pdf>
(2010-01-14)
- 2008 University heritage in the collections of British Universities. In: Lyndel King (szerk.): UMAC Newsletter. 2008. március; 8.p.

KOZMA Tamás:

- 2004 A debreceni iskola Debreceniessége. In: Kozma Tamás (szerk.): A debreceni iskola. Acta Paedagogica Debrecina. A Debreceni Egyetem Bölcsészkar Neveléstudományi Tanszékének Közleményei CIII. Debrecen, 2004. 226-242.pp.

LADÁNYI Andor

- 1985 *Felsőoktatási politika 1949-1958.* Négy évtized sorozat. Kossuth könyvkiadó

LOURENCO, Marta C:

- 2002 Are university collections and museums still meaningful? Outline of a research project. F. Braganca Gil – Marta C. Lourenco (szerk.): Museologia 2. Lisbon, 2002. 51-60.pp.
- 2003 Contributions to the history of university museums and collections in Europe. In: Marta C. Lourenco (szerk.): Museologia 3. An international journal of museology. 1-2 szám: Sydney és Canberra-i konferenciák előadásai. 2003. 17-26.pp.
- 2005 Between two worlds: the distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe. Kiadatlan Phd disszertáció. Condervatoire National des Art et Metiers, Paris. 2005. Lásd: <http://webpages.fc.ul.pt/~mclourenco/> (2008-09-22)

LOURENCO, Marta C – STANBURY, Peter:

- 2006 Tales from University Museum. In: Stanislaw Waltos (szerk.): Opuscula Musealia XV. Krakkó, 2006. 11-17.pp.

LOURENCO, Marta C. – WEBER, Cornelia:

- 2003 UMAC Worldwide Database. Elhangzott: UMAC 2003-as oklahomai (USA) konferenciáján.
Elérhető: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/2003/weber2.html>
(2010-01-11)

MACDONALD, Sally:

- 2009 University museums and the community. In: University Museums and Collections Journal. 2009/2. elektronikus folyóirat. Elérhető: <http://edoc.hu-berlin.de/umacj/2/macdonald-sally-5/PDF/macdonald.pdf> (2010-02-08)

MARET, Pierre de:

- 2006 Exposing the Ivory Tower. In: Stanislaw Waltos (szerk.): Opuscula Musealia XV. Krakko, 2006. 77-83.pp.

MATSKÁSI István:

- 2010 A gyűjtemény előkészítése a kiállításához. In: Bereczki Ibolya - Sági Iona (szerk.): Kiállításrendezés A-Z-ig - Az ötlettől a megvalósításig a közoktatás szolgálatában. Oktatási segédanyag. Múzeumiskola 6. Múzeumi és Oktatási Képzési Központ Szentendre, 2010. 35-36.pp.

MEZŐSI József:

- 1994 A szegedi József Attila Tudományegyetem ásványtani gyűjteménye. In: Kecskeméti Tibor – Papp Gábor (szerk.): Földünk hazai kincsesházai. Studia naturalia 4. Magyar Természettudományi Múzeum. Budapest, 1994. 201-211.pp.

MISZNÉ KORENCHY Anikó

- 2008 Tanulás Emlékművek, emléktáblák felfedezésével. Múzeumok és Látogatók Alapítvány, Bp., 2008

MOLNÁR Béla:

- 1994 A szegedi József Attila Tudományegyetem őslénytani-földtani gyűjteménye. In: Kecskeméti Tibor – Papp Gábor (szerk.): Földünk hazai kincsesházai. Studia naturalia 4. Magyar Természettudományi Múzeum. Budapest, 1994. 211-219.pp.

MOLNÁR László – ZSIDI Vilmos (szerk.):

- 2002 Egyetemi levéltárak Magyarországon. MFLSZ, 2002.

MUNKTELL, Ing-Marie – WORLEY, John:

- 2009 The role of university museums in documenting contemporary science and humanities. The Fyris Sword Project, Museum Gustavianum, Uppsala University. In: Stanislaw Waltos (szerk.): Opuscula Musealia XVII. Krakko, 2009. 9-11.pp.

NIEDERMÜLLER Péter

1989 *Az identitás kettős tükörben.* TIT , Budapest

NIETHAMMER, Lutz

2008 A „floating gap” innenső oldalán. Kollektív emlékezet és identitáskonstrukció a tudományos diskurzusban. In: *Századvég* 33. szám. 29-47 (2008. 05. 03.) <http://szazadveg.hu/kiado/szveg/niethamm.doc>

N. JANKOVITS Györgyi:

2001 Múzeum és marketing. Győr. 2001.

OROSZI Antal:

2004a Lépünk be a múzeumba. In: Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum. (ISSN: 1588-1482) 2004/3.

2004b Lépünk be a múzeumba. II. rész. Korszakok In: Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum. (ISSN: 1588-1482) 2004/4.

2004c Lépünk be a múzeumba. III. rész. Mi volt „Petőfi”? In: Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum. (ISSN: 1588-1482) 2004/5.

2005a Lépünk be a múzeumba. IV. rész. Az '50-es évek. In: Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum. (ISSN: 1588-1482) 2005/1.

2005b Lépünk be a múzeumba. V. rész. A katonai akadémiák az 1956-os forradalom és szabadságharcban. In: Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum. (ISSN: 1588-1482) 2005/4.

2005c Lépünk be a múzeumba. VI. rész. Konzolidáció és az akadémiák egyesítése. In: Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum. (ISSN: 1588-1482) 2005/5.

2006a Lépünk be a múzeumba. VII. rész. A minőségi fejlesztés évei. In: Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum. (ISSN: 1588-1482) 2006/2.

2006b Lépünk be a múzeumba. VIII. rész. Beérett a minőségi fejlesztés: ZMKA-ZMNE. In: Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum. (ISSN: 1588-1482) 2006/3.

PAPP Gábor – WEISZBURG Tamás:

1994 A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem ásvány- és kőzetgyűjteményének története. In: Kecskeméti Tibor – Papp Gábor (szerk.): *Földünk hazai kincsesházai.* Studia naturalia 4. Magyar Természettudományi Múzeum. Budapest, 1994. 157-173.pp.

PAPP Gábor:

2002 A magyar topografikus és leíró ásványtan története. Miskolc, Herman Ottó Múzeum, 2002.

PÁSZTOR Andrea (szerk.):

- 2007 Szertárak titkai. A Janus Pannonius Múzeum válogatása régi pécsi középiskolák természetrajzi szemléltetőeszközeiből. Pécs, Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága, Pécs, 2007.

PETERCSÁK Tivadar:

- 2003 Műemlék, nemzeti emlékhely, múzeum. In: Viga Gyula – Holló Szilvia Andrea – Cs. Schwalm Edit (szerk.): Vándorutak – Múzeumi örökség. Tanulmányok Bodó Sándor tiszteletére, 60. születésnapja alkalmából. Budapest, Archaeolingua kiadó, 2003. 589-595.pp.

PETRE Gyöngyi:

- 2004 Interjú Magyar Bálint oktatási miniszterrel. In: Felsőoktatási reformok. Magyar Felsőoktatás, 2004. 1-2.

PICKERING, Jane:

- 2003 Museum public programs in a university setting – what’s the difference? UMAC 2003. Konferencia előadás. Lásd: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/2003/pickering.html> (2009-09-16)
- 2009 Ivory tower or welcoming neighbor? Engaging our local communities. In: University Museums and Collections Journal. 2009/2. elektronikus folyóirat. Elérhető: <http://edoc.hu-berlin.de/umacj/2/pickering-jane-15/PDF/pickering.pdf> (2010-02-08)

PINTÉR Jenő

- 1939 Hibák a nevelésben és tanításban. Mitrovics Emlékkönyv. Tudományos működésének ötvenedik évfordulójára. Budapest, 1939. 616-629.pp.

PIRES, Catarina:

- 2010 The College of Jesus: A new cathedral of science in Coimbra. In: Cornelia Weber-Lyndel King (szerk.): Newsletter. Icom’s International Committee for University Museums and Collections. 2010. február. 8-9.pp. Elérhető: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/pdf/UMAC%20Newsletter%20Feb%202010.pdf> (2010-02-22)

PODLECKI, Janusz - WALTOS, Stanislaw:

- 2005 Collegium Maius of the Jagellonian University. History and guide to the Museum collections. Publishing house 'Karpathy', Krakko, 2005.

POPA, Casian - STAN, Ana-Maria:

2007 The Babes-Bolyai University Museums. PR and Comunication Department Babes-Bolyai University. 2007.

POZSGAY Imre:

1977 A kultúra tervezése. 1977. In: Agárdi Péter (szerk.): Művelődéstörténeti szöveggyűjtemény II/2. (1945-1990)Válogatás a magyar művelődés 1945 és 1990 közötti történetének dokumentumaiból. PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézete, Pécs, 2000. 433-438.pp.

Recommendation on the governance and management of university heritage. 2005. Council of Europe. Lásd: http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/pdf/Rec_2005_13E.pdf (2009-02-17)

PUCZKÓ László – RÁTZ Tamara:

2000 Az attrakciótól az élményig. A látogatómenedzsment módszerei. Geomédia szakkönyvek, Üzlet és Menedzsment. Budapest, 2000

RÓKA Jolán:

2000 A vizuális manipuláció szerepe az imázsteremtésben. In: Kiss Balázs (szerk.): Politikai kommunikáció. Szöveggyűjtemény. Politológia könyvek 3. Rejtjel Kiadó Bp., 2000 96-102.pp.

SÁRI Zsolt:

2010 Kiállítás Kritika. In: Bereczki Ibolya - Sággi Ilona (szerk.): Kiállításrendezés A-Z-ig, – Az ötlettől a megvalósításig a közoktatás szolgálatában. Oktatási segédanyag. MúzeumIskola 6. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Szentendre, Múzeumi és Oktatási Képzési Központ, 52-54.pp.

SELMECZI László:

1986 A hazai múzeumok. In: Binni, Lanfranco - Pinna, Giovanni (szerk.): A múzeum. Egy kulturális gépezet története és működése a XVI. századtól napjainkig. Budapest, Gondolat kiadó, 1986. 239-291.pp.

SELMECZI KOVÁCS Attila:

1991 A magyar népi kultúra tárgyak és tárgyi gyűjtemények tükrében. In: Ujváry Zoltán (szerk.): Magyar néphagyomány - európai néphagyomány. A magyar Néprajzi Társaság 100. és a néprajzi gyűjtőmozgalom 50. évfordulója

alkalmából rendezett emlékülés előadásai. Budapest, 1989. október 27-29. A magyar Néprajzi Társaság Könyvtára 8. Budapest - Debrecen, 1991. 98-102.pp.

- 1997 Nemzeti szimbólumok a néprajzi tárgyakon. In: Ethnographia CVIII 1-2. 281-303.pp.
- 2002 Nemzeti jelképeink. In. Keményfi Róbert (szerk.): Régiók és kultúrák találkozása. Tudományos ülés Ujváry Zoltán 70. születésnapján. Debrecen, 2002. 9 – 51.pp.

SINKÓ István:

- 2003 Vigyük haza (az iskolába) a múzeumot! In: Új Pedagógiai Szemle. 2003/9. 103-105.pp.

SIPOS Gábor

- 2009 Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Gyűjteményei. Erdélyi Múzeum-Egyesület. Kolozsvár, 2009.

SONKOLY Gábor:

- 2000 A kulturális örökség fogalmának értelmezési és alkalmazási szintjei. Régió. 200/4. 45-66.pp.
- 2005 Örökség és történelem: az emlékezet technikái. In: Iskolakultúra. 2005/3. 16-22.pp.

STANBURY, Peter:

- 2002 A panoramic view of university museums. In: F. Braganca Gil – Marta C. Lourenco (szerk.): Museologia 2. Lisbon, 2002. 9-10.pp.
- 2003a Adding value to university collections. In: Marta C. Lourenco (szerk.): Museologia 3. An international journal of museology. 1-2 szám: Sydney és Canberra-i konferenciák előadásai. 2003. 1-4.pp.
- 2003b University museums in active partnerships. In: ICOM International Committee for University Museums and Collections (UMAC). ICOM Study Series 11, 2003. http://icom.museum/study_series_pdf/11_ICOM-UMAC.pdf (2009-04-20)

SWIECIMSKI, Jerzy:

- 1978 Forma, kompozíció és tartalom a múzeumi kiállításokon. In: Szemere Ádám (szerk.): A korszerű múzeumi kiállítások tartalmi, didaktikai és esztétikai problémái. Nemzetközi Múzeológiai Szeminárium. Veszprém. 1977. VII. 15-26. Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ, Budapest, 1978. 47-59.pp.

SZÉKYNÉ FUX Vilma – KOZÁK Miklós:

- 1994 A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Ásvány-és Földtani Tanszékének gyűjteményei. In: Kecskeméti Tibor – Papp Gábor (szerk.): Földünk hazai kincsházai. Studia naturalia 4. Magyar Természettudományi Múzeum. Budapest, 1994. 219-229.pp.

SZENTIMREI Mihály:

- 1987 Sárospatak: Református Tudományos Gyűjtemény. Tájak, korok Múzeumok Kiskönyvtára 187. 1987.

SZILÁGYI Judit:

- 2007a A Tisza István Erekllyemúzeum bemutatása. In:Ujváry Zoltán (szerk.): Az Alföld vonzásában. Tanulmányok a 60 esztendő Novák László Ferenc tiszteletére. Nagykőrös- Debrecen, 2007. 585-591.pp.
- 2007b A Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény. In: Ujváry Zoltán (szerk.): Ethnica. 2007. IX. évf. 1. szám 29-31.pp.
- 2007c A Varsói Egyetemi Múzeum bemutatása. In: Ujváry Zoltán (szerk.): Ethnica. 2007. IX. évf. 4. szám 132-133.pp.

SZILÁGYI Miklós:

- 2001 Néprajzi forráskritika. Néprajz Egyetemi Hallgatóknak 24. Debrecen, 2001.
- 2003 Bevezetés a néprajzi muzeológiába. Néprajz Egyetemi Hallgatóknak 30. Debrecen, 2003.
- 2007 A személyes paraszti tudás érvényessége. In: Bögre Zsuzsanna (szerk.): èlettörténet a társadalomtudományokban. Szöveggyűjtemény. Pázmány Társadalomtudomány 6. Budapest – Piliscsaba 2007. 107 – 128.pp.

SZÖGI László (szerk.):

- 1994 Hat évszázad magyar egyetemei és főiskolái. Magyar felsőoktatás. Művelődési és Közoktatási Minisztérium 1994.

TABORSKA, Malgorzata – WYKA, Eva:

- 2009 University Museums in Poland. In: Waltos, Stanislaw (szerk.): Opuscula Musealia XVII. Krakkó, 2009. 31-41.pp.

TAKÁCS Béla:

- 1988 Kollégium Múzeumai. In: BARCZA József (szerk.): A Debreceni Református Kollégium Története. A magyarországi református egyház zsinati irodájának sajtóosztálya. Bp., 1988. 499-534.pp.

THEOLOGI-GOUTI, Peny:

2003 Planning activities in a new university museum. In: Marta C. Lourenco (szerk.): *Museologia 3. An international journal of museology*. 1-2 szám: Sydney és Canberra-i konferenciák előadásai. 2003. 77-83.pp.

TÓTH Eszter Zsófia:

2007 Munkásság és oral history. In: Bögre Zsuzsanna (szerk.): *Élettörténet a társadalomtudományokban. Szöveggyűjtemény. Pázmány Társadalomtudomány 6. Budapest – Piliscsaba 2007.* 193 – 214.pp.

TÓTH Erzsébet:

2008 Tájésebből Emlékmű. In: *Élet és Tudomány. LXIII. Évfolyam 27. szám.* 2008. július 4. 848-850.pp.

TÓTH Imre (szerk.):

1999 Magyarország legfontosabb arborétumai és botanikus kertjei. Magyar Arborétumok és Botanikus Kertek Szövetsége. 1999.

UMAC Guidelines 1. University Museums and Collections: Importance, Responsibility, Maintenance, Disposal and Closure. Lásd: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/pdf/statement.pdf> (2008-09-20)

UMAC Guidelines 2. Adapting to Change. Elektronikus publikáció. Lásd: http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/pdf/Adapting_to_Change.pdf (2008-09-20)

UMAC Newsletter; elektronikus folyóirat. 2008. március. Elérhető: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/pdf/umacnewsmarch08.pdf> (2010-02-22)

VADAS József:

1993 Budapesti Múzeumi kalauz. Corvina kiadó Bp., 1993.

VALUCH Tibor

2001 *Magyarország társadalomtörténete a XX. Század második felében.* Osiris kiadó, Bp.,

VARGA Zoltán:

1967 A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944. Debrecen, Alföldi Nyomda, 1967.

VASÁROS Zsolt

- 2010 Kiállító – tér. Múzeumi tárlatok kézikönyve. Bereczki Ibolya – Sági Ilona (sorozat szerk.): Múzeumi iránytű 7. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ Szentendre, 2010.

VASVÁRI Zoltán

- 2000 „Erőt a jó Istenbe vetett hitünkől merítettünk”. A hadifogolyemlékek néprajzi kutatásáról (Nyugati hadifoglyok visszaemlékezései alapján). In: *Néprajzi Látóhatár*. 2000. IX. évfolyam 3-4. szám, 545-553

VÁSÁRHELYI Tamás:

- 2009 Az egész életen át tartó tanulás, az iskola és a múzeumok. In: Vásárhelyi Tamás (szerk.): *Múzeum és Iskola 2009*. Múzeumok a közoktatás szolgálatában. Kutatási jelentés. Múzeumi iránytű 3. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre, 2009. 146-162.pp.
- 2009b A nyitott múzeum. Múzeumi iránytű 2. (Bereczki Ibolya - Sági Ilona sorozatszerk.) Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ Szentendre 2009
- 2010a A kiállítás - múzeum és iskola között. In: Bereczki Ibolya - Sági Ilona (szerk.): *Múzeumi kommunikáció az oktatás szolgálatában*. Oktatási segédanyag. *MúzeumIskola 7*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ Szentendre. 2010. 42-48.pp.
- 2010b A múzeumok és a közoktatás kapcsolata. In: Bereczki Ibolya - Sági Ilona (szerk.): *Élmény és Tudás*. Múzeumi szakemberek a közoktatás szolgálatában. Kutatási jelentés. Múzeumi Iránytű 4. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási És Képzési Központ Szentendre 2010. 104-109.pp.

VÁSÁRHELYI Tamás – SINKÓ István:

- 2004 *Múzeum az iskolatáskában*. Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 2004.

VASNÉ TANA Judit 1: *Az Egri Csillagásztorony*. Kiállításvezető. *Az Egri Csillagásztorony Védelmében Alapítvány*. Eger, én.

VASNÉ TANA Judit 2: *Albert Ferenc és az Egri Csillagásztorony*. Kiállításvezető. *Az Egri Csillagásztorony Védelmében Alapítvány*. Eger, én.

VEREBÉLYI Kincső

- 2004 *Ünnep*. In: Pócs Éva (szerk.): *Rítus és ünnep az erzedfordulón*. Tudományos konferencia Marcaliban, 2002. május 13-15. L'Harmattan – Marcali Városi Helytörténeti Múzeum Budapest, 2004. 13-20.pp.

VERGO, Peter

1989 The new museology. Reaktion books, London, 1989.

VICTOR András:

2000 A természettudományos szertár mint múzeum. In: Hársas Éva (szerk.): Múzeum az iskolában konferencia anyaga. Budapest, Kiadja a Bárdos Lajos Általános Iskola és Gimnázium és a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, 2000. 20-25.pp.

VIGA Gyula

2002 A „kisgyűjtemények” kezelésének tapasztalatai. In: Miscellanea Museologica. Officina Musei 12. (Veres László sorozatszerkesztő). Miskolc, 2002. 44 – 46.pp.

VITÁNYI Iván:

1986 A mai magyar társadalom művelődési helyzetéről. 1986

1997 A magyar társadalom kulturális állapota. Az 1996-os országos vizsgálat zárójelentése. Maecenas Kiadó, 1997.

WAIDACHER, Friedrich

2011 Az általános múzeológia kézikönyve. Metamuzeológia, történeti múzeológia, elméleti múzeológia. ELTE BTK Művészettörténeti Intézet, 2011. Fordítás.

http://arthist.elte.hu/TAMOP_412/2_1_waidacher.pdf (2013-10-03)

WEBER, Cornelia:

2003 A renaissance of German university collections. In: Marta C. Lourenco (szerk.): Museologia 3. An international journal of museology. 1-2 szám: Sydney és Canberra-i konferenciák előadásai. 2003. 45-50.pp.

2005 Using interdisciplinary educational programs and wide ranging projects to raise the profile of university collections. Elhangzott a 2005-ös Uppsalai UMAC konferencián.

Elérhető: <http://www.cimu.unam.mx/pdf/papers/cornelia%20weber.pdf> (2010-01-05)

- 2009 Web communication. A content analysis of German university collections and museums websites. In: Univeristy Museums and Collections Journal. 2009/2. elektronikus folyóirat. Elérhető:
<http://edoc.hu-berlin.de/docviews/abstract.php?lang=ger&id=30392> (2010-02-08)

WEISZBURG Tamás:

- 2008 A főhercegi kincsektől a kochsárndorítig. In: Élet és Tudomány. LXIII. Évfolyam 1. szám. 2008. január 4. 6-9.pp.

WIEDEMANN Rainer:

- 1994 A Miskolci Egyetem Ásvány- és Kőzettani Tanszékének gondozásában lévő selmeci ásványgyűjtemény története. In: Kecskeméti Tibor – Papp Gábor (szerk.): Földünk hazai kincsházai. Studia naturalia 4. Magyar Természettudományi Múzeum. Budapest, 1994. 229- 235.pp.

WESSELY Anna:

- 2005 A kulturális örökség fogalmának változásai. In: György Péter - Kiss Barbara - Monok István (szerk.): Kulturális örökség - társadalmi képzelet. Akadémiai Kiadó Bp., 2005. 19-23.pp.

WORLEY, John – JOSEFSSON, Urban:

- 2010 Maging the Scientific Heritage of a Medieval University: Uppsala University phase II. Elhangzott előadás formájában: 2010. június, UNIVERSEUM Network Meeting, Uppsala, Museum Gustavianum. In: Opuscula Musealia 18. 51-60.pp.

ZSÁMBOKI László:

- 1985 Selmectől Miskolcig 1735-1985. A magyarországi műszaki felsőoktatás megindulásának 250. évfordulójára. Miskolc, 1985.

ZSÁMBOKI László - ZSIDAI József (szerk.):

- 1989 A műszaki felsőoktatás első könyvtára Magyarországon 1735-1985. Selmecbánya- Sopron- Miskolc. A Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának Kiadványai 23. Miskolc, 1989

Kéziratok:

DEBNÁR Lilla Dóra: Miskolci középiskolák kapcsolata a Hermann Ottó Múzeummal.
Kiadatlan szakdolgozat. Debrecen, 2011. DENIA 3991

A Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja 1927-28.
Debrecen, 1929.

A Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja 1928-29.
Debrecen, 1930.

Egyetemi Tanács Jegyzőkönyvei 37. 1950-1952. Kézirat. Debreceni Egyetem Rektori
Hivatal.

PAPP Gábor - WEISZBURG Tamás:

1985 Az egyetemi ásványgyűjtemény 2 évszázados története. Kézirat. ELTE
Ásványtani Tanszék.

VINCE László:

é.n. Egyetemi Legendárium. Emlékek, történetek a Debreceni Tudományegyetem
életéből 1944-?. Kézirat. Debreceni Egyetem Rektori Hivatal.

Tájsebből emlékmű című múzeumi információs szórólap. ELTE, Tatai
Természetvédelmi Terület és Szabadtéri Geológiai Múzeum

Weboldalak:

<http://www.okm.gov.hu/main.php?folderID=1126&articleID=4265&ctag=articlelist&iid=1> (2009-10-19)

Felsőoktatási Intézmények Magyarországon:

<http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/felsooktatasi-intezmenyek> (2010-12-18)

2005-ös CXXXIX. Törvény a felsőoktatásról:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a0500139.tv (2011-07-24)

Vitaanyag az új felsőoktatási törvényhez (2011):

<http://www.oktatas.net/hirek/59-felsoktatasi-toerven-y-2011-vitaanyag-letoltes-itt.html>
(2011-07-24)

UMAC Preliminary Report 2008-2009.

http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/pdf/AGM_09_%20Report.pdf (2009-09-14)

UMAC hírlevél

<http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/newsletters> (2010-01-14)

University Museum Journal

[http://edoc.hu-berlin.de/browsing/umacj/index.php?l\[4\]=Past+Issues&_=776ddb189750a603a3b5b5363d77060](http://edoc.hu-berlin.de/browsing/umacj/index.php?l[4]=Past+Issues&_=776ddb189750a603a3b5b5363d77060)
(2013-03-24)

A norvégiai Bergen Múzeum honlapja:

<http://www.uib.no/bergenmuseum/> (2010-01-05)

Az University Museums of Scotland honlapja:

<http://www.umis.ac.uk/about.htm> (2010-01-13)

UMAC 2006-os (Mexikóváros) konferencia zárszó. Elérhető:

<http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/2006/pdf06/Conclusions.pdf> (2009-09-28)

<http://konyvtar.univet.hu/promotion/regikv.html> (2009-09-23)

<http://www.dundee.ac.uk/umis/about.htm> (2009-10-03)

A kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem múzeumának honlapja:

<http://www.ubbcluj.ro/en/structura/MuzeulUniversitatii.html> (2010-02-10)

GMF Galamb József Emlékszoba:

<http://www.muszakiak.com/cikkek/galamb-jozsef-emlekszoba.html> (2010-02-10)

http://www.muszakiak.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=206
(2010-02-10)

<http://uni-obuda.hu/pdf/2008/2008-10.pdf> (2010-02-10)

University Museums in the United Kingdom. A National Resource for the 21st century. University Museums Group 2004. <http://www.umg.org.uk/media/Text.pdf> (2010-02-16)

Magna-Charta Universitatum. Olaszország, Bologna, 1988. szeptember 18.

[http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-](http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/880918_Magna_Charta_Universitatum.pdf)

[Main_doc/880918 Magna Charta Universitatum.pdf](http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/880918_Magna_Charta_Universitatum.pdf) (2010-02-16)

COUNCIL OF EUROPE. Committee of Ministers. Recommendation Rec(2005)13 of the Committee of Ministers to member states on the governance and management of university heritage (*Adopted by the Committee of Ministers on 7 December 2005 at the 950th meeting of the Ministers' Deputies*)

http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/pdf/Rec_2005_13E.pdf (2010-02-16)

Szegedi Tudományegyetem honlapja:

<http://www.u-szeged.hu/egyetemrol/kultura-sport-szabadido/latogathato-intezmenyek>

(2010-12-18)

ICOM múzeum definíciója:

<http://icom.museum/who-we-are/the-vision/museum-definition.html>

(2011. február 13.)

Debreceni Egyetem hírportál: Megújuló, bővülő könyvtári szolgáltatás.

<http://unideb.hu/portal/hu/node/5384>

(2011-06-16)

Bécsi Egyetem gyűjteményei online:

http://bibliothek.univie.ac.at/sammlungen/die_sammlungen.html

(2011-07-20)

Nyugat-Magyarországi Egyetem Botanikus kertjének elérhetősége

<http://botanikuskert.nyme.hu/>

(2012-05-26)

Tuzson János Botanikus Kert, Nyíregyháza

<http://www.botkert.nyf.hu/kezdol.html>

(2012-05-26)

Károly Róbert Főiskola szoborparkja

http://alia.karolyrobert.hu/cms/netalon.xml?data_id=2047 (2012-09-29)

A Fűvészkertért Alapítvány honlapja:

<http://www.botkert.elte.hu/segitsen/alapitvany/index.htm> (2013-01-06)

Nyugat-Magyarországi Egyetem Botanikus Kertje

<http://botanikuskert.nyme.hu/index.php/3981/?&L=1> (2013-03-25)

XII. MELLÉKLETEK

1. Melléklet: ÁBRÁK JEGYZÉKE:	265
2. Melléklet: A magyarországi felsőoktatási intézmények körében végzett felmérésem első fordulójának eredménye (2008. november).....	268
3. Melléklet: A tanulmányi látogatások adatai, időpontja, helye, az interjúalany megnevezésével	277
4. Melléklet: Kérdőív a magyarországi felsőoktatási intézmények fenntartásában álló múzeumok és gyűjtemények felmérésére	280
5. Melléklet: VARSÓI EGYETEMTÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁS.....	288
6. Melléklet: A MAGYARORSZÁGI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK FENNTARTÁSÁBAN ÁLLÓ MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK listája.....	291
7. Melléklet: A Tisza István Emlékgyűjtemény a Debreceni Egyetemen	293
8. Melléklet: Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum.....	298
10. Melléklet: A magyarországi felsőoktatási intézmények fenntartásában álló múzeumok és gyűjtemények körében végzett kutatásom eredménye	302
11. Melléklet: A DEBRECENI EGYETEMI MÚZEUM FUNKCIONÁLIS SZAKMAI TERVE	308
12. Melléklet: A 2012-es Egyetemtörténeti kiállítás forgatókönyve.....	313

1. Melléklet: ÁBRÁK JEGYZÉKE:

1. ábra: Felsőoktatási intézmények fenntartó szerinti százalékos megoszlása Magyarországon. Forrás: Oktatási és Kulturális Minisztérium (2009. május).....	21
2. ábra: A magyar felsőoktatási intézmények fenntartása és az általuk fenntartott múzeumok és gyűjtemények eloszlása. A diagram mutatja, hogy egyetemi múzeumok és gyűjtemények főként állami fenntartású egyetemek és főiskolák körében található.	23
3. ábra: Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények száma kontinensek szerinti megoszlása (2009-es adat alapján)	30
4. ábra: Az intézményi örökség összetevői és azok kohéziója Z. Kozak által.	60
5. ábra: Egyetemi gyűjtemények diszciplínák szerinti megoszlása az UMAC adatbázisa alapján (2008).....	68
6. ábra: Az University College London múzeumai az egyetemi struktúrában (forrás: Lourenco 2006).....	75
7. ábra: A Marischal Múzeum szervezeti strukturálódása az aberdeeni egyetem szervezetébe (forrás: Lourenco 2006).....	75
8. ábra: Az utrechti egyetem múzeumainak szervezeti struktúrája (forrás: Lourenco 2006)	76
9. ábra: Az uppsalai egyetem múzeumainak integrálódása. (forrás: Ing-Marie Munktel – John Worley – Urban Josefsson 2009-es Toulouse-ban tartott Universeum Network konferencia előadása)	77
10. ábra: A Debreceni Egyetem organogramján kiemelttem azt a három szervezeti egységet, mely a Debreceni Egyetemi Múzeumért felelős. Organogram elérhető: http://www.unideb.hu/portal/hu/node/37 (2011-07-23).....	82
11. ábra: Egyetemi múzeumok és gyűjtemények megoszlása az UMAC adatbázisa alapján	94
12. ábra: A magyarországi egyetemi múzeumok és gyűjtemények diszciplínák szerinti megosztása	129

2. Melléklet: A magyarországi felsőoktatási intézmények körében végzett felmérés első fordulójának eredménye (2008. november)

Felsőoktatási intézmény neve	válasz	MÚZEUMAI/GYŰJTEMÉNY	elhelyezkedése	gyűjteményért felelős személy	felelős személy elérhetősége
Budapesti Corvinus Egyetem	igen	muzeális könyvgyűjtemény:	BCE központi könyvtára, történeti kutatógyűjtemény	Szőnyi Éva doktorandusz	eva.szonyi@corvinus.hu
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	igen	Ásvány és Földtani gyűjtemény		Bidlo Gábor	
Debreceni Egyetem		Soó Rezső Herbárium	Debrecen, Egyetem tér 1. F-ép.	Matus Gábor egyetemi adjunktus	tel: 52-518-600
Debreceni Egyetem		Botanikus Kert	Debrecen, Egyetem tér 1. F-ép.	Papp László-botanikus	papp.laszlo@gf.unideb.hu
Debreceni Egyetem		Ásványtani Gyűjtemény	Debrecen, Egyetem tér 1. F-ép.	Kozák Miklós	kozakm@tigris.klte.hu
Eötvös Loránd Tudományegyetem	igen	Fűvészkert	1083 Budapest, Illés u. 25.	lsepy@yahoo.com , Isépy István	tel/fax: (36) 1-3140535
Eötvös Loránd Tudományegyetem		Gothard Asztrofizikai Obszervatórium	Szombathely, Szent Imre herceg u 132.		
Eötvös Loránd Tudományegyetem	igen	Tatai Természetvédelmi Terület és Szabadtéri Geológiai Múzeum	ím: 2890 Tata, Fekete u. 2.	Dr. Weiszbürg Tamás, tudományos főmunkatárs	Telefon: 06-34-381-587

Eötvös Loránd Tudományegyetem		Biológiai És Paleontológiai Gyűjtemény	Budapest, 1117, Pázmány Péter sétány 1/C	Dr. Zboray Géza	Phone: + 36 1 2090-555/8645
Eötvös Loránd Tudományegyetem		Ásvány és Kőzettár	1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/c		Tel.: (1) 381-2208
Eötvös Loránd Tudományegyetem		Eötvös Természetráji Múzeum	1117 Budapest, Pázmány sétány 1/C	Tamás G. Weiszbürg, Phd, Director	Phone: ++36-1-381-2205
Kaposvári Egyetem					
Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem		Liszt Ferenc Emlékmúzeum	Vörösmarty utca 35. Budapest		
Magyar Képzőművészeti Egyetem	igen	különgyűjtemények		Blaskóné Majkó Katalin könyvtárigazgató	közvetlen tel.: 342-7539., központi tel szám: 342-1738/24-es mellék
Miskolci Egyetem		Selmeczi Műemlékkönyvtár,			
Miskolci Egyetem		Selmeci Ásványgyűjtemény	Miskolci Egyetem Ásvány- és Kőzettani Tanszék	Dr. Szakáll Sándor egyetemi docens	Dr. Földessy János tanszékvezető: foldfj@uni-miskolc.hu, 46/565-111/2311
Miskolci Egyetem		Egyetemtörténeti Gyűjtemény			
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem	igen				

Nyugat-magyarországi Egyetem		Botanikus kert	9400, Sopron, Bajcsy- Zsilinszky u 4.		http://botanikuskert.nyme.hu/
Nyugat-magyarországi Egyetem		Erdészeti Faipari és Földmérés-történeti Múzeum	Sopron, Templom u 4.	Varga Tamás, vargat@emk.nyme. hu	Telefon: +36-99-338- 870
Pannon Egyetem					
Pécsi Tudományegyetem		Orvostörténeti Gyűjtemény	Pécs, Szigeti út 12.	Benke József	
Semmelweis Egyetem		Anatómia Múzeum	Semmelweis Egyetem, Anatómiai Tanszék	dr. Benis Szabolcs	Tel: 061- 459- 1500/53600, Phone: (36-1) 2-156-920 / 3600
Semmelweis Egyetem		Orvostörténeti Múzeum	H-1013 Budapest I., Apród utca 1-3.		(1) 375-3533, (1) 201- 1577
Széchenyi István Egyetem					
Szegedi Tudományegyetem	honlap	Koch Sándor Ásványgyűjtemény	6722 Szeged, Egyetem utca 2	Dr. Pál Molnár Elemér	SZTE TTK Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszék
Szegedi Tudományegyetem	honlap	Szegedi Csillagvizsgáló	Szeged, Kertész utca		
Szegedi Tudományegyetem	honlap	Tanszéki Galéria	6723 Szeged, Brüsszeli krt. 37.	Aranyi Sándor tanszékvezető	SZTE JGYPK Rajz- Művészettörténet Tanszék
Szegedi Tudományegyetem	honlap	Informatika Történeti Múzeum	Szeged, Budapesti út 5.	<u>Dr. Muszka Dániel</u> <u>muszka@mail.u-</u> <u>szeged.hu, Tel.: 20-</u> <u>256-90-54</u>	

Szegedi Tudományegyetem	honlap	Földtani Gyűjtemény (öslénytani és szedimentológiai gyűjtemény)	6722 Szeged, Egyetem utca 2	62-544-893	SZTE TTK Földtani és Öslénytani Tanszék
Szegedi Tudományegyetem	honlap	Biológiai Gyűjtemény (állattani + herbárium)	6725 Szeged, Boldogasszony sgt. 6	Dr. Ilosvay György főiskolai adjunktus - 544-724	SZTE JGYPK Biológia Tanszék
Szegedi Tudományegyetem	honlap	Anatómiai Gyűjtemény	6724 Szeged, Kossuth Lajos sgt. 40.		SZTE ÁOK Anatómiai, Sz Fejlesztési Intézet
Szegedi Tudományegyetem	nem	Botanikus kert (egyetemi fűvészkert)	6726 Szeged, Lovolde u. 42.	Mihalik Erzsébet, Director	Phone: 36 62 454 236
Szegedi Tudományegyetem	nem	Szent-Györgyi Albert Emlékszoba	6725 Szeged, Tisza Lajos krt. 107. l. em.		
Szent István Egyetem		Állatorvostörténeti Gyűjtemény	http://konyvtar.uni-vet.hu/muzeum.php p 1078 Budapest, István u. 2.		http://konyvtar.uni-vet.hu/muzeum.php
Színház- és Filmművészeti Egyetem	igen				
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem	igen	2 könyvgyűjtemény, az egyik tanszéki fenntartású + MÚZEUM		Dr. Oroszi Antal	TEL:06 1 432 9000/29-353
Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem	igen				
Debreceni Református Hittudományi Egyetem	igen	Debreceni Református Kollégium Múzeum	Debrecen, Kálvin tér 16.	Gáborjáni Szabó Botond	gpszabo@silver.drk.hu

Evangelikus Hittudományi Egyetem		--			
Károli Gáspár Református Egyetem		--			
Közép-európai Egyetem		--			
Országos Rabbiképző- Zsidó Egyetem	tel				
Pázmány Péter Katolikus Egyetem		--			
Budapesti Gazdasági Főiskola		--			
Budapesti Műszaki Főiskola	igen	Galamb József Emlékszoba	1081 Budapest, Népszínház u. 8	Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Dékáni Hivatal, tel: 1/666-5345	
Budapesti Műszaki Főiskola	igen	Budapesti Történelmi Múzeum Aquincumi Múzeuma által kiállítóhelyként regisztrált római kori temetkezési helyet bemutató kiállítóter	1034 Budapest, Bécsi út 96/b.	Rektori Hivatal, tel: 1/666-5603	
Dunaújvárosi Főiskola	igen			Molnár István koll ig.: 25/551-238	

Eötvös József Főiskola	igen	van múzeumnak nevezett helyiség, tablók, könyvek, iskolának berendezve, padok, régi fényképek, zászlók, pipetták, "minden egy centis por alatt"		meghalt	
Eszterházy Károly Főiskola		Obszervatórium			
Károly Róbert Főiskola		Szoborpark			
Károly Róbert Főiskola		Erdőtelki Arborétum	3358 Erdőtelek, Fő út 129.	Blaskó Mihály ügyvivő, Tel: 30/349-5689	
Kecskeméti Főiskola	igen	Számítógépmúzeum		Somkutas Lajos 76/516-445; 76/516-441;	
Kecskeméti Főiskola	igen	Botanikus kert		Kertészeti Főiskolai Kar, Lovas Ildikó: 517-613, dékán	
Magyar Táncművészeti Főiskola		-			
Nyíregyházi Főiskola					
Rendőrtiszti Főiskola	tel	Emlékszoba	Budapest, Farkasvölgyi u 12	paplogo Edit	
Szolnoki Főiskola					
A Tan Kapuja Buddhista Főiskola	igen				
Adventista Teológiai Főiskola	tel				
Általános Vállalkozási Főiskola	igen				
Apor Vilmos Katolikus Főiskola		--			

Baptista Teológiai Akadémia	igen	A bibliagyűjteményünk (kb. 60 darabos) még feltáratlan állományrész, a zenei gyűjtemény (kb. 5000dbos) feltárása még folyamatban			
Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola		--			
Budapest Kortárs Tánc Főiskola	igen				
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola	igen				
Egri Hittudományi Főiskola	igen				
Esztergomi Hittudományi Főiskola		--			
Gábor Dénes Főiskola	igen				
Gál Ferenc Hittudományi Főiskola, Szeged	tel				
Győri Hittudományi Főiskola	igen				
Harsányi János Főiskola		--			
Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája	igen				

IBS Nemzetközi Üzleti Főiskola	igen				
Kodolányi János Főiskola	tel				
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Debrecen					
Modern Üzleti Tudományok Főiskolája		--			
Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelő Intézete	tel	Hári Mária Gyűjtemény		Balogh Margit 0634/224-1520	
Pápai Református Teológiai Akadémia	igen	A Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei (könyvtár, levéltár, múzeum)		Köntös László gyűjteményi igazgató	www.papacollege.hu
Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola	tel				
Pütkösdí Teológiai Főiskola	igen				
Sapienta Szerzetesi Hittudományi Főiskola		--			
Sárospataki Református Teológiai Akadémia	igen	A Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei		Pocsainé Dr. Eperjesi Eszter- múzeum Dr. Dienes Dénes Tud. Gyűjt-k ig-ja	eperjesieszter@freemail.hu , ddns@freemail.hu , 47/311-057
Sola Scriptura Lelkészképző és Teológiai Főiskola	tel				

Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola		A gyűjteményei egyházi fenntartásúak			
Szent Bernát Hittudományi Főiskola	igen				
Szent Pál Akadémia	tel				
Tomori Pál Főiskola	tel				
Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola	igen				
Wekerle Sándor Üzleti Főiskola, bp	igen				
Wesley János Lelkészképző Főiskola	X	--			
Zsigmond Király Főiskola		--			
Felsőoktatási intézmény neve	válasz	MÚZEUMAI	elhelyezkedése	gyűjteményért felelős személy	felelős személy elérhetősége

3. Melléklet: A tanulmányi látogatások adatai, időpontja, helye, az interjúalany megnevezésével

A tanulmányi látogatás helye	Látogatott gyűjtemény	ideje	Interjú	Az interjúalany beosztása
Miskolc	Egyetemtörténeti Gyűjtemény	2006. november 20-23.	Munkácsi Szilvia	muzeológus
Miskolc	Selmeczi Műemlékkönyvtár	2006. november 20-23.	Munkácsi Szilvia	muzeológus
Pécs	Egyetemtörténeti Múzeum	2006. szeptember 17-21	Benke József	történész
Pécs	Orvostörténeti Gyűjtemény	2006. szeptember 17-21	Benke József	történész
Varsó	Egyetemtörténeti kiállítás	2007. április 14-17.		
Lublin	(időszaki kiállítás)	2007. április 18.		
Krakkó	Collegium Maius	2007. április 7-12	Eva Wyka	igazgató helyettes
Porto	Természetrajzi Múzeum	2007. július 10.		
Porto	Orvostörténeti Múzeum	2007. július 10.		
Porto	Abel Salazar Emlékház	2007. július 10.		
Szeged	Szent-Györgyi Albert Emlékszoba	2007. július 16-18.	Szűcs-Tettinger Kornélia	rektori hivatal referens
Lisszabon	A Lisszaboni Egyetem Tudomány múzeuma	2007. július 6-10.	Marta Lourenco	muzeológus
Lisszabon	Csillagászati Gyűjtemény és Observatórium (Tapada da Ajuda)	2007. július 6-10.		
Lisszabon	Botanikus kert	2007. július 8.		
Coimbra	Kémiai laboratórium	2007. július 9.	Marta Lourenco	muzeológus
Coimbra	Botanikus kert	2007. július 9.		
Coimbra	King John műemlékkönyvtár	2007. július 9.		
Kolozsvár	Egyetemtörténeti Múzeum	2008. március 18-22.	Dr. Ana-Maria Stan	múzeumigazgató
Bécs		2008. szeptember 3-10.	Claudia Feigl	gyűjtemény - felmérő
Debrecen	Ásványtani gyűjtemény	2009. január 28.	Kozák Miklós	tanszékvezető
Debrecen	Botanikus kert	2009. február 6.	Papp László	igazgató
Eger	Varázstorony	2009. február 7.	Vassné Tana Judit	gyűjteményvezető
Debrecen	Soó Rezső Herbárium	2009. február 11.	Matus Gábor	adjunktus
Baja	Eötvös József Főiskola Múzeuma	2009. március 5.	Sztanáné Dr. Babits Edit	pedagógia fakultáns igazgatója
Baja	Eötvös József Főiskola Helytörténeti Gyűjtemény	2009. március 5.		
Bőszénfa	Szarvasfarm	2009. március 6.	Vígh Zsófia	turisztikai munkatárs
Kaposvár	Fotótörténeti Gyűjtemény	2009. március 6.	Albertini Béla	docens

Kecskemé t	Számítógép Múzeum	2009. március 18.	Somkutas Lajos	adjunktus, gyűjteményke zelő
Kecskemé t	Botanikus kert	2009. március 18.	0	
Budapest, GMF	Galamb József Emlékszoba	2009. március 19.	Lőrincz Katalin	dékáni hivatalvezető
Budapest, ZMNE	Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeuma	2009. március 19.	Dr. Oroszi Antal	ny. ezredes
Bp. Lisztakadé mia	Lisztmúzeum	2009. március 19.	Eckhardt Mária	múzeumigazg ató
Bp. SZIE	Állatorvostörténeti Múzeum	2009. március 19.	Orbán Éva	igazgatóhelyet tes (könyvtár), könyvtáros
Bp. SZIE	Magyary-Kossa Emlékkönyvtár	2009. március 19.		
Gödöllő, SZIE	Mezőgazdasági Gépmúzeum	2009. március 28.	Dr. Hentz Károly	múzeumigazg ató
Bp. Rendőrtisz ti Főiskola	Emlékszoba	2009. július 15.	Paplogó Edit	oktatási referens
Bp. Pető Intézet	Hári Mária Emlékszoba	2009. július 15.	Balogh Margit	könyvtárigazg ató
Erdőtelek	Arborétum	2009. július 24.	Blaskó Mihály	igazgató
Debrecen	Kenézy Orvostörténeti Gyűjtemény	több alkalommal	Kapusz Nándor	főtanácsos
Sárospata k	Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei	2010. február 25.	Pocsainé Eperjesi Eszter	múzeumigazg ató
Simmelw eis Egyetem	Simmelweis Anatómiai Múzeum	2010. április 7.	Baksa Gábor	gyűjteményke zelő
			Vidra Györgyné Zsuzsi	szakasziszen s
			Dr. Alpár Alán	egyetemi adjunktus
			Dr. Réthelyi Miklós	tanszékvezető (anatómia és fejlődéstan)
Zrínyi Miklós Nemzetvé delmi Egyetem	A híradótisztképzés története c. kiállítás	2010. április 8.	Oroszi Antal	múzeumigazg ató
ELTE	Természetrzaji Múzeum (ásványtan)	2010. április 8.és 2010. szeptember 17.	Tóth Erzsébet	muzeológus
ELTE	Természetrzajz (biológiai múzeum)	2010. április 8.	Dr. Zboray Géza	professzor emeritus (ELTE TTK Anatómiai és Fejlődéstan Intézet)
Uppsala, Svédország	Museum Gustavianum, Linné Hammarby, Botanic garden, Linneaus Museum, University Library, Museum of Evolution,	2010. június 17-20.	John Worley	régész
Szegedi	Anatómai Múzeum	2010. december 9.	Dr. Bálint Erika	egyetemi

Egyetem				adjunktus
Szegedi Egyetem	Informatikatörténeti Múzeum	2010. december 9.	Dr. Bohus Mihály	
Szeged Egyetem	Interaktív Természetismereti Tudástár	2010. december 10.	Dr. Ilosvay György	főiskolai adjunktus, muzeológus
Szegedi Egyetem	Földtani gyűjtemény	2010. december 10.	Gulyás Sándor	egyetemi tanársegéd
Kolozsvári Babes-Bolyai egyetem	Ásványtani múzeum	2011. február 23.	Dana Pop	kurátor
Kolozsvári Babes-Bolyai egyetem	Egyetemi Múzeum	2011. február 22.	Ana-Maria Stan	kurátor
Kolozsvári Babes-Bolyai egyetem	Vivárium	2011. február 23.	Octavian Craioveanu	biológus
Uppsalai Egyetem	Museum Gustavianum	2011. április 11.- 2011. április 15.	Ing-Marie Munktel	igazgató
			John Worley	muzeológus
			Urban Josefsson	muzeológus
			Cecilia Ödman	múzeumpedagógus
Uppsalai Egyetem	Éremtár	2011. április 11.	Hendrik Mäkeler	kurátor
Uppsalai Egyetem	Művészeti Gyűjtemény és kiállítás	2011. április 12.	Johan Lundberg	kurátor
Uppsalai Egyetem	Orvostörténeti Múzeum	2011. április 13.	Urban Josefsson,	muzeológus
			Ewa Lagerwallswäg	igazgató
Padova, Olaszország	A padovai egyetem múzeumai: régészeti múzeum, ásványtani múzeum, Paleontológiai múzeum, botanikus kert, állattani múzeum, fizika múzeum	2011. május 25-29.	(konferencia keretében)	

4. Melléklet: Kérdőív a magyarországi felsőoktatási intézmények fenntartásában álló múzeumok és gyűjtemények felmérésére

Tisztelt Gyűjteménykezelő/ Múzeumi szakember!

Jelen kérdőív a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények számának, állapotának felmérésére irányul. A magyarországi egyetemek, főiskolák fenntartásában álló a tanításhoz ill. kutatásokhoz használt, vagy azok eredményeként felhalmozódott gyűjteményekre vonatkozó kutatást a disszertációm részeként végzem. A felmérést minden olyan gyűjteményes szervezeti egységre vonatkoztatom, mely a felsőoktatási intézmény fenntartásában áll, ill. azt szolgálja. Így a típusok a következők: Múzeum (tudományágak szerint különbözőek), Gyűjtemény, Anatómiai előadó, Akvárium, Arborétum, Levéltár, Művészeti galéria, Művészeti központ, Obszervatórium, Fogház, Biológiai állomás, Botanikus kert, Üvegház, Herbárium, Emlékház, Emlékhely, Planetárium, Tudományos központ, Szoborpark, Hangarchívum, Virtuális múzeum, stb..

Az adatokat a Múzeumok Nemzetközi Bizottságának egyetemi múzeumokat és gyűjteményeket tömörítő alszervezet (ICOM-UMAC) adatbázisának fejlesztésére használom fel, mely globálisan tömöríti a felsőoktatási intézmények és kutatóhelyek gyűjteményeit, így nemzetközi ismertséget garantál.

Amennyiben az adott intézmény több múzeumnak és gyűjteménynek is helyet ad, úgy kérem a gyűjtemények mindegyikére külön töltsék ki a kérdőívet! Kérem a kérdőívet a gyűjteményért felelős személy töltsé ki! A válaszadás legfőbb 10 percet vesz igénybe.

A kérdőívvel kapcsolatban felmerülő kérdéseire állok rendelkezésére a 0620-529-6745-ös telefonszámon, vagy e-mailen a judit.szilagyi@hotmail.com címen.

Köszönöm a türelmét, és ráfordított idejét!

Szilágyi Judit
Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék

Alapinformációk:

A gyűjtemény megjelölése:

A múzeum neve (amennyiben múzeum):

Az egyetem, kar és tanszék neve:

Elérhetőség:

Internet link:

A gyűjtemény felelősének neve:

Végzettsége:

A gyűjteményfelelős elérhetősége (amennyiben különbözik a fentitől):

Tel:

Fax:

E-mail:

A gyűjteményre vonatkozó kérdések:

Mikor alakult a gyűjtemény? (ha ismeretlen a kialakulás ideje, akkor egy körülbelüli dátumot írjon, illetve egyértelműen jelezze, hogy azt)

Mely tudományterületek jelennek meg a gyűjteményben? (pl: archeológia, történelem, egyetemi élet, földtan)

1-

2-

3-

4-

5-

Kérem határozza meg a tárgyak többségének korát! (A megfelelő elé tegyen X-et!)

-17. század vagy korábbi

-18. század

-19. század

-20. század

A gyűjteményi fejlesztésre vonatkozóva: (a megfelelő négyzetbe kérem, tegyen X-et)

a. A gyűjtemény lezárt, további tárgybeszerzés nincs folyamatban.

b. A gyűjtemény nyitott, jelenleg is kutatások folynak, folyamatos tárgybeszerzés van.

Milyen típusú tárgyakat tartalmaz a gyűjtemény?

Tárgyak	Tegyen X-et, ha gyűjteményben előfordul	Kérem határozza meg körülbelüli számukat
ásványok és kőzetek		
kövületek		
élő organizmusok		
alkoholban vagy szárazon megőrzött példányok		
fészkek, tojások		
csontvázak		
fa és az erdő példányai		
szövetek		
gyümölcsök, rostok, gyanta		
Furcsaságok, különlegességek		
orvosi eszközök		
kemikáliák és gyógyszerészeti felszerelés		
néprajzi tárgyak és anyagok		
textilek és ruhák		
tudományos eszközök		
műszaki felszerelés		
archeológiai tárgyak és töredékek		
hangszerek		
szobrok		
festmények		
rajzok és rézkarcok		
kerámiák		
bútorok		
érmék és medálok		
könyvek		
térképek		
modellek (viasz, fa, gipsz, öntvény, stb...)		
fényképek		
papír alapú dokumentáció		
reprodukciók, makettek		
szemléltető tablók		
Egyéb:		

Van-e a gyűjteménynek elkülönített költségvetése?

IGEN

NEM

Ha igen mennyire becsüli?

..... Ft

Hol helyezkedik el a gyűjtemény?

	Kérem tegyen X-et a megfelelőhöz
az egyetem/főiskola főépületében	
a fenntartó kar egyik épületében	
a tanszéken	
a campuson	
külső kutatói helyen	
az egyetemtől távol van számára hely	
egyéb. Pl:	

Mekkora területet foglal el a múzeum/gyűjtemény?

M2

Milyen az elérhetősége a gyűjteménynek?

rendszeres nyitvatartási idő van, napi 8 órában	
rendszeres nyitvatartási idő van, de napi 4-6 órában	
rendszeres nyitvatartási idő van, de kevesebb mint napi 3 órában	
hetente csak 1-2 nap látogatható	
előre bejelentkezés alapján tekinthető meg	
csak tanítási időben látogatható	
egész évben folyamatosan látogatható	
ez egy virtuális gyűjtemény, nem látogatható	
egyéb, éspedig:	

Kik látogatják leggyakrabban a gyűjteményt/múzeumot?

hallgatók, diákok	
kutatók, tanárok	
családok gyermekkel	
iskolás csoportok	
nyugdíjasok	
a felsőoktatási intézmény vendégei	
egyéb:	

Hogyan integrálódik a gyűjtemény/ múzeum a felsőoktatási intézmény szervezetébe?

Közvetlen a rektor felügyelete alá tartozó szervezeti egység	
Tanszék felügyelete, fenntartása alá tartozó egység	
A kar felügyelete alá tartozó egység	
Egy gyűjteményi bizottság felügyeli, melyben egyenrangú a könyvtári, levéltári és muzeális gyűjtemény	
A könyvtár speciális gyűjteményeként fenntartott egység	
Egyéb, éspedig:	

Gyűjteményhasználat a kutatásokhoz

A gyűjtemény vagy egy része szisztematikus kutatás eredményeként halmozódott-e fel?

- IGEN, a gyűjtemény/múzeum megalapítására irányuló kutatás eredménye
- IGEN, tanszéki, kari kutatómunka eredménye
- NEM

A gyűjtemény darabjait használták-e a múltban is az anyaintézményben?

- IGEN, a tanítást, szemléltetést segítették elő
- IGEN, a kutatásokat segítették elő
- IGEN, az egyetem életéből származó dokumentumok
- NEM
- NEM, nem ismert korábbi használatuk
- EGYÉB: .....

A gyűjtemény darabjai szorosan kapcsolódnak-e a felsőoktatási intézmény életéhez, karaihoz, tanszékeihez?

- IGEN, minden darabot a jelen intézményben használtak, azt reprezentálják
- IGEN, a tárgyak többsége a jelen intézményből származik
- NEM, az intézményen kívülről beszerzett darabok, melyek a kiállítás teljes berendezésére lettek felgyűjtve

A gyűjteményben vagy a gyűjtemény egy részében folynak-e jelenleg kutatások?

IGEN, Pl: .....

NEM

Kik használják jelenleg a gyűjteményt? (több válasz is lehetséges)

Az egyetem/főiskola hallgatói, diákjai

Az egyetem/főiskola professzorai, tanárai

Más intézményből érkező professzorok, diákok, kutatók

Látogatók

Egyéb: .....

Az utóbbi 10 évben hány fő folytatott kutatást a gyűjteményben?

Nem folytattak kutatást	
kevesebb, mint 5 fő	
kb. 5-10 fő	
több mint 10 fő	
nem ismert adat	

A kutatások eredményeként hol jelenik meg leggyakrabban a gyűjtemény?

Katalógusokban

Konferenciákon

Könyvekben, publikációkban

Szakdolgozatokban és doktori tézisekben

Egyéb helyeken: pl:.....

Számon tartják-e a gyűjteményről/múzeumról megjelent publikációkat?

IGEN

NEM

Ha igen, az utóbbi 10 évben körülbelül hány publikáció, könyv, vagy ismertető jelent meg a gyűjteményhez kapcsolódóan?

nem jelent meg publikáció	
Nem ismert adat	
kb. 1-10 publikáció lehet	
kb. 10-30 publikáció jelent meg	
30-nél több publikáció a témában	

A gyűjtemény tanításban betöltött szerepéről

Használják-e a gyűjteményt jelenleg a tanításban?

IGEN

NEM

Kik veszik igénybe a gyűjteményt a tanításhoz?

Az egyetem professzorai, tanárai

Külső oktatók

Egyéb:

Milyen formában használják fel a gyűjteményt a tanításhoz?

Általában a tárgyakat kiviszik a gyűjteményből az órákra

Általában a tanár a hallgatókat behozza a múzeumba/gyűjteménybe, és ott folyik a tanóra

A hallgatók magánúton, tanulmányaik kiegészítésére látogatnak a gyűjteménybe

Egyéb, éspedig:

Tartanak-e a gyűjteményben/múzeumban szervezett előadásokat, mely az adott diszciplínához kapcsolódik?

IGEN

NEM

Hozzájárul-e, hogy a gyűjtemény/múzeum alapinformációi, elérhetősége megjelenjen az ICOM-UMAC adatbázisában?

Köszönöm a segítségét!

Szilágyi Judit
Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék

5. Melléklet: VARSÓI EGYETEMTÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁS

Az egyetemi campus a lengyel főváros szívében helyezkedik el, a régi királyi Kázmér-palota épületegyüttesében. A történeti gyűjtemény szintén a reprezentatív, impozáns épületegyüttes részét gazdagítja, bár az egyetem gyors fejlődése, növekedése miatt az intézmény kinőtte belvárosi kereteit, s több kar (a humán és társadalomtudományokon kívül mind) a város más pontján kapott épületet. Tehát a kiállítás felállításánál figyelembe vették az egyetem történeti kereteit, s igyekeztek a szinte 200 éves múlttal rendelkező főépületben kialakítani azt. A múzeum nyilvánosságát mutatja, hogy a városból, a sétálóutcáról érhető el az épület, de az egyetem régi, egy barokk stílusú aulában rendezték be a kiállítást.

A barokk teremben körbe haladva, paravánokon dolgozták fel az anyagot. Az egyetem történetét lineárisan, szakaszokra bontva jeleníti meg a kiállítás, a lengyel egyetem története mellett azonban igyekszik Varsó és Lengyelország történetére is rávilágítani a megjelenített dokumentumokkal. A kiállítás külön figyelmet fordít az egyetemisták részvételére a városi, országos történésekben.

A történeti szakaszolás a következőképp történik: A Varsói Királyi Egyetem (1816-1834), Az Orvosi és Sebészeti Akadémia; a Fő Iskola (1857-1869), A Varsói Császári Egyetem (1870-1915), A Varsói Egyetem (1915-1918), A Varsói Egyetem (1918-1935), A József Piludski Egyetem (1935-1939), A Clandestine Varsói Egyetem (1939-1944), A Varsó Egyeteme (1945-1956), A Varsói Egyetem (1956-1989).

A kiállítás főképpen az intézmény strukturális tagolódását, szervezeti változásait követi, a tagoltság és az egyesítések folyamatában lokális elemekkel átítatott általános képet ad az intézmény 200 évről, az egyes korszakok országosan is elismert személyeit azonban kiemeli.

A kiállítás érdekes, szinte szokatlan vizuális megjelenítéseitől több jelentést nyer a bemutatott történet. A kiállítási útvonal labirintus-szerűen halad vitrinek és paravánok között, melyek letisztultan, harmonikus szín-kombinációban jelennek meg. Nem csupán szigorú professzor-hallgató felsorolásról van szó, nem képek és irományok sora, hanem képek, felnagyított fotók, gipszmások, érmek, szobrok, ruhafélék, jegyzetek vegyesen történő felhasználása az adott korszak szemléltetésére. Nem törekszik a korszakok hasonló szintű vagy azonos módszerekkel történő megmutatására, a korszakok jelentős eseményeit emeli ki, és ha szükséges, jelentéktelennek tűnő tárgyakkal is szemlélteti. A tárgyak megfelelő ki/felfüggesztése jó esztétikai érzékről tanúskodik, pl a diáksapkák hosszúkás, álló vitrinben történő fellógatása. A kiállítás anyaga láthatóan az egyetem vezetősége, a rektori hivatal által megőrzött, főként diplomáciai ajándékokból, tárgyakból áll. A kiállítás megszervezésekor szorosan együttműködött az országos múzeumokkal, az intézmény első centenáriumának bemutatására anyagot főként a varsói Nemzeti Múzeum adott.

A kiállítás az intézmény alapító okiratának kiemelt keretezett részletével indítja el a látogatót a majdnem 200 éves intézmény életének bemutatására, majd a főépület (ma hivatali rész), a Kázmér palota óriás makettje (1. kép) került kiállításra.

A Varsói Királyi Egyetem 1816-ban alapult meg 5 karral –jog, orvoslás, teológia, filozófia, bölcsészetek - I. Alexander orosz cár engedélyezésével. A diákok száma elérte a 800-at

ebben a kezdeti időszakban, míg a professzoroké 40-50-re tehető. Csupán egy rövid ideig állhatott fenn az egyetem, mivel később az orosz autoritás korlátozta az egyetem szabadságát, és mikor a diákok túlnyomó többsége szerepelt az 1830-as felkelésben, az egyetem működését megszüntette. A kiállításon e korszak szemléltetésére három kiemelkedő történelmi személy képe jelenik meg – Lubienski, igazságügyi miniszter, aki a három éves jogi képzést nyitotta meg, Stascis, az oktatási kamara tagja, aki a Varsói Tudományos Társaság alapítója, és Kostka Potoczki vallás és közoktatásügyi miniszter –, valamint Bogumil Linde életnagyságú szobor portréja, aki az egyetem első rektora volt. Megjelenik továbbá egy egyetemi diploma átadását megjelenítő metszet I. Sándor cár jelenlétében, valamint 2 jegyzőkönyv professzori szignatúrákkal. Majd Joachim Lelevel, a könyvtár felállítójának festett portréja, a régi egyetemi campus rajza, valamint fegyver, érmek, pecsétnyomók, országos lapok szemléltetik az egyetem bezárására utaló tényezőket.

Oroszország rövid liberalizációja lehetővé tette a varsói Orvosi és Sebészeti Akadémia felállítását 1857-ben, melyet a kiállítás második tematikus egysége szemléltet. Szintén rövid korszaka az intézménynek, 1867-ben januári felkelés következtében szintén bezártak. A kiállításon a professzori kar tablója, Tytus Chalubinski gyermekgyógyász mása, az 1961-ben letartóztatott diákok névsora, érmek, kitűzők, és a főiskola épülete jelenik meg. Mellettük Piotr Chwielowski irodalomtörténész szobor portréja áll.

Az orosz nyelvű Varsói Császári Egyetem 1870-ben nyithatott meg, mely a lengyel nép oroszosításának is eszköze volt. Az egyetem anyagi forrásai jelentősen javultak ekkor, épületek, könyvtárak, diákok számai jelentősen emelkedett. Szűken jelenik meg a korszak, csupán egy festmény, és 2 metszet jeleníti meg a korszakot.

Az első Világháborús német megszállás alatt engedélyezett volt a varsói egyetem megalapítása 1915-ben. A megnyitás ünnepségének metszete, a rektor üdvözlő beszéde, valamint Jozef Prudzinski első rektor festménye látható, mellette halálát hírül adó újságcikk. Szintén rövid korszak, melyben azonban a hallgatók száma négyszeresére emelkedett, és jelentős tanszékek alapultak. Szemlélteti ezt a természettudományi előadásokról készített fényképek, kapcsolódó tárgyak- mikroszkóp, iránytű, diameter (2. kép), nagyító, laboratóriumi mérleg, stb..-, diáksapka, előadói és gyakorlatvezetői igazolások, az egyetem zászlója és jógara.

1915-ben vált lehetővé, hogy az egyetem szabadon fejlessze karait, kurzusait. 1935-ig Lengyelország legnagyobb egyetemévé vált a varsói egyetem. A kiállításon ez a korszak Ignac Paferewskie, ekkor végzett köztársasági elnök diploma másolatát mutatja, valamint a szocialista fiatalokról készült karikatúra, Stefan Czarnowski szociológia és művészettörténész professzor festménye, filozófia professzorainak csoportképe, Tadeusz Zielinski életnagyságú bronzszobra, felhívások, viccek, karikatúrák az egyetemről bizonyítványok, pecsétnyomók, hivatalos okiratok jelennek meg.

1935-ben Piludski Marshall halálának évében döntött a szenátus, hogy felveszi Józef Piludski nevét. A korszakra erőszakos politikai konfliktusok jellemzőek. Megjelenik az egyetem ekkori logója, zenélő diákok csoportjának, és az egyetemi épületeknek fényképe, címer, kardok, diáksapkák diplomáciai ajándékok- Müncheneri kupa, lándzsavég, koponyasérleg, kitűzők-, szalagszerűen bemutatott professzori, hallgatói áldozatok portréi, munkásságuk rövid jellemzésével.

A náci megszállás alatt a lengyel felsőoktatási intézmények zárva tartottak. A gyűjtemények és felszerelések nagy részét Németországba szállították. A lengyel ellenállás részeként titokban működött a Clandestine Varsói Egyetem 1939-1944 között. A kiállításon megjelenik Kazimierz Michalowski, a történelmi és régészeti tanszék alapítójának bronz szobor portréja, festménye, érme, Stanislaw Keterzynski levéltáros, aki az illegális és titkos

tudományos élet megszervezője volt, grafikája, szemüvege, sapkája, valamint naplójegyzetek, épülettöredékek, kanál, kulacs, a második Világháború során megsemmisült épületek romjai alól előkerült tárgyak, emlékek. A Pamieczki emlékfa fotója szintén a kiállítás része, mely fán a letartóztatott hallgatók nevei szerepelnek.

1945-56 közötti Varsói Egyetem kiemelten Wroclaw Sierpinski matematikus festményével jelzett, de megjelennek bronz emblémák, konferencia meghívók, leckekönyvek.

1956-89 közötti időszak kiemelkedő professzorokat mutat szalagszerűen, fotóikkal, megjelenik egy rektori palást, és jogar, régi érmék, az 1989-es felvonulás fényképei, írógép, 60 éve független Lengyelország karszalag, „így élünk a kollégiumban” feliratú tabló fényképekkel, s a kiállítás négy nagy méretű rektori portrékkal ér véget, melyek stílusbeli különbözőségekből –modernebb művészeti irányzatokat képviselnek – nem kerülhettek a Kázmér – palota rektori arcképcsarnokába.

A kiállítás berendezése, tárgyanyaga leginkább párhuzamba vonható a debreceni egyetem leendő múzeumának gyűjteményével. Hasonlóan a varsói egyetem sem rendelkezik értékes, a nagy múltat reprezentáló tárgyakkal- hasonlóan a világháború során elpusztultak főbb emlékei-, azonban a sokrétű megjelenítésre használt modellekkel viszonylag látványosság és reprezentatívvá tudták tenni a bemutatást.

Szilágyi Judit

6. Melléklet: A MAGYARORSZÁGI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK FENNTARTÁSÁBAN ÁLLÓ MÚZEUMOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK listája

- 1.1. Az intézmény történetét megjelenítő múzeumok, gyűjtemények, emlékszobák:
  - 1.1.1. Anno: Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum
  - 1.1.2. Miskolci Egyetemtörténeti Gyűjtemény
  - 1.1.3. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeuma
  - 1.1.4. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Liszt Ferenc Emlékszoba
  - 1.1.5. A Szegedi Egyetem Szent Györgyi Albert Emlékszoba
  - 1.1.6. Budapesti Műszaki Főiskola Galamb József Emlékszobája
  - 1.1.7. Eötvös József Főiskola Múzeuma
  - 1.1.8. Eötvös József Főiskola Helytörténeti Gyűjteménye
  - 1.1.9. Debreceni Református Kollégium Múzeuma
  - 1.1.10. Rendőrtiszti Főiskola Történeti Emlékszobája
  - 1.1.11. A Pető András Nevelőképző és Nevelő Intézetének Hány Mária Emlékszobája
- 1.2. Orvostudományi Gyűjtemények:
  - 1.2.1. Semmelweis Egyetem Anatómia Múzeuma
  - 1.2.2. Pécsi Egyetem Orvostörténeti Gyűjteménye
  - 1.2.3. Szent István Egyetem Állatorvos-történeti Gyűjteménye
  - 1.2.4. Szegedi Tudományegyetem Anatómiai Gyűjteménye
  - 1.2.5. Debreceni Egyetem Orvostörténeti Kiállítóhely (Kenézy Villa)
- 1.3. Természetrajzi Gyűjtemények kialakulása:
  - 1.3.1. Őslénytan:
    - 1.3.1.1. A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Őslénytani Tanszékének Biológiai és Paleontológiai Gyűjteménye
    - 1.3.1.2. A Szegedi Egyetem őslénytani-földtani gyűjteménye
  - 1.3.2. Ásvány- és kőzettan:
    - 1.3.2.1. A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem ásvány-és kőzetgyűjteménye
    - 1.3.2.2. A Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Tatai Szabadtéri Természetvédelmi Területe és Geológiai Múzeuma
    - 1.3.2.3. A Szegedi Egyetem Koch Sándor Ásványgyűjtemény
    - 1.3.2.4. A Debreceni Egyetem Ásvány és Földtani Tanszékének Gyűjteményei
    - 1.3.2.5. A Miskolci Egyetem Ásvány- és Kőzettani Tanszékének gondozásában lévő Selmeci Ásványgyűjtemény
    - 1.3.2.6. A Budapesti Műszaki Egyetem ásvány- és földtani gyűjteményei
  - 1.3.3. Növénytan gyűjtemények
    - 1.3.3.1. A Debreceni Egyetem Soó Rezső Herbárium
    - 1.3.3.2. Eszterházy Károly Főiskola Herbárium
    - 1.3.3.3. Kaposvári Egyetem Herbárium
  - 1.3.4. Botanikus kertek
    - 1.3.4.1. A Debreceni Egyetem Botanikus Kertje
    - 1.3.4.2. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Fűvészkertje
    - 1.3.4.3. A Szegedi Egyetem Botanikus Kertje
    - 1.3.4.4. A Nyugat-Magyarországi Egyetem Botanikus Kertje
    - 1.3.4.5. A Károly Róbert Főiskola Erdőtelki Arborétuma
    - 1.3.4.6. A Kecskeméti Főiskola Botanikus Kertje
    - 1.3.4.7. Pécsi Egyetem Botanikus Kertje
    - 1.3.4.8. Szent István Egyetem Botanikus Kertje
    - 1.3.4.9. Nyíregyházi Főiskola Tuzson János Botanikus Kertje
  - 1.3.5. Csillagvizsgálók:
    - 1.3.5.1. Gothard Asztrofizikai Obszervatórium

- 1.3.5.2. Az Egri Eszterházy Károly Főiskola Csillagvizsgálója
- 1.3.5.3. Szegedi Csillagvizsgáló
- 1.3.6. Állatgyűjtemények:
  - 1.3.6.1. Kaposvári Egyetem Vadgazdálkodási Tájéközpont állatállománya
- 1.4. Műszaki gyűjtemények:
  - 1.4.1. A Szent István Egyetem Mezőgazdasági Eszköz- és Gépjelölés-történeti Szakmúzeum
  - 1.4.2. A Szegedi Egyetem Informatikatörténeti Múzeuma
  - 1.4.3. Kecskeméti Főiskola Számítógép Múzeuma
- 1.5. Művészeti Gyűjtemények:
  - 1.5.1. A Magyar Képzőművészeti Egyetem különgyűjteményei
  - 1.5.2. Szegedi Tudományegyetem Rajz- és Művészettörténet Tanszékének Galériája
  - 1.5.3. Károly Róbert Főiskola Szoborparkja
  - 1.5.4. Kaposvári Egyetem Fotóelméleti és –történeti Gyűjtemény
- 1.6. Egyéb Szaktörténeti Gyűjtemények:
  - 1.6.1. A hradótiszt-képzés története kiállítás (ZMNE)
  - 1.6.2. Precolumbianus Gyűjtemény a Szegedi Egyetem orvosi karának dékániáján
  - 1.6.3. A Nyugat-magyarországi Egyetem eketörténeti kiállítása
- 1.7. Egyházi gyűjtemények:
  - 1.7.1. Debreceni Református Kollégium Múzeuma
  - 1.7.2. A Sárospataki Református Tudományos Gyűjtemény

7. Melléklet: A Tisza István Emlékgyűjtemény a Debreceni Egyetemen⁵²¹

A Debreceni Egyetemen (akkoriban, 1914-1946 közötti nevén: Tisza István m. kir. Tudományegyetem) különös figyelmet fordítottak az intézmény névadójának, Tisza Istvánnak a tisztelet megadására, „hallhatatlan emlékének”⁵²² ápolására. A Debrecenben felépült új egyetemi épületben (1927-28) Tisza István ereklyemúzeumként létesült az intézmény első (és eddig egyetlen) jelentős gyűjteménye, amely feltehetően 1945-ig, közel 20 évig fennállt, és folyamatosan gyarapodott. A következőkben e gyűjtemény tárgyi darabjait mutatom be, amely egyben jelentés is, mennyi, és milyen jellegű értékes dokumentumok álltak az egyetem rendelkezésére egykoron.

1. kép: Gróf Tisza István szobra a Debreceni Klinikák előtt (1935-ös felvétel)

A Tisza-gyűjtemény jelentősége megmutatkozik, hogy a Debreceni Egyetem életében ez volt az egyetlen állandó kiállítás/gyűjtemény, amelynek még a külön terem is biztosították (azonban a fennmaradt dokumentumokból a terem helyére következtetni nem lehet). A gyűjtemény kezelőjére adat nem található. A gyűjteményben a fennmaradt írásos dokumentumok alapján kizárólag ajándékozás útján kerültek be további emlékek.

A gyűjteménynek állandó, bevett neve nem volt, különböző megnevezésekkel illették a hivatalos iratokban, mint a Tisza-gyűjtemény, Tisza- emlékgűjtemény, Tisza István ereklyetár, Tisza István ereklyemúzeum, Tisza relikviagyűjtemény. Jelen ismertetőben a Tisza István emlékgűjtemény nevet használom, amely a bekerült dokumentumok alapján leginkább illik a „múzeum” profiljához.

Az Egyetemi Tanács az egyetem névadójára emlékezve, a hozzá kapcsolódó tárgyakból gyűjteményt létesített, majd 1929. évi április hó 22-én nyílt meg a kiállítás.

Tisza István tiszteletére való rendszeres emlékgűjtés legkorábban 1927. október 28-án hangzott el az Egyetemi Tanács gyűlésén. Ekkor a rektor (Verzár Frigyes) terjesztette elő napirendi pontként, ugyanis „*egyetemünk több emléktárggyal bír, amelyek gróf Tisza István tulajdonát képezték, vagy emlékeztetnek rá, indokoltnak látszik ezeket az emlékeket rendszeresen gyűjteni. Ezért az eddigi emlékeket a rectori szoba díszes szekrényében kiállítja s egyuttal akciót indít, hogy a magántulajban levő ilyen tárgyakat*

⁵²¹ Megjelent: **A Tisza István Ereklyemúzeum bemutatása.** In: Ujváry Zoltán (szerk.): Az Alföld vonzásában. Tanulmányok a 60 esztendőös Novák László Ferenc tiszteletére. Nagykőrös- Debrecen, 2007. 585-591.pp.

⁵²² A Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja, 1927-28. 211.p.

*nagyobb számban összegyűjtse*⁵²³. A gyűjteménynek csupán kezdeti helye volt a rektori szoba szekrénye, már ekkortól elkezdődött az „új központi épületben” (a jelenlegi Főépület, Egyetem tér 1. sz.) egy Tisza Emlékszoba létesítése.

A múzeum alapgyűjteményét a következő dokumentumok képezték, amely összesen 24 tételszámmal 235 darab dokumentumot jelentett⁵²⁴:

- Tisza István 24 fényképe
- Pokoly József egyet. Ny. r. tanár adománya: Tisza István képek
- Tisza István 158/vagy 189 darab⁵²⁵ levele, gyermekkorától haláláig barátjának, Tóth István építésznek címezve, és amit halálakor az egyetemre hagyott. (a levelek 1874 évi augusztus hó 28-tól 1915 évi november hó 17-ig irattak)⁵²⁶
- Tisza István egyetem előtt felállított szobráról annak alkotója, Kisfaludy Stróbl Zsigmond szobrászművész 40 cm-es bronz másolatokat készített, melynek egy példánya a múzeumot gazdagította.⁵²⁷

A következő években további tárgyakkal gyarapodott a múzeum:

1928-29.⁵²⁸

- Dr. Schmidt Henrik szegedi egyetemi tanár két értékes eredeti Tisza- levelet
- Dr. Balogh Jenő volt igazságügy miniszter 14 darab levelet illetőleg borítékot
- Dr. Verzár Frigyes prorektor 10 darab Tisza Istvánra vonatkozó könyvet
- Gróf Tisza István szoborbizottság végrehajtó bizottsága a budapesti pályázaton részt vett pályaművek közül Sidló Ferenc pályaművét egyetemünknek ajándékozta

1932/33:

- Dr. Markó Dezső egyetemi magántanár a Tisza-szobor leleplezéséről készült filmét az egyetemnek ajándékozta⁵²⁹
- Özv. Szaplóczay Manóné Gróf Tisza István fiataalkori életéből 3 fényképet adományozott a Tisza István ereklyetár részére. Ezzel -rektori elrendelés szerint- özv. Szaplóczay Manóné levele is bekerült a gyűjteménybe (2-.3 kép), minthogy Tisza István életére „rendkívül becses adományokat” tartalmaz.⁵³⁰

---

⁵²³ ETJ 14: 13. szám

⁵²⁴ A Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja, 1927-28. 88.p.

⁵²⁵ ETJ 14. 13. szám; a pontos levélszámra az almanach és a jegyzőkönyv eltérő adatot közöl, így mindkettőt feltüntettem

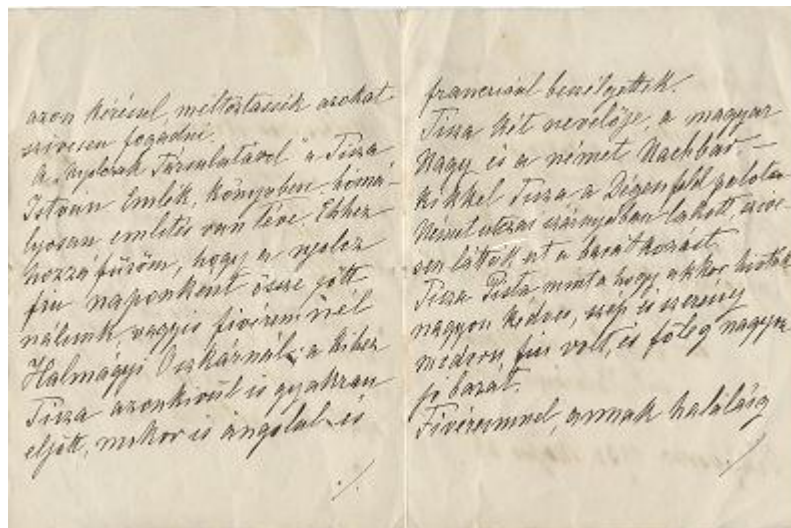
⁵²⁶ ETJ 14. 13. szám

⁵²⁷ Ezekből a másolatokból egyet gróf Klebersberg Kuno vallási és közoktatásügyi Miniszter úrnak küldte meg az egyetem hálája jeléül

⁵²⁸ A Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja, 1928-29. 42.p.,

⁵²⁹ ETJ 19: 246. szám

⁵³⁰ ETJ 19. 371. szám

2-3. Kép: Szaplenczay Manóné kísérőlevele a Tisza gyűjteménybe való adományhoz

1933/34:

- Vitéz Szaplenczay László huszárezredes az egyetemnek ajándékozza azt a „szerződészerű megállapodást, melyet Gróf Tisza István és barátai (az u.n. hetek társasága) 1880. szeptember 26-án kötöttek”⁵³¹.

1934-35:

- Dr. Balogh Jenő ny. miniszter Gróf Tisza Istvánnak 1918. május 23-án Czernin külügyminiszterhez intézett táviratát Tisza gyűjteményünk részére ajándékként megküldte.⁵³²

1937-38:

- Dr. Hegedűs Lóránd pénzügyminiszter 22 darab fényképet, 2 fotókópiát, és Gróf Tisza Istvánnak 7 darab levelét, valamint „Két Andrassy két Tisza” című, akkor megjelent művét adományozta a Tisza relikviagyűjteménybe.⁵³³
- Szele György egyetemi könyvtárista Tisza Istvánról szóló „Ennek így kellett lenni” című megemlékezését ajándékként átadta a Tisza gyűjteménynek.⁵³⁴

⁵³¹ ETJ 20: 298. szám

⁵³² ETJ 21: 250. szám

⁵³³ ETJ 24: 134. szám

⁵³⁴ ETJ 24: 135. szám

- Ugyancsak Szele György Tóth István debreceni építésznek 1875-ben Tisza Istvánhoz írt levelét, valamint 1875 júliusában érettségi vizsgálatot tett debreceni gimnáziumi tanulók 30 éves érettségi találkozójának programját a Tisza gyűjteménynek ajándékozta⁵³⁵
- Ferenczy Pál vívómester Tisza István gipsz-reliefét a Tisza Gyűjteménynek adta.⁵³⁶

1938-39:

- Dr. Hódy Béla debreceni ügyvéd a „*Társaság*” című folyóirat 1919. novemberi számát a Tisza gyűjteménynek adományozta.⁵³⁷

A további években valószínűsíthető, hogy a gyűjteményt a debreceni 2. huszárezred őrizte. Erről a következő részlet mutat rá a Rektor (Bodnár János) jelentésében, hogy „*a volt második huszárezred birtokában és tulajdonában lévő Tisza emlékgyűjtemény ez idő szerint gazdátlan, és az elkallódás veszélyezteteti. Az emlékgyűjtemény átengedése iránt Sesztina- Nagybákai Jenő felsőházi tagot megkereste*”⁵³⁸. Majd a továbbiakban, június hó 28-án a Tisza-emlékgyűjteményt az egyetemre szállította, leltárba vette, s „*a debreceni volt második huszárezred birtokában volt Tisza relikviagyűjteményt hagyományainkhoz híven örök leletként őrizzük.*”⁵³⁹

A gyűjtemény a II Világháború, német megszállás, majd az azt követő bombázáskor elveszett, az egyetemi jegyzőkönyvekben több utalás nem található a Tisza István emlékgyűjteményre nézve. Mindössze a következő, Bodnár Jánostól származó rektori beszédrészlet adhat némi információt a gyűjtemény megsemmisülésével kapcsolatban: „*az egyetem meglévő állománya az 1944 év folyamán rendkívül leromlott, sok, és nagy részben pótolhatatlan értéke megsemmisült, elrongálódott, vagy elveszett. ... Az egyetem felszerelése és bútorzata négyötöd részben odavan*”⁵⁴⁰.

Össességében 52 darab fénykép, 184/vagy 205 levél, 13 kötet Tisza Istvánról szóló könyv, valamint 5 egyéb műalkotás képezte a Tisza István gyűjtemény tárgyi emlékeit.

A gyűjtemény ugyan elveszett, de özv. Szaplóczay Manóné szül. Halmágyi Lilla 1933. május 24-én kelt levele (1-2. Kép) a Tisza István ereklyegyűjtemény javára történő adományról, és 3 korabeli Tisza István fénykép⁵⁴¹ fennmaradt, és a Debreceni Egyetem leendő múzeumának gyűjteménye őrzi. Ugyancsak fennmaradt Sass Béla 1915. október 9-én kelt levele (4-5. kép), amelyben az 1875-ben érettségizett gimnáziumi osztály csoportképét adományozza az emlékgyűjteménynek, minthogy Tisza István a csoportképen szerepel. Továbbá gróf Tisza István budapesti szobrának leleplezéséről készült 1934. április 22-i kettő darab fotó szintén túlélte a gyűjteményt.

Bízást remélhető, hogy az egyetem fennállásának 100 éves jubileumáig terjedő elkövetkezendő években további dokumentumok kerülnek még elő a Tisza István emlékgyűjteményhez kapcsolódóan.

Szilágyi Judit

⁵³⁵ ETJ 24: 224. szám

⁵³⁶ ETJ 24: 343. szám

⁵³⁷ ETJ 25: 226. szám

⁵³⁸ ETJ 30: 289. szám

⁵³⁹ ETJ 30: 364. szám

⁵⁴⁰ ETJ 31: 156. szám

⁵⁴¹ Tisza István a képek karosszékekben ülve, miniszteri ruhájában ábrázolják.

A HUNGÁRIAI KIRALYSÁG KÖZPONTI KÖZTARTÓI HATÓSÁGÁNAK
 BEJÁRÓI ÉS V. TÁJÉKOZTATÓI
 IRM. 1915 OKT. 4.
 147. sz.

Tiszta úrúrt, kedves barátom!
 Leírom röviden a debreceni
 református főgymnasiumban
 1875. júliusában intézkedett
 újabb csoportképzést, amellyen
 a jelenlegi miniszterelnök is,
 az akkor 14 éves ifjú is ko-
 rabel, egyetemenként kétféle
 felajánlást.

Egyedül meg, hogy ezért a
 rendkívül lekötelezett kedves
 figyelemmel nézem megféléit
 önműve, hála-köszönetet adok
 jobbra.

Példaként lehet róla, hogy
 a történelmi iskolán lépett ama-
 lyat eddig te megkötöttem az
 utóbbi órákban, egyetemenként a
 újabb képzésből kivontam
 kiegészítést barát gondom.

1915.
 Bp.

Kedves Barátom!

A debreceni református főgymnasiumban
 1875. júliusában intézkedett az újabb
 csoportképzés, amellyen a jelenlegi
 miniszterelnök is (akkor 14 éves és 3-4 éves ifjú) kor-
 rabel, egyetemenként kétféle felajánlást
 tett. Ha az egyetemenként kétféle
 megkötöttem az újabb képzésből kivontam
 kiegészítést barát gondom.

Egyedül meg, hogy ezért a
 rendkívül lekötelezett kedves
 figyelemmel nézem megféléit
 önműve, hála-köszönetet adok
 jobbra.

Példaként lehet róla, hogy
 a történelmi iskolán lépett ama-
 lyat eddig te megkötöttem az
 utóbbi órákban, egyetemenként a
 újabb képzésből kivontam
 kiegészítést barát gondom.

1915.
 Bp.

4-5. Kép: Sass Béla kísérőleve az egyetemnek felajánlott dokumentumokhoz. (Kelt: 1915. 10. 01.)

8. Melléklet: Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum

Pécssett 1367-ben Nagy Lajos király (1342- 1382) alapította meg az egyetemet, amely az első magyar egyetem. Azonban közel 20 évnyi fennállás után ez az intézmény megszűnt. 1746-ban teológiai főiskola alapul, majd 1923-ban a pozsonyi Erzsébet Tudományegyetem Pécsre kerül, 1951-ben veszi fel a Pécsi Tudományegyetem nevet. 1992-ben válik 4 karú egyetemmé a tanárszak természettudományi karrá és bölcsészettudományi karrá átalakuláskor.

Korábban, a Pécsi Egyetem 600 éves évfordulója alkalmából (1967-ben) rendeztek az intézmény örökségét bemutató kiállítást időszaki jelleggel. Az innen megmarad tárgy együttes alapozta meg a jelenlegi múzeum agyagát. Majd 1992-ben az orvostörténeti gyűjtemény kialakításával párhuzamosan kezdődtek munkálatok az egész egyetem történeti felvázolására és bemutatására, s 1999-ben már fogadhatott is látogatókat a kiállítás.

Pécs belvárosában egy 19. századi reprezentatív, neoreneszánsz külsejű polgári ház tarkítja a király utcai épületsort, amely Vasváry – ház néven ismeretes. Egy kis fehér–kék tábla jelzi, az épület emeleti részén a pécsi egyetem történetét bemutató kiállítás látható.

A múzeum az épület két szárnyán 7 teremben van elhelyezve. Az egyetem történetének 1924-től 1945-ig tartó időszakát a jobb szárnyban 4 tematikusan elkülönített terem mutatja be. Elsőként a jogi kar, majd a bölcsészettudományi kar korai története, a harmadik teremben a Soproni hittudományi kar kapott helyet, amely hivatalosan a pécsi egyetem része volt. A negyedik kisebb teremben az orvostörténet két kiemelt személyének munkássága ismerhető meg. Az épület bal szárnyában az 1945 utáni évek történetét dokumentáló anyagot a jogi kar, a pedagógiai főiskola, a Pollack Mihály Műszaki Főiskola, valamint az 1980-as évek utáni bölcsészettudományi kar ismerteti.

Az első terem a jogi kar 1914–1947 közötti történetét mutatja be. A falon rövid tájékoztató felirat számol be az egyetem Pécsre költözésének körülményeiről, valamint a kar fontosabb rektorairól. A szobák berendezése egyféle elvet követ: a legfelső sorban a rektorokról készült festmények jelennek meg, majd az egyetemi tanárok fényképei sorakoznak. Helyet kaptak a rektorokhoz, egyetemi tanárokhoz tartozó emlékek, oklevelek, dísziratok, levelezések, valamint kapcsolódó fényképek is. Vitrinokban elhelyezve könyvek, személyes tárgyak tekinthetők meg.

A második teremben a bölcsészettudományi kar 1918–1940 közötti dokumentumai kaptak helyet. Számos rektor portré maradt fenn a kar történetéből, Dr. Lukonich Imre (Mattayasovszky- Zsolnay László, 1923), Dr. Gyomlay Gyula (Horváth Károly, 1928), Dr. Nagy József (Papp Domonkos, 1925), Dr. Vargha Damján (Héya Zoltán, 1943), Dr. Hodinka Antal (Horváth Károly, 1934), Dr. Birkás Géza (Lakatos Artúr, 1940), Dr. Wesely Ödön (Horváth Károly, 1931) képei jelennek meg. Kisfaludi-Stróbl Zsigmond Korb Flórisról és gróf Klebersberg Kunoról készített kisplasztikája is színesíti a terem anyagát. Paravánokról a karok tanulóinak létszámairól, illetve az oktatásuk finanszírozásáról készült kimutatásokat ismerheti meg a látogató még az egyetem pozsonyi időszakából, valamint az 1930-ban elkészült professzori lakás alaprajzát. A teremben található egy bölcsészjogar (paedum) és egy kerubpalást, valamint Prinz Gyula egyetemi tanár írógépe. Sorban vonulnak fel az egyetemi tanárokról készült fényképek, a hozzájuk kapcsolódó lakhelyük jelenik meg alattuk mai fényképen.

A harmadik terem a Soproni Hittudományi Kar életét mutatja be, amely 1923-tól 1950-ig a pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem része. A tárlat gyér a múzeum többi részéhez képest feltűnően koparak a falak, érezhetően kevés az emlék a

terem méretéhez képest. A kiállító terem bal oldali, meghatározó falán csupán egy tabló látható az 1923/33-as tanév tanárait és hallgatóit bemutatva, azonban a kiállításához tartozó prospektusból tudhatja meg a látogató, hogy ez a tabló másolat, az eredeti 27 közül 25 elveszett. Alatta Karmer Károly életműve, lelkeszi avatási oklevele, magyar és külföldi diplomái, majd Ravasz László evangélikus püspök doktorrá avatásának oklevele, valamint keretben jelennek meg itt a miniszteri levelek. Az következő ajtófélfánál Kisfaludi Stróbl Zsigmond mellszobra (1925) áll Tóth Lajos államtitkár, egyetemi tanárról. Tóth Lajos professzor könyvtárát az Erzsébet egyetem orvosi karának adományozta, s lényegében ezzel a könyvalappal alakult meg a könyvtár⁵⁴². Mögötte lévő falon az 1940/41-es tanév hallgatóinak, tanárainak tablója függ. A hátsó falon 5 egyetemi tanárnak a fényképe sorakozik fel, Stráner Vilmos, Pröhle Károly, Kiss Jenő, Deák János és Báró Podmaniczky Pál. Alattuk vertikálisan elrendezve 2-2 mai fénykép a soproni, jelenlegi lakóházukról. Az ablak két oldalán festmények, amelyek megtörik a kiállítás eddigi szisztémáját, mivel a rektorok portréival hasonló méretben és keretben van kiállítva 2 dékán fejképe, Dr. Deák János és Dr. Pröhle Károly. Az utolsó falon szintén 4 egyetemi tanár, Jánossy Lajos, Sólyom Jenő, Wiczian Dezső, és Kamer Károly kis fényképe jelenik meg. Alul hosszanti kis vitrinben a tanításhoz használt könyvek fekszenek. A terem közepén paravánon gimnáziumi bizonyítványok, lecke-könyvek, születési anyakönyvi kivonatok, elhalálozási értesítők vannak felerősítve, valamint az 1920. február 1-jén írt folyamodvány a kar Pécsre telepítése érdekében.

A negyedik szobában az orvosi egyetem két kiemelkedő személyiségének munkásságát dolgozták fel. Dr. Szentágotai János és tanítványa, Dr. Flerkó Béla az orvostudomány másik kiemelkedő képviselője jelenik meg. A helyiség Szentágotai professzor szobájának nyersszínű bútoraival (2 szekrény, ágy, fogas, íróasztal, karosszék) van berendezve. Néhány könyve és két oktatást segítő tábla jelenik meg balra az egyik polcon, a másikon a szekrény vitrinüvegjére Szentágotai felragasztott levelezési szemléltetik az orvos munkásságát. Belépéskor a professzor rektori palástja és kalapja fogasra akasztva fogadja a látogatót. Szemben lévő falon személyes tárgyaival az íróasztala eredeti elrendezésben látható felette a falon 14 fénykép jelenik meg 3 sorban elrendezve neki dedikálva külföldi barátairól és Nobel-díjasokról. A fal legszembevetőbb tárgya a Szentágotai festmény, mely mellett a professzor külföldi díszdoktori kitüntetései, mint az indiai, amerikai, orosz, norvég akadémiák elismerései számolnak be teljesítményéről. Szentágotai íróasztala melletti vitrinben és a mögötte lévő falon Dr. Flerkó Béla emlékei láthatók: a rektorrá kinevezésének oklevele, fényképek, valamint a vitrinben érmei, naplójegyzetei, elhalálozásával kapcsolatos dokumentumok, gyászjelentés. Az ablak mellett Flerkó Béla virágcsendélete paszpartuban mutatja az orvos szabadidős kedvelt foglalkozását.

Az épület másik szárnyában folytatódik a történeti gyűjtemény, az 1945 utáni egyetem bemutatásával. Folyosóról nyílnak az előzőkhöz hasonló méretű termek. Ablakok a helyiségeken nincsenek, megvilágítást a folyosóablakoktól kap. Az ötödik szobában a jogi kar 1945 utáni életét ismerheti meg a látogató. Két paraván áll a szoba jobb oldalán, az egyik a szolgálati és minősítési táblázatokat dolgoz fel, mindegyikhez fénykép jelzi a tulajdonosát. A másik paravánon protekciós levelek, az 1929/30-as tanévben felvett joghallgatók névsorai, felvételi (protekciós) dokumentum, tandíjkimutatás, államvizsga bizonyítvány, körözüvények, jegyzőkönyvi kivonatok, és egyéb levelek foglalkoznak a jogtörténet pécsi múltjával. A bejárattal szembeni falon a megszokott elrendezésben rektorképek, Dr. Kocsis Mihály (festette Tarai Teréz, 2002), Dr. Kauser Lipót, Dr. Bihari Ottó, Dr. Csizmadia Andor, Dr. Szotáczy Mihály, Makrai

---

⁵⁴² Benke: 2004:18

Adél 2000-ben készült festményein jelennek meg. A rektorok a képeken a rektori lánc nélkül, egyen-barna kabátban vannak fényképről megfestve. A képek vertikájában elrendezve a rektor képekhez tartozó emlékek láthatóak, kitüntetések, oklevelek, fényképek. Bihari Ottó arcképe alatt akadémiai diplomái, kitüntetései, Csizmadia Andornál az életútját bemutató fotók és magántanári diplomája, Ádám Antal professzor alkotmánybírói aranylánca, könyvei, oklevelei valamint a kar legjobb publikációja címet viselő 3 kötetes munkajogról írt könyve, a Szotáczy–festmény Középen egy magasabb vitrinben Dr. Bihari Ottó emléktárgyai, érmei, könyvei állnak, mindkét oldalán alacsonyabb vitrinben a többi festményen megjelenő rektor könyvei. Helyenként a vitrin mögé állítva mutatnak meg könyveket. A szoba bal falán szemmagasságban, nyers keretben az egyetemi tanárok fényképei futnak végig. Bejárati sarokban a vitrin Óriás Nándor egyetemi tanár relikviáit dolgozza fel, a falon jelenik meg a díszpolgári kitüntetés Ádám Antal egyetemi tanáréval egyetemben. A szobában szinte feltűnés nélkül van jelen (ennek oka a szemmagasság fölé helyezés) Óriás Nándor kitüntetés II. János Pál pápától 100. életévének évfordulójára. A szobában láthatunk továbbá Nos Rektor címet valamint a jogi kar történetét leíró könyveket.

A második szárny következő szobája a Pécsi Pedagógiai Főiskola (később Tanárképző Főiskola valamint a Pollack Mihály Műszaki Főiskola nem rendhagyó elrendezésű terme. A rektori képek helyett a kar kiemelkedő tanárainak festményei láthatóak, mint Horváth Olivér Velence (1965), Bizse János Ünnepi tűzijáték (1970), Platthy György Mecseknádasdi táj (1958), Kelle Sándor Domonkos utca (1964), Pandur József Bontás előtt (1939) és Soltra Elemér Erdő (1964) című képek láthatók. A bejárat mellett közvetlen jobbra egy félgömbkúpolás makett, Fetter Antal Siklós törökkori épületének méretarányos mása áll, majd alacsony asztaltalon a fal mentén oklevelek és emlékkelyhek sorakoznak, amelyeket ugyan csak a nagyon kíváncsi látogató ismerhet meg, mivel a paraván elé van beállítva. Az egyik paravánon Curriculum Vitae-k, 1946/47-es tanrend, jegyzőkönyvek, szigorlatok, körözüvények, hirdetések, a másikon szabadalmi okiratok, a jogi kar oktatási reformjáról dokumentumok és miniszteri levelek (pl. Teleky Páltól) láthatóak. A jobb sarokban asztali tárlóban Dr. Vastagh Zoltán Kiváló pedagógus kitüntetés, érmei, a műszaki főiskola egyik évkönyve, fénykép-jelenetek a főiskola protokoll-életéből, Szántó Károly Horger Antal által elbíralt doktori disszertációja, valamint a falon külföldi társ-intézmények (lengyel, román) diplomái láthatók. A szemközti falon a már említett festmények alatt Nos rektor címek futnak, majd Jeges Károly fizikus, Temesi Mihály nyelvész és Szabó Pál Zoltán földrajztudós tanulmányai, megjelent művei fekszenek az alsó két vitrinben. Bal sarki asztali tárlóban kül- és belföldi megmérettetéseken a hallgatók által nyert érmek gyűjteménye, a falon a Dr. Szántó Károly díszoklevelei.

A Pécsi Tudományegyetem történetét bemutató hetedik, a legszínesebb terem a jelenkorba kalauzolja el a látogatót, ahol 1982–1999 évek munkássága jelenik meg. Szemben a falon az 5 rektor portréja Földvári József (Soltra Elemér, 1983), Hámori József (Olgyai Zsuzsa, 1994), Ormos Mária (Keserű Ilona, 1992), Barakonyi Károly, Olgyai Zsuzsa, 1997), és Tóth József (Tarai Teréz, 2001) jelenik meg. Alattuk kinevezéseik, oklevelek, az alul lévő asztali tárlóban Ormos Mária akadémikus diplomái, kitüntetései, Göncz Árpád volt köztársasági elnök Ormos Máriának dedikált könyvei, továbbá Hámori József kitüntetései, barátaival és családjával készült fotói, valamint Hoóz István professzor munkásságának elismerései (pl. francia miniszterelnöktől), szintén az ő könyvei jelennek meg a fal menti vitrinben.

A Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum óriási anyagával szemlélteti az intézmény közel 80 éves történetét.

A Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum 2008 szeptemberében, a Pécs Európa Kulturális Fővárosa projekt pénzátcsoportosításai miatt nem tudott tovább működni, bezárt. Anyaga egy részét a Pécsi Egyetem könyvtára vette át, azonban többségében a tíz év alatt összegyűjtött egyetemtörténeti emlékek elvesztek.

Szilágyi Judit

9. Melléklet: A magyarországi felsőoktatási intézmények fenntartásában álló múzeumok és gyűjtemények körében végzett kutatásom eredménye

Megnevezés	Fenntartó felsőoktatási intézmény	Fenntartó szervezeti egység	Megjelölés	Elérhetőség	Felelős személy	Megalakulás ideje
Aquincumi Kiállítótér		Rektori Hivatal	kiállítóhely	1034 Budapest, Bécsi út 96/b.	x	x
Galamb József Emlékszoba	Budapesti Műszaki Főiskola	Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar	kiállítóhely	Budapest, Népszínház u 8.	Lőrinczi Katalin	2007-ben alakult
Ásványtani Gyűjtemény		Ásvány- és Földtani Tanszék	gyűjtemény	Debrecen, Egyetem tér 1.	Dr. Rózsa Péter	1928
Botanikus kert		TTK Növénytani Tanszék	gyűjtemény	Debrecen, Egyetem tér 1.	Papp László	1928
Orvostörténeti Gyűjtemény és Professzori Klub		Orvos- és Egészségtudományi Centrum	közérdekű muzeális gyűjtőhely	Debrecen, Nagyerdei krt 98.	Kapusz Nándor	2007
Soó Rezsó Herbárium		TTK Növénytani Tanszék	gyűjtemény	Debrecen, Egyetem tér 1.	Dr. Matus Gábor	1929
Szalay Sándor műszerkiállítás	Debreceni Egyetem	Atommagkutató Intézet	gyűjtemény	Debrecen, Bem tér 18.		20. század II. fele
Természetrajzi Múzeum		TTK dékánia	múzeum	1117, Budapest, Pázmány Péter sétány 1/c	Weiszburg Tamás	2002
Füvészkert		Rektori Hivatal	gyűjtemény	1083, Budapest, Illés út 25.		1771
Gothard Tudomány- és Technikatörténeti Kiállítás	ELTE	Rektori Hivatal	gyűjtemény	Szombathely, 9704, Szent Imre Herceg út 112.	Dr. Jankovics István	1971-ben alakult

Tatai Természetvédelmi Terület és Szabadtéri Geológiai Múzeum		Természettudományi kar	gyűjtemény		Weiszburg Tamás	1958 (11976-tól látogatható)
Biológiai és Paleontológiai Gyűjtemény		Természettudományi kar	gyűjtemény	1117, Budapest, Pázmány Péter sétány 1/c	Zboray Géza	2002
Eötvös József Főiskola Múzeuma		Pedagógia Kar	Kiállítóhely	Baja, Szegedi út 2.		kb. 20 éve
Helytörténeti Gyűjtemény	Eötvös József Főiskola	Pedagógia fakultás	állandó kiállítás	Baja, Szegedi út 2.	Sztanáné Babits Edit	2000
Herbárium		Növénytani Tanszék	gyűjtemény	Eger, 3300; Eszterházy tér 1.		
Ásványtani Gyűjtemény		Földrajzi Intézet	gyűjtemény	Eger, 3300; Eszterházy tér 1.		
Planetárium és fizika gyűjtemény			kiállítóhely	Eger, 3300; Eszterházy tér 1.		2007. 12.14 (Planetárium) 2006.04.25 (varázstere m)
Varázstorony (Természettudományi Pályaorientációs és Módszertani Központ)	Eszterházy Károly Főiskola	Fizika Intézet	múzeum	Eger, 3300; Eszterházy tér 1.	Dr. Vida József fizikus	1966 (Csillagászati Múzeum) 1955 körül Camera Obscura
Herbárium			gyűjtemény			nincs adat
Fotóelméleti és -történeti gyűjtemény	Kaposvári Egyetem	Művészeti Főiskolai Kat Fotóművészeti Tanszék	gyűjtemény	Kaposvár, 7400, Bajcsy-Zsilinszky út 10.	Dr. Albertini Béla	2008; hivatalos átadás 2009. március 6.

Trófea gyűjtemény		Egészségtudományi Centrum Vadgazdálkodási Tájéközpont	gyűjtemény	Bószénfa, 7475, Malom u 3.	Nagy János	1995-től
Erdőtélki Arborétum TT	Károly Róbert Főiskola	Agrár- és Vidékfejlesztési Kar	gyűjtemény	Erdőtelek, 3358, Fő út 129.	Blaskó Mihály	1913-tól gyűjteménye s kert
Botanikus kert		Kertészeti Főiskolai Kar dékánia	gyűjtemény	x	x	nincs adat
Számítógépmúzeum	Kecskeméti Főiskola	Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolai Kar	gyűjtemény	6000, Kecskemét, Izsáki út 10.	Somkutas Lajos	20. század II. fele
Liszt Ferenc Emlékmúzeum	Liszt Ferenc Zeneakadémia	Rektori Hivatal	múzeum	Budapest, Vörösmarty 39.	Dr. Eckhardt Mária	1907-1986
Selmeci Műemlékkönyvtár		Egyetemi könyvtár	gyűjtemény			
Egyetemtörténeti Gyűjtemény		egyetemi könyvtár	emlékszoba	Miskolci Egyetemváros, 3515.	Szendi Attila	1986
Selmeci Ásványgyűjtemény	Miskolci Egyetem	Ásvány- és Kőzettani Tanszék	gyűjtemény	Miskolci Egyetemváros	Szakáll Sándor	1764.
Intézettörténeti kiállítás	Mozgássérültek Pető András	Rektori Hivatal	kiállítás	1125. Budapest, Kútvölgyi út 6.	x	1980-as évek
Hári Mária Gyűjtemény	Nevelőképző és Nevelőintézet	Hári Mária Könyvtár és Regionális Forrásközpont	gyűjtemény	1125. Budapest, Kútvölgyi út 6.	Balogh Margit	2007
Tuzson János Botanikus kert	Nyíregyházi Főiskola	Rektori Hivatal	gyűjtemény	4400, Nyíregyháza, Sóstói út 31/b	Csabai Judit	1972

Botanikus kert		dékánia	gyűjtemény	9400 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky út 4.	Ezerné Lóth Annamária	1923
Erdészeti Múzeum	Nyugat- Magyarorszá gi Egyetem	Erdőmérnöki Kar	múzeum	9400. Sopron, Templom u 4.	Varga Tamás	nem ismert adat
Egyetemtörténeti Múzeum		Rektori Hivatal	gyűjtemény	x	Benke József	1991 - 2007
Orvostörténeti Gyűjtemény	Pécsi Egyetem	PTE Orvosi kar dékánia	gyűjtemény	7624 Pécs, Szigeti út 12.	Benke József	1990
Emlékszoba	Rendőrtiszti Főiskola	Rektori Hivatal	Kiállítóhely	Budapest, Farkasvölgyi u 12	Paplogó Edit	2000
Semmelweis Anatómiai Múzeum	Semmelweis Egyetem	Anatómiai, Szövet- és Fejlődéstani Intézet	gyűjtemény	Budapest, IX. Tűzoltó u 58.	Baksa Gábor	20. század I. fele
Földtani Gyűjtemény		Földtani és Őslénytani Tanszék	gyűjtemény	Szeged, 6722, Egyetem u 2.	Gulyás Sándor	20. század I. fele
Precolumbiánus szoborgyűjteménye		Általános Orvostudományi Kar dékánia	gyűjtemény	Szeged, 6725, Tisza Lajos krt. 109.	dékánia	1990-es évek
Szent - Györgyi Albert Emlékszoba		Általános Orvostudományi Kar dékánia	kiállítás	Szeged, 6725, Tisza Lajos krt. 109.	Szűcs-Tettinger Kornélia	2007
Anatómia Múzeum		Anatómiai Intézet	gyűjtemény	Szeged, 6724, Kossuth Lajos sgt. 40	Dr. Bánut Erika	20. század I. fele
Interaktív Természetismereti Tudástár		Juhász Gyula Pedagógiai Kar	közérdekű múzeális kiállítóhely	Szeged, 6725, Boldogasszony sgt. 6.	Dr. Ilosvay György	2011
Tanszéki galéria	Szegedi Egyetem	Művészeti kar	gyűjtemény			nincs adat
Biológiai gyűjtemény			gyűjtemény			nincs adat

Koch Sándor Ásványgyűjtemény		Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszék	gyűjtemény	Szeged, 6722, Egyetem u 2.	Pál-Molnár Elemér	1921
Informatikatörténeti Múzeum		Neumann János Számítógép- tudományi Társaság	gyűjtemény	6727 Szeged, Budapesti út 5.	Dr. Bohus Mihály	1992
Szegedi Csillagvizsgáló		Természettudományi és Informatikai Kar Kísérleti Fizikai Tanszék	gyűjtemény	6726 Szeged, Kertész utca	Szegedi Csillagvizsgáló Alapítvány	1992. július 6.
Állatorvostörténeti Gyűjtemény		Állatorvostudományi Kar, Állatorvostudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum	Múzeum	1078. Budapest, István u 2.	Orbán Éva	1976
Virtuális Állatorvos-történeti Gyűjtemény		Állatorvostudományi Kar, Állatorvostudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum		http://konyvtar.univet.hu/virtualismuzeum/index.php	Winkler Beáta	2008
patológia gyűjtemény		Állatorvostudományi Kar, Kórbonctani és Igazságügyi Állatorvostani Tanszék	gyűjtemény	1078. Budapest, István u 2. E épület	Dr. Rusvai Miklós	nem ismert adat
Anatómiai tanulómúzeum		Állatorvostudományi Kar Anatómiai és Szövetani Tanszék	gyűjtemény	1078. Budapest, István u 2. E épület	Prof. Dr. Sótonyi Péter	nem ismert adat
Kétegyháza, gabonatermesztéstörténeti múzeum	Szent István Egyetem	Gépészmérnöki Kar	közérdekű muzeális kiállítóhely	5741 Kétegyháza, Gyulai út 6.	x	1987

Mezőgazdasági Eszköz- és Gépfelődéstörténeti Szakmúzeum		Gépészmérnöki Kar	múzeum (országos gyűjtőkörű szakmúzeum)	Gödöllő, 2103 Páter Károly u 1.	Dr. Hentz Károly	1987
Hiradóügyi gyűjtemény	Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem	Híradás Tanszék	gyűjtemény	Budapest, 1581, Hungária krt 9-11.	Dr. Oroszi Antal	2008
Múzeum		Rektori Hivatal	múzeum	Budapest, 1581, Hungária krt 9-11.	Dr. Oroszi Antal	1978
Művészeti gyűjtemény	Magyar Képzőművészeti Egyetem	Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtára	gyűjtemény (kiállítás nélkül)	Bp. 1062. Andrassy út 69/71	B. Majkó Katalin	1871

10. Melléklet: A DEBRECENI EGYETEMI MÚZEUM FUNKCIONÁLIS SZAKMAI TERVE

A Centenárium Bizottság Operatív Csoportjának 2010. szeptember 27-i ülésén Rektor Úr bejelentette, hogy a Debreceni Egyetemi Múzeum az I-es professzori villában (a templom mellett) kerül kialakításra. Korábban a villában múzeumi szakmai bejárás készült, mely szerint az épület múzeumi célokra megfelel. Az épület három szinten (pinceszint, földszint és emelet) ~540m² helyet biztosít a múzeum kialakítására.

A múzeum szervezete:

A Debreceni Egyetemi Múzeum a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának egyik egysége lesz.

Funkcionális részlegek:

1) Kiállítótér I. (állandó kiállításra)

Az állandó egyetemi kiállítás a földszinten ~140m²-en három egybefüggő helyiséggel kialakítandó 50-50-40 arányban (amennyiben a főfal engedi). Az óramutató járásával megegyező irányban körbejárható, elkülönülő be- és kijáráttal.

2) Kiállítótér II. (időszaki kiállításához)

~80m²-es két részre tagolt egybenyitott kiállítótér, egy bejáráttal, lehetőleg az épület északi oldalán.

3) Munkaszoba

~30m²-es munkaszoba adhat otthont a digitalizáló műhelynek, valamint a gyűjteménykezelőnek és technikusnak (audiovizuális szakember) biztosít munkateret.

4) Iroda

I Az iroda ~25m²-en egy fő vezető muzeológus számára kialakítandó helyiség, mely a múzeum vezetői munkáinak ellátásán túl prominens vendégek fogadására is szolgálhat.

5) Kutatóhelyiség és adattár

A kutatóhelyiség és adattár ~30m²-en polcokon a muzeológiai irodalom és a múzeum anyagához és szervezéséhez kapcsolódó iratanyag elhelyezésére szolgál. Berendezése polcokkal és körülbelül 10 fő számára asztallal, székekkel javasolt, kialakításában a kedvező elérés célszerű.

6) Tárgyraktár

Belső kialakításában polcrendszer (állítható állvány és polcrendszer) alkalmazásával lehetséges a tárgyak biztonságos tárolása, megóvása, illetve könnyen hozzáférhetővé tétele. Lényeges, hogy a helyiség szellőztethető legyen.

A raktár berendezését a szakanyagok függvényében szükséges berendezni.

- Emlékérmek (éremfiókokban)
- Műszaki gyűjtemény, diplomáciai ajándéktárgyak, emléktárgyak, stb... (polcrendszer)
- Textíliáknak, ruhaféléknek (lapos, fiókos szekrényben, vagy a ruhát ruhásszekrényben akasztva, nagyobb drapériát fiókban, rúdra feltekerve)
- Könyv és iratanyag (egyedileg készített mappákban, dobozokban)
- Oklevelek (egyedileg készített mappákban)
- Fotók (fiókos szekrényben)
- Bútorok (nagyok beállítva, kisebbek állványokon)

7) Előkészítő raktár

Előkészítő raktár az átvett, de még nem feldolgozott tárgyak tárolására szolgál, ennek kialakítását a megközelíthetőség szempontjából a tárgyraktár elé szükséges megoldani. Mérete 20m².

8) Kiállítási eszközök raktára

A kiállítási eszközök raktára az installációnak, paravánoknak, stb. ad helyet, melyeket időszaki kiállítások alkalmával mozgatunk. Mérete 30m².

9) Közösségi helyiségek (mosdók, ruhatár, fogadó helyiség)

Szociális helyiségek szerint mosdók kialakítása egyrészt szükséges a látogatók részére, mely szintén a főbejáratától könnyen, egyértelműen megközelíthető helyen szükséges,

legjobb lenne a pincerészben, a ruhatárral együtt. Mosdók kialakítása az emeleti részen a munkatársak részére is kell.

A fogadóhelyiség a látogatók üdvözlésére és tájékoztatására szolgál. Körülbelül 15m² helyigénye van. Kialakításában figyelembe kell venni, hogy ez az első helyiség a látogatás részéről, a főbejárattól közvetlen elérhető legyen. A látogatók számára kialakított szociális helyiségek innen legyenek elérhetőek.

A Debreceni Egyetem múzeuma helyszínéül a létesítésre elhatározása óta több helyszín merült fel lehetséges elhelyezésére. A korábban említett, az egyetemi múzeumokat oly sok esetben érintő hely probléma, helyszűke jelen esetben is meghatározó a helykijelölés folyamatában. Elsőként, miután a múzeum az Egyetemi Könyvtár szervezeti keretében működne, a könyvtár által biztosított jelenleg duplumtárként használandó 70 négyzetméteres helyiség fogalmazódott meg leendő múzeumi helyként. A helyiség pozitívuma, hogy az egyetem Főépületében, a turisztikailag legjelentősebb épületben lenne a múzeum elhelyezve, melyben kvázi reprezentatív helyként működhet az egyetem számára. A legnagyobb látogatószámot akkor érheti el a múzeum, ha a Főépületben, vagy annak szoros szomszédságában valósul meg. Azonban negatívuma a helyiségnek, hogy mérete alapján is mindössze kiállítótér valósítható meg itt, a múzeum egyéb funkcionális helyiségei (oktatószoba, iroda, raktár) nem férnek el a helyiség közelében, azok az egyetem egyéb részein szétszórva valósulhatnak meg.

A terek leírása:

PINCESZINT:

A pinceszint 120 négyzetmétere ad helyet a múzeum raktárhelyiségeinek. Ebből **70m² a tárgyraktár**, melyben polcok kialakításával kell számolni a tárgyak tárolásához. **30m²**-es területszüksége van a **kiállítási eszközök raktárának**, valamint a lejáráthoz legközelebb célszerű kialakítani a fennmaradó **20m²-en az előkészítő raktárt**. Szintén ezen a szinten kell helyet biztosítani a közönséget **kiszolgáló helyiségeknek**, tehát mosdók, és a ruhatár, melyekre körülbelül 30m² áll rendelkezésre.

FÖLDSZINT:

A földszint 140m²-én egybenyitott helyiségekkel egy körbejárható állandó kiállításnak helyt adó **kiállító tér** kell. A kiállító teret 3 részre kell tagolni, 50-50-40 m²-es elosztásban. Ezen a szinten a látogatókat **fogadó helyiség** kialakítása szükségeltetik, melytől egyértelmű út vezet a le pincerészbe a ruhatárig és mosdóig. Körülbelül 20m² területen az **egyetemi ajándékbolt** is erre a szintre, a múzeumba behozható.

EMELET:

Az emeleti rész 180m², területe több funkcionális egységnek is helyt adhat. Időszaki kiállítások rendezésére **80m²-es kiállítótermet** kell kialakítani, mely a látogatók számára a földszintről jól, egyértelműen megközelíthető. Az emeleten kap helyet az **iroda ~25m²**-en, a **munkaszoba ~30m²**-en, **kutatóhelyiség ~ 30m²**-en, valamint az alkalmazottak számára kialakított **szociális helyiségek** (kis konyha és mosdó) **~15m²**-en.

PADLÁSTÉR:

Eddigi ismereteim alapján a födém nem teszi lehetővé a beépítését, így ez a rész kihasználatlan lesz.

- A látogatók számára nyilvános helyek megközelíthetőségét mozgássérültek számára is biztosítani kell.

Helyiséglista:

Össz: ~540m²

PINCESZINT: ~160m²

70m² tárgyraktár

30m² kiállítási eszközök raktára

20m² előkészítő raktár

Szociális helyiségek, mosdók ruhatár

FÖLDSZINT: ~180m²

140m² Kiállítótér

20m² fogadó helyiség

20m² egyetemi ajándékbolt

EMELET: ~180m²

80m² Kiállítótér

25m² iroda

30m² munkaszoba

30m² kutatóhelyiség és adattár

Szociális helyiségek (konyha, személyzeti mosdó)

PADLÁSTÉR: -

11. Melléklet: A 2012-es Egyetemtörténeti kiállítás forgatókönyve

A bemutatás módja	A megjelenő tárgy megnevezése	Kor	Méret	Megjegyzés	Tárgyfelirat
üvegkocka 1.	Papin gép Hatvani István korából	18. század	kb. 45×20×20c m	Református Kollégium gyűjteményéből	Papin gép. Hatvani kísérlet eszköz a 17. század végéről. Hatvani István, a XVIII. századi magyar művelődéstörténet nagy alakja, a debreceni Kollégium híres polihisztor tanára volt. <i>A Debreceni Református Kollégium Múzeumának gyűjteményéből.</i>
	Reáliák tanítása a 400 éves református kollégiumban – különlenyomat	1937		DEENK Kézirattár	
	Szilágyi Tönkö Márton: Filozófia a debreceni iskola használatára c. kötet	18. század		Református Kollégium Múzeumának Gyűjteményéből kölcsön	Szilágyi Tönkö Márton: Filozófia a debreceni iskola használatára című kötete. <i>A Debreceni Református Kollégium Múzeumának gyűjteményéből.</i>
Üvegkocka 2.	Grafométer	XIX. Század 2. fele (1890-ben gyártották utoljára)	54×32×24c m	Földtudományi Intézetből	Grafométer a XIX. sz. második feléből. A térképkészítésben a XIX. sz. második feléig alkalmazott földmérő műszer. Horizontális szögek meghatározására használták. A század végére fokozatosan kiszorította a teodolit. Az Egyetemen már kezdetben is csupán a régi műszerek bemutatására használták.

Üvegkocka 3.	Kristálylapszögmérő	1920 körül	40×40×35c m	Ásvány- és Kőzettani Tanszékről kölcsön	Kristálylapszögmérő (goniométer) az 1920-as évekből az Ásván-, és Kőzettani Tanszékről.
Üvegkocka 4.	teodolit	1940-es évek		Földtudományi Intézetből kölcsön	Klasszikus teodolit a XX. sz. elejéről (legkésőbb 1912). A teodolit az elmúlt századok során az egyik legfőbb és legsokoldalúbb geodéziai terepi mérőeszköz volt. Segítségével irányokat és távolságot tudtak mérni, így a térképek szerkesztése lényegesen egyszerűbb és pontosabb lett az addigiaknál. Hazai alkalmazása főként a XIX. sz. második felétől terjedt el. A geográfus hallgatók képzésében kezdetektől nagy hangsúlyt kaptak a terepi mérések-megfigyelések, így az ilyen eszközök már az első évektől fontos alapját adták az oktatásnak.
Üvegkocka 4.	Mikroszkóp (Ernst Leitz féle Wetzlar 355461)	1930 körül	22×15×36c m	Ásvány- és Kőzettani Tanszékről kölcsön	Petrográf Mikroszkóp az 1930-as évekből . Ernst Leitz mikroszkópja egyetemi használatban igencsak elterjedt volt, polarizációs mikroszkópokat 1890-től kezdtek gyártani, kimondottan az oktatásra és bányászati iskolákban való használatra. A termék az egyik legjobb optikával rendelkezett, a Leitz termékek magas minőséget képviseltek. Egyetemünkön számos Leitz gyártmányú eszköz volt használatban a II. Világháború előtt.

Üvegkocka 5.	Laboratóriumi eszközök az 1960-as évekből (o Kutesz kislombik fa tartóval / o Barna üvegcese / o gumicsőszorító o kis filterek kerámia tálkában / o szív alakú lombik / o kék üveg Potassium Bromide / o kristályosító lombik / o 1 kerámia kimérő kanál o Courtauld atomic models (benzol kirakva) o bulsenégő Aggrisin a Willebrand- betegség gyors laboratóriumi vizsgálatára	1960-as évek		Szerves Kámai Intézet (Pelyvás István kölcsonzése)	
baba	dékáni palást fejfedővel	20. század első fele		2007. 140.1-2	
baba (a Kenézy orvostörténet i gyűjteményb	Rektori palást	20. század első fele		2007. 141.1	

ól kölcsön)					
állvány	Alexander Füzi diplomája 1918/19-ből	1918/19			Alexander Füzi az 1918/1919-es tanévben politika tudományban szerzett diplomája. Kenézy Gyula rektor és Szentpéteri Kun Béla akkori dékán aláírásával.
állvány	Némedi Lajos kormányzógyűrés diploma oklevele.	1935	51×71cm	Kiséry Pálné kölcsönzése	Némedi Lajos kormányzógyűrés diploma oklevele 1935-ből, Soó Rezsó és Tankó Béla aláírásával
állvány	Dienes Éva kormányzógyűrés doktorraavatásának diplomája	1938	51×71cm	Kiséry Pálné kölcsönzése	Dienes Éva kormányzógyűrés doktorraavatásának színes, unikális oklevele 1938-ból, Bacsó Jenő és Darkó Jenő aláírásával.
állvány	Margócsy Geyza doktori oklevele amelyet a Debreceni M. kir. Tudományegyetem Jogtudományi Karáról	1916	54×66cm	MS 430	Margócsy Geyza a Debreceni M. Kir. Tudományegyetem Jogtudományi Karán szerzett doktori oklevele 1916-ból. A diploma Kiss Géza és Bernolák Nándor által aláírt okmány, 2 koronás okmánybélyeggel, alul a debreceni egyetem nagy függő piros viaszpecsétjével nemzetiszínekből fonott zsinóron. Egyetemünk egyik legrégebbi doktori oklevele.
állvány	Az egyetemi templom alapító okirata	1939. ápr. 27.	60×50cm	Egyetemi gyülekezettől kölcsön (Püski Dániel lelkész)	
állvány	doktori diploma a Debreceni Tudományegyetemről				

állvány	Bacsó Jenő jogi diplomája Kolozsvárról	1904.		saját	
állvány	Magántanári oklevél	1925		saját	Dr. Zsigmond Ferenc Magántanári Oklevele Debreczeni m. Kir. Tudományegyetem Bölcsészeti-, Nyelv-, és Történettudományi Karán, 1925-ben
szekrény háta	5 db. Kép a Tisza terítőről			Rektori Hivatal szervezésében	
szekrény vitrin (felső polc)	Calcorex kézi számológép (tekerős)	1960-as évek	25×15×20 cm	2010..3..1.	Calcorex mechanikus számológép a debreceni egyetem gazdasági igazgatóságáról az 1960-as évekből
szekrény vitrin (felső polc)	Mérleg	1950-es évek	39×35×20cm	Szerves Kámai Intézet (pelyvás István prof)	
szekrény vitrin (felső polc)	Mérleg	1940-es évek	(üvegbúrában)	Ásvány- és Kőzettani Tanszékről (Rózsa Péter)	
szekrény vitrin (felső polc)	Áramerősség mérő	1940-es évek		kísérleti fizikai Intézet (Zilizi Gyula)	
szekrény vitrin (középső polc)	Tolóellenállás	1940-es évek		kísérleti fizikai Intézet (Zilizi Gyula)	Régi tolóellenállás a Fizika Intézetből, 1940-es évek
szekrény vitrin	Zeiss Projektor	1945-1950 KÖRÜL		saját	Zeiss projektor a Fizika Intézetből, 1940-es évek vége

(középső polc)					
szekrény vitrin (középső polc)	Aspirált pszichrometer	1962.		Meteorológia Tanszékről (Tóth Tamás és Szegedi Sándor)	Aspirált pszichrometer, 1962
szekrény vitrin (középső polc)	Ångström pirheliometer	20. század eleje		Meteorológia Tanszékről	Angström-féle pirheliométer a direkt sugárzás mérésére a Meteorológia Tanszék gyűjteményéből. Angström 1890-ben készítette első pirheliometerét
szekrény vitrin	Száraz pecsétnyomó	20. század első fele	50×30×20cm + kb. 10 kg	saját	A debreceni egyetem rektori hivatalában használt száraz pecsétnyomó
szekrény vitrin	Földgömb	1910	m=54cm d=27cm	Földtudományi Intézetből	Földgömb 1910-ből. A földfelszín szemléltetése alapvető fontosságú a Geográfiában, így nem véletlen, hogy a különböző méretű és típusú földgömböket (glóbuszok) a kezdetektől nagy számban alkalmazták az egyetemi oktatásban.
szekrény vitrin	Ernst Leitz -féle 3-as projektor	1930-as évek	55×20×41cm	Földtudományi Intézetből (Rózsa Péter tulajdona)	Ernst Leitz féle dia- és írásvetítő
szekrény vitrin	A Tisza István Tudományos Társaság tagsági oklevele	1921	22×37cm	alapgyűjtemény	Dr. Zsigmond Ferenc beiktató oklevele a Tisza István Tudományos Társaság rendes tagjai közé. 1921.

vitrin (kicsi) 1	Tisza István Tudományegyetem népszerűsítő kiadványa német és francia nyelven	1924	30×40 cm	2007.326.1	
vitrin (kicsi) 1	Meghívó és étrend a főépület avató ünnepélyére	1932. május 14- 16.	22×37 cm (összezárva)		Meghívó és étrend a Debreceni M. Kir. Tisza István tudományegyetem központi épületének megnyitó ünnepélyére 1932. május 14-16.
vitrin (kicsi) 1	Haranghy Jenő tus vázlata az avató ünnepélyről tervezett festményhez	1930-as évek		2007. 87.3	Haranghy Jenő tus vázlata az avató ünnepélyről tervezett festményhez
vitrin (kicsi) 1	Rektori gerundium csúcsa	1930-as évek	23×4cm	2007.85.1.	Rektori gerundium csúcsa és egyetemi díszbot töredék bronz csúcscsúcsal
vitrin (kicsi) 1.	egyetemi díszbot- töredék bronz csúcscsúcsal	1930-as évek		2007.85.1.	
vitrin (kicsi) 2.	Varga László fényképes indexe			saját	
	meghívó a kormányzógyűlés doktorráavatásra			saját	
	Varga László level sub auspiciis gubernatoris doktorrá avatásának alkalmából (2 levél)			saját	
	Varga László Testnevelési lapja	1928	21×12,7cm	2007. 150. .	Varga László professzor testnevelési lapja a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetemen

					1927-1929 között
	Varga László leckekönyv másolata	1926-1930	26×12cm	2007. 150. .	
	Tintatartó	1930-as évek	10×25×8cm	2010. saját	A tintatartó a debreceni egyetemről, melyet az 1930- as évektől az 1980-as évekig használtak.
	Varga László igazolványai (3 db)	1880-1968		2007. 150.15-20.	Varga László professzor igazolványai
vitrin (kicsi) 3.	Tisza István Tudományegyetem tanári karának csoportképe	1941.			
vitrin (kicsi) 3.	egyetemi tanács jegyzőkönyvének aláírásai	1930 körül		saját	
vitrin (kicsi) 3.	Leckekönyv a debreceni református főiskoláról (Osvald János indexe, 1879)	1879		2007.78.11	Leckekönyv a debreceni református főiskoláról (Osvald János indexe, 1879)
vitrin (kicsi) 3.	Calderoni féle Barográf	1910	37×22×22c m, kb. 5kg	Meteorológia Tanszékről	1910-es gyártmányú Calderoni Barográf az egyetemi Meteorológiai Tanszékének gyűjteményéből. E légnyomásmérő eszköz az egyetem első eszközkészlete közül való.
vitrin (kicsi) 3.	Berényi család indexei (3db)	1930-1950		saját	

vitrin (kicsi) 3.	Kanalas szélsebességmérő (anemometer) - dobozban	1962.	20×10×7 cm dobozban	Meteorológia Tanszékről	
vitrin (nagy) 4.	Jog- és Államtudományi Kar anyakönyvi (származási) lapjai	1934-35	30×50cm	DEENK Kézirattár	Jog- és Államtudományi Kar anyakönyvi (származási) lapjai
	Végbizonyítványok	1914-15 -- 1918-19	25×50cm	DEENK Kézirattár	Végbizonyítvány a Jog- és Államtudományi Karról, 1914-15; és 1918-19-es tan évekről
	Államtudományi Államvizsgálati jegyzőkönyvek (2db)	1920-as évek	30×50cm	DEENK Kézirattár	Államtudományi Államvizsgálati jegyzőkönyvek
	Az első egyetemi tanács jegyzőkönyve	1914.		DEENK Kézirattár	
vitrin (nagy) 5.	fém pecsétnyomó	1930-as évek		2007.77.1-3	A Tisza István Tudományegyetem fém pecsétnyomója és verőtőkéje
vitrin (nagy) 5.	Sass Béla rektor köszönő (Kapronczay Manónénak) levele a Tisza István ereklyemúzeumba fogadott dokumentumért			saját	
vitrin (nagy) 5.	Tisza István portréja keretben	1910-es évek		saját	

vitrin (nagy) 5.	Tisza István Tudományegyetem fém pecsétnyomója			saját	
vitrin (nagy) 5.	Debreceni Tudományegyetem rectora fém pecsétnyomó	1945-1950 KÖRÜL		saját	
vitrin (nagy) 5.	Kossuth jelvényes Bocskai-sapka	1950/60	21×5cm	2007.141.1.	Kossuth jelvényes Bocskai sapka, diáksapkaként 1960-as években használták.
vitrin (nagy) 5.	KLTE emlékplakett			saját	
vitrin (nagy) 5.	KLTE kitűző			saját	
vitrin (nagy) 5.	KLTE díszzászlócska			saját	
vitrin (nagy) 5.	KLTE fém verőtökéi			saját	
vitrin (nagy) 5.	Kossuth Lajos ásványgyűjteménye egy darabja	19. század		Ásványtani gyűjteményből kölcson (Kozák Miklós)	
	Daugerrotípiá Kossuth Lajosról, Ruttkay Józsefről és Both nevű barátjukról	1930		DEENK Kézirattár	

vitrin (nagy) 6.	Országh László professzor tanítványai körében 1960. június 27-én (csoportkép keretben)	1960.jún. 27.	30×40 cm	Egyetemi könyvtár Kézirattára MS229/25	Országh László (1907-1984) a magyarországi amerikanisztika atyja, iskolateremtő professzor. 1947-1950-ig, majd 1957-től 1969-ig az angol nyelv és irodalom tanszékvezető tanára a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. A Magyar Nyelv Értelmező Szótárának főszerkesztője, legközismertebb alkotása az angol-magyar magyar- angol szótárak elkészítése. Tudományos tevékenysége az angol irodalomtörténet és a jövénéyszókratás területeit is mélyen érintette.
vitrin (nagy) 6.	Országh László szótárának első kiadása	1960	25×18×9,5c m	Egyetemi könyvtártól (?)	Országh László szótárának első kiadása
vitrin (nagy) 6.	Gunda Béla fényképezőgépe	1950-es évek	15×10×10c m	2009. 22.1	Gunda Béla fényképezőgépe. 1953-as gyártmányú Yashica (ma Kyocera) analóg ikerlencsés fényképezőgép, 6×6-os filmnek. Gunda Béla (1911-1994) etnográfus, 1949-től az Debreceni Tudományegyetem újonnan szervezett Néprajzi Tanszékének tanára, majd tanszékvezetője volt. 1951-54 között a Bölcsészettudományi Kar dékáni tisztét látta el, valamint az 1965-ben a Néprajzi Kutatócsoportot alakította meg. Pályafutása során megteremtette Közép- és Kelet-Európa néprajzi vizsgálatának összehasonlító etnológiai műhelyét. Gyűjtőmunkájában nagy hangsúlyt fektetett a terepmunkára, a teljes magyar nyelvterületet bejárta, de különösen fontosnak ítélte meg a szomszéd népek körében folyó vizsgálódások eredményeinek bemutatását.

vitrin (nagy) 6.	Soó Rezső Fejlődéstörténeti rendszer tan című kötete	1951		DEENK Könyvtár	Soó Rezső Fejlődéstörténeti rendszer tan című kötete. Soó Rezső (1903-1980) a magyar és a nemzetközi botanikai tudomány kimagasló egyénisége. A debreceni tudományegyetem növénytan tanszékének vezetőjeként megalapította és vezette a debreceni cönológiai (és ökológiai) iskolát, amely a magyarországi növényföldrajz és fejlődéstörténet vonatkozásában úttörő volt. 1951-ben és 1954-ben Kossuth díjjal tüntették ki. A sokoldalú tudós botanikus műgyűjtő, mecénás és kiváló filatelista is volt.
vitrin (nagy) 6.	Soó herbárium 1 lapja	1932.		Növénytan Tanszékéről kölcson (Matus Gábor adjunktus)	
vitrin (nagy) 6.	Erdélyi Tudományos Intézet kiadványa Hankó Béla: Székely lovak kötete, Dr. Mauritz Béla úrnak saját kezűleg dedikálva.	1943	17×24cm	Rózsa Péter tulajdona	
vitrin (nagy) 6.	Bakó Jenő Matematika szakdolgozata	1933		DEENK Kézirattár	
vitrin (nagy) 6.	Jogi hallgató kézzel írott szakdolgozata (Strasser Lajos)	1928	21×21cm	DEENK Kézirattár A1971	Strasser Lajos joghallgató szakdolgozat a 1928-ból

vitrin (nagy) 6.	Continental Silenta írógép	20. század első fele	40×50×40c m	2007.703.1	1904-ben került piacra az első Continental írógép, s 1949-ig lehetett kapni. A Continentalt jellemző robosztus, sztenderd irodai írógép Európa egyik legnépszerűbb írógépe volt, egyetemünk hivatalában is használták.
vitrin (nagy) 7.	Egyetemi gyülekezet eredeti úrvacsora kelyhe	20. század első fele		a Nagyerdei Református Gyülekezet kölcsönzése	
vitrin (nagy) 7.	egyetemi gyülekezet úrvacsora edénye			a Nagyerdei Református Gyülekezet kölcsönzése	
vitrin (nagy) 7.	Fotóalbum az egyetem központi épületének építkezéséről készült fotókkal (1929)	1929		2007. 90.1-2.	Fotóalbum az egyetem Főépületének építkezéséről, 1929.
vitrin (nagy) 7.	Különlenyomat: Theologica az egyetemen c.			DEENK Kézirattár	
vitrin (nagy) 7.	Különlenyomat: A debreceni Kollégium évszázados kapcsolatainak vázlata			DEENK Kézirattár	
vitrin (nagy) 7.	Különlenyomat: A református kollégiumi nevelés lényeges vonásai			DEENK Kézirattár	

vitrin (nagy) 7.	Különlenyomat: (Erdős József): A reformáció és a tudomány c.			DEENK Kézirattár	
vitrin (nagy) 7.	Egyetemi talár az 20. század elejéről			saját	
vitrin (nagy) 7.	A Hittudományi kar tablóképe				
vitrin (nagy) 8.	Kádár prof ex librise kötetében (Dinamikus geomorfológia)	1970	15×21cm	Földtudományi Intézetből	Kádár László (1908 -1989) geográfus, egyetemi tanár 1945-ben vette át a debreceni Tudományegyetem Földrajzi Intézetének vezetését. 1948-1949-ben a Bölcsészettudományi kar prodékánja, 1952-54 között a Természettudományi Kar dékánja, 1954-55 között az egyetem rektora volt. Egész munkássága szorosan kapcsolódott a magyar felsőoktatáshoz. Az Oktatási Minisztérium Földrajzi Bizottságának elnöke 1973-ig sokat fáradozott a földrajz egyetemi anyagának modernizálásán, a tantervek továbbfejlesztésén. Ex Librise az bolygómozgásokat ábrázolja.
vitrin (nagy) 8.	Földvári Aladár kalapácsa (nyele eltörve)			Rudabányai Múzeumtól kölcsön	
vitrin (nagy) 8.	Földvári Aladár szemüvege			Rudabányai Múzeumtól kölcsön	

vitrin (nagy) 8.	Földvári Aladár kéziratoss jegyzetei			Rudabányai Múzeumtól kölcson	
vitrin (nagy) 8.	Földvári Aladár terepi tájolója			Rudabányai Múzeumtól kölcson	
vitrin (nagy) 8.	Terepi távcső a Földtudományi Intézetből	1925		Földtudományi Intézetből	Terepi távcső a XX. század első negyedéből (legkésőbb 1925). A terepbejárások során használták a földrajzos professzorok (Kádár László, Borsy Zoltán).
vitrin (nagy) 8.	Tájoló	1950-es évek	6×8×2cm	Földtudományi Intézetből	Tájoló műszer az 1960-as évekből. A teodolitnál egyszerűbb terepi térképező eszköz, de a tájolókat mind a mai napig használják az egyszerűbb méréseknél, így modernebb társai napjainkig részei az oktatásnak.
vitrin (nagy) 8.	Bőr térképtartó táska	1960-es évek		Földtudományi Intézetből	Térképtartó táska a Földtudományi Intézetből. A terepgyakorlat elmaradhatatlan kelléke volt. 1960-es évek.
vitrin (nagy) 8.	Magasságmeghatározó barométer	1960-as évek		Földtudományi Intézetből	Magasság meghatározó barométer 1950-es évekből.
vitrin (nagy) 8.	Sztereonéző	1930-es évek		Földtudományi Intézetből	Kézi sztereonéző az 1930-as évekből
vitrin (nagy) 8.	kesztyű			Földtudományi Intézetből	Borsy Zoltán földrajzprofesszor "terepre járó" motoros bőrkesztyűje.
vitrin (nagy) 8.	logarléc	1950-es évek		Földtudományi Intézetből	Logarléc az 1950-es évekből.

asztal	makett			Csüllög Mihály	Rác Áron Zoltán Debrecen – Látókép_ Strandépület
	makett			Csüllög Mihály	Csáki Melinda Ózd_ Városi múzeum és alkotóház (részlet)
	makett			Csüllög Mihály	Skrabák Zoltán Debrecen_ Diákszálló
	makett			Csüllög Mihály	Batizi - Pócsi Gergő Debrecen_ Antal-Lusztig KépTár
	makett			Csüllög Mihály	Csáki Melinda Ózd_ beépítési tanulmány
külső asztal (lépcsőnél)	makett				Csáki Melinda Ózd _ Városi múzeum és alkotóház
külső asztal (lépcsőnél)	makett				Kozma Tamás Nyíregyháza_ Kiállítási épület és kézműves műhely
	Tisza Bútorcsalád egy része				
	Berényi Dénes íróasztala	1950-es évek		Meteorológia Tanszékről kölcsön	Berényi Dénes (1900-1971) meteorológus, egyetemi tanár, 1926-ban végzett a debreceni egyetem bölcsész karán, ezután tanársegéd lett a földrajzi intézetben, 1934-től a Földrajzi Intézet vezetését látta el, 1951-től a meteorológiai tanszék vezetője lett. 1958-62 között a KLTE Természettudományi Karának dékáni tisztségét látta el. Számos egyetemi tankönyv és jegyzet mellett az egyetem meteorológiai állomásának létesítése is nevéhez fűződik.

	Haraszty Árpád prof széke	1960 k.		Növénytani Tanszékről kölcson (Borbély györgy professzor)	Haraszty Árpád professzor széke. Haraszty Árpád (1907-1987) botanikus, egyetemi tanár, 1957-1972 között a Növénytani Intézetet vezette a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Vezetése alatt a tanszék tudatosan vállalta a növénytani oktatás korszerűsítését, számos jegyzetet, tankönyvet jelentettek meg. 1962-65 között a Természettudományi kar dékáni tisztét látta el.
--	--------------------------------------	---------	--	---	---

XIII. KÉPEK:

1. kép: A Szent Isván Egyetem Magyary-Kossa Szakmatörténeti Könyvgyűjteménye (Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum)	13
2. kép: A debreceni Kossuth Lajos Gyakorló Gimnázium történeti kiállítása.....	56
3. kép: A debreceni Csokonai Gimnázium gyűjteménye	57
4. kép: A debreceni Csokonai Gimnázium oktató gyűjteménye.....	57
5. kép: Liszt Ferenc Emlékmúzeum, Lisztakadémia	64
6. kép: A Debreceni Egyetem Ásvány- és Kőzettani Gyűjteménye - tanszéki fenntartás alá tartozik	80
7. kép: a krakkói Collegium Maius belső udvara. 2007. április.....	101
8. kép: a krakkói Collegium Maius nagyterme	102
9. kép: a Collegium Maius asztrofizikai terme.....	102
10. kép: Viasztetek, anatómiai modellek a Bécsi Egyetem orvostörténeti múzeumában (Josephinum)	104
11. kép: A bécsi orvoslás és az orvostudományi egyetem történetét ismertető kiállítás a Josephinumban	105
12. kép: Viviárium a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemen.....	107
13. kép: A kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem Egyetemi Múzeumának egyik terme	108
14. kép: Ásványgyűjtemény a Babes-Bolyai Egyetemen	109
15. kép: A Babes-Bolyai Egyetemen Állattani Múzeumának egyik terme	109
16. kép: A toulousi egyetem kőzettani gyűjteménye. Universeum találkozó, 2009 nyara	114
17. kép: Részlet a Sárospataki Református Kollégium múzeumának kiállításából.....	122
18. kép: A Pető Intézet folyosóján megtekinthető Pető András kiállítás egy részlete. A kiállításon Pető András eredeti használati tárgyai, dokumentumai, iratanyagai találhatóak, az intézet névadó orvos-gyógypedagógusa életét és munkásságát ismerteti a kiállítás.	130
19. kép: A Semmelweis Egyetem anatómiai múzeumának régi leltárkönyvei	131
20. kép: A Debreceni Egyetem 40 éves a debreceni agrár felsőoktatás alkalmából rendezett jubileumi kiállítása	143
21. kép: A Kaposvári Egyetem Bószénfai Szarvasfarmjának egyik épülete	146
22. kép: oktató asztal a Kaposvári Egyetem trófea gyűjteményében, Bószénfán.	152
23. kép: A Szegedi Egyetem JGYPK Természetismereti Tudástárának „Enyészet fala” című tárlat részlete.....	154
24. kép: A Szegedi Egyetem Természetismereti Tudástárának folyosói részlete. A falakat helyenként áttörve hoztak létre vitrineket, mely tárgyi anyaga így két oldalról is megtekinthető.....	155
25. kép: A portugál coimbra-i egyetem természetrajzi múzeumának a légy összetett szemét szemléltető installációja	156
26. kép: A toulousi egyetem természettudományi múzeuma (Université Paul Sabatier de Toulouse III.), Franciaország. 2009.	175
27. kép: A Debreceni Egyetem Orvosi és Egészségügyi Centrumának Kenézy Gyula Orvostörténeti Gyűjtőhelye, a kép részlet a TEVA gyógyszergyár támogatásával megvalósult „A gyógyszergyártás története Debrecenben” című kiállításáról	195
28. kép: Az egyetemi kiállítás a megnyitókör	224
29. kép: Az egyetemi kiállítás, 2012. február 3.	225
30. kép: Egyetemi kiállítás, 2012. február 3.	226
31. kép A diákság forradalomban való részvételét szimbolizáló nagyított kép a Varsói Egyetem egyetemtörténeti kiállításán	332
32. kép: A Kaposvári Egyetem Bószénfai Szarvasfarmjának trófea gyűjteménye	332
33. kép: A Galamb József Emlékszoba fő attrakciója, a Ford T-modell	333
34. kép: Szent István Egyetem Állatorvostörténeti múzeumának kiállítása	333
35. kép: A Szent István Egyetem Állatorvostörténeti múzeumának részlete	334
36. kép: A Szegedi Egyetem Anatómiai Múzeumának részlete	334
37. kép: A bajai Eötvös József Főiskola Intézménytörténeti Kiállítása	335
38. kép: A bajai Eötvös József Főiskola Intézménytörténeti Kiállításának régi iskolapadja.....	335
39. kép: A bajai Eötvös József Főiskola Iskolatörténeti Kiállítása	336

40. kép: Iskolai eszközök a bajai Eötvös József Főiskola Iskolatörténeti Kiállításán.....	336
41. kép: az egri Eszterházy Károly Főiskolán működő Varázstorony csillagászati kiállítása	337
42. kép: az egri Eszterházy Károly Főiskola fizika gyűjteménye	337
43. kép: Planetárium az egri Eszterházy Károly Főiskolán.....	338
44. kép: audiovizuális műszerek gyűjteménye az Eszterházy Károly Főiskolán (fizika intézet fenntartásában)	338
45. kép: A gödöllői Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és gépfejlődéstörténeti múzeumának kiállítása	339
46. kép: A gödöllői Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és gépfejlődéstörténeti múzeumának kiállítása	339
47. kép: A gödöllői Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és gépfejlődéstörténeti múzeumának magyar termékeket bemutató kiállítása	340
48. kép - 49. kép: A Kecskeméti Egyetem Számítógép kiállítása	340
50. kép: A Kecskeméti Egyetem Botanikus kertje	341
51. kép: A Kaposvári Egyetem fotótörténeti gyűjteménye	341
52. kép: Liszt Ferenc Emlékmúzeum.....	342
53. kép: Liszt Ferenc Emlékmúzeum.....	342
54. kép: Miskolci Egyetem Egyetemtörténeti Kiállítása.....	343
55. kép: Miskolci Egyetem Egyetemtörténeti Kiállítása.....	343
56. kép: A Szegedi Egyetem Szent-Györgyi Albert Emlékszobája.....	344
57. kép: A Szegedi Egyetem Szent-Györgyi Albert Emlékszobája.....	344
58. kép: A Rendőrtiszti Főiskola Emlékszobája	345
59. kép: A Pető Intézet Hári Mária Emlékszobája	345
60. kép: A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeuma	346
61. kép: A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeumának egy vitrinje.....	346
62. kép: A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Híradó karának hirodótiszt-történeti gyűjteménye	347
63. kép: A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Híradó karának hirodótiszt-történeti gyűjteménye	347
64. kép: A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Anatómia Múzeuma	348
65. kép: A Semmelweis Egyetem anatómiai múzeumának egyik darabja, két fejvel született gida csontváza.....	348
66. kép: ELTE Fűvészkertje	349
67. kép: A Károly Róbert Főiskolához csatlakozott Erdőtelki Arborétum új kert része	349
68. kép: ELTE Természetráji Múzeumának Biológiai gyűjteménye, kiállításrészlet	350
69. kép: ELTE Természetráji Múzeumának Ásvány- és Kőzettani gyűjteménye.....	350
70. kép: Szegedi Egyetem Természetismereti Tudástára, részlet a kiállításból	351
71. kép: a Szegedi Egyetem Természetismereti Tudástárának folyói kiállítása	351
72. kép: Szegedi Egyetem JGYFK Természetismereti Tudástára, kiállítás részlet	352
73. kép: Szegedi Egyetem Kőzettani Gyűjteménye.....	352
74. kép: a Neumann János Számítástudományi Társaság és a Szegedi Egyetem közös fenntartásában álló Informatikatörténeti Múzeum egyik kiállításának részlete	353
75. kép: a Neumann János Számítástudományi Társaság és a Szegedi Egyetem közös fenntartásában álló Informatikatörténeti Múzeum egyik kiállításának részlete	353
76. kép: a volt Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum	354
77. kép: A volt Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum orvostörténeti szobája	354
78. kép: A Pécsi Egyetem orvostörténeti gyűjteménye	355
79. kép: A Pécsi Egyetem orvostörténeti gyűjteménye	355

31. kép A diákság forradalomban való részvételét szimbolizáló nagyított kép a Varsói Egyetem egyetemtörténeti kiállításán

32. kép: A Kaposvári Egyetem Bószénfai Szarvasfarmjának trófea gyűjteménye

33. kép: A Galamb József Emlékszoba fő attrakciója, a Ford T-modell

34. kép: Szent István Egyetem Állatorvostörténeti múzeumának kiállítása

35. kép: A Szent István Egyetem Állatorvostörténeti múzeumának részlete

36. kép: A Szegedi Egyetem Anatómiai Múzeumának részlete

37. kép: A bajai Eötvös József Főiskola Intézménytörténeti Kiállítása

38. kép: A bajai Eötvös József Főiskola Intézménytörténeti Kiállításának régi iskolapadja

39. kép: A bajai Eötvös József Főiskola Iskolatörténeti Kiállítása

40. kép: Iskolai eszközök a bajai Eötvös József Főiskola Iskolatörténeti Kiállításán

41. kép: az egeri Eszterházy Károly Főiskolán működő Varázstorony csillagászati kiállítása

42. kép: az egeri Eszterházy Károly Főiskola fizika gyűjteménye

43. kép: Planetárium az egri Eszterházy Károly Főiskolán

44. kép: audiovizuális műszerek gyűjteménye az Eszterházy Károly Főiskolán (fizika intézet fenntartásában)

45. kép: A gödöllői Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és gépjelődéstörténeti múzeumának kiállítása

46. kép: A gödöllői Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és gépjelődéstörténeti múzeumának kiállítása

47. kép: A gödöllői Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és gépfejlődéstörténeti múzeumának magyar termékeket bemutató kiállítása

48. kép - 49. kép: A Kecskeméti Egyetem Számítógép kiállítása

50. kép: A Kecskeméti Egyetem Botanikus kertje

51. kép: A Kaposvári Egyetem fotótörténeti gyűjteménye

52. kép: Liszt Ferenc Emlékmúzeum

53. kép: Liszt Ferenc Emlékmúzeum

54. kép: Miskolci Egyetem Egyetemtörténeti Kiállítása

55. kép: Miskolci Egyetem Egyetemtörténeti Kiállítása

56. kép: A Szegedi Egyetem Szent-Györgyi Albert Emlékszobája

57. kép: A Szegedi Egyetem Szent-Györgyi Albert Emlékszobája

58. kép: A Rendőrtisztviselői Főiskola Emlékszobája

59. kép: A Pető Intézet Hári Mária Emlékszobája

60. kép: A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeuma

61. kép: A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeumának egy vitrinje

62. kép: A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Híradó karának híradótiszt-történeti gyűjteménye

63. kép: A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Híradó karának híradótiszt-történeti gyűjteménye

64. kép: A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Anatómia Múzeuma

65. kép: A Semmelweis Egyetem anatómiai múzeumának egyik darabja, két fejjel született gida csontváza

66. kép: ELTE Fűvészkertje

67. kép: A Károly Róbert Főiskolához csatlakozott Erdőtélki Arborétum új kert része

68. kép: ELTE Természettajzi Múzeumának Biológiai gyűjteménye, kiállításrészlet

69. kép: ELTE Természettajzi Múzeumának Ásvány- és Kőzettani gyűjteménye

70. kép: Szegedi Egyetem Természetismereti Tudástára, részlet a kiállításból

71. kép: a Szegedi Egyetem Természetismereti Tudástárának folyói kiállítása

72. kép: Szegedi Egyetem JGYFK Természetismereti Tudástára, kiállítás részlet

73. kép: Szegedi Egyetem Kőzettani Gyűjteménye

74. kép: a Neumann János Számítástudományi Társaság és a Szegedi Egyetem közös fenntartásában álló Informatikatörténeti Múzeum egyik kiállításának részlete

75. kép: a Neumann János Számítástudományi Társaság és a Szegedi Egyetem közös fenntartásában álló Informatikatörténeti Múzeum egyik kiállításának részlete

76. kép: a volt Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum

77. kép: A volt Pécsi Egyetemtörténeti Múzeum orvoskari szobája

78. kép: A Pécsi Egyetem orvostörténeti gyűjteménye

79. kép: A Pécsi Egyetem orvostörténeti gyűjteménye